

MOLLÂ HUSREV'İN ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA'SI
(İNCELEME- TENKİTLİ METİN)
Alperen Bedirhan COŞKUN

Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Ahmet TOPAL
2019
Her Hakkı Saklıdır.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

Alperen Bedirhan COŞKUN

MOLLÂ HUSREV'İN ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA'SI
(İNCELEME-TENKİTLİ METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
DOÇ. DR. AHMET TOPAL

ERZURUM-2019

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “ *Mollâ Husrev'in Şerh-i Kasîde-i Muhrika'sı (İnceleme-Tenkitledi Metin)* adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.] **basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım.**

22.07.2019

Alperen Bedirhan COŞKUN

İSTİSNAİ DURUMLAR

Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)*

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve ..... sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)*

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre teze yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanın önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve ..... sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar) *

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve ..... sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

* İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.

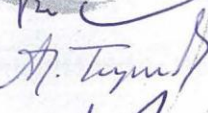
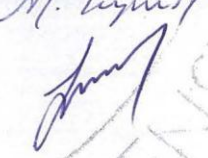

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ KABUL TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Ahmet TOPAL danışmanlığında, Alperen Bedirhan COŞKUN tarafından hazırlanan bu çalışma 22/07/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Bülent ŞİĞVA İmza :
Jüri Üyesi : Ahmet TOPAL İmza :
Jüri Üyesi : Sevda ÖNAL KILIÇ İmza :

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 22/07/2019

Prof. Dr. Rifat KÜTÜK

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
ÖN SÖZ.....	IX
KISALTMALAR	X

GİRİŞ

ŞERH GELENEĞİ	1
Batı Kültüründe Yorumlama ve Hermeneutik	2
Doğu Kültüründe Yorumlama ve Şerh	3
Türk Edebiyatı Özelinde Yorumlama ve Şerh Geleneği.....	5
İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı'nda Şerh İzleri	5
İslamiyet Sonrası Türk Edebiyatı'nda Şerh Faaliyetleri.....	6

1.BÖLÜM

ESERDE MÜELLİF MESELESİ

Mollâ Husrev, İshak Cemâleddîn-i Karamanî ve İbrâhim Hânîzâde Hurrem	10
1.1.Mollâ Husrev	12
1.1.1.Hayatı ve Edebî Kişiliği.....	12
1.1.2.Eserleri	13
1.2.İshak Cemâleddîn Karamanî.....	14
1.2.1.Hayatı ve Edebî Kişiliği.....	14
1.2.2.Eserleri	15
1.3.İbrâhim Hânîzâde Hurrem	16
1.3.1.Hayatı ve Edebî Kişiliği.....	16

2.BÖLÜM

KASİDE-İ MUHRİKA VE ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA

2.1. KASİDE-İ MUHRİKA	17
2.1.1. Kaside-i Muhrika Hakkında Genel Bilgiler	17
2.2. ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA	18
2.2.1. Şerh-i Kaside-i Muhrika Hakkında Genel Bilgiler	18
2.2.2. Şerh-i Kaside-i Muhrika'nın Muhtevâ Özellikleri	18
2.2.2.1. Eserde Adı Geçen Şahıslar.....	18
2.2.2.1.1. Peygamberler	19
2.2.2.1.1.1. Hazret-i Muhammed (s.a.v.)	19
2.2.2.1.1.2. Hazret-i Âdem.....	19
2.2.2.1.1.3. Hazret-i İsâ.....	19
2.2.2.1.1.4. Hazret-i Mûsâ.....	19
2.2.2.1.1.5. Hazret-i İbrâhîm.....	20
2.2.2.1.1.6. Hazret-i İsmâîl	20
2.2.2.1.1.7. Hazret-i Hârûn	20
2.2.2.1.1.8. Hazret-i Hızır	20
2.2.2.1.1.9. Hazret-i Lût.....	20
2.2.2.1.1.10. Hazret-i Nûh.....	20
2.2.2.1.1.11. Hazret-i Süleymân.....	21
2.2.2.1.1.12. Hazret-i İdrîs	21
2.2.2.1.1.13. Hazret-i İlyâs.....	21
2.2.2.1.2. Dört Halife	21
2.2.2.1.2.1. Hazret-i Ebûbekir.....	21
2.2.2.1.2.2. Hazret-i Ömer	21
2.2.2.1.2.3. Hazret-i Osmân	21
2.2.2.1.2.4. Hazret-i Alî	21
2.2.2.1.3. Ehl-i Beyt ve Peygamber Çocukları.....	22
2.2.2.1.3.1. Hazret-i Fatıma	22

2.2.2.1.3.2. Hazret-i Aişe	22
2.2.2.1.3.3. Hazret-i İbrâhîm bin Muhammed	22
2.2.2.1.3.4. Hazret-i Hasan	22
2.2.2.1.3.5. Hazret-i Hüseyin	23
2.2.2.1.3.6. Ümmü Külsüm bint Ali.....	23
2.2.2.1.3.7. Hazret-i Ali bin Hüseyin	23
2.2.2.1.3.8. Hazret-i Muhammed bin Hasan	23
2.2.2.1.3.9. Hazret-i Lût'un oğlu Menât	23
2.2.2.1.3.10. Hazret-i Süleymân'ın oğlu Selîm.....	23
2.2.2.1.4. Sahabe ve Tabiin.....	24
2.2.2.1.4.1. İbni Ömer	24
2.2.2.1.4.2. Muhammed Hanefî	24
2.2.2.1.4.3. Enes bin Mâlik	25
2.2.2.1.4.4. İbni Zübeyr.....	25
2.2.2.1.4.5. Ziyâd	26
2.2.2.1.4.6. Dihyetü'l- Kelbî	26
2.2.2.1.4.7. İbni Abbâs	26
2.2.2.1.4.8. Hassân bin Sâbit.....	27
2.2.2.1.4.9. Mevân	27
2.2.2.1.4.10. Ebü'l Âs	27
2.2.2.1.5. Diğer Kişiler.....	27
2.2.2.1.5.1. Haccâc-ı zâlim	27
2.2.2.1.5.2. Muâviye bin Ebû Süfyân.....	28
2.2.2.1.5.3. Yezîd	28
2.2.2.1.5.4. Nemrûd	29
2.2.2.1.5.5. Muâviye bin Yezîd.....	29
2.2.2.1.5.6. Ashâb-ı Kehf.....	29
2.2.2.1.5.7. İmâm-ı Azam	29
2.2.2.1.5.8. İmâm-ı Gazâlî	30
2.2.2.1.5.9. Nüşîrevân	30
2.2.2.1.5.10. Behlûl-i Dâna	30
2.2.2.1.5.11. Hârûnü'r-Resîd	30
2.2.2.1.5.12. Hasan-ı Basrî.....	30
2.2.2.1.5.13. Leys.....	31
2.2.2.1.5.14. Ferezdak.....	31

2.2.2.1.5.15. Kays bin Âmir	31
2.2.2.1.5.16. Behlûl	31
2.2.2.1.5.17. Rüstem İbni Şirvânî	31
2.2.2.1.5.18. Seyfûddeve	31
2.2.2.1.5.19. Seyfûddeve	32
2.2.2.1.5.20. Zîyâd bin Mevân ve Kardeşi Seyfullah	32
2.2.2.1.5.21. Ümmü'l Benât	32
2.2.2.1.5.22. Mir-i Vefâ	32
2.2.2.1.5.23. Kanber	32
2.2.2.1.5.24. Abdurrahman Ebû Yezîd	32
2.2.2.1.5.25. İbni Mülcem	32
2.2.2.1.5.26. Kelîb	32
2.2.2.1.5.27. Şimr bin Cemş	33
2.2.2.1.5.28. Fettâne, Kardeşi Seyfî ve Anneleri Fazzala	33
2.2.2.1.5.29. Melik Husrev	33
2.2.2.1.5.30. Şemun ve Ruhban Mesiha	33
2.2.2.1.5.31. Rüstem Alî	33
2.2.2.1.5.32. Hilâle	33
2.2.2.1.5.33. Kaddâr	33
2.2.2.1.5.34. Şehâb ve Kuvvetü'l- Kulûb	34
2.2.2.2. Eserde Adı Geçen Mekânlar	34
2.2.2.2.1. Medîne	34
2.2.2.2.2. Kudüs	34
2.2.2.2.3. Şâm	34
2.2.2.2.4. Bağdad	34
2.2.2.2.5. Yemen	34
2.2.2.2.6. Tâif	35
2.2.2.2.7. Mevzi-i Bakî	35
2.2.2.2.8. Metân Kalesi	35
2.2.2.2.9. Hafakeyn Sahrası	35
2.2.2.2.10. Sahrâ-yı Şidâdiyye	35
2.2.2.2.11. Merkad-i Şerîf	35
2.2.2.2.12. Hatim-i İsmail	35
2.2.2.2.13. Beyteyn-i Mahârim	36

2.2.2.2.14. Hayber Kalesi.....	36
2.2.2.2.15. Bilâd-ı Hind	36
2.2.2.2.16. Belde-i Zulmet	36
2.2.2.2.17. Nehr-i Istıbah	36
2.2.2.2.18. Nehr-i İtişâ	36
2.2.2.2.19. Bahr-ı Rahmet.....	37
2.2.2.4. Eserde Adı Geçen Kitaplar	37
2.2.2.4.1. Muhammed Kerrârî: Mevâhib-i Ledünnî.....	37
2.2.2.4.2. Muhammed Hanefî: Mecmaü’l Kalam	37
2.2.2.4.3. Ebü’l Kâsım El Tüsterî: Meşârikü’r-Remmân Risalesi	37
2.2.2.5. Eserdeki İktibaslar	38
2.2.2.5.1. Âyetler.....	38
2.2.2.5.2. Hadîsler	40

3.BÖLÜM

NÜSHA TAVSİFİ

3.1. ESERİN NÜSHALARI.....	44
3.1.1. Milli Kütüphane Ankara/ Çankırı İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu.....	49
3.1.2. İBB Atatürk Kitaplığı/ Osman Ergin Türkçe Yazmalar Koleksiyonu	45
3.1.3. Milli Kütüphane Ankara/ Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu.....	45
3.1.4. İngiltere/ İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu	45
3.1.4. Kahire Mısır/ Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonu	45

4.BÖLÜM

METİN TESİSİ

4.1. METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN USÛL	46
---	-----------

5.BÖLÜM
TRANSKRİPSİYONLU METİN

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	47
ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA TRANSKRİPSİYONLU METİN	47

6.BÖLÜM
SONUÇ, KAYNAKÇA, SÖZLÜK

SONUÇ.....	145
KAYNAKÇA	146
SÖZLÜK.....	141

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MOLLA HUSREV'İN ŞERH-İ KASİDE MUHRİKA'SI
Alperen Bedirhan COŞKUN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Topal
2019, 148 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Ahmet TOPAL
Dr. Öğr. Üyesi Sevda ÖNAL KILIÇ
Dr. Öğr. Üyesi Bülent ŞİĞVA

Kur'ân-ı Kerîm etrafında teşekkül eden şerh metodu zamanla muğlak ifadeleri açıklamak üzere her türden -özellikle dînî tasavvufî- eserler için uygulanmaya başlanmıştır. Bu çalışmada ehl-i beytin güzel ahlakının anlatıldığı Kaside-i Muhrika adlı eserin müstakil bir şerhi ele alınmaya gayret edilmiştir. Çalışmanın konusu Şerh-i Kaside-i Muhrika olup, nüsha karşılaştırmalarıyla eserin en eski ve doğru şekli tespit edilmeye çalışılmış, metnin transkribe edilerek edebiyat dünyasına kazandırılması çalışmanın ana gayesi olmuştur.

Çalışma; yazar, eser, nüshalar, metin tesisi, transkripsiyonlu metin, sonuç, kaynakça ve sözlük adı altında 6 bölümde incelenmeye çalışılmıştır. İlk bölümde şarihin hayatı ve eserlerine dair bilgiler verilip, ikinci bölümde eserin şekli ve muhtevî özelliklerine değinilmiştir. Üçüncü bölüm nüsha tavsifine ayrılıp, dördüncü bölümde metnin nasıl kurgulandığı anlatılıp beşinci bölümde transkripsiyonlu metin verilip, son bölümde ise sonuç, kaynakça ve sözlüğe yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Molla Husrev, Şerh, Kaside

ABSTRACT

Master's Thesis

MOLLA HUSREV'S SERH-I KASIDE-I MUHRİKA

Alperen Bedirhan COŞKUN

Advisor: Associate Professor Ahmet Topal

2019, Page: 148

Jury: Assoc. Prof. Dr. Ahmet TOPAL

Assist. Prof. Dr. Sevda ÖNAL KILIÇ

Assist. Prof. Dr. Bülent ŞİĞVA

The method of annotation around the Holy Quran began to be applied to all kinds of works, especially religious sufism, to explain ambiguous expressions. In this study, an independent commentary of Kaside-i Muhrika, which describes the moral values of the Ahl al-Bayt, has been endeavored. The subject of the study is Serh-i Kaside-i Muhrika, and the oldest and correct form of the work has been tried to be determined by the comparison of copies, and the main purpose of the study has been to transcribe and bring the text into the world of literature.

Work; author, works, copies, text facility, transcribed text, results and bibliography under the name of the six sections are examined. In the first part, information about the life and works of the author is given and in the second part the form and content features of the work are mentioned. The third section is devoted to the copy recommendation, the fourth section describes how the text is fictionalized, the fifth section contains the transcribed text, and the last section contains the results, bibliography and dictionary.

Key Words: Molla Husrev, Commentary, Eulogy

ÖN SÖZ

İslamiyet dünyayı teşrîf eylediğinde ilk zamanlarda yalnızca Kur’ân-ı Kerîm’de bulunan ve müteşâbih olarak adlandırılan anlamı kapalı ve muğlak bırakılmış olan âyetlerin açıklanması amacıyla ortaya çıkan şerh metodu, zamanla dînî ibâreler, tasavvufî ifâdeler ve nihâyet bazı şiirler gibi din dışı cümleleri de açıklamak için kullanılmaya başlamıştır. Henüz gönderilen İslâm’ı farklı coğrafyalarda farklı milletlere duyurma, tebliğ etme görevi, İslâm’ın merkezinden dünyanın dört bir yanına hicret eden sahabiler ve takipçileri eliyle yürütülmüştür. İslâm’ın şekli mefhumları insanlara benimsetildikten sonra zamanla tasavvuf adı altında bir nevî düşünce ve yaşayış biçimi ortaya çıkmış, böylece İslâm’ın derûnî yönü de bu tarz mahallerde hissedilmeye başlanmıştır. Ortaya çıkan bu yeni oluşum, İslâm akîdelerini benimsetmekte yazılı dilin imkânlarından faydalanmış ancak neden sonra kendilerinde peydâ olan olağanüstü hallerin ifşâsının halk tarafından anlaşılamayacağını görünce bu tür metinler remzî yolla tesîs edilmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda ortaya telif gayesi insanlığa yol göstermek olan şerhe muhtaç binlerce eser kalmış ancak yüzlercesi tozlu raflar arasında bırakılmaktan kurtulamamıştır.

Bu çalışmada amaç bu ve benzeri eserlerden biri olarak görülen Şerh-i Kasîde-i Muhrika’yı gün yüzüne çıkararak, gayesine hizmet etmesine bir nebze fayda sağlamaktır. Bu doğrultuda ulaşılabilen nüshalar mukayeseli olarak incelenip, yapılan kıyasla eserin en eski ve doğru şekli tespit edilmeye çalışılıp transkribe edilmiştir. Çalışma 6 bölümden oluşup 1.Bölümde “eserin müellifi” hakkındaki farklı görüşler irdelenip en doğru bilgiye ulaşılmaya gayret gösterilmiştir. 2. Bölümde eserin şekli ve muhtevî özelliklerine değinilip, 3. Bölümde nüsha tavsifi yapıp, 4. Bölümde metin tesisi incelenip 5. Bölümde transkripsiyonlu metin verilip son bölümde ise sonuç, kaynakça ve sözlük ele alınmıştır. Böylece eser; yazar, eser, nüsha ve kurgu açılarından incelenmiş, bu minvalde çok boyutlu olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma sırasında her an yanımda olan aileme, müstakbel eşim Ayşe HANCI’ya, İbrahim Ayub SHUKUR ve Ali Niyazi RASHID kardeşlerime ve çalışmamın ilk safhasından son safhasına kadar maddî manevî desteklerini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Ahmet TOPAL’a teşekkürlerimi arz ederim.

KISALTMALAR

<i>age.</i>	: Adı geçen eser
<i>a.s</i>	: Aleyhisselam
<i>bk.</i>	: Bakınız
<i>C.</i>	: Cilt
<i>Ç</i>	: Çankırı Nüshası
<i>İ</i>	: İstanbul Nüshası
<i>M</i>	: Milli Kütüphane Nüshası
<i>S.</i>	: Sayı
<i>s</i>	: Sayfa
<i>SAV</i>	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
<i>H.z.</i>	: Hazret
<i>DİA</i>	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
<i>T.E.İ.S.M.</i>	: Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Maddesi
<i>Yay.</i>	: Yayın evi/Yayımları/Yayıncılık

GİRİŞ

ŞERH GELENEĞİ

Yaratılış gayemiz tasavvufî öğretilere göre önce kendini daha sonra Allah'ı bilip tanımak ise Allah'ın gönderdiği dînin öğretilerinin de her insana tebliğ edilmesi gerekir ve bu tebliğ ancak insanı diğer mahlukâtan ayıran düşünme ve konuşabilme becerisi vasıtasıyla gerçekleşir. Tam da bu sebeple söz, esasen anlaşılacak için söylenmelidir. Ne var ki Allah, dört kutsal kitabında da -sebebi ister gizlenmiş ister keşfedilmiş olsun- her sözünün manasını açıkça söylememiş ve bu kapalı anlamlar her dâim açıklanmaya muhtaç olmuştur.

Malumdur ki peygamberlerin yaratıcıdan gelen mesajları iletmek ve sonrasında da muğlak kalabilecek âyetleri açıklamak gibi bir görevleri vardır, ancak onlar görevlerini îfâ edip mevcûd olan kapalılıkları açıklayacak bir kimse kalmayınca bu görev peygamberlerin davranış ve sözlerinden yola çıkarak birtakım çıkarımlar yapabilmeye kâbil insanlara düşmüştür. Yorumlama yetisi insanda fitrî bir donanım olsa da her insanın yorumlama kabiliyeti farklı raddelerde olduğundan bu iş kendini bu sahada mücehhez addeden kişiler tarafından yürütülmüştür. Yorumlama gücünün doğuştan insanda var olması sebebiyle insanın olduğu her yer ve evrede çeşitli yorumlama metodları gelişmiştir. Burada bu metodlardan Doğu kültüründe karşılaşılan şerhi, Avrupa'daki muadillerinden biri olan hermeneutik ile beraber ele almayı uygun görmekteyiz.

Batı Kültüründe Yorumlama ve Hermeneutik

Doğuda şerh, batıda ise hermeneutik gibi kavramlar esâsen yorumlamaya dayalı olup ikisi de dînî bir çerçeve etrafında teşekkül etmeye başlamıştır. İlk oluşumlarını dînî veya itikadî yazılı veya sözlü ifâdeler üzerinde gördüğümüz bu iki metodun gayesi insanlara mübhem kalan ifâdeleri açıklamak ve yorumlamaktır.

Esas gayemiz şerh olduğundan kısaca değineceğimiz hermeneutik, Milattan önce Yunan mitolojisine dayandırılan, dolayısıyla şerh kavramından asırlar önce karşımıza çıkmış, tanrıların habercisi Hermes'in isminden hareketle oluşturulmuştur. *“Mitolojiye göre Hermes, tanrıların mesajlarını anladığı şekliyle insanlara aktarma, çevirme ve yorumlama görevini yerine getirmektedir.”*¹ Bir nevi peygamber görevi gören Hermes tanrılardan aldığı direkt aktarmayıp, insanlara anlayacağı dil üzerinden yorumlamaya gitmiştir. Yorumlanan ifâdeler insana direkt söylenemeyecek, belki dünya üzerinde anlaşılacak mefhumlarla doludur yani insanlar tarafından anlamlandırılmaları imkân dâhilinde değildir. *“Neticede Hermeneutik etkinlik daima bir başka dünyaya ait bir anlam bağlamını o an içinde yaşanan dünyaya aktarma/çevirme etkinliği olmuştur.”*²

Bu tür yorumlamalar yukarıda da zikredildiği gibi dînî temeller çevresinde, özellikle dört kutsal kitabın tercümelerinde oluşmaya başlamıştır. Bu yorumlama etkinlikleri neden sonra muğlak ifadeleri haiz eserlerin bazen bir bölümünü bazense tamamını müstakil bir şekilde yorumlama etkinliklerine dönüşmüştür. Batı dünyasında din, mitoloji ve felsefeyle ilişkili eserler üzerine yapılan yorumlamalar bu türden müstakil eser yorumlamalarının uygulandığı eserlere gösterilebilecek ilk örneklerdendir.

“Aristo ile eleştirel bağlamda karşı karşıya gelme Helenistik çağın sonundan itibaren başlayıp ilerleyen yüzyıllarda da devam etti ve “Kategoriler” başta olmak

¹ Burhanettin Tatar, *Hermenötik*, İstanbul 2004, s. 12, aktaran: Ömer Özkan, “Hermeneutik ve Klâsik Metin Şerhi”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume 4 Issue 1, 2011, s.65.

² Özkan, *age*, s.65.

üzere Aristo'nun birçok eseri şerh edildi."³ Aristo'nun hemen her eserine yapılan şerhler bu geleneğin ilk ayağını oluşturmaktadır. Eserlerine şerh yapılan diğer isim de Platon'dur. "*Batı felsefesi şerh geleneğinin ikinci ayağını Eflatun'un eserlerine yapılan şerh çalışmaları oluşturur...Eflatun'un akademisinden yetişen birçok düşünür onun fikirlerini açıklayıp aydınlatmaya çalıştılar.*"⁴ Bunun akabinde Kitab-ı Mukaddes şerhleri de geleneğin Batı kültüründeki örneklerinden biri olmaktadır.

Doğu Kültüründe Yorumlama ve Şerh

İnsanın her türden faaliyeti, uğraşı, iştigali, merkezinde daima dinî temellere isnad olunmuştur. Aklî veya naklî ilimler, güzel sanatlar, edebiyat gibi insanî her uğraş ayrıca mitolojik anlatılar, halk hikâyeleri, efsanevî ritüeller; tıpkı insanlığın su kaynağına yakın yerleri mesken ediniş ve yaşaması gibi dinî temellere dayanmış ve kök salmıştır. Ele aldığımız şerh geleneği de tıpkı mezkur faaliyetler gibi dinî bir merkezde, İslam dini özelinde ise Kur'ân-ı Kerîm etrafında şekillenmiştir. Tefsîr, belâgat, kıraat ilimleri gibi şerh ilmi de bu çerçevede oluşmuştur. Sözlük anlamı en basit ifadelerle söylenecek olursa; açma, ayırma, yarma olan ve yorumlamaya dayandırılan şerh, tefsir ile birlikte, ilk defa Kur'ân-ı Kerîm'deki müteşâbih olarak adlandırılan, anlamın gizlendiği âyetleri yorumlama olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır. "*Dolayısıyla ilk örneklerini Hazret-i Peygamber'de gördüğümüz tefsirin, Kur'ân'ın bazı anlaşılmayan kelimelerini (garîbü'l-Kur'ân) tek tek veya ayetlerin toplu manalarını, işaretlerini Peygamber'in dilinden ortaya koyan, açıklayan tefsîrlerin aynı zamanda ilk şerh örnekleri oldukları rahatlıkla söylenebilir.*"⁵ Buna istinaden âyetleri insanlara açıklayan ve hükümleri tebliğ eden hazret-i Muhammed ise ilk şârih olarak addedilmektedir. Başlarda şerh ile aynı çatı altında ele alınan tefsir, âyetleri, hadîs-i şerifleri ve başka eserlerde görülen dinî ibâreleri, nihâyet her türden muğlak ve anlamı mübhem bırakılan ifadeleri açıklamak için kullanılmıştır. Ancak daha sonra anlam daralması ile Kur'ân'ı Kerîm'i açıklamak için kullanılmaya başlayınca, diğer türden eserleri açıklama görevi

³ Sadık Yazar, *Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011, s. 20.

⁴ Yazar, *age*, s. 22.

⁵ İsmâil Kara, "Unuttuklarını Hatırla, Şerh ve Haşiye Meselesine Dair Birkaç Not", *Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, C.15. S. 28, 2010, s.9.

şerhe tevdi olunmuştur. “*Semavî kitaplar ve kutsal metinler başta olmak üzere dinî, felsefî ve hikemî eserler, kanunlar, kurucu siyasî metinler ve hukukî mevzuat ile neşideler/şiiirler ve nutuklar hemen her ilim ve kültür muhitinde anlaşılma, sahiplenilmek, zamana ve zemine göre uyarlanıp sürdürülebilmek için şerh ve haşiye türünden çalışmaların konusu olmuştur.*⁶ Nihayet diyebiliriz ki “*şiiir metinlerinin şerhi İslam kültür dünyasında varlığının bütün karakteristik çizgilerini tıpkı filoloji, belâgat, tarih, biyografi ve benzeri birçok dal gibi Kur’ân’ı ve onun icazını daha iyi anlamaya yönelik araştırmalara borçludur.*”⁷

Yukarıda bahsettiğimiz gibi ilk örneklerini Hz. Peygamber üzerinde gördüğümüz şerhin, “*sistemli ilk örnekleri ise IX. yüzyıldan itibaren hadis başta olmak üzere fıkıh, kelâm, tefsîr gibi temel İslamî ilim şubelerinde ortaya çıkarmaya başlamıştır. İlerleyen yüzyıllarda bu temel bilimlere dil bilimi, belâgat, tarih, biyografi, tasavvuf ve edebiyat gibi ilimler de katılmış ve şerh geleneğinin konu yelpâzesi genişlemiş, özellikle Memlûkler ve Osmanlılar döneminde şerh etkinlikleri yaygınlık kazanmıştır.*”⁸

Hadis kitaplarında ilk şerh örneği İmam Malik’in “El- Muvatta”ı olmuştur. “*XI. Yüzyıldan itibaren hadis sahasında yoğun bir şerh süreci başlamıştır... Malik’in El- Muvatta’ı, Ahmed b. Hanbel’in Es-Müsned’i, Tirmizî’nin El-Câmiü’s-Sahîh’i, Ebû Dâvûd, Nesâî ve İbni Mace’nin Es-Sünen’i gibi eserler bu yoğun şerh sürecinde rağbet gören metinlerdir.*”⁹ Şeybânî’nin El-Câmiü’l-Kebîr, Kerhî’nin El-Muhtasar, Mollâ Husrev’in Gururü’l-Ahkâm, Taceddîn Es-Subkî’nin Cemü’l-Cevâmi, İmâm-ı Azam’ın Fıkhü’l-Ekber, Alaüddîn El-İcî’nin El-Mevâkıf fî İlmü’l-Kelâm, Zemahşeri’nin El-Mufassal, İbnü’l Hacib’in El-Kafiye, Sekkâkî’nin Miftahü’l-Ulûm, Kuşeyrî’nin El-Risâle, İbnü’l Arâbî’nin Füsûsü’l-Hikem ve de Mevlânâ Celaleddîn-i Rûmî’nin Mesnevî-i Manevî eserleri hadis, fıkıh, dilbilim, edebiyat alanlarında kendilerine en çok şerh yapılan eserler olmuştur.¹⁰

⁶ Kara, *age*, s.4.

⁷ Tunca Kortantamer, *Eski Türk Edebiyatı, Makaleler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay, Ankara 2004, s. 56.*

⁸ Mehmed Efendioğlu, “Şerh hadis”, C.38, *DİA*, İstanbul 2010, aktaran: Sadık Yazar, *age*, s.33

⁹ Yazar, *age*, s. 34.

¹⁰ Daha ayrıntılı bilgi için bkz: Yazar, *age*, s. 34-38.

Türk Edebiyatı Özelinde Yorumlama ve Şerh Geleneği

İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatında Şerh İzleri

Yukarıda zikredildiği gibi her türden insanî faaliyetin –özelde ise edebiyatın– merkezinde dînî öğeler yer almaktadır. Söz konusu Türk edebiyatı olduğunda, ulaşabilinen en eski eserlerimizin yazıldığı Göktürk ve Uygur dönemlerinde birtakım tercüme faaliyetlerinin yapıldığını görmekteyiz. Özellikle Uygur kağanlığı döneminde Kutlug Tarkan Sengün'ün (Bögü Kağan), tahta oturduğu sırada, büyük bir devrim olarak addedilen Maniheizm dinini benimsemiş olması tarafımızca dikkate şayan bir nokta olmaktadır. Bunun önemli olduğunun vurgulanmasının sebebi yeni bir dinin, yeni akideleri ve yeni öğretileri de beraberinde getirerek, tercüme gibi edebî faaliyetlere zemin hazırlamış olmasındandır. Bu olayı Köprülü şöyle ifade etmektedir: “*(Bögü Kağan) Maniheist misyonerler tarafından kendisine bu yeni din telkin olunarak memleketine dönerken, birlikte dört rahip getirdi. Bunlar hükümdarın kuvvetli desteğiyle Uygurlar arasında Mani eserlerini yayarak, yeni dini muvaffakiyetle neşrettiler.*”¹¹ Banarlı'nın şu ifadeleri de bunu pekiştirir niteliktedir:

“*Maniheizm, daha kurulduğu asırda, bugünkü Semerkand çevresindeki Soğdiana'da yayılmış, İranlılara akraba bir kavim olan ve bir kısmı zamanla Türkleşen Soğdların sevgili imanı olmuştur. Böylelikle önce Soğdca'ya tercüme edilen Mani dini kitapları, bilhassa 8. asrın ikici yarısında Uygurca'ya çevrilmiş ve Mani dini ile birlikte Soğdak yazısının da Uygurlar arasında yaygın yazı olmasını sağlamıştır.*”¹² Elimizde somut bir bulgu bulunmasa da, Mani dinine ait eserlerin tercümesinde ister istemez şerh mahiyetinde birtakım yorumlamaların da olabileceği derkardır.

¹¹ Mehmed Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Alfa Basımevi, İstanbul 2014, s.69.

¹² Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1987, s.75.

İslamiyet Sonrası Türk Edebiyatında Şerh Faaliyetleri

İslamiyetle müşerref olunduktan sonra bu gibi yorumlamalar şerh ve tefsir adı altında sistemli bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır. Yukarıda Doğu kültürü başlığı altında bahsi geçen müstakil şerhler içerisinde, Türk-İslam eserleri olarak nitelendirilen eserler olduğundan dolayı onları burada tekrar tezekkür etmekten ictinab edilerek, mezkur eserleri İslamiyet sonrası Türk edebiyatında da görülen eserler olarak addetmek uygun görülmektedir. “İlk verimini XIII. yüzyılın sonlarına doğru veren Anadolu sahası Türk edebiyatında, şerh geleneğinin yaygınlaşp klasikleşmesi ancak XVI. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşmiştir.”¹³ Ancak XVI. asra gelinceye değin Türk Edebiyatı’nda çok önemli şerhler de yazılmıştır. Bu eserler dilbilim, hadis, fıkıh, tıp, astroloji, hukuk, edebiyat gibi envai alanda yazılan eserlerin şerhleridir.

Mehmed b. Âşık Selmân El-Lazkî’nin 1397’de Keşfü’l-Meânî tercümesi¹⁴, Hızır b. Yakub el-Hatibî’nin Cevâhirü’l-Meânî fi Şerh-i Esmâi’l-Hüsna, Ahmedî’nin Şerh-i Kasîde-i Sarsarî, Ahmed Dâî’nin Vesiletü’l-Mülûk, Muinî’nin Mesnevî-i Muradiyye, İbrâhîm Temmûrî’nin Gülzâr-ı Manevî adlı eserindeki Beyân-ı Sırr-ı Nây-ı Manevî adlı Mesnevî’nin ilk beytini şerh ettiği bölümü, Ladikî’nin Zübdetü’l-Beyân, Surûrî’nin Mesnevî şerhi (Farsça), Lamîî’nin Gülistân dibâcesi şerhi, Yine Surûrî’nin Gülistân şerhi (Arapça), Surûrî’nin Bostan şerhi (Farsça), Hafız Dîvânı şerhleri, Şem’î’nin Mahzenü’l-Esrâr, Pend-nâme, Mantıku’t-Tayr, Kasîde-i Bürde şerhleri, Kasîde-i Tantaraniyye ve Kasîde-i Münferice şerhleri, Feyzî Efendi’nin Gül-i Sad-Berg isimli şerhleri Klasik Türk Edebiyatı’nda görülen şerh türlerinin ilk ve en önemlileri arasında yer almaktadır.

¹³ Yazar, *age*, s.41.

¹⁴ Muharrem Daşdemir, “XIV. Yüzyıla ait Türkçe Manzum bir Şâtibî Şerhi, Keşfü’l Meânî”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.35, 2007, s.29-58.

Edebiyatımızda şerh konusu hakkında söylenecek bir söz olacaksa elbette bu söze Mesnevî şerhleri, Bostân şerhleri, Gülistân şerhleri, Esmâü'l-Hüsna şerhleri gibi eserleri zikretmekle başlanacağı aşîkardır. Bu eserlere burada kısa da olsa değinmek faydalı olacaktır.

Mesnevî, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin en önemli eserlerinden biridir. *“Kaynağını büyük oranda Kuran-ı Kerîm ve hadislerden alan eser bu nedenle Kuran-ı Kerîm'in tefsiri gibi düşünülmüş, Mağz-ı Kuran olarak adlandırılmıştır.”*¹⁵ Eser bu özelliği hasebiyle anlaşılmaya muhtaç olmuştur. Mesnevî şarihleri 16. ve 17. asır sonrasında yetişmeye başlamıştır. *“Bunlar aslı Farsça olan Mesnevî'yi bazen çok açık, sade ve tabî bir dille, bazen sanatlı bir nesirle Türkçe'ye çevirip tasavvuf edebiyatına kazandırmışlardır.”*¹⁶

Mustafa Surûrî Efendi, Bosnalı Sûdî Efendi, Mustafa Şemî, Mehmed İlmî, İsmâîl Rusûhî Ankaravî, İsmâîl Ankaravî, Muallim Nâcî, Abdülmecîd Sivasî, Sabuhî, Dal Mehmed Paşa, Sarı Abdullah Efendi, Balıkesirli Mollâ Âsım-ı Mevlevî, Bursalı İsmâîl Hakkı, Şeyh Murad-ı Buhârî, Abdurrahman Hâlis-i Talabanî, Abidin Paşa, Adnî Receb Dede, Ahmed Avni Konuk, Kenan Rıfâî, Tahir Olgun, Pirî Paşa, Aziz Mahmûd Hüdâyî, Hasan Dede, Cevrî, Yusuf Sîneçâk, Mehmet Faruk Görtunca, Abdülbâki Gölpinarlı gibi isimler Mesnevî'nin tamamını veya birkaç bölümünü, manzum ve mensur olarak şerh etmiş isimler arasındadır.¹⁷

Mesnevî'nin dışında Muhammed Şâkir İstanbulî'nin Bahâristân şerhi, Şemî Şemullah Prizrenî'nin Bahâristan, Bostân ve Gülistân şerhleri, Sûdî-i Bosnavî'nin Gülistân, Bostân ve Divân-ı Hâfız şerhleri, Abdullah Simavî, Bıçakçızade İsmâîl Hakkı, Habibullah Şirvanî, İlyas Saruhânî, Şeyh İlahî Abdullah Sivasî ve Niyâzî-i Mısırî'nin Esmâü'l-Hüsna şerhleri, Ali b. Muhammed Abdülmevlâ, Hanîf İbrâhîm Efendi, İshak Hocası Ahmed, İsmâîl Ankaravî, İsmâîl Hakkı Bursevî, Kerderli Mahmûd, Muhammed

¹⁵ Ahmet Topal, “Mesnevî'nin Türkçe Manzum Tercüme ve Şerhleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.32, 2007, s.40-49.

¹⁶ İsa Çelik, “Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin Tercüme ve Şerhleri” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.19, 2002, s.81-93.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Çelik, *age*, 81-93.

b. Husrev Harezmi, Okçuzade Şâhi Bey, Osmânzâde Tâib ve Yenipazarlı Vâlâ'nın Kırk Hadis şerhleri mevcuttur.

Çalışmamızda esas aldığımız Kaside-i Muhrika'nın dinî-tasavvufî bir eser olması hasebiyle Klasik Türk Edebiyatı'nda şerh edilen eserler ve şarihlerin tasavvufî sahada şöhret bulmuş isimlerine değinmenin gerekli olduğu düşünülüp aktarmak uygun görüldü.

Çok kısa bir şekilde ifade edecek olursak mistik ve manevî bir yolculuğu simgeleyen tasavvuf da İslamiyet ile beraber dünyanın dört bir yanına yayıldıkça, sûfî öğretiler de insanlıkla içiçe olmaya başlamıştır. Ancak bu sûfî öğretilerin birtakım sırlarla -ki buna sırullah denildi- bezeli olup kendi itikadından gayrılara söylenmesi yasaklanmıştır. Sırrın ifşasının Hallac'ın feci şekilde katledilmesi gibi durumlara sebebiyet vermesi nedeniyle sûfîlerin vermek istedikleri mesajlar örtülü olarak verilmiş, nâ-ehle açıklanmamıştır. Tabî ki her gizde bir mana olmasa da lafzın kısa tutularak mananın verilmesi icazdan addedildiğinden şerh edilmeye muhtaç eserler oluşmaya başlamıştır.

Esas gayesi insanlara yol göstermek olan Kur'ân-ı Kerîm gibi, yine insanlara birtakım dînî öğretiler vermeyi esas alan kitaplar yazılmaya başlandıkça şerh ve alt başlıkları niteliğindeki haşiye, der-kenâr, telhis gibi terimler de litaratürde yerini almaya başlamıştır. İnsanlara verilmek istenen mesaj ne kadar açık olursa o kadar iyi idrak edileceği gerçeği, ilahî olsun olmasın sırrın gayrılara söylenmemesi mefhumu muktezasınca yadsınmış, kimi dînî-tasavvufî eserler yazıldığı dilin inceliklerini bilenler tarafından dahi anlaşılmakta güçlük çekilen eserler olmaktan kaçamamışlardır. Söz konusu ettiğimiz bu gibi eserler, yalnızca aynı itikad veya fikriyata mensup, sahanın derûnî bilgileriye mücehhez kişilerin şerh edilmeye mahkum olmuşlardır. Klasik Türk Edebiyatı'nda yukarıda bahsettiğimiz şartlar gereğince ve de şair veya müellifin sanatının üstünlüğünü göstermek istemesinden mütevellid mübhem ifadeleri haiz, şerhe muhtaç olan eserler ekseriyetle mutasavvıf şahsiyetlerin eserleridir.

“Türkçe manzumelere yapılmış şerh külliyyatımız gözden geçirildiğinde Tahirü'l-Mevlevî'ye kadar yapılmış bütün şerhlerin tasavvufî manzumelerden seçildiğini, hem

*şair hem de şarihlerin mutasavvıf olduğunu görüyoruz. Bu durum Türkçe şiirleri şerh etme geleneğinin tasavvuf erbabı arasında tesis edildiğini ve daha da önemlisi bu şerhlerin tasavvufî terbiyenin yaygınlaştırılması amacıyla birer eğitim amacı olarak kaleme alındıklarını ortaya koymaktadır.*¹⁸ Ömür Ceylan'ın eserinde şerhleri derlemesi sonucu ortaya koyduğu bilgileri burada aynen aktarmak tarafımızca hatadan addedilmeyerek uygun görülmüştür.

“Şiirleri en fazla şerh edilen şairler: *Niyâzî-i Mısırî, Murâdî, Nakşî-i Akkirmânî, Yûnus Emre. En velûd şarihler:* *İsmâil Hakkı Bursevî, Salahaddîn-i Uşşakî, Kemâleddîn Harîrîzâde, Alî Urfî. Kendi şiirlerini şerh eden şarihler:* *İsmâil Hakkı Bursevî, Edremidli Mürîdzâde Mustafa Aczî Ağa, Süleymâniyeli Nacim Abdurrahman Efendi. Başkaları tarafından manzûmeleri şerh edilen şarihler:* *Niyâzî-i Mısırî, İsmâil Hakkı Bursevî, Hasan Sezâî, Alî Urfî. (Birçoğu şair olmakla birlikte) divan sahibi olduklarını bildiğimiz şarihler ise:* *Şemseddin Sivâsî, Niyâzî-i Mısırî, Mustafa Azbî, İsmâil Hakkı Bursevî, Hasan Sezâî, Süleymân Zâtî, Salahaddîn-i Uşşakî, Edremidli M. Aczî Ağa ve Cabbârzâde Ârif Bey'dir.*¹⁹

Bu çalışmada ele alınan eserin özü Kasîde-i Muhrika, sebep-i telifinde de bahsedildiği gibi insanlara birtakım ahlakları öğretip, onlara yol gösterici olmayı gaye edindiğinden bunun “doğrudan ilimle uğraşmayanlara, bize ne demek istediğini, alenen veya zımnen neye işaret ve delalet ettiğini (mütekellimin muradını), ne türden zahirî ve batınî manalara sahip olduğunu tam ve kâmil bir düzeyde anlayabilmek için bizim tek başına yeterli donanıma ve imkânlarla sahip olmadığımız kabul edilir”²⁰ anlayışı muktezasınca tasavvufî minvalde şerh edilmiştir.

¹⁸ Ömür Ceylan, *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, Kitabevi Yay, İstanbul 2002, s. 34-35.

¹⁹ Ceylan, *age*, s. 35.

²⁰ İsmail Kara, *İlim Bilmez Tarih Hatırlamaz, Şerh ve Haşiye Meselesine Dair Birkaç Not*, Dergah Yay, İstanbul 2011, s.20.

1.BÖLÜM

ESERDE MÜELLİF MESELESİ

Mollâ Husrev, İshak Cemâleddîn-i Karamanî ve İbrâhim Hânîzâde Hurrem

Ele alınan eser kütüphane kayıtlarına maalesef farklı isimlendirmeler ile geçirilmiştir. Kasîde-i Cemâlî, Şerh-i Kasîde-i Muhrika, Kasîde-i Muhrika gibi isimler kullanılarak kaydedilen eserde bu isimlendirmelerin yanında müellif belirsizliği sorunu da baş göstermektedir. Eserin müellifi konusunda da bazı araştırmacılar farklı görüşlerde bulunmuşlardır.²¹

İstanbul Büyükşehir Belediye Kütüphanesi kayıtlarında eser Hânîzâde İbrâhîm Hurrem adına kayıtlı iken Milli Kütüphane kayıtlarında eserin İshak Cemâleddîn-i Karamanî'ye ait olduğu belirtilmiştir. Müellifin Hânîzâde Hurrem olarak belirtilmesinde, Şerh-i Kasîde-i Muhrika ve Hurrem Divanı'nın İstanbul nüshasında aynı kitap içinde birlikte verilmiş olmasının büyük oranda etkili olduğu düşünülebilir. Eserde ismine hiçbir şekilde tesadüf edilemeyen ve yapılan araştırmalarda hakkında çok kısıtlı bilgilere erişilebilen İbrâhim Hânîzâde Hurrem'in böyle bir eserinin olduğu bilgisine ulaşılamadı.

Diğer bir isim olan Cemâleddîn-i Karamanî ise Şerh-i Kasîde-i Muhrika'nın değil Kasîde-i Muhrika'nın müellifidir. Ancak bazı kütüphane kayıtlarına şerhin de müellifi olarak geçmiştir. Edinilen bilgilere göre Karamanî'nin bu eserine şerh yaptığı bilgisine ulaşılamadı.

---

²¹ Suat Donuk ve Reşat Öngören eserin Hânîzâde'ye ait olduğunu savunurken Sadık yazar ise bizimle benzer bir fikirde olup, eserde bir isme tesadüf edemedğinden dolayı şarihin Hurrem olmadığı kanaatine varmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Suat Donuk, "Cemaleddin İshak El Karamani'nin Kasideleri", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 6, 2016, s. 19-45; Reşat Öngören, "Cemâleddîn Karamanî", *DİA*, C.24, İstanbul 2001, s. 448-449.

Eserde her bölümün sonunda yer alan “*li Molla Husrev*” ibaresinden, anlatılanların Molla Husrev ile bağlantılı olduğu muhakkaktır. Fakat Molla Husrev hakkında “*rahmetullahi aleyh*” ifadesinden ki hiç kimse kendisine eserinde Allah ondan razı olsun ifadesini kullanmaz- ve de 20. beytin şerhinde yer alan “*Mollâ Husrev der ki*” ibaresinden onun müellif olamayacağı da aşikardır. Molla Husrev’in kıssalarından veya yaptığı şerhlerden doğrudan veya dolaylı bir şekilde haberdar olan müridlerinden birinin esere sonradan ekleme yaptığı kuvvetle muhtemeldir. Eserde Hz. Ali’ye duyulan aşırı taraftarlığı ibraz eden ibarelerin mevcut olması, Hz. Ali’nin neredeyse Hz. Muhammed’den üstün sayılacağı hatta bazı ifadelerde bu sınırın aşıldığının bariz olması ve Osmanlı’nın büyük alim ve müftüsünün bu tarz ifadeler kuracağı imkan dahilinde görülmemesi bu iddianın bir diğer mesnedi olmaktadır.

Sonuç olarak şarihın Molla Husrev olduğu kesin olmakla beraber, bu şerhi derleyip müstakil bir eser oluşturan müellifin kim olduğu konusu maalesef hala belirsizliğini korumaktadır.

Mevcut olan karışıklık sebebiyle adı anılan isimlere bu başlık altında değinmek faydalı olacaktır.

1.1. Mollâ Husrev

1.1.1. Hayatı ve Edebî Kişiliği

Bu bölümü ulaşılabilen bilgilerin daha derli toplu ve de kapsamlı ele alındığı görülen Ferhat Koca'nın yazdığı İslam Ansiklopedisi maddesinden kesitlerle vermek uygun görülmüştür.

Asıl adının Mehmed olduğu bilinen Mollâ Husrev (ö. 1480), Taşköprizâde'ye göre Feramurz isimli bir babanın oğludur.²² Koca'ya göre Taşköprizâde'nin babası için kullandığı “*Rûmiyyü'l-asl*” ve de “*umerâ-yı ferâsiha*” ibarelerinin kimi şahıslarca²³ yanlış anlanıp Feramurz'un Rûm asıllı olup, sonradan müslüman olduğu iddia edilmiştir. Hâlbuki Rûmiyyü'l-asl ifadesinden “*babasının Rum vilayeti şeklinde anılan Sivas-Tokat bölgesinde bulunan ve bir Türkmen boyu olan Varsak kabilesi beylerinden olduğu anlaşılır.*”²⁴

Mehmed'e Husrev denmesinin aslı ise babasının ölümünün ardından ona sahip çıkan eniştesi Husrev Bey sebebiyledir. Önceleri “Husrev kayını” olan lakabı zamanla Husrev'e kadar kısalmış ve bu isimle anılmaya başlamıştır. İlk eğitimini eniştesi yanında tahmin edilen Husrev, Mollâ Fenârî'nin oğlu Yusuf Bâlî'den, Sadeddin et-Taftazanî'nin öğrencilerinden olan Burhaneddîn Haydar Herevî ile Mollâ Yegân ve Şeyh Hamza gibi isimlerden dersler almıştır. İlk resmî görevi Edirne'de müderrislik olan Husrev, 1444 yılında kazaskerlik, 1446 yılında Edirne kadılığı yapmıştır. İstanbul'un fethedilmesinin ardından ilk İstanbul kadısı Hızır Bey'in ölümü üzerine onun yerine kadı olarak tayin edilmiştir. Aynı zamanda Ayasofya müderrisliği de yapmıştır. Fatih'in bir törende kendisini soluna Mollâ Gürânî'yi sağına aldığı için hayıflanıp Bursa'ya

²² Taşköprizâde Ahmed Efendi, *Eş-Şekâikü'n-Numaniyye*, s. 116-120; aktaran: Ferhat Koca, “Molla Husrev”, *DİA*, C.30, İstanbul 2005, s. 252.

²³ Mecdî ve Hoca Sadeddin'in bu ibarelere dayanarak yanlış çıkarımda buldukları ifade ediliyor, bk. Koca, *age*, s. 252.

²⁴ Koca, *age*, s.252.

giden Husrev burada kendi adıyla bir medrese açmış, Fatih'in daveti üzerine zaman sonra tekrar İstanbul'a İstanbul Müftüsü sıfatıyla dönmüştür ve ölümüne değin bu görevde kalmıştır. Cenazesi Bursa'daki medresesinin haziresine defnedilmiştir. Kaynaklarda Molla Husrev'in Celâleddîn adında bir oğlu ile Husrevzâde lakabıyla tanınan Mustafa Efendi adında bir torunu olduğu belirtilmektedir. *“Mollâ Husrev'in maddi imkanları epeyce iyi olmasına rağmen mütevazı bir hayat yaşadığı, vakur, hayır sever ve dindarâne tavırları sebebiyle halk nazarında büyük bir saygı ve itibara sahip olduğu kaydedilir.”*²⁵ Kadılığı gönülsüz olarak yaptığını ancak bunun imtihanı olduğunu ve Dürerü'l Hükâm'ı bu vesileyle yazdığı için bu imtihanın hayırlı olduğunu da yine kendisi söylemektedir. Sahn-ı Semân medreselerinin programını padişahla beraber hazırlaması, Fatih Sultan Mehmed'in ona “Zamânın Ebû Hanîfesi” demesi, padişah huzurunda yapılan ilmî tartışmalarda reîsü'l-ulema sıfatıyla hazır bulunması onun, devrinde ne kadar büyük bir alim olduğunun yalnızca birkaç örneğidir. *“Yetiştirdiği öğrenciler arasında Zenbilli Ali Cemâlî Efendi, Fenârî Hasan Çelebi, Mollâ Hasan Samsunî, Yûsuf b. Cüneyd et-Tokâdî ve Mollâ Muhyiddîn Mehmed Manisalıoğlu gibi alimler bulunmaktadır.”*²⁶

1.1.2. Eserleri

Molla Husrev fıkıh, tefsir, Arap dili ve edebiyatı, şiir ve hüsnü hat gibi alanlarda eserler vermiştir.

- 1- Mirkatü'l-Vusûl ilâ İlmi'l-Usûl
- 2- Dürerü'l Hükâm fi Şerh-i Gureri'l-Ahkâm
- 3- Haşiye ale't-Telvih
- 4- Haşiye alâ Envâri't-Tenzîl li'l- Beyzâvî
- 5- Haşiye ala Haşiyetü'l-Muhtasar li Seyyid Şerîf
- 6- Şerhü Usûli'l-Pezdevî
- 7- Risâle fi'l-Velâ
- 8- Nakdü'l-Efkâr fi Reddi'l Enzâr
- 9- Hâşiye ale'l-Mutavvel

²⁵ Koca, age, s.252.

²⁶ Koca, age, s. 252.

- 10- Vasiyetnâme
11- Esâsü'l-İktibas Tercümesi

Bu eserlerin dışında kütüphanelerde Mollâ Husrev adına kayıtlı olan birçok eser vardır. Bunlardan bazıları:

- 1- El-Cevheretü'l-Munîfe fî Şerh-i Vaşıyyet-i Ebi Hanîfe
- 2- Erba'a ve Hamsûne Fariza
- 3- El-Fusûlü'l-Mühimme fî Te'lifi'l-Ümme
- 4- Haşîye ale'l-Hayâlî
- 5- Haşîye alâ Tavâli'l-Envâr
- 6- Kelâm Mûteallak bi 't-Tesmiye fî Eva'ili's-Süver
- 7- Risâle fî Esrâri'l-Fâtîha
- 8- Risâle fî İ'râbi "Elif lâm mîm zâlike'l-kitâb"
- 9- Risâle Ma'mule Alâ Sureti'l-Enâm
- 10- Risâle fî Tefsir-i Kavlihi Teâlâ "lem tekün âmenet min kablü"
- 11- Şerh-i Kırâât
- 12- Hulâsatü'l-Fetâva'l-Bezzâziyye
- 13- Kâşifetü'ş-Şübühâti'l-Aleviyye
- 14- Risâle alâ Asabe-i Seb'a
- 15- Risâle fi'l-Vaz

1.2. İshak Cemâleddîn-i Karamanî

1.2.1. Hayatı ve Edebî Kişiliği

Kesin olmamakla birlikte 15. yüzyılın ilk yarısında doğduğu düşünülen Cemâleddîn-i Karamanî (ö. 1527), "*Cemalîzadeler diye bilinen aileye mensup olup Cemal Halife diye şöhret bulmuştur.*"²⁷ Hakkındaki bilgiler Cemâli, Cemâleddin, İshak ve Karamanî gibi lakablarından ve kendisiyle benzer isimli şahısların çokluğu sebebiyle

²⁷ Reşat Öngören, "Cemâleddîn Karamanî", *DİA*, C.24, İstanbul 2001, s.448.

karıştırılmış olan Cemâleddîn Karamanî ilim tahsili için gittiği Semerkand ve Buhara'da, Hazret-i Ali'nin torunlarından olan Muhammed Kerrârî adında aklî ve naklî ilimleri hâiz bir âlim ile tanışır ve ona talebe olur.²⁸ Daha sonra İstanbul'da Kadızade Mollâ Kasım'dan ders alan Karamanî, Muslihuiddin Kastallanî'ye danışmend olmuştur. Reşat Öngören' göre "bu iki alim 1470'te Sahn-ı Semân'ın açılışının ardından müderris olarak istanbul'a tayin edildiğine göre Cemaleddin İshak muhtemelen bu tarihten sonra İstanbul'a geldi."²⁹

"Şeyh Hamdullah'tan hat meşkedden ve Yakut el-Mustasımî üslubu nesihte usta hattatlar arasına giren"³⁰ Karamanî'nin şöhreti İstanbul'a kadar uzanır ve Fatih kendisinden -karşılığında hacca gitmesini sağlayacak- El-Kafiye adlı kitabı istinsah etmesini ister. Taşköprizâde'ye göre "Hac dönüşü o sırada İstanbul kadısı olan hocası Muslihuiddin Kastallanî ile aralarında geçen bir olay onun tasavvuf yoluna girmesine sebep olmuştur."³¹ "Karamanî, bu olaydan sonra Konya'ya giderek Halvetiyye tarikatının ikinci pîri Yahya-yı Şirvanî'nin ileri gelen halifesi Habib Karamani'ye intisap etti."³² Burada seyr ü sülûkunu tamamlayana dek kalan Karamanî, İstanbul'a döndüğünde Vezir Pîri Mehmed Paşa'nın Zeyrek'te kendisi adına yaptırdığı tekkeye yerleşmiştir. "Karamanî "mate zübdetü'l-evliya" cümlesinin tarih düşürüldüğü 1527 tarihinde İstanbul'da vefat etmiş ve Sütlüce'deki tekkesinin yakınına defnedilmiştir. Kabri 1922'de Koruklu Tekkesi'nin haziresine nakledilmiştir."³³

1.2.2. Eserleri

Tefsir, hadis, şerh, haşiye, gramer gibi birçok alanda eser veren Karamanî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi dışındaki tüm eserleri Arapça'dır.

1. Tefsîrü'l-Kurân
2. Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl

²⁸ Şerh-i Kaside-i Muhrika, 2a.

²⁹ Öngören, age, s. 448.

³⁰ Öngören, age, s. 448.

³¹ Taşköprizade Ahmet Efendi, Eş-Şekâikü'n-Numaniyye, s. 370-371, aktaran: Reşat Öngören, age, s.448.

³² Öngören, age, s. 448.

³³ Öngören, age, s. 449.

3. Şerhü'l-Hadis-il-Erbaîn
4. Kırk Hadis Tercümesi
5. Risâle fî Etvârü's-Sülûk
6. Risâle fî Devrâni's-Sûfiyye ve Raksihim
7. Tevâbi's-Sarf
8. Kasîdetü'l-Kafiyye
9. Kasîdetü'l-Haiyye
10. Risâletü'n-Nushiyye li-Tâlibi't-Turûki'l-Fethiyye

Bunların dışında kendisine ait olduğu iddia edilen vahdet-i vücuda dair bir risâlesinin varlığından da söz edilmektedir.

1.3. İbrâhim Hânîzâde Hurrem

1.3.1. Hayatı ve Edebî Kişiliği

Hayatı hakkındaki bilgilere yalnızca Ahmet Talat'ın, Çankırı Şairleri adlı eserinden ulaşılabilen İbrahim Hânîzâde Hurrem (ö. 1824), Çankırı'da doğmuştur. Şiirlerinde Hurrem mahlasını kullanıp, Hânîzâde veya Hancı Emîrzâde lakaplarıyla tanınmıştır.³⁴ *“Hakkındaki tek kaynak olan Çankırı Şairleri'nde Hurrem'in asil bir aileden geldiği, zamanının ulema ve fuzalasından çok saygı görmüş alim, şair ve oldukça zengin bir zat olduğu, zamanın valileriyle ayrıca o devirde sadrazam olan Gâlib Mehmed Paşa ile münasebeti bulunduğu, yine o devrin önemli şairlerinden Mâhî ile tanıştıkları, zamanın fuzalasından sayıldığı anlatılmaktadır.”*³⁵

Makalesinde Mevlevîliğe temayülü olduğu düşünülen Hurrem'in genç yaşta vefât eden bir oğlu ve bir kızının varlığından söz eden Aslan, erişebildiği tek kaynak olan Çankırı Şairleri'nden edindiği bilgiler doğrultusunda Hurrem'in Dîvân'ından başka eserleri olabileceğini de aktarmıştır. Dîvân'ında hece vezniyle yazılmış şiiri olmamasına karşın mecmualarda koşmalarına rastlanan Hurrem'in hece ile şiir yazmasını devrinde bulunduğu coğrafyanın halk ozanlarına ev sahipliği yapmasından kaynaklanabileceği

³⁴ Mehmet Aslan, “İbrahim Hurrem”, T.e.i.s.m, 2015

³⁵ Ahmet Talat, Çankırı Şairleri, 1932, s. 6-7, aktaran: Aslan, age, s.1

söylenmektedir. Arapça ve Farsça'ya hâkim olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır. Bilinen tek eseri Dîvân'ıdır.

2. BÖLÜM

KASİDE-İ MUHRİKA VE ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA

2.1. KASİDE-İ MUHRİKA

2.1.1. Kaside-i Muhrika Hakkında Genel Bilgiler

İlk cümleleri okunduğunda, hakkında özet bir bilgi edinilebilecek bir eser olan Kasîde-i Muhrika, İshak Cemâleddîn-i Karamanî tarafından, topluma İbni Ömer hazretlerinin yüce ahlakından nasihatler vermek, Haccac ve Yezid'in kötü adetlerini gösterip benzer davranışları sergilemelerinden çekinmeleri gerektiğini öğretmek amacıyla yazılmıştır. Mevâhibün Ledünnî adlı eserde geçen kıssaların özeti niteliğindeki³⁶ 43 beytten oluşur.

Kaside Arapça, Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'lün vezninde yazılmıştır.

2.1.2. Kaside-i Muhrika'nın Muhteva Özellikleri

Eserde yer alan “*kasîdeniñ sebab-i inşâsı budur ki*” ifadesini müteakip satırlar bize şerhini ele aldığımız *Kaside-i Muhrika*'nın sebab-i telifini gösteriyor. Karamanî, ilim tahsili için gittiği Semerkand ve Buhara'da, Hazret-i Ali'nin torunlarından olan Muhammed Kerrârî adında aklî ve naklî ilimleri hâiz bir âlim ile tanışır. Kerrârî o denli bilgiye sahiptir ki Hızır (a.s.) dahi her gün onun dersini dinlemeye gelir. Öğrencilerinin sayısı sayılamayacak kadar çoktur ve yetmiş cilt kadar tefsîr kitabı vardır. Karamanî ona talebe olur ve neden sonra Kerrârî'nin Mevâhibü'n-Ledünnî adlı eserini görür, eserde İbni Ömer'in yüce ahlakından bahseden, kerametlerini hâvî, Haccâc ve Yezîd ile yaşadığı maceraları anlatan kıssalar vardır. Karamanî; ariflere bu kıssalardan çok hisse çıkabileceğini fark eder ve her bir beyti bu kıssalara işâret edecek bir kasîde yazmaya

³⁶ Kaside-i Muhrika, 2a.

karar verir, nihâyet Kerrârî'den izin alıp 43 beytlik Kasîde-i Muhrika adlı eserini telîf eder.³⁷

Kasîdeye, muhrika yani yanmış denmesinin sebebi ise Karamanî'nin ilk beyti tamamladıktan sonra, İbni Ömer'in aşkıyla bir ah çekip, ahının ateşinin beytin yazılı olduğu kağıdı yakması sebebiyle olduğu yine eserde belirtilir.³⁸

2.2. ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA

2.2.1. Şerh-i Kaside-i Muhrika Hakkında Genel Bilgiler

Bu çalışmaya konu olan eser yukarıda zikredilen beytlerin isnad edildiği kıssaların bir nevî esere dahil edilmesi ile oluşturulmuştur. Şarih beytlerden hemen sonra o beytin yazılma sebebi olarak gördüğü kıssaları nakletmeye başlamış, bu minvalde eseri şerh etmiştir. Tam anlamıyla bir şerh sayılmasa da tercümeden ziyade anlam taşıdığından ve beytlerin ne için yazıldığını açıkladığından şerh niteliği taşımaktadır. Şerh Mollâ Husrev'e aittir ancak müellif kısmında da belirtildiği üzere esere başka bir el tarafından eklemeler yapılmış kuvvetle muhtemel olmasından ele alınan eserin müellifinin kim olduğu sorunu henüz belirsizliğini bozamamıştır.

2.2.2. Şerh-i Kaside-i Muhrika'nın Muhtevâ Özellikleri

Eserde 43 beyt vardır ve her beyt sebab-i telifi veya kendisiyle alakalı addedildiği kıssalarla birlikte verilmiştir. Bu kıssalar ehl-i beyt sevgisi çerçevesinde ele alınmış özellikle Hz. Ali, İbni Ömer ve Muhammed Hanefi etrafında şekillenmiştir.

2.2.2.1. Eserde Adı Geçen Şahıslar

Eserde Adı geçen şahısların kahir ekseriyeti yalnızca bir veya birkaç yerde geçmiş olduğundan, yalnızca eserde zikrolunmalarına sebep olan özelliklerini aktarmak yeterli olacaktır. Bu sebeple bazı şahısların bilgileri yalnızca İslam ansiklopedisi maddelerinden alınmakla iktifa edilmiştir.

³⁷ Kaside-i Muhrika, 2a.

³⁸ Kaside-i Muhrika, 2a.

2.2.2.1.1. Peygamberler

2.2.2.1.1.1. Hazret-i Muhammed (s.a.v.)

Son peygamber Hazret-i Muhammed (s.a.v), eser içinde daha çok kendisine ve âline duyulan sevgi, saygı ve de kendisine ve âline karşı düşmanlık hisleri konuları çerçevesinde zikredilmiştir. Kimi yerde İbni Ömer’i öven sözleriyle, kimi yerde ashabi ile olan ilişkileriyle, kimi yerde de zalim kişileri uyarıcı bir görev üstlenmesiyle karşımıza çıkmaktadır. Hayatından kesitler sunulurken, gerek hadîs-i şerifler aracılığıyla gerekse rüya motifi aracılığıyla Hazret-i Muhammed, ekseriyetle şefâatçi, ümmetin en zalimleri dahil her ferdini kendi âline tercih etmesi vasıflarıyla eserde zikrolunmuştur. Eserde tam 182 kere ismi zikrolunmuştur. Bazıları şunlardır: (Ç 3b, Ç 8a, Ç 8b, Ç 9a, Ç 10b, Ç 13a, Ç 20a, Ç 21a, Ç 32a, Ç 40b, Ç 42a).

2.2.2.1.1.2. Hazret-i Âdem

İlk Peygamber olan Hazret-i Âdem eserde birkaç yerde zikredilmektedir. İsmi, uyku halinin cennetten çıkma hadisesinde, cennetten kovulması, buna sevinen şeytânların gürültüsünden rahatsız olması sonucu Allah’a tazarru eylemesi ve Allah’ın, insanın ruhunu uyku halindeyken, cennete dahil etmesi hadisesinde ayrıca Hazret-i Ali’ye sorulan ilk hacda Hazret-i Adem’in saçının tıraş edilmesi ve de Hazret-i Ali’den kendi ölümü için fetvâ alınması kıssalarında zikredilir. (Ç 23a, İ 41a)

2.2.2.1.1.3. Hazret-i İsâ

Hazret-i İsâ, eserde sadece bir yerde zikredilmiştir. Azrail (a.s.) ile yaptığı görüşmede, enbiyâ arasında kesret-i ibâdetle meşhur olmasının, babasız doğmasının, semaya ref edilmesinin sebebi okuyucuya burada verilir. (Ç 8a, Ç 33a, Ç 33b)

2.2.2.1.1.4. Hazret-i Mûsâ

Hazret-i Mûsâ eserde sadece iki yerde zikredilir. Biri onun Kıbtî’den bir adam öldürmesi sonucu Allah’a yalvarıp af dilemesi ve sadece Resûl’ün ve âlinin sena edilmesiyle affolunacağı kıssasıdır, diğeri ise Hazret-i Ali ile Hazret-i Muhammed’in

tıpkı Hazret-i Harun ile Hazret-i Mûsâ gibi yakın olduklarının ifade edildiği yerdir. (Ç 8a, Ç 8b, Ç 46a)

2.2.2.1.1.5. Hazret-i İbrâhîm

Hazret-i İbrâhîm metinde oğlu İsmâîl'i kurban etmesi hadisesi ve sadakati ve de peygamberlerin cediti olması vasıfları ele alınarak zikredilmiştir. Ayrıca Nemrûd ile olan mücâdelesine de kısaca değinilmiştir. (Ç 8a, Ç 8b, Ç 19b, Ç 42a)

2.2.2.1.1.6. Hazret-i İsmâîl

Hazret-i İsmâîl eserde babası tarafından kurban edilmesi hadisesiyle ele alınmış olup câriye çocuğu ile ilgili olan hadîsin tevili kıssasında da câriye çocuğu olma hasebiyle zikrolunmuştur. (Ç 8a, Ç 25b, Ç 42a)

2.2.2.1.1.7. Hazret-i Hârûn

Hazret-i Hârûn eserde yalnızca Hazret-i Mûsâ'ya olan yakınlığı hasebiyle zikrolunur. (Ç 8b, Ç 46a)

2.2.2.1.1.8. Hazret-i Hızır

Hazret-i Hızır peygamber olup olmadığı tartışılabilen, ilm-i ledünnîye vakıf bir zâttır. Eserde de ilminin çokluğu hasebiyle zikrolunmuştur. Hazret-i Ali'den fetvâ alması ve onun ilmîni sınamasının nedeni, müellifin onu hazret-i Ali ile ilmî konuda yakınlığını iddia edip bunu belirtmek istemesi sebebiyledir. (Ç 40b, Ç 42a, Ç 46a)

2.2.2.1.1.9. Hazret-i Lût

Hazret-i Lût eserde yalnızca oğlu Menât'ın sapkınlığının anlatıldığı kıssada zikrolunmuştur. (Ç 37a)

2.2.2.1.1.10. Hazret-i Nûh

Hazret-i Nûh tufandan sonra insanlığın devamına vesîle olduğu için ikinci Âdem olarak da anılmıştır. Eserde oğlunun kaybindan ve ümmetinin ona tabi olmamasından dolayı sürekli ağlaması dolayısıyla bahsi geçmiştir. (Ç 24a)

2.2.2.1.1.11. Hazret-i Süleymân

Hazret-i Süleymân eserde oğlu Selîm'in câriye evladı olması ve mülkünün çokluğu konuları dolayısıyla zikredilmiştir. (Ç 25b, Ç 26b)

2.2.2.1.1.12. Hazret-i İdrîs

Hazret-i İdrîs eserde Hazret-i İsâ ile takvâ ve kesret-i ibâdet mevzularında şöhet bulmaları hasebiyle yalnızca bir kere anılmıştır. (Ç 33a)

2.2.2.1.1.13. Hazret-i İlyâs

Hazret-i İlyâs eserde yalnızca bir kere, aşk şarabını içen zatlar arasında, Hızır (a.s.), Hazret-i Ali ve Ashab-ı Kehf yanında zikredilmiştir. (Ç 46a)

2.2.2.1.2. Dört Halife

2.2.2.1.2.1. Hazret-i Ebûbekir

Hazret-i Ebubekir İslâm'ın ilk halîfesidir. Eserde ise hilâfeti ve Hazret-i Peygamber'le ilişkisi ve de sahip olduğu manevî dereceler hasebiyle zikrolunmuştur. (Ç 4a, Ç 9a, Ç 10a, Ç 19b, Ç 20a, Ç 22a, Ç 36a, Ç 44a, Ç 44b, Ç 45a, Ç 46b)

2.2.2.1.2.2. Hazret-i Ömer

Hazret-i Ömer İslâm'ın ikinci halîfesidir. Eserde hazret-i Muhammed ile olan ilişkisi ve mâcerâları ayrıca sahip olduğu manevî dereceler hasebiyle zikrolunmuştur. (Ç 26b, Ç 44a, Ç44b, Ç 45a, Ç45b Ç 46a, Ç 47b)

2.2.2.1.2.3. Hazret-i Osmân

Hazret-i Osmân İslâm'ın üçüncü halîfesidir. Eserde ise hilâfeti, diğer hâlifeler ile ilişkisi ile ele alınmıştır. (Ç 9a, Ç 17a, Ç 22a, Ç 27a)

2.2.2.1.2.4. Hazret-i Alî

Hazret-i Ali İslâm'ın dördüncü halîfesidir ve eserde ismi en çok zikredilen kişilerdendir. Bu durumun müellifin itikadıyla alakası olması muhtemeldir. Hazret-i Ali

ilim, cesâret, firâset ve manevî meziyetleri ile eserde neredeyse peygamberlik vasfına yaklaştırılmış bir şekilde ele alınmıştır. Çoğu yerde “Yaratılmışların en efdali Hazret-i Muhammed’dir” ifadesinin arkasında “Ondan sonra Alî’dir” ifadesi yer almaktadır. Bu yüceltme ifadeleri o raddelere varmıştır ki Cebrâil (a.s.) ile kardeş sayıldıkları ve Hayrû’l-Verâ lakabını aldığı ve de bu lakabın Hazret-i Muhammed’in tüm lakablarından efdal olduğunu iddia eden cümlelere yer verilmiştir.³⁹ 127 yerde zikrolunduğundan bazılarını belirtmekle iftifa edilmiştir. (Ç 3a, Ç 3b, Ç 6a, Ç 9b, Ç 17a, Ç 28a, Ç 34a, Ç 42a, Ç 46b, Ç 50b)

2.2.2.1.3. Ehl-i Beyt ve Peygamber Çocukları

2.2.2.1.3.1. Hazret-i Fatıma

Hazret-i Fatıma hazret-i Muhammed’in kızı ve hazret-i Ali’nin eşidir. Eserde Hz. Ali ile olan evliliği münasebetiyle ve oğlu hazret-i Hüseyin’in şehâdetinin ele alındığı kıssada zikrolunur. (Ç 22b, Ç 38b, Ç 49b)

2.2.2.1.3.2. Hazret-i Aişe

Hazret-i Muhammed’in eşi ve hazret-i Ebubekir’in kızıdır. Eserde yalnızca kardeşi Muhammed’in vefâtının anlatıldığı kıssada zikrolunur. (Ç 44b)

2.2.2.1.3.3. Hazret-i İbrâhîm bin Muhammed

Hazret-i Peygamber’in tek oğludur ne yazık ki çok küçük yaşta vefât etmiştir. Eserde annesinin câriye olması hasebiyle zikrolunmuştur.(Ç 25b)

2.2.2.1.3.4. Hazret-i Hasan

Hazret-i Ali’nin Fatıma’dan olan büyük oğludur. Eserde manevî dereceleri ve şehîd olmaları üzerinde durulur. Hazret-i Ali ile ilişkili kıssalarda zikredilir. Eserde adı 29 yerde geçtiğinden bazılarını almakla iftifa edilmiştir. (Ç 10a, Ç 13b, Ç 22a, Ç 24b, Ç 25a, Ç 28a)

³⁹ Ayrıntı için bk. Şerh-i Kaside-i Muhrika, s. Ç 48a.

2.2.2.1.3.5. Hazret-i Hüseyin

Hazret-i Ali'nin Fatıma'dan olan küçük oğludur. Eserde manevî dereceleri ve şehîd olmaları üzerinde durulur. Hazret-i Ali ile ilişkili kıssalarda çoğunlukla abisi ile beraber zikredilir. Eserde adı 31 yerde geçtiğinden bazılarını almakla yetinilmiştir. (Ç 10a, Ç 13b, Ç 22a, Ç 38a, Ç 41a, Ç 46b)

2.2.2.1.3.6. Ümmü Külsüm bint Ali

Hazret-i Ali'nin Fatıma'dan olan kızıdır. Ailenin Ümmü Külsüm adındaki iki kızından büyük olanıdır. Eserde Ziyad bin Mevân'ın kardeşi Seyfullah ile evliliğini konu edinen bir kıssada zikrolunur. (Ç 26a)

2.2.2.1.3.7. Hazret-i Ali bin Hüseyin

Hazret-i Ali bin Hüseyin bin Ali. Hazret-i Ali'nin, oğlu Hüseyin'den olan torunudur. Eserde sadece bir yerde zikrolunur. (Ç 14a)

2.2.2.1.3.8. Hazret-i Muhammed bin Hasan

Hazret-i Ali'nin oğlu Hasan'dan olan torunudur. Eserde yalnızca bir yerde zikrolunur. (Ç 14a)

2.2.2.1.3.9. Hazret-i Lût'un oğlu Menât

Hazret-i Lût'un sapkın oğludur. Eserde hazret-i Ali ile Muaviye arasında geçen ilm müzakeresinde zikrolunmuştur. (Ç 37a)

2.2.2.1.3.10. Hazret-i Süleymân'ın oğlu Selîm

Eserde yalnızca câriye çocuklarıyla ilgili kıssada zikrolunur. (Ç 25b)

2.2.2.1.4. Sahabe ve Tabiin

2.2.2.1.4.1. İbni Ömer

Eserde ismi en çok zikredilen şahıslardanıdır. Sebeb-i telif bölümünde de eserin İbni Ömer'in ahlakını beyan etmek üzere yazıldığı belirtilmiştir. Tam adı Ebû Abdurrahman Abdullah bin Ömer bin Hattâb'dır. Hz. Peygamber'in eşi Hafsa annemizin kardeşi olması dolayısıyla Peygamber ile yakın olabildiştir. *“Bu sebeple Resûlullah'ın, birçok sahabinin görüp duyma imkanını bulamadığı davranış ve sözlerinin müslümanlara intikal etmesine yardım etmiştir.”*⁴⁰

Henüz çocuk denecek yaşta Uhud ve Bedir savaşlarına katılmak istemesi ve Hendek savaşına katılması, çeşitli fetihlerde rol oynaması onun cesaretinin büyüklüğüne verilecek örneklerdendir. Kendisine teklif edilen hilafeti kan dökülmesini istemediğinden dolayı reddedecek kadar uysal bir karaktere sahip olmuştur. Fıkîh konularında babası Hz. Ömer'e büyük ölçüde uyduğu bilinmektedir.

İbni Ömer, ashabın en zenginlerinden biri olmasına karşın malının çokluğundan rahatsızlık duymuş emvalini fakirlere dağıtmıştır. *“Devlet adamlarının verdiği armağanları Allah'ın kendisine gönderdiği rızık olarak kabul eder, bazan bunların tamamını aynı gün fakirlere verirdi. Sahip olduğu şeyler içinde en çok beğendiklerini Allah yolunda kurban edilmek veya sadaka olarak verilmek üzere ayırırdı. Hatta aşırı sevgi duymaya başladığı cariyesini hemen azat ettiği ve onu diğer azatlılarından biriyle evlendirdiği rivayet edilir.”*⁴¹ Eserde tam 243 kere zikredilmiştir. Zikredildiği bazı varak numaraları şunlardır: (Ç 1b, Ç 3b, Ç 4a, Ç 6b, Ç 7a, Ç 9a, Ç 11a, Ç 13b, Ç 16b, Ç 22a, Ç 30b, Ç 32a)

2.2.2.1.4.2. Muhammed Hanefî

Tam adı Ebü'l-Kasım Muhammed b. Ali b. Ebi Talib el-Haşim el-Kureyşî'dir Eserde ismi en çok zikredilenler arasındır. İlm ve firâsetde kemâleti üzerinde durulup birçok kıssada ön planda tutulmuştur. *“Kaynaklarda daha ziyade Benî Hanife esirlerinden olan annesi Havle bint Ca'fer el-Hanefiyye'ye nisbetle Muhammed b.*

⁴⁰ Yaşar Kandemir, “İbni Ömer”, *DİA*, C.1, s. 126-128, İstanbul 1998

⁴¹ *Age*, s. 128.

*Hanefiyye veya İbnü'l-Hanefiyye diye geçer. 637 yılında Medine'de doğup, Hz. Ali'nin ileride bir oğlu daha dünyaya gelecek olursa ona adını Muhammed ve künyesini Ebü'l-Kasım vermek için Resûl-i Ekrem'den izin aldığı rivayet edilir.*⁴²

Muhammed Hanefi eserde cesareti, ilmi ve güzel ahlakı dolayısıyla ele alınmıştır. Kendisinin Yezid'e biat edip, Hz. Hüseyin'in yanında olmaması, Kerbela'dan sonra dahi Yezid'e yaptığı biatten dönmemesi, muhtemelen Ehl-i beyt hakkında çıkabilecek olumsuz düşünceleri önlemek amacıyla eserde belirtilmemiştir. *"Muhammed b. Hanefiyye'nin kahramanlıklarının anlatıldığı konusu tarihi olaylara uygun olmayan dini-destani hikâyeler Türk halk edebiyatında Muhammed Hanefi Cengi, Fars edebiyatının etki alanındaki Güneydoğu Asya ülkelerinde Hikâyât-ı Muhammed Hanefiyye adıyla şöhret bulmuştur."*⁴³ Eserde çokça zikredilir ve zikredildiği bazı sayfalar şunlardır: (Ç 5a, Ç 6a, Ç 12a, Ç 13b, Ç 14b, Ç 15A, Ç 17a, Ç 28b, Ç 35a, Ç 40a).

2.2.2.1.4.3. Enes bin Mâlik

Tam adı Ebu Hamza Enes b. Malik b. Nadr el-Ensari'dir. Hz. Peygamber'e hizmetiyle tanınan ve en çok hadis rivayet eden sahabilerden biridir. *"Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettiği zaman henüz on yaşında, okuryazar ve zeki bir çocuk olan Enes'i annesi veya üvey babası Resûl-i Ekrem'in hizmetine vermiş Enes b. Malik Hz. Peygamber'in vefatına kadar on yıl onun hizmetinde bulunmuştur"*⁴⁴ Bu sebeple "Hadimü'n-Nebi" lakabıyla anılmıştır. Eserde bu özelliği dolayısıyla sahip olduğu manevî derece sebebiyle zikrolunmuştur. (Ç 6b, Ç 26b, Ç 28b, Ç 37b, Ç 38a, Ç 41b)

2.2.2.1.4.4. İbni Zübeyr

Tam adı Ebu Bekr Abdullah bin Zübeyr bin Avvâm'dır. Annesi Hz. Ebûbekir'in kızı Esma'dır. Muhâcirinin Medine'de dünyaya gelen ilk çocuğu olması dolayısıyla doğumu büyük bir sevinç uyandırmış ve de adı Hz. Peygamber tarafından konulmuştur.

⁴² Mustafa Öz, "Muhammed Hanefi", *DİA*, C.30, İstanbul 2005, s. 537-539.

⁴³ *Age*, s. 539.

⁴⁴ İbrahim Canan, "Enes b. Malik", *DİA*, C.11, İstanbul 1995, s. 234-235.

“Hz. Osman'ın evinin Mısırlılar tarafından kuşatılması sırasında diğer büyük sahabilerin oğullarıyla birlikte halifeyi savunduysa da şehid edilmesine engel olamadı. Bu faciadan sonra meydana gelen olaylarda onun faal bir rol oynadığı görülmektedir.

Abdullah tefsirde söz sahibi olan sahabilerdendir. İbadete olan aşırı meyli sebebiyle "mescid güvercini" diye anılırdı.”⁴⁵ Eserde bu özellikleri dolayısıyla zikrolunmuştur. (Ç 4a, Ç 8b, Ç 20b, Ç 22a, Ç 23a, Ç 30b, Ç 31a, Ç 36a, Ç 49b, Ç 50b)

2.2.2.1.4.5. Ziyâd

Tam adı Ebû Abdulah Ziyâd b. Lebîb b. Salebe el-Ensarî el-Beyâzî'dir. Medine'ye ulaşan ilk Mekkeli muhacirlerden Medine'ye hicretin sevabını öğrendikten sonra Mekke'ye giderek bir müddet Hz. Peygamber'in yanında kaldı, ardından bir grup muhacirle birlikte Medine'ye hicret etti. Böylece hem muhacirlerin hem ensarın kazandığı sevabı elde ettiği düşünüldüğünden ashap arasında “muhacir-ensar” diye anılan birkaç kişiden biridir.”⁴⁶ (Ç 8b, Ç 21b, Ç 22a, Ç 23a, Ç 31b, Ç 39b, Ç 40a)

2.2.2.1.4.6. Dıhyetü'l- Kelbî

“Tam adı Dıhye b. Halife b. Ferve b. Fedale b. Zeyd b. İmrü'l Kays b. Hazrec'tir. En güzel simalı ashab olarak tanınır. Hz. Cebrâil'in, onun kılığına bürünerek Peygamber'e görüldüğü sahabidir.”⁴⁷ Eserde yalnızca bir yerde zikrolunur. (Ç 21a)

2.2.2.1.4.7. İbni Abbâs

“Tam adı Abbas b. Ali b. Ebû Tâlib'dir. Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehid edilen baba bir kardeşidir. Annesi Ümmü'l-Benîn bint Hızam'dır. Kaynaklarda Abbas'ın Kerbela Vakası'ndan önceki hayatı hakkında bilgi yoktur. Sünni ve Şii kaynakların hemen hemen ittifakla naklettiklerine göre Abbas b. Ali. Hz. Hüseyin ile birlikte Kerbela'da bulunmuş ve orada Ehl-i beyt'e su temin ettiği için "es-Sekka " lakabıyla

⁴⁵ Hakkı Dursun Yıldız, “İbni Zübeyr”, DİA, C.1, İstanbul 1998, s. 145-146.

⁴⁶ Mehmet Efendioğlu, “Ziyad”, DİA, C.44, İstanbul 2013, s. 482-483.

⁴⁷ Ali Yardım, “Dıhyetü'l-Kelbî”, DİA, C.4, İstanbul 1994, s. 294.

anılmıştır.”⁴⁸ (Ç 12a, Ç 23b, Ç 43a, Ç 23b, Ç 27a, Ç 28b, Ç 35a, Ç 35b, Ç 42b, Ç 43a, Ç 43b)

2.2.2.1.4.8. Hassân bin Sâbit

Tam adı Ebü'l Velîd Hassan b. Sâbit b. El Münzir'dir. “Hz. Peygamber'in şairi olarak tanınan sahabidir. Hassan hakkında Hz. Peygamber "Hassan'ın fitri kabiliyetini ve ilhamını Rûhülkudüs teyit ediyor" demiş, ayrıca onun için "Allahım, Hassan'ı Rûhülkudüs ile teyit et!" şeklinde dua etmiştir.”⁴⁹ (Ç 9b ,Ç 13b, Ç 50a)

2.2.2.1.4.9. Mevân

Yemen padişahı, Hz. Ali'nin damadı, Ziyâd'ın babasıdır.(Ç 30b, Ç 31b)

2.2.2.1.4.10. Ebü'l Âs

Hz. Peygamber'in damadıdır.⁵⁰ Hazret-i Ebubekir'in oğlu Muhammed'i öldürmesi sebebiyle eserde zikrolunur. (Ç 36b, Ç 49b)

2.2.2.1.5. Diğer Kişiler

2.2.2.1.5.1. Haccâc-ı zâlim

Tam adı Ebu Muhammed e'l-Haccâc b. Yûsuf e's-Sekafi'dir. Zalim lakabıyla meşhur olmuştur. “Haccâc'ın elinden tutanlar ve onu destekleyenler Emevîler'in Mervani koludur. Bu sebeple Ehl-i beyt'in amansız düşmanı olan Emevîler'e daima sadık kalmış, Hz. Ali soyundan olan hanımını Abdülmelik b. Mervan'ın emriyle boşadığı için kendisine "nasibi" (Ehl-i beyt'e muhalif) denilmiştir.”⁵¹ Eserde de karşımıza daima ehl-i beyt düşmanı olarak çıkmaktadır. “Haccac Emevîler'in muhaliflerine karşı çok sert ve acımasız davranmış, aralarında Enes b. Malik'in de bulunduğu pek çok kişiye zulmetmiş, meşhur muhaddis ve müfessir Said b. Cübeyr dahil binlerce kişiyi öldürtmüş,

⁴⁸ Ethem Ruhi Fıçlalı, “İbni Abbas”, DİA, C.1, İstanbul 1988, s. 21.

⁴⁹ Hüseyin Elmalı, “Hasan b. Sabit”, DİA, C.16, İstanbul 1997, s. 399-402.

⁵⁰ Talat Sakallı, “Ebü'l-As”, DİA, C.10, İstanbul 1994, s. 293-294.

⁵¹ İrfan Aycan, “Haccac”, DİA, C.14, İstanbul 1996, s. 427-428.

*kendisine yeminle biat ettirmiş, yeminlerinden dönenlere mürted muamelesi uygulamıştır.”*⁵²

Ancak müellif Haccac'ın yer aldığı kıssaları çoğu kez pişmanlık ve yaptığı hatanın farkına varmak gibi mefhumlarla bitirmiştir. Bunun sebebi de muhtemelen Haccac'ı en büyük günahkârlardan biri olarak gösterip daha sonra onun bile affolunabileceğini, tövbe kapısının her daim açık olduğunu halka özümsetmek istemesindedir. Müellifin bu tavrı “*onun Kur'ân ehline çok cömert davrandığı, mala mülke düşkün olmadığı, öldüğünde sadece bir kılıç bir at eyeri, bir mushaf, bir rahle ve 300 dirhem para bıraktığı*”, yine onun “*Ziyad b. Ebih'in Irak valiliği döneminde başlatılan Kur'ân'ın harekelenmesi ve noktalanması işini sürdürdüğü ve bunun için Nasr b. Asım'ı görevlendirdiği*”⁵³ gibi rivayetlerini tasdik eder niteliktedir. Eserde 48 yerde adı geçmektedir. Bunların bazılarını almak yeterli olacaktır. (Ç 1b, Ç 5a, Ç 6b, Ç 7a, Ç 14b, Ç 20b, Ç 36a)

2.2.2.1.5.2. Muâviye bin Ebû Süfyân

Tam adı Ebu Abdurrahman Muaviye b. Ebû Sufyan Sahr b. Harb b. Umeyye el Ümevî el Kureyşî'dir. “*Emevi hilafetinin kurucusudur...Ebu Süfyan ile Hind bint Utbe b. Reb'ia'nın oğlu, Ümmü Habibe bint Ebu Süfyan'dan dolayı Hz. Muhammed'in kayınbiraderidir.*”⁵⁴ Hz. Peygamber'e katiplik de yapan Muaviye, Hz. Ali ile arasında geçen olayların olumsuzluğu nedeniyle ehl-i beyt düşmanı olarak addedilmektedir. Hz. Osman'ın katline ilgisiz kaldığı gerekçesiyle Hz. Ali'ye biat etmemiştir. Eserde karşımıza bu özellikleri dolayısıyla çıkmaktadır ve⁵⁵ 72 yerde zikredilir. Bazıları şunlardır: (Ç 3a, Ç 3b, Ç 4a, Ç 13b, Ç 17a, Ç 21b, Ç 22a, Ç 31b, Ç 34a, Ç 36b, Ç 44b, Ç 50b).

2.2.2.1.5.3. Yezîd

Tam adı Ebû Hâlid Yezîd b. Muâviye b. Ebi Süfyân el-Kureyşî el-Ümevî'dir. Eğlence hayatına aşırı derecede düşkünlüğü ile yadırganmış, İslam aleminde Hz.

⁵² Aycan, *age*, s.428.

⁵³ Aycan, *age*, s.428.

⁵⁴ İrfan Aycan, “Muaviye b. Ebu Süfyan”, *DİA*, C. 30, İstanbul 2005, s. 334.

⁵⁵ Aycan, *age*, s.334.

Hüseyin'in şehadetine müsebbib olması dolayısıyla en büyük din düşmanları arasında sayılmıştır. Bununla birlikte Hz. Hüseyin'in hayatta kalan yakınlarına iyi muamelede bulunduğu rivayet edilmiştir. Eserde de bu özellikleri hasebiyle zikrolunmuştur ve 103 yerde ismi geçmektedir. Hepsini belirtmek gereksiz olacağından bazılarını vermekle iktifa edilmiştir.. (Ç 1b, Ç 3a, Ç 14a, Ç 18a, Ç 34b, Ç 39b, Ç 40a, Ç 40b)

2.2.2.1.5.4. Nemrûd⁵⁶

Kur'ânda ismi açıkça geçmemesine rağmen Allah'ın kendisine mülk ve hükümdarlık bahsettiği için şımarıp İbrahim'le tartıştığından söz edilen kişinin Nemrud olduğu müfessirlerce kabul edilmiştir. Eserde de bu özellikleri hasebiyle adı geçer. (Ç 5b, Ç 37b)

2.2.2.1.5.5. Muâviye bin Yezîd

Yezîd'in oğludur. Eserde yalnızca bir yerde ismi geçmektedir. (Ç 4a)

2.2.2.1.5.6. Ashâb-ı Kehf

Yedi uyurlar olarak da bilinen İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik'in yanısıra birçok inançta kıssalarıyla tanınan ve ölümden sonra dirilişin temsili olduklarına inanılan topluluk. Eserde aşk şarabını içen kişiler arasında zikrolunurlar. (Ç 46a)

2.2.2.1.5.7. İmâm-ı Azam⁵⁷

Tam adı Ebu Hanife Nu'man b. Sabit b. Zuta b. Mah'dır. Hanefi mezhebinin imamıdır. Eserde Nuşirevân'ın oğlu veya torunlarından olduğu ve ümmetin çoğunun onun etrafında haşır olunacağı anlatılır. (Ç 9b)

⁵⁶ Cengiz Batuk, "Nemrud", *DİA*, C.32, İstanbul 2006, s. 554-555.

⁵⁷ Mustafa Uzunpostalcı, "Numan bin Sabit", *DİA*, C.100 İstanbul 1994, s. 131-138.

2.2.2.1.5.8. İmâm-ı Gazâlî⁵⁸

Tam adı Ebû Hamid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed e'l-Gazzâlî e't-Tûsî'dir. Selçuklu Devleti zamanında yaşamış büyük İslam alimidir. Eserde sadece Seyfûddevlî'yi rüyasında cennette görmesi ile zikrolunmuştur. (Ç 42b)

2.2.2.1.5.9. Nûşîrevân

Diğer adı 1.Husrev'dir. 531-579 yıllarında adaletiyle nam salmış bir Sasanî hükümdarıdır. Eserde cennette sahip olacağı nimetler üzerinden zikrolunur. (Ç 9a, Ç 9b)

2.2.2.1.5.10. Behlül-i Dâna

Tam adı Ebu Vüheyb b. Amr b. El Mugire. El Kûfî e's- Sayrafi'dir. Süleyman Uludağ'a göre şahsiyeti meçhul bir süfi ve hakimdir. *"Hakkındaki bilgilerin büyük bir kısmı menkıbe mahiyetindedir. Diğer Behlüllere ve meczuplara ait söz ve hikayeler çoğunlukla ona bağlandığı gibi birtakım halk fıkraları da kendisine mal edilmiştir. Menkıbelere göre mezarlarda ve harabelerde dolaşır, yalnızlığı sever, zaman zaman çocukların maskarası olur, onlar tarafından taşlanır, ama o bunları hep hoş karşılar."*⁵⁹ Eserde makberde uyuma kıssasının işlendiği yalnızca bir yerde ismi zikrolunur. (Ç 23a, Ç 23b, Ç 24a)

2.2.2.1.5.11. Hârûnü'r-Reşîd

Tam adı Ebu Ca'fer Harûn er-Reşîd b. Muhammed el-Mehdi-Billah b. Abdillah ei-Mansûr olan Abbasî halifesidir. Eserde Behlül-i Dâna ile aynı kıssada zikrolunur. (Ç 23a, Ç 23b, Ç 24a)

2.2.2.1.5.12. Hasan-ı Basrî

Tam adı Ebû Said el Hasen b. Yesâr el Basrî'dir. Enes bin Malik'in talebesi, âlimdir. Eserde yalnızca Sure-i Hel Etâ'yı okuduğunda Hz. Hüseyin'in katli hadisesi aklına gelip ağlaması ile zikrolunmuştur. (Ç 38b)

⁵⁸ Mustafa Çağrıncı, "Gazali", *DİA*, C.13, İstanbul 1996, s. 489-505.

⁵⁹ Süleyman Uludağ, "Behlül-i Dana", *DİA*, C.5 İstanbul 1992, s. 352-353.

2.2.2.1.5.13. Leys

Eserde Arap beylerinden bir bey olduğu, esasen halka çok zulmettiği ancak İbni Ömer'le karşılaşmasından sonra abdallardan olduğu nakledilmektedir. (Ç 18a, Ç 18b, Ç 19a)

2.2.2.1.5.14. Ferezdak

Tam adı Ebû Firâs Hemmâm b. Gâlib b. Sasaa et- Temîmî'dir. Emevîler devri üç büyük hiciv şairlerinden biridir. *“Yüzü veya altdudağı samura benzediği için kendisine bu anlama gelen Ferezdak lakabı verilmiş ve bu lakapla tanınmıştır.”*⁶⁰

Genç yaşta Hz. Ali'yi ziyaret etmiş, ona şiir sunma fırsatı bulmuştur. *“Bu ziyaretin şair üzerinde önemli etkisi olduğu ve şiirlerinde görülen Ehl-i beyt sevgisinin buradan geldiği anlaşılmaktadır.”*⁶¹ (Ç 11a, Ç 40b)

2.2.2.1.5.15. Kays bin Âmir

Eserin son kıssasında adı geçen ve hazret-i Ali'nin herkesten efdal olduğunu ilk söyleyen beydir. (Ç 49b)

2.2.2.1.5.16. Behlûl

Muhammed Hanefî'nin kölesi olup eserde efendisiyle ilgili kıssalarda âl-i Resûl'e duyduğu sevgi hasebiyle zikrolunur. (Ç 5b, Ç 14b, Ç 18a)

2.2.2.1.5.17. Rüstem İbni Şirvânî

Eserde hazret-i Ali ile karşılaşması hadisesi ve müslüman oluşu anlatılan bir beydir. (Ç 8b, Ç 9a, Ç 9b, Ç 14b, Ç 15a, Ç 15b, Ç 29b)

2.2.2.1.5.18. Seyfüddevle

Ziyâd bin Mevân'ın amcazadesidir. Şâm'ı istila edip Yezîd'in malını yağmalaması hadisesi eserde zikrolunur. (Ç 39b, Ç 40a)

⁶⁰ Ali Şakir Ergin, “Ferezdak”, *DİA*, C. 12, İstanbul 1995, s. 373-375.

⁶¹ Ergin, *age*, s.375.

2.2.2.1.5.19. Seyfüddevle

Eserde adı geçen bir başka Seyfüddevle'dir. Ehl-i beyti kendi nefsi üzerinde tutmayan öz oğlunu öldürecek kadar Ehl-i Beyt'e düşkün bir padişah olarak karşımıza çıkar. (Ç 42a, Ç 42b)

2.2.2.1.5.20. Zîyâd bin Mevân ve Kardeşi Seyfullah

Hazret-i Ali'nin damadı Ziyad ve Ziyad'ın kardeşi kardeşi Seyfullah eserde Hz. Ali'nin kızını isteme kıssasıyla ele alınmıştır. (Ç 25a, Ç 25b, Ç 26a)

2.2.2.1.5.21. Ümmü'l Benât

Mevânî namında bir beyin kızıdır, Hz. Ali'nin zevcesi olması hasebiyle ele alınmıştır. (Ç 30b, Ç 31a, Ç 31b)

2.2.2.1.5.22. Mir-i Vefâ

Muhammed Hanefî'ye aşık ol cindir. Tefsîr ilmi bilmesi hasebiyle esere konu edilmiştir. (Ç 35b)

2.2.2.1.5.23. Kanber

Hz. Ali'nin kapıcısıdır. (Ç 27b)

2.2.2.1.5.24. Abdurrahman Ebû Yezîd

Eserde Hz. Ali'ye sorulan sorularda karşımıza çıkan, Hazret-i Adem'in hac vazifesi için başını tıraş eden cindir. (Ç 37a)

2.2.2.1.5.25. İbni Mülcem

Hazret-i Ali'yi şehid eden eserde şeytandan merhametsiz olduğu vurgulanan kişidir. (Ç 46b, Ç 47a)

2.2.2.1.5.26. Kelîb

Ebü'l Âs'ı öldüren kişidir. (Ç 36a)

2.2.2.1.5.27. Şimr bin Cemiş

Yezîd'in avanından olan Hz. Hüseyin'i şehid eden kişidir. (Ç 38a)

2.2.2.1.5.28. Fettâne, Kardeşi Seyfi ve Anneleri Fazzala

Hicretten beş yüz sene sonra gelen, babasını öldürüp tahta geçen ve çeşitli zalimlikler yapıp sonunda hidayete eren kişidir. Kardeşi ve annesi de eserde anılır. (Ç 26a, Ç 29b, Ç 30a, Ç 30b)

2.2.2.1.5.29. Melik Husrev

Eserde Bilad-ı Hind meliki olarak tanıtılan zulm ile nam salmış bir meliktir. Yaptığı kötülüklerden Kasîde-i Muhrika'yı okuyarak kurtulup cennete girdiği iddia edilir. (Ç 49a)

2.2.2.1.5.30. Şemun ve Ruhban Mesiha

Adnan kabilesinin meliki olan Şemun ve o kabilenin ruhbanı Mesiha, eserde Hz. Ali'nin onları dine davet etmeleri kıssasında zikrolunurlar. (Ç 7b, Ç 8a)

2.2.2.1.5.31. Rüstem Alî

Kabile-i Kureyşî beyidir. Eserde oldukça zalim olan bu beyin Kur'ân'a düşkünlüğü sebebiyle affedildiği iddia edilir. (Ç 14b)

2.2.2.1.5.32. Hilâle

Aksa-yı Yemen'deki Yusufiye kabilesinin sultanıdır. Eserde Muhammed Hanefî ile nikahlanması anlatılır. (Ç 16a, Ç 16b, Ç 17a)

2.2.2.1.5.33. Kaddâr

Hız. Ali'yi zehirleyen Muaviye'nin dostu Yemen beyidir. (Ç 21b)

2.2.2.1.5.34. Şehâb ve Kuvvetü'l- Kulûb

Kimliği meçhul bir beydir. Cariyesi Kuvvetü'l- Kulûb'un Muhammed Hanefî'nin cennette zevcesi olması kıssası eserde anlatılır. (Ç 28b, Ç 29a, Ç 29b)

2.2.2.2. Eserde Adı Geçen Mekânlar

2.2.2.2.1. Medîne

Suudî Arabistan'ın en büyük şehirlerinden biridir. Peygamber'in kabrini ihtiva etmesi sebebiyle müslümanlar arasında kutsal addedilmektedir. (Ç 6b, Ç 13b, Ç 14a, Ç 18b, Ç 39b, Ç 40a, Ç 43a, Ç 45a, Ç 45b)

2.2.2.2.2. Kudüs

Dört büyük hak dîn için de kutsal sayılan, müslümanların ilk kıblesi olan Mescid-i Aksa'yı içinde barındıran şehirdir. Eserde yalnızca bir yerde geçer. (Ç 2a)

2.2.2.2.3. Şâm

İslam dünyasının önemli tarihî şehirlerinden birisidir aynı zamanda günümüzde Suriye'nin başkentidir. (Ç 25a, Ç 35b, Ç 39b, Ç 40a)

2.2.2.2.4. Bağdad

İslam dünyasının önemli tarih, ilim ve kültür merkezlerinden birisidir aynı zamanda günümüzde Irak'ın başkentidir. (Ç 40a)

2.2.2.2.5. Yemen

Arabistan yarımadasında, Suudî Arabistan'ın güneyinde yer alan bir ülkedir. (Ç 16a, Ç 21b, Ç 31b, Ç 40b, Ç 38b, Ç 34a)

2.2.2.2.6. Tâif

Suudî Arabistan'da bir şehir. Eserde İbni Abbas'ın Hz. Hüseyin'in şehid olduğu vakitte bulunduğu şehir olarak karşımıza çıkar. (Ç 42b)

2.2.2.2.7. Mevzi-i Bakî

Medine'de müslümanların kurduğu ilk mezarlık. Eserde İbni Ömer, Ebü'l Müslim ve Haccâc'ın konuştuğu yer olarak geçmektedir.(Ç 6b)

2.2.2.2.8. Metân Kalesi

Eserde Yezid'in fethettiği kale olarak geçmektedir. (Ç 12b)

2.2.2.2.9. Hafakeyn Sahrası

Eserde Muhammed Hanefî'nin, Hz. Hüseyin'in şehadetine sebep olanları katlettiği yer olarak geçmektedir. (Ç 40a)

2.2.2.2.10. Sahrâ-yı Şidâdiyye

Eserde İbni Ömer'in Hz. Ali ve Hilâle ile giderken Yezid ile karşılaşp savaştıkları yer olarak geçmektedir. (Ç 16b)

2.2.2.2.11. Merkad-i Şerîf

Hazret-i Muhammed'in Kabri-i şerifi'dir. Eserde İbni Ömer'in Peygamberimizin kabri başında onunla konuşması olayında ve Hz. Hüseyin'in şehadetinden sonra Peygamberimizin kabri başında bir nurun üç gün durması kıssalarında geçmektedir. (Ç 41a, Ç 43a)

2.2.2.2.12. Hatim-i İsmâil

“605 yılında Kabe'nin yıkılan yerlerini onarmak üzere Mekkeliler biraraya gelerek Kabe'yi yeniden inşa etmek istediler. Ancak toplanan para Kabe'nin hazret-i İbrahim'in yapmış olduğu temellerden başlamaya yetmeyince yarım daire şeklinde küçük bir yer yeni yapılacak Kabe'nin dışında bırakılmak zorunda kaldı. Bu yere

Kabe'den ayrı düştüğü için Hicr ismi verilir."⁶² Hatîm ya da Hatîm-i İsmail ise Hicr'in sınırını gösteren duvarın ismidir. Eserde Hz. Ali'nin burada ibadet ederken bir yılanla karşılaşması olayında geçmektedir. (Ç 19a)

2.2.2.2.13. Beyteyn-i Mahârim

Mescid-i Aksa ile Mescid-i Haram'a verilen isimdir. Eserde Muhammed Hanefî'ye bu bölgede Madenü'l müfessirîn denmesi olayında ismi geçmektedir. (Ç 35b)

2.2.2.2.14. Hayber Kalesi

Hicaz'da Medine-Suriye yolu üzerinde bulunan eski bir ticâret ve ziraat merkezi ve onun kalesi. Eserde Hz. Ali'nin bu kaleyi feth etmesi hasebiyle yer almaktadır. (Ç 44a)

2.2.2.2.15. Bilâd-ı Hind

Hindistan. Eserde Melik Husrev'in ülkesi olarak geçmektedir. (Ç 49a)

2.2.2.2.16. Belde-i Zulmet

Karanlıklar ülkesi anlamına gelen hayalî ve efsanevî bir ülkedir. Mesîóâ adlı ruhbanın Hz. Ali'ye sorduğu bir soruda zikredilir. (Ç 8a)

2.2.2.2.17. Nehr-i Istıbah

Eserde cennetteki ırmaklardan Allah'ın her sabah hakîkî aşıkları suvardığı nehir olarak geçer. (Ç 45b)

2.2.2.2.18. Nehr-i Itışâ

Eserde cennetteki ırmaklardan Allah'ın her gece hakîkî aşıkları suvardığı nehir olarak geçer. (Ç 46a)

⁶² Fuat Günel, "Hatim", *DİA*, C. 17, İstanbul 1998, s. 455

2.2.2.2.19. Bahr-ı Rahmet

Eserde insanın hayr ve şerlerini yazan melekler ve onların güzergahı olarak zikredilir. (Ç 22b)

2.2.2.4. Eserde Adı Geçen Kitaplar

2.2.2.4.1. Muhammed Kerrârî: Mevâhib-i Ledünnî

Eserin sebab-i telif bölümünde İshak Cemâlî'nin bu eseri gördükten sonra Kasîde-i Muhrika'yı yazmaya niyet ettiği yazılıdır. Ancak bu eserin Muhammed Kerrârî'ye değil İmam Kastalanî'ye ait olduğu bilinmektedir. (Ç 2a)⁶³

2.2.2.4.2. Muhammed Hanefî: Mecmaü'l kalam

Eserde İbni Ömer'in şüpheye düştüğü bir kelamı bu eserde arayıp da bulamadığı kıssasında adı geçmektedir. Ancak Muhammed Hanefi'nin böyle bir eserin varlığına rastlanmamıştır.⁶⁴

2.2.2.4.3. Ebü'l Kâsım El Tüsterî: Meşârikü'r-Remmân Risalesi

Eserde 5. Beytin şerhinde geçen bir kıssanın bu kitaptan naklolunduğuna dair bilgi verilmektedir.

⁶³ Hüseyin Algül, "El Mevahibü'l-Ledünniyye", *DİA*, C. 29, İstanbul 2004, s 421.

⁶⁴ Mustafa Öz, "Muhammed Hanefi", *DİA*, C. 30, İstanbul 2005, s. 537-539.

2.2.2.5. Eserdeki İktibaslar

2.2.2.5.1. Âyetler

1- Rabbinin huzurunda (hesap vermek üzere) duracağından korkan kimseye iki cennet vardır. Rahmân, 55/46: (Ç 4b)

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ

2- İyiliğin karşılığı, yalnız iyiliktir. Rahmân, 55/60: (Ç 4b)

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ

3- **De ki: Herkes kendi mizaç ve karakterine göre iş yapar.**[Rabbiniz kimin doğru bir yol tuttuğunu çok iyi bilmektedir.] İsrâ, 17/84: (Ç 12b)

قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَى سَبِيلًا

4- Rabbimiz! Hesap görülecek günde, beni, ana-babamı ve inananları bağışla. İbrâhîm, 14/41: (Ç 20a)

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

5- Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın. Duhâ, 93/5: (Ç 34b)

وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ

6- Gökte rızkınız ve size vaad olunan şeyler vardır. Zâriyât, 51/22: (Ç 35a)

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ

7- [Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir.] **Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.** İnsân, 76/21: (Ç 38a)

وَسَقِيهِمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا

8- [Bir de senden, iyilikten önce kötülüğün acele gelmesini istiyorlar. Oysa onlardan önce ibret alınacak birçok azap gelip geçmiştir.] **Şüphesiz Rabbin, insanların zulümlerine rağmen bağışlama sahibidir.** [Bununla beraber Rabbinin azabı pek şiddetlidir.] Ra'd, 13/6: (Ç 43a)

وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ

9- Allah dilediğini siler, dilediğini de sabit kılıp bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfûz) O'nun yanındadır. Ra'd, 13/49: (Ç 22b)

الْكِتَابِ أُمَّ وَعِنْدَهُ وَيُنْتِجُ مَا يَشَاءُ اللَّهُ أَيْمُحُو

10- [İyi bilin ki, halis din yalnız Allah'ındır. Onu bırakıp da başka dostlar edinenler] **"Biz onlara sadece, bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz"** [diyorlar. Şüphesiz Allah ayrılığa düştükleri şeyler konusunda aralarında hüküm verecektir. Şüphesiz Allah yalancı ve nankör olanları doğru yola iletmez.] Zümer, 39/3: (Ç 24b)

مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَنَا إِلَى اللَّهِ

11- (Allah şöyle der:) Ey huzur içinde olan nefis! Sen O'ndan razı O da senden razı olarak Rabbine dön. (İyi) kullarımın arasına gir, cennetime gir. Fecr, 89/27-30: (Ç 27a)

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي
وَادْخُلِي جَنَّتِي

12- [Bunun üzerine Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu ve onu güzel bir şekilde yetiştirdi. Zekeriya'yı da onun bakımıyla görevlendirdi. Zekeriya, onun bulunduğu bölmeye her girişinde yanında bir yiyecek bulurdu. "Meryem, Bu sana nereden geldi?" derdi. O da]"**Bu, Allah katından**" [diye cevap verirdi.] **Zira Allah, dilediğine hesapsız rızık verir.** Âl-i İmrân, 3/37: (Ç 28b)

هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

2.2.2.5.2. Hadîsler

Kaynak olarak temel aldığımız eser Mehmet Yılmaz'ın Kültürümüzde Ayet ve Hadisler adlı eseri olup, aynı zamanda hadis kitaplarına da başvuru yapılmıştır. Ancak çoğu ifadenin sahih olup olmadığı değil, varlığı bile şüpheli bulunmuştur. Eserde yer alan “Resûlullah buyurdu.”ifadesinden sonra gelen ifadeler hadis olarak addedilip, burada değerlendirilmeye çalışılmıştır.

1. Ümmetimin alimleri İsrailoğullarının peygamberleri gibidirler.⁶⁵ (Ç 4a)

علماء امتي كانبيا بني اسرائيل

2. Kim Rahman suresini okursa şefaate edenlerin şefaatine muhtaç olmaz. (Ç 5a)

من قرء سورة الرحمن لا يحتاج الى شفاة الشافعين

3. Dünya müminin hapisanesi, kafirin cennetidir.⁶⁶ (Ç 7b)

الدنيا سجن المؤمن و جنة الكافر

4. Ben fakîrliğimle övünürüm.⁶⁷ (Ç 11b)

ال فقر فخرى

5. Herkese yaratıldığı iş kolaylaştırılır.⁶⁸ (Ç 12b)

كل ميسر لما خلق له

6. Allah ümmetinden katli kaldırdı ve kıyamet gününde katili üzerine bulaşmış kan ile (diriltecek) ve onu dünyada da kahreder. (Ç 14a)

رفع الله عن امتي القتل والفضاحة فى القيامة بدم الى و كسر وقارهم فى الدنيا

⁶⁵ Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, Kesit Yay, İstanbul 2013, s 651.

⁶⁶ Yılmaz, *age*, s. 90.

⁶⁷ Yılmaz, *age*, s. 153.

⁶⁸ Yılmaz, *age*, s. 250.

7. Kim beni bir hayırla anar ve ya bir gün ve bir gecede bana üç kez salat selam getirirse ben de onu üç zorluk anında anarım. Ölüm anında hüsnü-l hatimesini sağlar, mahşerde hesap gününde kurtuluşuna sebep olur ve Sırat köprüsünde güvenle geçişine vesile olurum. (Ç 18b)

من ذكرني بخير او صلى على في يوم و ليلة ثلاث مرات لا ذكرنه في ثلاث
عقبات ولا شفقته بحسن الخاتمة في الموت وبا لنجاة في الحشر و السلامة في
الصراط

8. Sizden hiçbiriniz beni, babasından, çocuğundan ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe (gerçek anlamda) inanmış sayılmaz. ⁶⁹ (Ç 21a)

لا يؤمن احدكم حتى اكون احب اليه من اهله و ولده و ماله و الناس اجمعين

9. Cehalet neredeyse küfürden sayılacaktı. ⁷⁰ (Ç 24b)

كاد الجاهل ان يكون كفرا

10. Cariyenin efendisini doğurması. (Ç 25a)

ان تلد الامة ربها

11. İnsanlar beni övmeye ve şeytanı yermeye güç yetiremezler. Çünkü onlar beni hakkıyla tanıyamazlar ve şeytanı da bilmezler. Fakat ben kendimi överim ve bunu onların bilgi divanlarında yazdım. Şeytanı da onların divanlarında yerdim bundan dolayı insan eksikliğini bilir. (Ç 32a)

ان الانسان لا يقدر ان يمدحني و على ذم الشيطان لانهم لا يعرفونني حق
معرفتي و لا يعلمون الشيطان ولكن اني امدح نفسي وكتبته في ديوان علمهم و اذم
الشيطان في ديوانهم فلذا يعلم الانسان بالقصور

⁶⁹ Yılmaz, age, s. 446.

⁷⁰ Yılmaz, age, s. 350.

12. Her kim bir mecliste oturur arkadaşlarının yaptığı bir eylem hoşuna gitmez ve oradan çıkmaya gücü yetmez, kendisini oraya hapsederse Allah da onu cehennemde hapsedmekten azad eder ve cenneti ona vacip kılar. (Ç 36a)

من كان في مجلس فكره من سوء عمل جلسائه ولم يقدر ان يخرج منه فحبس نفسه
لا عتقه الله عن حبس في النار و اوجب له الجنة

13. İyiliğe kılavuzluk eden onu yapan gibidir.⁷¹ (Ç 36a)

الدال على الخير كفاعله

14. Allah Hz. İbrahim'i, İsmail'i boğazlaması (sebebiyle) alemlere üstün kıldı. Beni de Hüseyin'in boğazlanması sebebiyle üstün kıldı. Eğer O helak olmasaydı, yüz sene yaşayacaktı. (Ç 41b)

ان الله فضل ابراهيم بذبح اسمعيل على العالمين و فضلني عليه بذبح الحسين
لولا الهلاك لعاش مائتي سنة

15. Yusuf'u babası Abdüsselâm'ın yerine feda etmem müstesna, hiçbir müslüman'ı bir diğerkinin yerine feda etmedim. (Ç 41b)

ما فديت مسلما عن مسلم الا يوسف عن ابيه عبدالسلام

16. Allahü Teâlâ, akli olmayana, benim ve Ehl-i beytimin sevgisi dışında hiçbir şeyi farz kılmamıştır. Şüphesiz Allah dünyada her kişiye ve akıl sahibine o sevgiyi farz kılmıştır. (Ç 43a)

ان الله تعالى لم يفرض على من لا عقل له الا محبتي و محبت اهل بيتي فان الله
تعالى فرضها على كل حال من في العالم ذوى العقول

⁷¹ Yılmaz, age, s. 84.

17. Bana ve Ehl-i beytime bir saatlik sevgi yetmiş yıllık günahlara kefarettir. İnsanların ve cinlerin ibadetinden daha hayırlıdır. Bana ve Ehl-i beytime bir saat düşmanlık yetmiş yıllık ibadeti geçersiz kılar ve insanların ve cinlerin hıyanetinden daha kötüdür. (Ç 49a)

محبة ساعة لي ولاهل بيتي كفارة لذنوب سبعين سنة و خير من عبادة الثقلين و
عداوة ساعة لي ولاهل بيتي مبطللة لعبادة سبعين سنة و شر من خيانة الثقلين

18. Benim ve Ehl-i beytimin sevgisinde peygamberlerle müminler arasında bir fark yoktur. (Ç 49a)

لا فرق بين الانبياء والمؤمنين في محبتي و محبت اهل بيتي

19. Hz. Ali'yi seven ve tanıyan kimse, kendine çok güvenendir. Ancak Hz. Ali'yi sevmeyen ve tanımayan kimse asi olandır. (Ç 50a)

الا ان المستعد كل مستعد من احب عليا و عرفه الا ان الشقى كل الشقى من لم
يحب عليا و لم يعرفه

3.BÖLÜM

NÜSHA TAVSİFİ

3.1. Eserin Nüshaları

Eserin bilinen 5 nüshası vardır ancak Kahire ve İngiltere nüshalarına çeşitli sebeplerden dolayı ulaşılammıştır.

3.1.1. MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA/ ÇANKIRI İL HALK KÜTÜPHANESİ KOLEKSİYONU

Eserin bilinen en eski nüshasıdır. Nüsha, Ankara Milli Kütüphane’de Çankırı İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu’nda “18 HK 76” arşiv numarası ile kayıtlıdır.

Varak	: 1b-50b
Satır	: 21
Ebat	: 165mm x ?
İstinsah tarihi	: 1227/ 1811
Müstensih	: Kayıtlı değil.
Yazı niteliği	: Sarı aharlı kağıt üzerine Nesih hat ile yazılmıştır. Bazı ayet ve hadisler harekeli olup, nesir siyah, beytler ise kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

3.1.2. İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI/ OSMAN ERGİN TÜRKÇE YAZMALARI KOLEKSİYONU

Eser İbb Atatürk Kitaplığı’nda Nadir Eserler Bölümü Yazma Eserler Koleksiyonu’nda “OE_Yz_0485/01” demirbaş numarası ve “892.71 1229 H.” Yer numarası ile kayıtlıdır.

Varak	: 1b-57a
Satır	: 19
Ebat	: 205x140, 150x85 mm
İstinsah tarihi	: 1229/ 1813
Müstensih	: Kayıtlı değil.
Yazı niteliği	: Sarı aharlı kağıt üzerine Nesih hat ile yazılmıştır. Nesir siyah, beytler ise kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

3.1.3. MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA/ MİLLİ KÜTÜPHANE YAZMALAR KOLEKSİYONU

Eser Ankara Milli Kütüphane’de Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu’nda “06 Mil Yz A 3201” arşiv numarasıyla kayıtlıdır.

Varak	: 1b-50a
Satır	: 28-31
Ebat	: 195x140 - 165x67 mm.
İstinsah tarihi	: 1229/ 1813
Müstensih	: Akif Baba İbni Süleyman
Yazı niteliği	: Sarı aharlı, marka filigranlı kağıt üzerine Rik’a hat ile tamamen siyah mürekkeple yazılmıştır.

3.1.4. İNGİLTERE/ İNGİLTERE MİLLİ KÜTÜPHANESİ TÜRKÇE YAZMALAR KOLEKSİYONU

Eser İngiltere Milli Kütüphane, İngiltere Milli Kütüphane Türkçe Yazmalar Koleksiyonu’nda “Or. 8880” arşiv numarası ile kayıtlıdır.

3.1.4. KAHİRE MISIR/ MISIR MİLLİ KÜTÜPHANESİ TÜRKÇE YAZMALAR KOLEKSİYONU

Eser Mısır Milli Kütüphane, Mısır Milli Kütüphane Türkçe Yazmalar Koleksiyonu’nda “Talat 98” arşiv numarasıyla kayıtlıdır.

4.BÖLÜM

METİN TESİSİ

4.1. Metin Tesisinde Takip Edilen Usül

1. Nüshaların varak numaraları, her nüsha için tayin edilen rumuzlarla birlikte metin içerisinde köşeli parantez içerisinde [Ç 1b], [M 1b] [İ 1b] şeklinde verilmiştir.
2. Çalışmada eserin en eski nüshası olması hasebiyle Milli Kütüphane, Çankırı İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu nüshası esas alınmıştır.
3. Çok gerek duymadıkça metne herhangi bir müdahale yapılmamış, yalnızca anlam karmaşasına yol açabilecek sıralı cümlelerde anlamı pekiştirmek için noktalama ve imla düzeltmeleri yapılmıştır. Ayrıca yine aynı amaç doğrultusunda metinde olmayan ancak mevcut olan anlam düşümlenmelerini ortadan kaldıracak ifadeler metne köşeli parantez içinde eklenmiştir.
4. Karşılaştırmada kullanılan nüshalar arasındaki farklar şayet ek bazında veya anlamı bozmayacak sözdizim düzeyinde ise belirtilmeye gerek görülmemiş, diğer farklar ise metin içi görüntü kirliliği oluşturmamak adına dipnot yöntemiyle verilmeye çalışılmıştır.
5. Metnin anlam bütünlüğü göz önünde bulundurulmuş ve esas alınan Ç nüshasında şayet bu anlam bütünlüğünü bozacak bir kelime yahut ibare mevcut ise diğer nüshalara müracaat edilerek manaya en uygun kısım metne dâhil edilmiş, metne alınmayan kısım ise fark olarak gösterilmiştir.
6. Metin içerisinde yer alan Arapça ibâreler, aslına uygun olarak Arap alfabesiyle verilmiş olup, meallerine ve tercümelerine dipnotta yer verilmiştir.
7. Resûllullah gibi lafza-i celal ile yazılan ibareler ve de aleyhisselam gibi kalıplaşmış ifadeler eklerine ayrılmadan okunduğu gibi verilmiştir.
8. Özel isimler dışında kalan hazret, şerif gibi saygı ifadeleri ve âyet, hadis, âl, gibi kelimeler küçük yazılmıştır.
9. Kasidenin tercümesi Suat Donuk'un, "Cemâleddin İshak El Karamani'nin Kasideleri" adlı makalesinden alıntı yapılarak verilmiştir.
10. Eserde yer alan Arapça ifadeler İbrahim Ayub Shukur'un yardımıyla çevrilmeye çalışılmıştır.

Transkripsiyon Alfabeti

ء	: '	ص	: ş
آ	: a, ā	ض	: ê, ž
ا	: a, ā, e	ط	: ʈ
ب	: b, p	ظ	: ʒ
پ	: p	ع	: '
ت	: t	غ	: ğ
ث	: ʃ	ف	: f
ج	: c, ç	ق	: k
چ	: ç	ك	: k, g, ñ
ح	: ó	ك	: ñ
خ	: h	ل	: l
د	: d	م	: m
ذ	: z	ن	: n
ر	: r	و	: v, o, ö, u, ū, ü
ز	: z	ه	: h, a, e
س	: s	ی	: y, ı, i, ī
ش	: ş		

ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA TRANSKRİPSİYONLU METİN

[ç 1b] [i 1b] [m 1b]

Bismillâhirrahmanirrahîm

Úâle'ş-Şeyò İsóáu Cemâleddîn⁷² El-Karamanî
Raómetullâhu èaleyhi raómeten vâsièaten fî medó-i İbni
èÖmer raøiyallâhü Teèâlâ èanhü ve öemme Óaccâc-ı èaleyhi
mâ-yesteóáu ve Yezîd-i merîd ü pelîd ü èanîd⁷³.

Münúauîeolmaz ve zâéil olmaz.

1-

ليست الدنيا مقاما فيه روح و ارتياح

انها سجن على اهليه غم لا يراح⁷⁴

Ve daòı şüearâé vü fuâaóânıñ èâdetindendir ki her
úaâîdeniñ evvelinde teşbîb iderler. Teşbîb diyü şâeir
şièinde èavreti çok öikr itmege ve kelâmıñ òalúa diñledüp
òalúa leöðet virmege dirler ve daòı bir úaâîdeniñ evvelin
mübhem úoyup murâdları ne ola diyü úulaú ùutup bir öoşça
fikir idüp fehm ideler, aña teşbîb dirler.

Bu Úaâîde-i Muóriúa min evvelihi ve âðirihi vaâlyyet-i
bi-irtikâbi'l-òayr ve ictinâbü'ş-şer olup ve İbni èÖmer
raøiyallâhü èanhü óaøretleri'niñ aòlâú-ı marøyyelerin
beyân ve menâúb u kerâmet-i èaliyyelerin remz ü işâret
oldiaıçün Şeyò Nâôm İsóáu Cemâlî óaøretleri daòı teşbîb
idüp murâd ne idügüni⁷⁵ beyân u ifhâm itmedi ki òalú bu
úaâîdeye min evvelihi ve âðirihi úulaú ùutup derûn-ı dilden
óıfò u øabù idüp vaèò u naâíoatle mütteèiò u mütenaâío
olup [**İ 2a**] İbni èÖmer óaøretleri'niñ aòlâú-ı èaliyyeleri
ile òalúlanup eşúâéü'l-eşúıyâ olan Óaccâc-ı èanîd ve
Yezîdü'l-merîd'iñ èâdât-ı òabiâe ve bidèat-i
seyyiéelerinden ictinâb u óaøer üzre olalar [**Ç 2a**] ve daòı
bu úaâîdeye Úaâîde-i Muóriúa dinildüginde óikmet ve bu
úaâîdeniñ sebeb-i inşâsı budur ki İsóáu Cemâlî óaøretleri
taóâil-i èilm ü maèrifet içün Semerúand Buòârâ vilâyetine
vardıúda gördi ki anda âl-i èAliyyü'l-murtaøâ ve Evlâd-ı
Resûl'den Muóammed Kerrârî nâmında şecâeatde kemâl, èilmde
mâhir ü bî-miââl, câmièü'l-èulûmü'l-èaúliyye ve'n-

⁷² Cemâleddîn: Cemâlî M.

⁷³ èanîd: èanid İdi M.

⁷⁴ Bu dünya rahatlığın ve memnuniyetin olduğu bir yer değildir. İçinde
bulunanların üzerinden derdin kalkmadığı bir hapishanedir.

⁷⁵ şeyò Nâôm İsóáu Cemâlî óaøretleri daòı teşbîb idüp murâd ne
idügüni: -M.

naúliyyeyi óâvî, muóîüü'l-uâûl ve'l-fürûè, erbâb-ı firâsetden bir kimse var idi ki ââóib-i kerâmet-i èaliyye⁷⁶ ve ders ile maèrûf, her gün óaøret-i Òıør èaleyhisselâm, etbâèiyle gelüp anıñ dersin diñler idi. Başında cemè olan ùalebeleriñ âayusı vü⁷⁷ èadedi yoú idi. Yetmiş cild úadar kendiniñ tefsîr ve óadiâ ve fıúih ve maèânî ve èilm-i èArabiyyet'de kitâbları vardır. Ísóáu Cemâlî daòı aña telmîõ olup birkaç zamân anıñ yanında taóâîl-i èilm eylediginden ãoñra bir gün gördi ki Muóammed Kerrârî, Mevâhib-i Ledünnî nâmında bir kitâb teélîf itmiş. İçinde maóâüâ İbni èÖmer óaøretleri'niñ menâuib u kerâmet-i èaliyyelerin ve aòlâú-ı marøiyyelerin ve Yezîd-i merîd ve Óaccâc-ı èanîd ile olan macerâ vü úiââaların⁷⁸ naúl itmiş. Anlarda èârife nice óaââalar ve fâéideler vardır. ⁷⁹Ísóáu Cemâlî óaøretleri murâd itdi ki bir úaâîde inşâd⁸⁰ idüp ol lâ-naôîr⁸¹ olan **[M 2a]** Mevâhib-i Ledünnî'den olan esrârlara ve úiââalara her bir beytinde remz ü işâret eyleye. Baèdehu Şeyò Ísóáu Cemâlî óaøretleri Muóammed Kerrârî óaøretleri'nden iön alup úaâîdeye şürûè idüp

ليست الدنيا مقاما

beytin **[İ 2b]** tamâm itdikde İbni èÖmer óaøretleri'niñ èaşúı ile bir kerre âh idüp aázından bir âteş çıúup elinde olan kââıdı cümle yaúdı. Anıñ için bu úaâîdeye⁸² Úaâîde-i Muóriúa dirler. Bu beyt ol úiââaya işâretdir.

İbni èÖmer óaøretleri Úudüs-i Mübârek'den gelür iken Yezîd öñüne geçüp İbni èÖmer'i **[Ç 2b]** óabs eyleyüp didi ki: "Yâ İbni èÖmer! Benden bîèat eyle seni pâdişâh ideyim. Úabûl eyle ve illâ seni zindâna úoyup ölünceye degin óabs iderim." İbni èÖmer eyitdi: "Senin beni zindâna úomañ lâzım degil. Zîrâ⁸³ ben evvelden zindâdayım." Yezîd eyitdi: "Neden?" İbni èÖmer eyitdi: "Dünyâ, ehl-i âòiret olan müémine vehm; ehl-i dünyâ olan küffâra ve füssâúa da zindândır. Müéminlere zindân oldıàunuñ vechi budur ki nice

⁷⁶ èaliyye: -M.

⁷⁷ âayusı vü: -M.

⁷⁸ úiââaların: úiââa-i reşîdelerin M.

⁷⁹ vardır: vardır. Pes M.

⁸⁰ inşâd: inşâ M.

⁸¹ lâ-naôîr: naôîr M.

⁸² bu úaâîdeye: -M.

⁸³ zîrâ: -M.

müéminler âl-i Resûl gibi ehl-i kerem ve ehl-i⁸⁴ şefâet ve vefâ-dâr dostlarından ayrılup seniñ ve seniñ miâli àaddâr ve leéimler ile muââóib olup, meclis-nişîn olup dost-ı óaúúúiniñ hasret ü firúati ve yârân-ı bî-vefâniñ ve bî-nefèiñ zaómeti şiddetiyle aýyaúu's-sücûn olan muèâşere-i eödâdıñ zindânına dâéimâ maóbûs olup⁸⁵ äóóbet-i àamarât-ı mevtden eşedd ola. äóóbet-i aómaúlarıñ úaléasında merbûu ve maóbûs olup bu vechile ôafer ü òalââı bulamazlar ve nice kimseler daòı âòir zamânda gelüp kaâaâ-ı âl-i Resûl ve menâúib-ı ehl-i kerem oúuyup ve işitmekle, dünyâ ve ehl-i dünyâdan uâanup anlara èaşú u muóabbet nârında yanar iken nice cilâé-i ââfilîn ve óumaúâé-i àayr-ı èaúúlîn ile muèâşerete giriftâr u zâr olup

خلاف المشرب و عكس المامول اشد من سكرات الموت و عذاب القبر و اضيق من سبحن نار الجحيم⁸⁶

olan müteòallifîn **[İ 3a]** ü münèakisîn úalèa-ı àamlarında maóbûsdur. Lâkin bu iki ûâéife daòı sebab-i necât ü muvaââalü'l-óabîb ile'l-óabîb olan mevt sebebiyle òalââ olup óasret ü murâdlarına vââıl olur. Ammâ şol kimse ki ehl-i dünyâ ola, dünyâ anlara daòı zindândır ki eger⁸⁷ maúâúdı óââıl olup⁸⁸ anlar daòı òadem ü èaskerleriniñ ve èavretleriniñ bî-vefâ **[Ç 3a]** ve àaddâr olmaları sebebiyle ve mâllarına nouâân itmeleri⁸⁹ sebebiyle nefslerine zaómet ü şiddet virüp dâéimâ àam ve⁹⁰ derd-i elem zindânına **[M 2b]** mahbûs olup ve nâr-ı firúat⁹¹ ve meveddet-i aóbâbla yanarlar. Lâkin anlara necât yoúdur. Cehenneme girinceye degin zindândan òalââ olmazlar." diyince Yezîd: "Yâ İbni èÖmer! Güzel vaèò itdiñ. Lâkin âl-i Resûl'i medó idüp beni òemm itdiñ" diyüp, Yezîd İbni èÖmer'e yedi úamçı urup úalèaya fermân eyledi.⁹² Gice olduúda Yezîd vâúíeasında gördi ki Resûl-i Ekrem emr idüp óaøret-i èAlî, Yezîd'e yedi úamçı êarb eyledi ve buyurdu ki: "Ey Yezîd! İbni èÖmer'i úoyuvirmesseñ seni úatlı iderim." Der-èaúáb Yezîd uyanup

⁸⁴ ve: ve ehl-i M.

⁸⁵ olup: ve M.

⁸⁶ Umulanın, umudun zıddı, meşrebin farklılığı, ölüm dalgınlığı kabir azabından daha şiddetli, cehennem hapishanesinden daha dardır.

⁸⁷ eger: eger ekâer-i M.

⁸⁸ olup: olmayup M.

⁸⁹ itmeleri: gelmeleri M.

⁹⁰ àam ve: -M

⁹¹ nâr-ı firúat: nâr-ı firúat-i veled M.

⁹² fermân eyledi: emr itdi M.

gördi ki úamçınıñ yiri bellüdir, üç iküsiyle bir úolı úırılmış. Feryâd idüp İbni eÖmer'i úoyuvirdi.⁹³ Öasteyem diyü úolı eyü oluncaya degin òalúıñ içine çıúmayupêârlandı. Bu beyt bu úıããaya işâret oldu. Maenâ-yı beyt budur ki: "Bu dünyâ ve mâlı ve metâeı, ehl-i âðirete de zindândır ve elemdir,⁹⁴ ehl-i dünyâya da zindândır, aâlâ feraó ve sürûr youdur. Lâkin ehl-i âðiret mevtle andan òalâã olurlar, ammâ ehl-i dünyâ ebedî òalâã olmayup dünyâda ve âhiretde zindânda ve derd-i elemde olurlar⁹⁵ dimekdir.

**Fî Kitâb-ı Şerò-ü'l-Úaâidetü'l-Muóriúa li-Óaøret-i Mollâ
Öusrev Rahmetullâhu eAleyhi**

Naúl olunur ki: **[İ 3b]** bir gün Resûl-i Ekrem âallâllâhü Teêâlâ ealeyhi ve sellem óaøretleri'ne óaøret-i eAlî ve Muêâviye geldiler,⁹⁶ anlara úıyâm itmedi.⁹⁷ İbni eÖmer óaøretleri geldi aña úıyâm idüp yanına oturtdı. äaóâbe-i kirâm taèaccüb idüp eyitdiler ki: "Óikmet ne ola?⁹⁸" Resûl-i Ekrem buyurdu ki: "Ben nice taèôim itmeyem şol kimseye ki **[Ç 3b]** Óaú Teêâlâ⁹⁹ aña taèôim ve tekrîm úıla." Muêâviye didi ki: "Yâ Resûlallâh! Óaú Teêâlâ İbni eÖmer'i pederinden mükerrem mi òalú eyledi?¹⁰⁰" Resûl-i Ekrem sükût eyledi, üç kerre tekrâr idicek óaøret-i eAlî didi ki: "Aòmaún cevâbı sükûtdur. Anıñ için Resûlullâh saña cevâb virmedi. Hiç veled pederinden efêâl ve mükerrem olur mı?" Baèdehu Resûl-i Ekrem buyurdu ki: "Yâ İbni eÖmer! Saña virilen öücçeti baña vir." İbni eÖmer óaøretleri Resûl-i Ekrem'e bir öücçet virdi. Gördiler ki nûrânî òaú ile yazılmış ki

⁹³ úoyuvirdi: òalâã eyledi M.

⁹⁴ zindândır ve elemdir: -M.

⁹⁵ olurlar: olurlar didi M.

⁹⁶ Resûl-i Ekrem âallâllâhü Teêâlâ ealeyhi ve sellem óaøretleri 'ne óaøret-i eAlî ve Muêâviye geldiler: Resûl-i Ekrem ealeyhiselam, óaøret-i eAlî ve Muêâviye ile otururdu, óaøret-i eÖmer yanına geldi úıyâm itmedi, óaøret-i eÓamân raøıyallâhü eanhü geldi, aña daóı úıyâm itmedi. M.

⁹⁷ anlara úıyâm itmedi: -M.

⁹⁸ Óikmet ne ola: óikmet ne ola diyü Resûl-i Ekrem'e suêâl itdiler M.

⁹⁹ Óaú Teêâlâ: Óaú Teêâlâ ve eAlî M.

¹⁰⁰ òalú eyledi: úıldı M.

¹⁰¹انى انا لله لا اله الا انا سبقت رحمتي على غضبي و سترت عذابي فاذا كان يوم القيمة اجعل امة محمد جسيما و دائما يطفى ماؤه نار جهنم شفاعتي حبيب حبيبي و خليلي آل حبيبي عبدالله ابن عمر بن الخطاب اناراض عنه وهوراض عنى

İbni eÖmer'e úiããasından suéâl itdiler. İbni Ömer buyurdu: "Yâ Resûlallâh! Ben óaúîr, üç senedir gündüz ââeim ve gice úâeim eibâdet iderim. Óaú Teeâlâ'ya niyâz iderim ki [M 3a] 'Yâ Rabb! Benim cesedimi ââyet büyük eyle, bir mertebe ki ümmet-i Muóammed'iñ cehennemde olan yirlerini ben yalñuz ùoldurayım. Anlar için baña èaõâb eyle, anları âzâd eyle.' Bir gün bu duèâeı iderken bir nûrdan bulud benim etrâfımı ióâta idüp bir hâtif bu óücçeti yanıma bıraùup nidâ eyledi ki 'Yâ İbni eÖmer! Bizim keremimiz çoúdur, èaõâba ihtiyâcımız yoúdur. Kerem iderüz, dünyâda seni cehennemden âzâd [İ 4a] iderüz.¹⁰²" Resûl-i Ekrem ve äaóabe-i kirâm mesrûr olup, Resûl-i Ekrem buyurdu ki: "İbni eÖmer ümmetiñ ziyâde ôâhididir ve İbni eÖmer'den àayrı şefâeatçi daõı olmasa kifâyet ider ve anıñ baña ve âlime olan muóabbetlerin cümle òalúa taúsîm itseler her bir òalúa [Ç 4a] sebab-i necât olacaú úadar muóabbet iãâbet ve intiúâl ider."

2-

من له عقل يريح القلب بالزهد المريح

انها ارض مراح يستراح¹⁰³

Rivâyet olunur ki Muèâviye bin Yezîd òalife iken eAbdullâh bin Zübeyr óaøretleri ziyâretine vardıúda Muèâviye didi ki "Yâ eAbdullâh! Benim óaúúımda ne dirseñ?" Abdullâh bin Zübeyr didi ki "Fâsıú İbni fâsıúsıñ ve ehl-i nârsıñ." Muèâviye didi ki "Yâ İbni Zübeyr! Óaú Teeâlâ saña¹⁰⁴ bir fâsıú musallaù eylesüñ ki fâsıú ol zamân bilesiñ. Ben fâsıú degilim vallâhi ben ehl-i nâr degilim.¹⁰⁵

¹⁰¹Muhakkak ki ben, yalnızca ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur. Benim rahmetim gazabımı geçmiştir. Azabımın üzerini örttüm. Kıyamet günü olunca ümmet-i Muhammed'in (kanlı) teri cehennemde ateşini söndürür. Şefaatin sevgilimin sevgilisinedir. Benim dostum, Ömer İbni Hattab'ın oğlu Abdullah bin Ömer dostumun hanedanıdır. Ben ondan razıyım o da benden razı.

¹⁰² ideriz: ideriz, cemîe Ümmet-i Muóammed'i de azâd ideriz. M.

¹⁰³ Akıllı olan rahatlatıcı olan zühd ve takva ile özünden vazgeçer. Şüphesiz ki o, rahat edilmeyen bir otlak (gibidir).

¹⁰⁴ saña: saña öyle M.

¹⁰⁵ ehl-i nâr degilim: ehl-i cennetim M.

Zîrâ benim bir èamelim var ki ben ol èamelde óaøret-i EbûBekr ve èOâmân ile ve sâéir peyââmblerler ile berâberim. Bu èamelde anlar ile bizim mâ-beynimizde farú yoúdur. Bu èamel cümle èamelleriñ başı ve efêalidür. Ol èamel bu ki ben âl-i Resûl'e muóabbet itmekde cümlesiyle berâberim. Nitekim Resûl-i Ekrem buyurdu ki

علماء امتي كانوا بني اسرائيل¹⁰⁶

Yaènî ol zamânda olan peyââmblerler kitâblarında âl-i Resûl'ün¹⁰⁷ evââf ve kerâmetlerin görüp muóabbet itdiği gibi benim ümmetimiñ èulemâsı daóı kitâbda benim âlimiñ evââfın görüp muóabbet iderler, óâlbuki âl-i Resûl'i gözleriyle görmezler. Bu èamelde müeminlerin enbiyâdan farú yoúdur." didi. èAbdullâh İbni Zübeyr sükût idüp turdu. Baèdehu Muèâviye İbni èÖmer óaøretleri'ni iòøâr itdürüp kendi ve İbni Zübeyr beyninde¹⁰⁸ úlââyı òaber virdi. **[İ 4b]** İbni èÖmer eyitdi: "Yâ Emîre'l-Müeminîn! İbni Zübeyr saña fâsıúsiñ, ehl-i nârsiñ **[M 3b]** dediği¹⁰⁹ sen nece kebâéir ü äaââéirler irtikâb idersiñ andan için degil mi?" Muèâviye eyitdi: "Belî! Yâ Emîre'l-Müeminîn.¹¹⁰ İbni èÖmer eyitdi: "Yâ Emîre'l-Müeminîn! Sen günâhı işlediğiñ vaúitde yâòüd ãoñra, Allâhü Teèâlâ'dan **[Ç 4b]** òavf ider misin yoösa òavf itmez misin?" Muèâviye eyitdi: "Óâşâ! Ne mümkün ki ben Óaú Teèâlâ'dan òavf etmeyem. Günâh işledigim vaúitde degil belki òayr işledigim vaúitde bile Allâhü Teèâlâ'dan òavf iderim ki èaceb òayr diyü işledigim şer mi ola diyü." İbni èÖmer eyitdi: "Yâ Emîre'l-Müeminîn! Sen sözüñde äâdıú iseñ İbni Zübeyr òaúâ itmiş. Seniñ için bir cennet degil belki iki cennet vardır." İbni Zübeyr eyitdi: "Neden bildiñ Yâ İbni èÖmer?" İbni èÖmer eyitdi ve buyurdu ki: "Zîrâ Óaú Teèâlâ öü'l-beşâretinde yaènî Sûre-i Raómân'da buyurdu ki:

وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ¹¹¹

Bir kimse ùağlar ve gökler ve yirler gibi büyük günâh işlese lâkin ol günâhı işlerken yâòüd ãoñra Óaú Teèâlâ'dan

¹⁰⁶ Ümmetimin alimleri İsrail oğullarının peygamberleri gibidir./ Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, Kesit Yay, İstanbul 2013, s. 651.

¹⁰⁷ âl-i Resûl'ün: âl-i resûlleriñ Ç.

¹⁰⁸ beyninde: beyninde olan M.

¹⁰⁹ didiği: didiği sebabün M.

¹¹⁰ yâ Emîre'l-Müeminîn: -M.

¹¹¹ Rabbinin huzurunda (hesap vermek üzere) duracağından korkan kimseye iki cennet vardır. Raómân, 55/46.

òavf, anıñ úalbine düşse vallâhi elbette ol kimse maâfûr olur, iki cennete nâéil olur. Óaú Teeâlâ'nıñ bu niâmetin daòı inkâr idebilür misüñüz?" Muèâviye ile İbni Zübeyr: "Óâşâ! Nice inkâr idebilürüz. Yâ İbni èÖmer! Cezâkellâhü òayran keâîrâ. Her sözüñde sen ââdıúsıñ." Baèdehu İbni èZübeyr gidüp İbni èÖmer ile Muèâviye tenhâ úalup Muèâviye eyitdi: "Yâ İbni èÖmer! Sen bunca zamândır âl-i Resûl ile òulûâ üzre¹¹²dostluú eylersıñ. Anlarıñ maèrifetlerinden ve esrârlarından baèøı şeyé ile beni mesrûr buyursañız."¹¹³ İbni èÖmer eyitdi: "Yâ Emîre'l-Müeminîn! Sûre-i Raómân'da¹¹⁴ iki âyet-i kerîme vardır. Andan aèðam beşâret yoúdur. [İ 5a] Biri

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ

âyetidir. Biri daòı

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ¹¹⁵

âyetidir. Levó-i Maófûz'da yazılıbdur ki:

عزتى و جلالى من قرء سورةالرحمن مرة واحدة كتبه من الصديقين و لا احوبه الى شفاعة الشافعين واعذته من كل شروافة و اختم له بالامن و الايمان و السلامة والغفران¹¹⁶

[Ç 5a] Ve daòı óadîâ-i şerîf'de geldi ki:

من قرء سورةالرحمن لا يحتاج الى شفاعة الشافعين¹¹⁷

Yaènî "Dünyâ'da ve [M 4a] Âhîret'de şefâète muótâc olmaz. Yâ Emîre'l-Müeminîn! Bir kimse¹¹⁸ bu sûreyi küll-i yevm bir kerre oúusa òoúuz zevce-i hasene almayınca vefât itmez. Bu sûre-i şerîf, Muóammed Óanefî óaøretleri virdidir. èilmden maúâúd âl-i Resûl'i bilmek, muóabbetden maúâúd âl-i Resûl'e muóabbetdir. Bir èilmin içinde âl-i Resûl añılmasa maúbûl olmaz. Úul, dâéim èiâyân òaúâda; Óaú Teeâlâ dâéim áafûr,¹¹⁹ raóemetde; âl-i Resûl dâéim şefâeatde ve èinâyetde. Lâkin

¹¹² üzre: üzre âadâkat ve M.

¹¹³ buyursañız: buyurmañı isteriz didi M.

¹¹⁴ Sûre-i Raómân'da: Sûre-i Raóman'ın evveli raómet âðiri keremdir ve içinde M.

¹¹⁵ İyiliğın karşılığı, yalnız iyiliktir. Raómân, 55/60.

¹¹⁶ Şanıma ve şerefime andolsun ki, kim Rahman suresini bir kez okursa siddiklerden yazılır. Onu şefaatchilerin şefaatine muhtaç ettirmem ve onu her türlü kötülük ve afetten korurum. Ve onun sonunu (ölümünü) güven, iman, kurtuluş ve bağışlama ile bitiririm.

¹¹⁷ Kim Rahman suresini okursa şefaate edenlerin şefaatine muhtaç olmaz.

¹¹⁸ bir kimse: -M.

¹¹⁹ áafûr: áafûr, maâfîretde ve M.

fenâya lâyiú olan bu meâelli maóalle riólet olup mekân-ı râoat olmayan yirde öevúe râaíb olmayup èömrin èilm ü muóabbete âarf itmek gerekdir.” diyince bu kelâm Muèâviye’ye teéâîr idüp, üç kerre İbni èÖmer óaøretleri’niñ ayagın öpüp, kendüyi òilafetden èazl idüp taóâîl-i âalâó ve èilm-i kemâle mübâøeret itdi. Âl-i Resûl’e bir mertebe muóabbet iderdi ki bir kimse bir beyt ile âl-i Resûl’den bir miúdâr evââf-ı cemîlelerin medó eylese aña on biñ altûn virir idi. İşbu

من له عقل

beyti İbni èÖmer óaøretleri’niñ bu úiãâasına işâretidir.

**Min Şeró-i Úaãide-i Muóriúa li-Mollâ Óusrev Raómetullâhu
èAleyhi**

3-

نحضر الالوان للاشراق فيها بالمساح

نكثر الاحزان للاخيار فيها بالصباح¹²⁰

Naúl olunur ki İbni èÖmer óaøretleri óacdan gelürken Óaccâc’a râst gelüp, Óaccâc, [**İ 5b**] İbni èÖmer’i óabs idüp sarâyına getürüp èaskerleriniñ ve mâl u emlâk ve àilmân u câriyeleriniñ çoúluân İbni èÖmer’e seyr itdürdi, didi ki: “Yâ İbni èÖmer! Óaøret-i èAlî bu devlete ve bu salúanata nâéil olmadı idi. Lâkin oğlı Muóammed Óanefî bu salúanata nâéil oldu. Óaccâc’ın dîvânında pehlivânı ve ¹²¹úuöâtlarından [**Ç 5b**] mâèadâ, tâçlı biñ civân ve biñ câriye dîvân úururdu. Başında bir altûn tâç var idi. Üzerinde cevâhir var idi, yüz biñ altûna almışdı ve bir kemendi var idi, üzerinde yedi kerre yüz biñ altûnluú cevâhir var idi. Óaccâc’ın nâéil olduı salúanata ve mâlının niáfına pâdişâh [**M 4b**] evlâdı èAbdü’l-Melik bin Mervân nâéil olmamışdı. Her gün beş yüz úoyun boàazlar idi. İbni èÖmer óaøretleri’niñ cevâbıdır ki: “Yâ Óaccâc! Muóammed Óanefî’niñ Behlûl nâmında bir delü kölesi var idi. Anıñ bir ev kelbi var idi. Ol kelbiñ boàazında bir altûn òalúa var idi. Üzerinde kibrît-i aómerden úaş úonmuş idi.

¹²⁰ Orada kötüler için akşamları çeşitli cinsten (lezzetler) hazırlarız. İyiler için ise orada sabahtan dertler, zorluklar çoğaltırız.

¹²¹ ve: ve küttâb ve M.

Seniñ ve padişâhın olan èAbdülmelik'in cemîe-i emvâli ve emlâki ve salûanatı ol kelbiñ boâazında olan òalúayı degmez idi. Muóammed Óanefî ve óaøret-i èAlî àazâ iderken melekler Óaú Teèâlâ'dan iön alup dünyâ gögünden naðar idüp taèaccüb ve àenâ iderler idi. Muóammed Óanefî'ye Óaú Teèâlâ bir mertebe kerâmet virmiş idi ki úuş sürüsiyle gelürken Muóammed Óanefî'niñ ve òânesinin üzerinden geçmezler idi. Muóammed Óanefî'niñ¹²² úóúusun alan kimse ebedî úayyib şeyé úóúulamazdı ve Muóammed Óanefî'niñ o zaâârı¹²³ bir úabîleye girseler ol úabîleniñ kelbleri firâr iderler idi. Seniñ úóúuñ porsúú úóúusına beñzer. Sen aniñ kelbinden kötüsüñ. Sen áóúáúda gezerken cümle kelbler başıña cemè olurlar. *Ayn İbrâhîmü'l- [İ 6a] Kerîm ve'n-Nemrûdu'l-Leêîm*¹²⁴ diyince Óaccâc eyitdi: "Yâ İbni èÖmer! Çün sen benden efêal iseñ Óaú Teèâlâ seni niçün òalîfe idüp bu úadar salûanatı saña virmedi?" İbni èÖmer eyitdi: "Yâ Ôâlim! Bu dünyâ âðiretiñ èaksidir. Ôulmetü'l-leyl gibi ôulm ile küfrüñ ôulmetiniñ içinde úalup bâúî olanlara dürlü àeâmlar ve libâslar virilür, istihzâe ve istidrâcen. Ammâ nûr-ı áabâó gibi îmân¹²⁵ [Ç 6a] virüp nûr-ı muóabbetde dâeim olup úarâr idenlere şevúen ve kerâmeten dürlü àamlar ve maðarratlar iââbet ider. Böyle olmaú müéminlere kerâmet, ôâlim ve kâfirlere áaøab u èukûbetdir.¹²⁶ Óaøret-i èAlî raøıyallâhü Teèâlâ èanhü buyurmuşdur ki:

المؤمن يحبسون في الجنة و الكفار يعيشون في النار¹²⁷

Óaccâc eyitdi: "Yâ İbni èÖmer! Bu kelâm-ı laùîfiñ maênâsı nedir? Bu kelâmı ne ben işitdim ve ne âðer işitdi,¹²⁸ Âðerler daðı bunuñ maênâsın fehm idemezler." İbni èÖmer buyurdu ki: "Cennetden murâd gicedir. Zîrâ gice cennetden çíúdı. Müéminler gündüz müðâkere-i èilm ve teðekkür-i aóbâb-ı ulû'l-ebââr ile maófûð ve nûr-ı îmân ve muóabbet-i âl-i Resûl ile èayş u áafâda ve ðevú-i sürûrda iken gice olduúda nevm sebebiyle müémin óabs olunup ol óaðó u áafâdan dûr u baèid olur. Rüeyâ [M 5a] melegi aniñ rúóın aèlâe-yı

¹²² Óanefî'niñ: Óanefî'niñ meclisinde cin ve şeyûân ve yılan eglenmezdi. M.

¹²³ zaâârı: ve uşáuları M.

¹²⁴ hz. İbrahim ve Nemrud gibi.

¹²⁵ îmân: øıyâ-yı îmân M.

¹²⁶ èukûbetdir: èukûbetdir. Óattâ M.

¹²⁷ Müminler cennette oturuyorlar, Kâfirler ise cehennemde (yaşayıp) yanıyorlar.

¹²⁸ ve ne âðer işitdi: -M.

èilliyyîn ve óuøûr-ı Rabbü'l-èâlemîn'e götürdükde rûó, taøarruè idüp 'Ey benim Rabb'im! Beni óabs idüp óaôó u sürûruma sebep olan muóabbetden ve müôákere-i èilmden baèíd eylediñ' diyicek òiùâb-ı èizzet olunur ki: 'Ey Rûó! Seni bu óabsim sebebiyle nâr-ı cehennemden âzâd eyledim. Dünyâ'da saña bundan aèôam muâîbet olmaz. äabr eyle saña ecr-i èaôîm virürem.' Ammâ cehennemden murâd gündüzdür. Zîrâ gündüz, cehennemden çíúımışdır. Müéminler o cehennem olan **[İ 6b]** gündüzde şiddet-i àam ve âfât-ı belâ ve taóâîl-i nafaúa ve ôikr-i müfâraúa-i aóbâb ve äóóbet-i óumeúâé vü câhilîn ve ôikr-i mevt ve óaşr u òavfullâh ile maózûn iken küffâr ve ôulemâ-ı bî-èaúl u bî-èârlar èârsuzluúları sebebiyle cehennemden çíúan gündüzde èayş ve öü èamelehü nice äafâ iderler.'" diyince Óaccâc-ı ôâlim didi ki: "Yâ İbni Ömer! Eger sen bu kelâmıñ¹²⁹ teévîl itmeseñ kimse teévîl itmege úâdir olmayup bu kelâm ebedî fehm olunmayup úalur idi. Seni úatlı ideceğim **[Ç 6b]** emr-i¹³⁰ muúarrer idi. Lâkin bu kelâmı baña taèlîm eylediñ. Bu kelâm dünyâ vü mâfîhâyı deger. Beni úatlı eylesen saña el úaldurmam." diyüp İbni èÖmer'e úırú biñ altûn viridi, úabûl itmedi. Baèdehu İbni èÖmer'iñ yolın boşladı, ol daòı saèâdet ile gitdi. Òalú taèaccüb itdiler. Bu beyt bu úiãâyaya işâretidir. İntihâ.

Fî-Şeró-i Úaãide-i Muóriúa Mollâ Òusrev

4-

يرغب التشرير فى شهواتها حتى الحرام

يرغب التحرير عن لذاتها حتى المباح¹³¹

Menúúldür ki Óaccâc-ı ôâlim Enes óaøretleri'ni úalèada óabs idüp úatlı itmek murâd eyledi. İbni èÖmer óaøretleri âdem gönderdi, úoyuvirmedi. İbni èÖmer Muóammed Óanefî'nin oàlı Ebü'l-Müslim'e mektûb gönderdi: " Enes¹³², Peyàamber'iñ ve âl-i Resûl'ün òâdimidir. Şimdi Óaccâc'ın óabsine maôhar oldu. Úatlı itmek iótimâli vardır. Ceddiñ óaøret-i èAlî'ye suéâl itdiler: 'Sen òalúa ne şeyé sebebiyle èâlî olup úorúutduñ?' Buyurdu ki:

¹²⁹ kelâmıñ: kelâm-ı laúîfi M.

¹³⁰ emr-i: emr-i muóauúauú ve M.

¹³¹ Kötüler haram işlemek amacıyla azgınlıkları özendirmektedir. İyiler sevap olsun diye lezzetleri özendirmektedir.

¹³² Enes: bu Enes óaøretleri M.

علو منزلة الفتى الورى بشجاعة او بذهد او بعلم [M 5b] من لم يكن فيه خصال ثلاثة فهو حمار الا ان يكون ذا كرم¹³³

Biz èilm ile zühd ile òalâã idemedik. Añi òalâã itmek size lâzımdır." Ebü'l-Müslim daòı yedi biñ úadar èasker ile gelüp Óaccâc'ı [İ 7a] gice ile baãup âdeminden biñ úadar kimseyi úatlı eyledi ve Enes'i úalèadan úurtardı. Baèdehu varup Medîne'ye oturdu. Óaccâc daòı úırú biñ èasker úadar cemè idüp Ebü'l-Müslim'iñ üzerine vardı, Lâkin¹³⁴ Óaccâc âdem gönderdi ki İbni èÖmer ve Ebü'l-Müslim ile Mevøiè-i Baúîèa'da tenhâ görüšelim. Baèdehu aña göreèamel idelim. Bu üçü Baúîèa'da cemè oldılar. İbni èÖmer didi ki: "Yâ Óaccâc! Sen niçün aãóâb-ı Resûl'e èadâvet idersin?" Óaccâc eyitdi: "Yâ İbni èÖmer! Benim cinniden bir òâdimim vardır ve úırú beş yıl óaøret-i èAlî ile ãóóbet itmiş. Lâkin èAlî'niñ andan òaberi youdur. Óaøret-i èAlî'niñ¹³⁵ her ne úadar kelâm-ı laúîf [Ç 7a] ve sırr-ı meknûnı var ise anı ol cinnî işidüp baña òaber virür. Sizin işitmedigiz kelâmı cin ve ben bilürem. Óaøret-i èAlî buyurmuşdur ki:

اللهم انا نحمدك باحراقك المؤمنين في النار و اشرارك الكافرين في الجنة قلب المؤمن نار و قلب الكافر جنت¹³⁶

İbni èÖmer buyurdu ki: "Ben bu kelâmı işitmedim." Baèdehu Muóammed Óanefî'niñ Mecmaèü'l-Kelâm nâmında bir kitâbı var idi. İbni èÖmer aña naðar idüp gördi ki bu kelâmlar andadır, taèaccüb itdi. "Yâ İbni èÖmer! Pes cinnî bu kelâmları baña òaber virir lâkin teévîlini dimez. Ben daòı râst geldigim ãaóâbeye bu kelâmlarıñ sırrından ve teévîlinden suéâl iderim. Anlar daòı cevâb viremez ise dirim ki eger bunlar âl-i Resûl'üñ dostı olup ehl-i sırr ise, óaøret-i èAlî bu kelâmı anlara niçün òaber virüp beyân itmedi. Eger bunlar âl-i Resûl'e dost degil ise úatlıleri lâzımdır diyüp anıñ içün úatlı ü èadâvet iderim." İbni èÖmer eyitdi: "Yâ Ôâlim! Ol fikr-i bâúıldan fâriâ ol. [İ 7b] Zîrâ óaøret-i èAlî'nin anıñ gibi kelâmı, kelâm-ı sırrullâhdır. Meéõun olmadıuca bir kimseye dinilmez." Baèdehu Óaccâc çou

¹³³ Gencin konumunun yüceliği ya cesareti, ya zühdü ya da ilmi iledir. Her kimde bu üç özellik olmazsa o eşektir. Kerem sahipleri müstesna.

¹³⁴ Óaccâc daòı úırú biñ èasker úadar cemè idüp Ebü'l-Müslim'iñ üzerine vardı, lâkin: -M.

¹³⁵ óaøret-i èAlî'niñ: -M.

¹³⁶ Ey Allah'ım biz, senin müminleri ateşte yakmana ve inkarcı şerlileri de cennete koymana hamd ederiz. müminin kalbini ateş kafirin kalbi cennettir.

taðarruè idüp bu kelâmı teévîl eyle diyü¹³⁷, İbni eÖmer daòı teévîl itmeyüp didi ki: "Yâ Ôâlim! Seniñ meâelli **[M 6a]** şerâr olanlar nefsiñ şehevâtine tâbiè olup kendüye keşf-i óarâm olan sırrullâhıñ keşfin ùaleb ider. Ammâ şol kimse ki aòyâr-ı nâsdan ola, kendüye leöðet ü keşf mübâó ola, sırrullahıñ keşfinden ièrâø idüp ùaleb itmez. Zîrâ nâeil olacaàı şeyéi mürşidi dimedikce ùaleb etmemek, kemâl-i èaúldandır." Óaccâc àaøab idüp, ceng eylediler. Óâãıl-ı kelâm niçe biñ kimse Óaccâc'ın èaskerinden úatl olundu ve nice kimseler Ebü'l-Müslim'in èaskerinden şehîd oldu. èÁúibet Ebü'l-Müslim àâlib olup **[Ç 7b]** Óaccâc'ı èaskeriyle mâlların döğüp bir èaôîm zaóm yimişdi. Ebü'l-Müslim cümle øabü idüp baèdehu İbni eÖmer teévîl eyledi ki: "Müéiminiñ úalbi nârdır.¹³⁸ Yaènî müéiminiñ cehennemden naâibi budur ki dâéimâ müéimin nâr-ı òavfullâh ile ve nâr-ı muóabbet ile úalbinde muèaöðeb olup yanmadadır. Ammâ kâfiriñ òavfullâh ile muóabbetden úalbleri òâlîdir. Anlarıñ úalbleri keéenne cennetleridir, öevú idüp mesrûr olmaúdadır.

الدنيا سجن المؤمن و جنة الكافر¹³⁹

Óadîâinde daòı bu sırra işâret vardır." Ebü'l-Müslim ziyâde mesrûr oldu. Bu beyt bu úiãâyaya işâretidir. Bu beytde èâriflere naâiíoat vardır ki èârif olan sırrullâhı nâ-ehle dimez. Bilmediği sırrı mürşidi dimedikce ùaleb itmez. Mollâ Òusrev óaøretleri'ne baèı kimseler bize müjde òaber vir diseler, Úaãîde-i Muóriúa'nıñ bu beytin ouurdu. Anlar daòı sükût eyler idi.

Min Şeró-i Úaãîde-i Muóriúa li-Mollâ Òusrev [İ 8a]

5-

عاقل لم يهوها طوبى له يوم القبول

جاهل لم يطوها ويل له يوم الطراح¹⁴⁰

¹³⁷ diyü: diyü ricâ itmekle M.

¹³⁸ müéiminiñ úalbi nârdır: müéiminin nârı úalbidir. M.

¹³⁹ Dünya müminin hapishanesi, kafirin cennetidir./Yılmaz, age, s.90.

¹⁴⁰ Akıllı kişi bu (dünyaya) bağlanmadı. (İyilerin) makbul olacağı kıyamet günü o kişiye ne mutlu! Cahil kişi bu (dünyayı) dürüp gizlemedi. (Kötülerin) savrulup atıldığı kıyamet günü o kişinin vay haline!

Naúl olunur ki bir gün İbni eÖmer óaøretleri eAlî ile aazâdan gelürken eAdnân nâmında bir úabîleye geldiler. Ol úabîleniñ Şemêûn nâmında bir meliki var idi. Ziyâde şecâeat ve kemâl-i salûanat ve keâret-i emlâk u emvâl u èasker ile meşhûr idi ve Mesîóâ nâmında bir ruhbânları var idi. Çouú eilm ve úiããã-ı enbiyâ bilür idi. Óaøret-i eAlî, èaskeri ile ol úabîleye misâfir oldu. Melik, óaøret-i eAlî'niñ ziyâretine geldi. Vezîri ve òavâãã-ı aãóábı **[M 6b]** ve ruhbânı bile geldi. Óaøret-i eAlî, meliki ve àayrılarını dîne daèvet eyledi. Melik didi ki: "Yâ eAlî! Bizim Mesîóâ nâmında bir eâlim ruhbânımız var. Eger sen eilmde anı ilzâm iderseñ, biz İslâm'a gelürüz ve illâ gelmezüz. Ol ruhbân her luâatden bilür." Ol ruhbân eyitdi: **[Ç 8a]** "Yâ eAlî belde-i Ôulmet'de bir câmièiñ dîvârında nûrânî òauú ile úudretullah ile yazılmış gördüm ki:

بخا الله آل ابراهيم باسمعيل و عفى عن امتي محمد باسمعيل عليه السلام انالله خلق النار لموسى¹⁴¹

Kelâm nedir ve kelâmıñ maênâsı nedir? " Óaøret-i eAlî bir varaú çıúarup¹⁴² gösterdi ki bu kelâmıñ içinde yazılmış óadîã-i úudsî olmaú üzere. Óaøret-i eAlî buyurdu ki: "Yâ melik! Yâ ruhbân!¹⁴³ İsmâéîl demek; Allâh için úurbân dimekdir, İsmâéîl úurbân demek eaylullâh dimekdir. Yaèní Allâh'ın úurbânı demek olur. Meéâl budur ki óaøret-i İbrâhîm oğlu İsmâéîl'i úurbân idüp boàazlamaú murâd itdikde, óaøret-i İbrâhîm, taøarruè idüp: 'Yâ Rabb! Oalum İsmâéîl'i úurbân itdügim muúabelesinde baña ne şeyé iósân idersiñ?' Cibrîl-i Emîn gelüp müjde eyledi ki: 'Yâ İbrâhîm! İsmâéîl'i úurbân itmeñ sebebiyle **[İ 8b]** cümle ümmetiñ suçunu eafv ve saña hîbe eyledi.' Óaøret-i İbrâhîm daòı mesrûr oldu. Óaøret-i Muhammed ealeyhisselâm daòı eyitdi: - Úurbân vâcib oldu! vaúitde bir úıymetli devesi var idi. Anı úurbân idüp duèâ eyledi ki- 'Yâ Rabb! Ceddim İbrâhîm ealeyhisselâm'ın úurbânı ile ümmetiñi eafv itdin. Benim úurbânım sebebiyle daòı baña ne şeyé iósân itdin?' Der-eaúab Cebrâéîl-i Emîn öuccet getürdi. Óauú-ı nûrânî ile yazılmış ki: " Óabîbim Muóammed'iniñ cümle ümmetine maâfîret idüp kendi ile bile óaşr eylerim." Resûl-i Ekrem bir mertebe mesrûr oldu ki eömrinde ol úadar mesrûr olmadı idi. Mûsâ'dan murâd keskin demürdür. eîsâ'dan murâd bile ködür.

¹⁴¹ Allah, İbrahim ümmetini İsmail ile kurtardı, Muhammed ümmetini ise İsmail ile bağısladı. Şüphesiz Allah ateşi Musa için yarattı.

¹⁴² çıúarub: áundı M.

¹⁴³ yâ melik! yâ ruhbân!: -M.

Âteş; keskin demür için òalú olundu. Bile kö daòı keskin demür ile bileñdügi vaúitde ısınup muèaõöeb olur. Óaú Teèalâ bu ikisin, ümmet-i Muóammed için òalú idüp ümmet-i Muóammed'e òâdim eyledi. **[Ç 8b]** Ol kılıç sebebiyle dîn-i İslâm èâlî olur. Baèdehu nièmetü'l-İslâm,¹⁴⁴ ümmet-i Muóammed'e úılıçdan aèòam bir nièmet youdur ve cümleden efêaldır. Zîrâ dîn-i İslâm **[M 7a]** anıñ sebebiyle èâlî olur. Óaøret-i Hârûn ile óaøret-i Mûsâ èaleyhümesselâm, ümmet-i Muóammed'e òâdim úılındı dimenin¹⁴⁵ aalı budur ki óaøret-i Mûsâ; òatâéen, ehl-i úıbûiden bir âdem úatlı eyledi. Óaøret-i Harûn taøarruè eyledi ki: 'Yâ Rabb! Ne şeyé sebebiyle bizden èafv idersiñ?' Òiùâb olundu ki: 'Âl-i Muhammed'e ve ümmet-i Muhammed'e âenâ¹⁴⁶ eylemekdir. Anıñ ile sizler maèfû olursuz.' Anlar daòı vefât idinceye degin

اللهم صلى على محمد و على آل محمد واه اجمعين¹⁴⁷

diyü âenâlar eylediler." diyince siziñ didigiñiz óaúdır diyüp melik ve ruhbân cümle èaskeri ile İslâm'a geldiler. **[İ 9a]** İbni èÖmer óaøretleri buyurdu ki: "Yâ Emîre'l-Müeminîn! Ben úiããa¹⁴⁸ bilmez idim. Óaú Teèalâ saña òayr-ı keâîr virsün. Beni mesrûr eylediñ." Baèdehu İbni èÖmer óaøretleri

عاقل لم يهوها

beytin anda inşâd itdi.

Naúl itmişdir bu úiããayı Ebü'l-Úâsım El-Tişterî Meşâriúü'r-Remmân.¹⁴⁹

Şeró-i Úaãide-i Muóriúa li-Mollâ Òusrev

6-

بارك الرحمن حقا في لبيب لم يمل

مامشي فيها الى شئ من الا شياء لاح¹⁵⁰

¹⁴⁴ ümmet-i Muóammed'e òâdim eyledi. Ol kılıç sebebiyle dîn-i İslâmèâlî olur. Baèdehu nièmetü'l-İslâm: -M.

¹⁴⁵ dimenin: -M.

¹⁴⁶ âenâ: âenâ ve duèâ M.

¹⁴⁷ Ey Allah'ım Muhammed'e ve onun aline ve tüm ümmetine merhamet et.

¹⁴⁸ úiããa: bu úiããayı M.

¹⁴⁹ Remmân: Remmân risâlesinde yazar. M.

Rivâyet olunur ki óaøret-i èAlî ile İbni èÖmer ve Ziyâd ve èAbdullah İbni Zübeyr, Baúíaédan úaşra gezerler idi. Rüstem İbni Şirvân'a râst geldiler. Yanında úırú úadar pehlivân var. Óaøret-i èAlî'yi göricek bildi, didi ki: "Benim aradıâım èAlî idi, buldum". Didi ki: "Yâ èAlî! Seniñ ile güleşelim." Óaøret-i èAlî eyitdi: "Yâ Rüstem! Ben seniñ helâk oldıâın istemem. Belki İslâm'a gelüp benim òiömetimde bulunmañı isterim."¹⁵¹ Rüstem eyitdi: "Ben seniñ emriñ tutarım lâkin benim İslâm'ım ricâ itmege baña bir büyük kerâmet göstermeñ gerekdir. Zîrâ kerâmetin görmedeñ evliyâyı medó idüp òiömetinde **[Ç 9a]** olmaú ¹⁵²lâyıú degildir. Zîrâ èâdetullâh böyledir ki Óaú Teeâlâ kendi kerâmetine maôhar úılladıâı şeyei èibâdetine daèvet itmez ve èibâdetin farø úıllmaz. Nitekim úaşa ùopraâa èibâdet farø degildir ve emâneti anlar úabûl itmedi. Ammâ insân Óaú Teeâlaniñ cemiè-i kerâmetine maôhar oldıâı içün èibâdet insâna farø oldı ve emânet insâna óaml oldı." Óaøret-i èAlî bu kelâmı ziyâde müstaósen görüp óaôô eyledi. **[M 7b]** Buyurdu ki: "Yâ Rüstem! Ne kerâmet istersiñ?" Rüstem eyitdi: "Ümmet-i Muóammed'iñ faøl u kerâmeti ne idüginini baña göster, ben daòı İslâm'a geleyim."¹⁵³ Óaøret-i èAlî eyitdi: "Yâ Rüstem! Sen yat uyu." Rüstem daòı **[İ 9b]** uyudu. Óaøret-i èAlî uyudu, duèâ eyledi. Rüstem uyurken ziyâde¹⁵⁴ güldi. Der-èaúab uyandı. Suéâl itdiler ki niçin güldiñüz? Rüstem eyitdi: "Vâúıèamda gördüm ki keéenne Úıyâmet günü olmuş, Livâéü'l-Óamd naâb olmuş, Resûl-i Ekrem yaúútdan kürsî üzerinde oúurmuş, óaøret-i Cebrâéîl úanadların açmış Resûl-i Ekrem'iñ öñünde úurur. Ebû Bekr ile èÖmer áâa yanında kürsî üzerinde úurur ve èOsmân ile èAlî ãol yanında kürsî üzerinde oúururlar. Ne úadar ümmet-i Muóammed var ise cümlesi altúndan ve gümüşden bir kürsî üzerinde oúururlar. Başlarında tâç, arúalarında óülle, yüzleri ayıñ on dördi¹⁵⁵ gibi parlar. Öñlerinde cennet sofraları var, yiyüp içüp zevú iderler. Òâtúnlar daòı Livâéü'l-Óamd altında mestúredir, èayş iderler. Baèdehu bir kimse gördüm ki incüden kürsî üzerinde oturmuş, başında çouú kimseler cemè olmuşlar ve pederim Nûşirevân daòı yanında oturur. Suéâl

¹⁵⁰ Rahman olan Allah'ı tasdik ederim ki gerçekten zeki insanlar orada yürüyen ya da görünen herhangi bir şeye meyletmediler.

¹⁵¹ isterim: ricâ iderim M.

¹⁵² olmaú: olmaú úıyâsen lâyıú M.

¹⁵³ geleyim: gireyim M.

¹⁵⁴ ziyâde: ruéyâda M.

¹⁵⁵ on dördi: ondördinci gicesi M.

itdim, didiler ki bu kimseye Ebû Óanîfe Nuèmân İbni æâbit dirlir. Nûşirevân'ıñ oalıdur. **[Ç 9b]** Nûşirevân èadli sebebiyle îmânıyla vefât idüp, bu mertebeye nâeil oldu. Yanında olan kimseler Nuèmân'ın meõhebinde olanlardır¹⁵⁶. Andan ãoñra nidâ olundı ki: 'Dünyâyı terk idüp tîâ-i nefsin mücerred idüp¹⁵⁷, dâeimâ küffâr ile cihâd idüp, dîn-i İslâm'ı èâlî iden; Şîr-i Yezdân, Óalîl-i Mervân, Aliyyü'l-murtaøâ, dâmâd-ı Musuafâ úanda ise gelsün!' didiler. Der-èaúab óaøret-i èAlî burâúa süvâr olup, cümle-i âl ü aãóâb u aóbâbı öñünce, Rabbü'l-èâlemîn'e giderken, melekler yanında¹⁵⁸

بارك الرحمن حقا

beytin óuuyup medó iderek getürdiler, **[İ 10a]** secde eyledikde òiüâb-ı èizzet geldi ki: 'Yâ èAlî! Seniñ şefâèatiñ sebebiyle saña üç şeyé iósân eyledim ve cümlesiniñ óesâbıñ yesîr eyledim ve seni her ne úadar severler ise derecelerin ol úadar èâlî eyleyüp sañâ úomşu eyledim. Âl ü aóbâb ve cümle ümmet-i Muóammed'i seniñle óaşr eyledim. İmdi, Yâ èAlî! Sen benim daèvecimsin. Resûl-i Ekrem ve cümle ümmetini benim óuøûruma daèvet eyle.' Baèdehu óaøret-i èAlî gelüp **[M 8a]** daèvet idüp Cebrâèîl (è.m.)¹⁵⁹ Livâéü'l- Óamd'i getürüp cümle Ümmet-i Muhammed varup, sâeir ümmetlere şehâdet¹⁶⁰ itdiler. Baèdehu cümle äırâû'ı geçüp cennete gideler.¹⁶¹ Suéâl itdim ki 'Ümmet-i Muóammed'e suéâl u óeãâb olunmadı mı?' Melekler didiler ki anlarıñ óeãâbına Resûl-i Ekrem bile muuùaliè olmadı."Rüstem, óaøret-i èAlî'nin ayaâına düşüp İslâm'ı úabûl eyledi¹⁶². Cümlesi ziyâde mesrûr oldılar, taèaccüb itdiler. Bu

بارك الرحمن حقا

beytin bu úiããaya işâretidir. Óaøret-i èAlî'nin bir adı daòı Dâèî'dir. Ümmet-i Muóammed'i şehâdet ile daèvet idecekdir. Anıñçün Óassân bin æâbit, óaøret-i èAlî raøıyâllahü èanhü medóinde buyurmuşdur:

¹⁵⁶ meõhebinde olanlardır: -M.

¹⁵⁷ mücerred idüb: úard ve M.

¹⁵⁸ yanında: giderken M.

¹⁵⁹ Aleyhisselam ibaresini kısaltması eserde bu şekilde kullanılmıştır.

¹⁶⁰ şehâdet: şehâdet ve şefâèat M.

¹⁶¹ gideler: girdiler M.

¹⁶² İslâm'ı úabûl eyledi: İslâm'a geldi M.

انا لندرجوا من الداعى اذا ما احصينا ما نرجوا من الكريم و الغنى الاكرم¹⁶³

[Ç 10a] Óaøret-i èAlî'nin bundan aèlâ medóí yoúdur.

Min Şeró-i Úaãîde-i Muóriúa li-Mollâ Òusrev

7-

قلبه من قالب فان الى الحق انقلب

روحه من مرهل دون الى رحمن راح¹⁶⁴

Naúl olunur ki óaøret-i èAlî kerremallâhu vechehu vefât itdikden ãoñra Óasan ve Óüseyn İbni èÖmer'e teklîf-i òilâfet eylediler. İbni èÖmer daòı cevâb virdi ki: "Ben èAlî gibi bir dostdan ayrıldıúudan ãoñra òilâfet degil dünyâda óayât istemem." Baèdehu Óasan [İ 10b] ve Óüseyn iúdâm idüb ilóâó¹⁶⁵ eylediler. İbni èÖmer óaøretleri daòı fikr idüp ôânesine gidüp uyuduúda vâúîeasında gördi ki Óaú Teèâlâ, Resûl-i Ekrem ve âl-i Resûl'i òuøûr-ı¹⁶⁶ èizzete daèvet eylemiş. Resûl-i Ekrem nûrdan kürsî üzerinde otururlar. Óaøret-i Ebû Bekr ve èÖmer ve èOâmân daòı úarşularında otururlar. Óaøret-i èAlî ãaâında, Óasan ve Óüseyn¹⁶⁷ üzerine teklîf eyledi. Bir òiùâb-ı èizzet geldi ki: "İbni èÖmer'e bir kürsî úoyup óaøret-i èAlî'niñ yanına oturduñ! Zîrâ İbni èÖmer, óaøret-i èAlî'yi ziyâde sever idi. Bugün óaøret-i èAlî bile¹⁶⁸ óaşr ideyim." Baèdehu İbni èÖmer bir kürsî üzerinde oturup, óaøret-i èAlî buyurdu ki: "Yâ İbni èÖmer! Saña cemîe sırrımı òaber [M 8b] virdim faúat bir sırrım bâúî úaldı. Çün Óaú Teèâlâ seni benim ile¹⁶⁹ óaşr eyledi, anı daòı saña òaber vireyim. Resûl-i Ekrem Mièrâc'a gitdükdé¹⁷⁰ Maúâm-ı Maómûd üzerinde yazılı gördi ki:

ان تقديم النعماء على الايمان يكفي بشارت لامة محمد¹⁷¹

¹⁶³ Biz davetçiden, en cömert ve en zenginden dileriz.

¹⁶⁴ (İnsanın) kalbi fânî bir kalıp gibidir. Onu hakka çevir. Ruhu alçak bir durak gibidir. Rahman olan Allah'a (evrilince) rahatlar.

¹⁶⁵ idüb ilóâó: -M

¹⁶⁶ Óuøûr: óaøret Ç.

¹⁶⁷ Óasan ve Óüseyn: Óasan ve Óüseyn ãolunda kürsî üzerinde. İbni èÖmer óaøretleri göricek, Resûl-i Ekrem Óasan ve Óüseyn M.

¹⁶⁸ èAlî bile: èAlî ile bile M.

¹⁶⁹ benim ile: benim ile maèâ M.

¹⁷⁰ Mièrâc'a gitdükdé: èurúcda M.

¹⁷¹ Ümmet-i Muhammed'e müjde olarak nimetin imandan önde gelmesi yeter.

Baèdehu Resûl-i Ekrem óuøûr-i èizzete vardıúda sùeâl eyledi ki: "Ey benim Rabbim! Bu Maúâm-ı Maómûd'a yazılan kelâm-ı şerîf'iñ esrârı nedir?" Òiùâb-ı èizzet geldi ki: "Yâ Muóammed! Ben kemâl-ı údretimle Levó u Úalem'i óalú idüp emr eyledim ki, evvelâ Kelime-i Tevóîd'i yâz ve ââniyyen Óabîb'im Muóammed'i ve ümmetini yâz ki:

امة مذنبه ورب غفور¹⁷²

Zîrâ Kelime-i Tevóîd'den aèøam õikr yoúdur. Óabîb'im Muóammed **[Ç 10b]** efêal-i maòlúúdur. O ümmetden efêal ümmet yoúdur. Úalem daòı Levó'in üzerine

لا اله الا الله

kelimesin yazıcaú, Óaú Teèâlá'nın ilhâmıyle Úalem taøarruè eyledi ki: "Yâ Rabb! Baña ne şeyé iósân eylediñ, bu kelimeyi yazdıam muúabelesinde?" Òiùâb-ı èizzet geldi ki: "Yâ Úalem! Sen 'Lâ' kelimesin yazdıañ gibi kemâl-i raóetimle cümle ümmet-i Muóammed'den **[İ 11a]** èaðâbı nefy itdim. Anıñçün Kelime-i Tevóîd'iñ nefy iâbâtın üzerine taúdım eyledim. Úalem üç kerre secde eyledi. Andan Úalem

محمد رسول الله

kelimesin yazup yine taøarruè eyledi: "Yâ Rabb! Ben óaúîre bu òiõmetim muúabelesinde ne şeyé iósân eylediñ?" Òiùâb-ı èizzet geldi ki: "Yâ Úalem! Kelime-i Tevóîd yigirmi dört óarfdır. Her kim derûn-ı úalbden bir kerre

لا اله الا الله محمد رسول الله

ise anıñ yigirmi dört biñ günâhın maàfîret iderim ve aña yigirmi dört ecr-i èaõîm viririm." Úalem yine üç defèa secde idüp didi ki: "Yâ Rabb! Bundan aèøam lüüf u iósân olmaz. Bunu daòı Levó'e yazayım." Òiùâb-ı èizzet geldi ki: "Yazma! Bu lüüfum benim ile Óabîb'im mâ-beyninde ve seniñ mâ-beyniñde bir sırr-ı maèúúd olsun, Levó'iñ òaberi olmasun."

Óaøret-i èAlî'niñ baèı bilürem ki anı Levó bilmez ve Peyàamber bilmez didigi èilmiñ aèøamı budur ki bunu óaøret-i **[M 9a]** èAlî, Resûl-i Ekrem'den taèlîm itmişdir. Óaøret-i èAlî bu sırrı İbni eÖmer'e òaber virdikde İbni eÖmer mesrûr

¹⁷² Ümmet günah işler Allah ise bağışlayıcıdır.

olup Resûl-i Ekrem'e yalvardı ki: "Yâ Resûlullâh! Rabb-i Teêâlâ'dan ricâ eyle, beni vefât itdürsin. Zîrâ ben òavf iderim ki bu sırrı iòhâr idüp günahkâr olurum." Resûl-i Ekrem buyurdu ki: "Yâ İbni èÖmer! Şu on barmaàıñ úanúsın ziyâde severim?" İbni èÖmer eyitdi: "Cümlesin beraber seversin." Resûl-i Ekrem eyitdi: "Yâ İbni èÖmer! Sizler nice benim ümmetim iseñiz úıyâmete degin [Ç 11a] gelen müéminler daòı benim ümmetimidir. Anları daòı seniñle beraber severim. İmdi bu müjdeyi keşf idüp òaber vir ki sizler benim ile ãóóbet idüp cemâlimi görüp nice enêâm u iósânıma nâéil olup [İ 11b] bu úadar biñ âyât-ı ü vâvıóât u muècizât-ı bâhirâtımı gördiñiz. ãoñra gelen ümmetlerim daòı bi'l-külliye maórûm olmayup bârî bu úadar beşâret ile mesrûr olup èayş itsünler."

Der-èaúab İbni èÖmer óaøretleri uyanup gördi ki surûrundan kendüye bir uânmaú gelmiş. Baèdehu rüeyâsın Óasan ve Óuseyn óaøretleri'ne òaber virüp anlar daòı mesrûr oldılar. Baèdehu İbni èÖmer bi'l-külliye dünyâdan úaùè-ı èalâúa eyleyüp dâéimâ fikr-i teveccühin Óaú Teêâlâ úarafına eyledi.

Ferezdaú'a suéâl itdiler: "İbni èÖmer óaøretleri niçün dâéimâ fikr idüp maòzûn olur?" Ferezdaú bu sırra işâret idüp

قلبه من قالب

beytin inşâ eyledi ve Ferezdaú'ıñ bu sırra işâret olan kelâm-ı laùîfindendir ki buyurmuşdur:

ما للعباد سوى المنا منزلنا من رب غفور للعصاة لو اراد الله ان يعذب امة محمد ما قدم النفى على الاثبات¹⁷³

8-

يا جليس الفقر لا تكن اليها لحظة

ان منك ارتداد ان عند اهل اصطلاح¹⁷⁴

Naúl olunur ki óaøret-i èAlî'niñ ve İbni èÖmer óaøretleri'niñ èâdet-i şerîfleri bu idi ki ehl-i dünyâ ile

¹⁷³ Kulların, varacakları yerden başka menzilleri yoktur. Allah isyankarları bağışlayandır. Allah şayet isteseydi ümmet-i Muhammed'i azaba uğratar, nefy ü isbatın önüne geçilmezdi.

¹⁷⁴ Ey yoksulluğun dostu, bu (dünyanın) üzerinde bir an bile durma. Şüphesiz ki o, barış ehli olanların yanında senden yüz çevirmiştir.

ãóóbet itmeyüp dâéimâ fuúarâe-ı müéminîn ve øuéafâe-ı muvaóóidîn ile ãóóbet iderler idi. Bir gün İbni eÖmer óaøretleri'ne suéâl itdiler ki: "Yâ İbni Emîrû'l-Müéminîn! Óikmet nedür ki óaøret-i èAlî ve sen, dâéimâ fuúarâ ile ãóóbet idersiniz, dünyâya ve ehl-i dünyâya, meyl idüp muóabbet itmezsiniz?" [M 9b] İbni eÖmer óaøretleri buyurdu ki: "Ben óaøret-i èAlî'den işitdim ki Óaú Teèâlâ [Ç 11b] celle şâénuhü èâlem-i ervâoda, cümle ervâoa òiùâb-ı èizzet idüp didi ki: 'Uullarım! Ben sizi tevóid için, Óabîbim Muóammed'i ve âlini sevüp muóabbet itmek için òalú eyledim. Sizler baña üç şeyé ile kefîl [İ 12a] ve øâmın oluñ, ben daòı size üç şey ile øâmın olayım. Siz, Kelime-i Tevóid'i õikr idüp beni tevóid itmege øâmın oluñ, ben daòı size èaãâb itmeyüp size cennet virmege kefîl olayım. Sizler Óabîb'im Muóammed'i ve âlini sevmege kefîl oluñ, ben daòı sizi dünyâda ve âdîretde èâlî idüp anlar ile óaşr itmege kefîl olayım. Sizler dünyâya göñül baalamayup ve ùamaè eylemeyesiz, dâéimâ ehl-i dünyâ ile ãóóbet itmemege kefîl oluñ, ben daòı size¹⁷⁵ keâret-i rızú ve vüsèat-ı dünyâ ile kefîl olayım.' Cümle ervâoı didiler: 'Yâ Rabbenâ! Taóúíú bizler bu üç şeyée kefîl ve øâmın olduú.' Óaú Teèâlâ buyurdu ki: 'Ben daòı bu üç şeyè üzerine kefîl oldum. Meleklerim! Sizler şâhid oluñ.' diyü bunu bir óüccet idüp Óacerü'l-Esved'iñ içine emânet úodı ve Levó-i Maófûø'a yazdurdı. Bir kimse Óaú Teèâlâ'yı tevóid itmese veyâòúð Resûl'i¹⁷⁶ sevmese yâòúð dünyâya göñül baalayup meyl ü muóabbet eylese bu üçine ehl-i ıãùılâó èindinde yaèni enbiyâ vü muúarrebler èindinde mürtedd dinilür. Zîrâ mürtedd diyü rücûè iden kimseye dinilür¹⁷⁷. Lâkin¹⁷⁸ faúîr diyü mâlı olmayana dimezler, belki dünyâya göñül baalayana dirler gerekse yüz biñ altûna mâlik olsun. Biz daòı irtidâddan òavf idüp anın için fuúarâ ile ãóóbet ideriz

ال فقر فخرى¹⁷⁹

Óadîâinde olan faúrdan murâd bu faúrdır." Muóammed Óanefî óaøretleri'niñ cevâmièü'l-kelim olan kelâmındandır ki

¹⁷⁵ size: size, keâret-i zevú M.

¹⁷⁶ Resûl'i: Resûl'i ve âl-i Resûl'i M.

¹⁷⁷ rücûè iden kimseye dinilür: rücûèidüb vefâ itmese aña mürtedd dinilür M.

¹⁷⁸ lâkin: Pes bir kimse bu üç èahdin birinden rücûè idüb vefâ itmese aña daòı mürtedd dinilür. M.

¹⁷⁹ Ben fakîrliğimle övünürüm./ Yılmaz, age, s. 153

dostlarından baèõsõ didiler: "Yâ İbni [Ç 12a] Emîrû'l-Müeminîn! Bize vaâıyyet eyle ki dünyâ ve âdîrete kifâyet itsün." Muóammed Óanefî daõõı buyurdu ki:

ایاکم من الارتداد علیکم بالامتداد¹⁸⁰

[İ 12b] Yaenî sizler õıkr olunan üç şeyden mürtedd olup [M 10a] rücûè eylemeñ, her õâlde imdâd idüp iyilik ve kerem itmege mülâzemet eyleñ. İntihâ.

Muóammed Óanefî õaøretleri'ne suéâl itdiler: "Taèaccüb bulduguñuz¹⁸¹ óadîâ-i şerîfleri ve esrârullahı rivâyet idüp beyân itmez [mi]siniz?" Muóammed Óanefî õaøretleri¹⁸² buyurdu ki: "Óadîâ'e ve esrâra rââıb olup ârzû iden yoúdur, belki ziyâde úalîldir. Ehl-i irtidâda mı õaber virüp naúl ideyim? Ehl-i irtidâddan murâd Resûl'e muóabbet itmeyenler. İntihâ.

İbni èAbbâs raøıyallâhü èanhü õaøretleri buyurmuşdur: "Óaøret-i èAlî cümleden aèúaldır. Zîrâ Resûl-i Ekrem sırrın aña dirdi, bir kimseye daõõı dimezdi. Bir kimse ne úadar sırrı¹⁸³ óıfõ ider ise èaúlı ol úadar ziyâde olur. Óaøret-i èAlî'den õõra İbni èÕmer daõõı cümleden èaúlı ziyâde õann iderim. Zîrâ õaøret-i èAlî sırrın aña õaber virirdi. Sırr ehli idi. Lâkin İbni èÕmer'e vâkıeasında õaøret-i èAlî bir sırr-ı èaõîm õaber virüp İbni èÕmer daõõı bu sırrı øabù¹⁸⁴ idemem diyü vefât istediği için bildim ki õaøret-i èAlî'den õõra Muóammed Óanefî, cümleden aèúal idi. Zîrâ Muóammed Óanefî, İbni èÕmer'iñ istediği gibi nice esrârlar bilür idi, óıfõ idüp nâ-ehle dimez idi ve sırrı keşf iderim diyü vefâtın ricâ itmezdi."¹⁸⁵

یا جلیس الفقر

beytin bu úıããaya işâret itdi. Bir kimse bir kimseye mürtedd dise bu üç teévîliñ birisine úâdir olsa nesne lâzım gelmez.

Min Şeró-i Úaãîde-i Muóriúa li-Mollâ Õusrev

¹⁸⁰ Siz dönenlerden olmayın daima yardım üzere olun.

¹⁸¹ bulduguñuz: bildiği[ni]z M.

¹⁸² Muóammed Óanefî õaøretleri : -M.

¹⁸³ ne úadar sırrı: sırrı ne úadar M.

¹⁸⁴ øabù: óıfõ M.

¹⁸⁵ İmezdi: iderdi M.

9-

من المال حرصا الى الامال مال

سوف يهوى يوم يفنى في ملام وانفضاح¹⁸⁶

[Ç 12b] Naúl olunur ki Yezîd-i merîd, Metân Úalèası'ni fetó idüp èaskeriyle gelürken [İ 13a] Úabîle-i Subóân'da İbni èÖmer'e râst geldi. İbni èÖmer'i ióøâr itdürüp divânını ve salûanatını seyr itdürüp baèdehu suéâl itdi ki: "Yâ İbni èÖmer! Resûl-i Ekrem buyurmuşdur ki:

قل كل يعمل على شاكلته¹⁸⁷

Ve bir óadiâ-i şerîf'de daòı buyurmuşdur ki:

كل ميسر لما خلق له¹⁸⁸

Bu iki óadiâinin maênâları nedir?" İbni èÖmer [M 10b] didi ki: "Óadiâ-i evveliñ maênâsı budur ki şâkiletuhu diyü aâla dirler, yaèni herkes aâl üzre èamel ider. Aâlı saèid ise evvel emrden vefâtına degin saèâdet èameli işler yâòud evvel şauî ise aâl-ı saèid olmaú sebebi ile èâúibet saèâdet èameli işleyüp cennete dâòil olur. Yezîd eyitdi: "Eger bir kimseniñ aâlı saèid idügine yâòud şauî idügine bir èalâmet olup anıñla saèid; şauî olur ise¹⁸⁹, sözüni teslîm ideyim. èAlî ve evlâdı ve sende èalâmet-i ehl-i saèâdet bulunur ise sizi benden efêal dirim. Eger bir kimseâniñ aâlı saèiddir, èâúibet saèâdet ile gidecegini beyân ider¹⁹⁰ bir èalâmet yoâise; siziñ, benim ve tersâlarıñ mâbeyninde aâlâ farú youúdur. Siziñ de saèâdet şeúâvetiñiz biliñmez benim de bilinmez." diyince İbni èÖmer gülüp didi ki: "Yâ Yezîd! Sen raàm idersin ki âl-i Resûl¹⁹¹ siziñ ile beraber ola. Óâşâ ve kellâ saèâdet ve şauâvete èalâmet vardır. Bu âna gelince kimseye işrâb itmeme idi, lâkin seniñ meâelli Yezîd'iñ suéâli altında úalmamaú içün òaber vireyim, baèõılar memnûn ve baèõılar maózûn olalar." İbni èÖmer buyurdu ki: "Yâ

¹⁸⁶ Kim ki hırs yaparak yok olacak eşyalarla boş emellere yönelirse (kıyamet) günü utanç ve ayıplanma içerisinde batacak orada yok olacaktır.

¹⁸⁷ De ki: Herkes kendi mizaç ve karakterine göre iş yapar. [Rabbiniz kimin doğru bir yol tuttuğunu çok iyi bilmektedir.] İsrâ, 17/84.

¹⁸⁸ Herkese yaratıldığı iş kolaylaştırılır./ Yılmaz, age, s 250

¹⁸⁹ ise: ise derseñ M.

¹⁹⁰ beyân ider: beyân ile ve M.

¹⁹¹ âl-i Resûl: âl-i Resûl ve muóabbet-i âl-i Resûl M.

Yezîd! Óaú Teêâlâ celle şâenuhü bir kimseniñ vâlidesiniñ raómінде cânın virmek murâd eyledikde eger ol kimseyi ehl-i saeâdet itmek murâd iderse **[İ 13b]** melege emridüp âl-i Resûl'üñ cümlesiniñ cennetde olan maúâmlarından bir avuc ùopraú alup gelüb, **[Ç 13a]** ol kimseniñ anasınıñ raómінде ol ùopraú çarpılup cümle aèôâlarına mezc olur ve òalù ider, baèdehu rûóı nefò ider. Ol kimse óayâtda olduuca âl-i Resûl'e muóabbet idüp anlarıñ muóabbeti, ebedî anda zâeil olmaz.¹⁹² Ol kimse ehl-i saeâdetdir, evvel emrinde veyâòúd gelecekte saeâdet èameli ile òatm olur zîrâ aâl-ı saeîddir. Muóabbet-i âl-i Resûl, saeâdete èalâmetdir. Bir kimse ki şaúî olması taúdir olundı, bir melek cehennemden bir miúdar ùopraú getürüp anasınıñ raómінде ol şaúîniñ aèôâsında òalù idüp mezc eyler, baèdehu ol kimse daòı aâl-ı şaúî olmaú sebebiyle muóabbet-i âl-i Resûl'i terk idüp, âl-i **[M 11a]** Resûl'e buàø ¹⁹³iderler. Âl-i Resûl'e buàø ve èadâveti,¹⁹⁴ şaúâvetlerine èalâmet oldu. Anlar evvel emrinde èâbid ve zâhidler ise de èâúbet, şaúâvet sebúat idüp súde-i òâtime ile gider, zîrâ aâl-ı şaúîdir. Ammâ şol kimseler ki âl-i Resûl'i bilmezler ve muóabbet itmezler, lâkin buàø ve èadâvet itmezler; anlarıñ saeâdetine ve şaúâvetine èalâmet yóudur, óayvân maúúlesindendir. Óaú Teêâlâ her ne murâd ider ise anlara daòı anı müyesser ider.

كل ميسر لما خلق له

óadîâiniñ maênâsı budur ki èamel-i saeâdetden ve èamel-i şaúâvetden her birisi ãâóibine müyesser olur. Meâelâ òayr, ehl-i saeâdete müyesserdir¹⁹⁵ ve şer aña müyesser degildir. Ve daòı şer, ehl-i şaúâvete müyesserdir òayr aña müyesser degildir. Gerekse cin ile insiñ èibâdeti úadar èibâdet eylesün." diyicek, Yezîd'iñ vezîri didi ki: "¹⁹⁶Eger İbni èÖmer'iñ sözi gerçek ise benim başıma bir úaş düşüp¹⁹⁷ beni úahr eylesün." **[İ 14a]** Der -èaúab úudretullâh ile semâdan bir úaş iââbet idüp úahr eyledi, aèôâlarına kelbler úşüşdiler. Yezîd eyitdi: "Yâ İbni èÖmer! Saña eôâ eylerdim¹⁹⁸, lâkin kerâmetiñ beni menè eyledi. Yâ İbni

¹⁹² olmaz: olmaz Elbette M.

¹⁹³ buàø: buàø ve èadâvet M.

¹⁹⁴ âl-i Resûl'e buàø ve èadâveti: -M.

¹⁹⁵ saeâdete müyesserdir: saeâdet diler M.

¹⁹⁶ didi ki: didi ki Yâ Rab! M.

¹⁹⁷ düşüb: bıraàup M.

¹⁹⁸ saña eôâ eylerdim: seni azâd iderdim M.

èÖmer! **[Ç 13b]** Seniñ üstâdın kimdir?" Buyurdu ki: "óaøret-i èAlî'dir. Ekâer-i èilmi andan taèlîm itmişim." Yezîd eyitdi: Muóammed Óanefî daòı anıñ maèrifetinden ve şecâeatinden bir şey aòõ idebildi mi ola?" İbni èÖmer eyiitdi: "Muóammed Óanefî seni celb idüp laúabıñı Yezîd úoyup ve pederiñi úopuza uàratdurup baàlayup zincîre urduài vaúitde sizler Muóammed Óanefî'niñ kemâlin fehm idemediñiz mi? Size büyük úabâhat ve óamâuat degil mi?" diyince, Yezîd İbni èÖmer'i úılıç ile çalup, İbni èÖmer úılıcın úarşu virüp Yezîd'iñ úılıcı iki pâre oldu ve Yezîd'iñ úolundan iki pârça et kesildi. Baèdehu er aldılar, İbni èÖmer óaøretleri'niñ yolun boşlayup gitdi. Bu beyt bu úiããaya işâret oldu.

**Min Şeró-i Úaãîde-i Muóriúa li-Mollâ Óusrev Raómetullâhu
èAleyhi Raómeten Vâsièaten**

10-

دنى من دنى العيش الدنيوى

صتح فى القران حقا والا حادىث الصحاح¹⁹⁹

[M 11b] İbni èÖmer óaøretleri'nden rivâyet olunur ki óaøret-i Óasan ve Óüseyn şehîd olunduúdan ãoñra vâúîeamda gördüm ki óaøret-i Óasan ile Óüseyn cennetde ceddî ve pederi ile èâlî maúâmnda mütenaèèim ve müteleõõiõ olurlar ve Óassân Bin æâbit bu beyti inşâd ider.²⁰⁰ Muèâviye daòı Muóammed Óanefî'niñ ayaàı ucında oturur, Muóammed Óanefî úırnakların keserdi daòı didi ki: "Yâ Óassân! Óaúîr, õelîl oldu diyü õemm itdigin Muèâviye ile Yezîd midir?" Óassân eyitdi: "Belî, anlardır." Baèdehu Óassân didi ki: "Yâ İbni èÖmer! Âðiretde âl-i Resûl'e muóabbet idüp anları medó idenler aèõam mertebe bulurlar²⁰¹ Bir kimse anları **[İ 14b]** dünyâda medó u muóabbet itse âðiretde daòı anları muóabbet ve medó ideler. Yâ İbni èÖmer! Anlara muóabbet idüp medó idenleri cennet ile tebşîr eyle." didi. Bugünden ãoñra saña iõin. Yezîd'iñ cezâsın vir. Zîrâ Yezîd, Medîne'yi baãup²⁰² **[Ç 14a]** õiyânet ve ihânet²⁰³ itdikden ãoñra mâ èadâ müemin

¹⁹⁹ Dünyevi, bayağı yaşıntıyı ödünç alan borçlu kalır. Bu husus, Kur'ân-ı Kerîm ve güvenilir hadîs-i şerîflere göre doğrulanmıştır.

²⁰⁰ inşâd ider: inşâd ider, yaèni *denâ men denâ* beytin M.

²⁰¹ mertebe bulurlar: mertebe-i èâlî ããóibi bir kimse yóudur. M.

²⁰² Medîne'yi baãup: Medîne'yi baãup benim evlâdlarıma M.

²⁰³ ve ihânet: -M.

ve müéminâtı murâd itdigi üzre²⁰⁴ taâarruf itdürüp, emvâl u erzâúların cebren øabù ide. Ôuãûãã ki ùorunlarım Óüseyn'iñ demine müsebbib olmuşdur." Ben daòı der-èaúab uyandım, lâkin muúaddem Muóammed Óanefi'ye òâùır-mend oldum idi ki óaøret-i Óüseyn'iñ demin ùaleb itmez diyü bu vâúıèadan bildim ki Muóammed Óanefi meézûn olmadıúca bir emre mübâşeret itmez.²⁰⁵ Baèdehu Muóammed Óanefi'niñ òânesiniñ úurbına vardım. İşitdim ki Muóammed Óanefi'niñ gözlerinden úan revân olmuş feryâd ider ki: "Ben nice taóammül ideyim ki Yezîd meâelli melèûn, âl-i Resûl'e bu úadar òıyânet idüp èıròın yıúa." Baèdehu yanına vardım ruéyâyı òaber virdim. Muóammed Óanefi daòı benim gördüğüm vâúıèayı görmüş. Ol daòı baña òaber virdi, didi ki: "Yâ İbni èÖmer! Ben pederimden işitdim ki Resûl-i Ekrem buyurdu ki:

رفع الله عن امتي القتل والفضيحة في القيامة بدم الی و كسر وقارهم فی الدنيا ثم سجد رسول الله ثلاث مرات
الحديث فاحفظ تكشف اهدای²⁰⁶

İnşâellâhu Teèâlâ bi-èavnillâhi Teèâlâ, ben anıñ óaúúından gelürem." Baèdehu Muóammed Óanefî, yedi biñ úadar èasker ile Yezîd'i Medîne'ye üç günlük [M 12a] yirde baadı. Gördi ki Yezîd firâr itmiş. Çou aradılar, bulamadılar. On biñ úadar èaskeri var idi, cümlesin úatlı eyledi, birisin ãaa úomadı. Cümle òâtûnları òalâã idüp ve âl-i Resûl'ün mâlın alup [İ 15a] fuúarâya taâaddú eylediler. Baèdehu óaøret-i Óasan'ın òalı èAlî ile óaøret-i Óüseyn òalı Muóammed'i biñ úadar èasker ile Yezîd'i urmaaa göndürdi. Óaøret-i èAlî daòı ziyâde şecâet ãâóibi idi. Yezîd'i bulup, Yezîd'iñ óayâânın burup bir úarafın úırdı ve Yezîd'iñ cümle èavretlerin ùalâú-ı âelaâe ile taúlıú itdürdi [Ç 14b] ve Yezîd'e kelimâta şarú virdi. İbtidâ kelimâta şarú viren mezbûr óaøret-i èAlî'dir. Baèz-ı erbâb-ı tevârîò dimişdir ki bundan ãoñra Yezîd èavret nikâó itmedi ve veledi olmadı. Baèdehu óaøret-i èAlî'niñ bir èArab'ı var idi. O èArab'ı Yezîd'iñ saúalınıñ bir úarafın kesdi. Baèdehu Yezîd'i úoyuvirdi. Andan gelüp Muóammed Óanefî'niñ óuøûrunda òaber virdi. Ziyâde mesrûr oldu. Baèdehu Muóammed Óanefî'niñ àulâmı Behlûl, vâfır èasker ile gidüp Yezîd varmadan

²⁰⁴ üzre: gibi M.

²⁰⁵ emre mübâşeret itmez: èamel itmez M.

²⁰⁶ Allah ümmetimden katli kaldırdı ve kıyamet gününde katili üzerine bulaşmış kan ile (diriltecek) ve onu dünyada da kahreder. Sonra peygamber üç kere secde etti. Bu hadisi ezberle, Allah'ın yardımıyla inşallah hidayet sana açılacaktır.

Yezîd'iñ evin ve²⁰⁷ sarâyın baâup cümle èavretlerin ve úızların øabù idüp, baèdehu Muóammed Óanefî işidüp "Niçün böyle itdin izinsiz?" diyü Behlûl'e vâfir úopuz çaldı ve buyurdu ki "Eger õikr olunan óadiâ-i şerîf olmasa ben Yezîd'i sancaâıla²⁰⁸ âteşe yaúardım. Lâkin ol Óadiâ beni menè eyledi,²⁰⁹ ecr-i èaôîm vardır." Pes bu beyt işâretidir.

11-

قال اهل الحب جانب كل ما لاحسن فيه

طلق الدنيا طلاقا ثالثا قبل النكاح²¹⁰

Óikâye olunur ki úabîle-i Úureyšî'de bir beg var idi, ismine Rüstem èÂlî derlerdi. Müslümân idi lâkin ziyâde fâsú ve fâcir²¹¹ idi. Bir mertebe ki úabîlesinden ve nice memleketden õulmen zinâ itmedigi èavret bulunur degil idi. Külli yevm [**I 15b**] bir úız nikâo iderdi. Óââl-ı kelâm dünyâda işlemediği fısú u maèââî úalmamış idi. Lâkin mâlınıñ óesâbın bilmez idi ve àâyet seòî idi. Ol Rüstem bir gün avda gezerken [**M 12b**] Óaccâc-ı ôâlim râst gelüp èaôîm ceng idüp çou kimse úatlı eyledi ve Óaccâc'ı esîr idüp úalèaya úoydı.²¹² Bir günden õoñra²¹³ Óaccâc'ı óuøûrına getürüp didi ki: "Yâ Óaccâc! Baña vâúîèada didiler ki 'Yâ Rüstem! Saña bir kimse àâlib olamaz, illâ Muóammed Óanefî ile İbni èÖmer àâlib olur. Anlardan her kime râst gelürseñ ãaún el úaldurma!'" diyince Óaccâc eyitdi: "Yâ Rüstem! Müjde saña! Muóammed Óanefî [**Ç 15a**] vefât itdi, İbni èÖmer'iñ daòı şecâèati yoúdur, yigid degildir ve İbni èÖmer'i aâulu óarbe ile yaralayup kalèaya bend eyledim" diyicek ziyâde àaøaba gelüp -bir siyâh ùavîlü'l-âlet ve úalîlü'l-meróamet şekl-i óummârda àulâmı var idi, àaøab itdiği kimseyi aña livâua itdürüp ol kimseyi èalâ melâi'n-

²⁰⁷ Yezîd'iñ evin ve: -M.

²⁰⁸ sancaâıla: şecâèatle M.

²⁰⁹ eyledi: eyledi, õaber ile.

²¹⁰ Sevgi ehli olan kişiler (dünya için) 'Onun hiçbir yerinde güzellik yoktur.' dediler. (Bu yüzden) nikâhtan sonra telâk-ı selâse ile dünyayı boşa.

²¹¹ ve fâcir: -M.

²¹² úoydı: bend eyledi M.

²¹³ bir günden õoñra: baèdehü M.

nâs feryâd itdürüp Rüstem óaôô iderdi.- Ol àulâm-i siyâhî getürüp óuøûr-ı òalúda livâua itdürdi. Óaccâc el-amân diyüp feryâd eyledi, diñlemedi. Baèdehu Óaccâc'ı úoyup didi ki: "Ben âl-i Resûl'e óıyânet idenin cezâsın bugüne²¹⁴ virüp cünüb iken úatlı iderim." Baèdehü Rüstem'e müjde òaberi geldi ki İbni èÖmer óaøretleri bu úarafa geliyor. Müjde idene yüz biñ alúun virdi. Baèdehu èaøim èaskeri ile úarşu gidüp kemâl-ı taèôim ile İbni èÖmer'i sarâyına úondurup sarây úapusundan ouasına varınca úadar beş yüz âdem geldi. Beş yüz úul âzâd eyledi. Baèdehu Óaccâc'ı zencîr ile ióøâr itdürdi. Cümle aèyân u eşrâf cemè oldılar. İbni èÖmer buyurdi ki: "Yâ Rüstem! **[İ 16a]** Bu úarafa gelmeme bâèiâ nedir? Saña müjde ideyim Rüstem, Beşşerekellâhü bi'l-òayr²¹⁵ buyurdi ki, Resûl-i Ekrem óaøretleri vâúîèada buyurdılar ki: 'Yâ İbni èÖmer! Óaú Teeâlâ Rüstem'den râôîdır. Cemîè günâhın maâfîret idüp cehennemî aña óarâm idüp cenneti vâcib eyledi. Rüstem'e var müjde eyle.' Ben daòı didim ki: 'Yâ Resûlullâh! Ne şeyè sebebiyle râôî oldı?' Buyurdi ki: 'Rüstem bir gün Muâóaf-ı şerîf'i açup Sûre-i Hel Etâ'yı²¹⁶ **[M 13a]** ouuyup benim âlim óaúúında nâzil olduân bilür, óaúlarında nâzil olan bu meâelli ehl-i germ, 'âl-i Resûl'e óıyânet iden kâfirleri cümle ateşe yaúsam râóat olamam. Eger ben anları görüp bir kerre yüzüm ayaúları alúına süre idim vefâtım **[Ç 15b]** úayırmazdım. Rabbim anları baña dünyâda göstermedi. Mercûdür ki ben óaúîri anlar ile bile óaşr idüp, benim anlara olan muóabbetimi øâyîè kılma' diyüp aálayup gözinden bir úamla yaş Muâóaf-ı şerîf'iñ üzerine düşdüğine Úurèân-ı èAôîmü'ş-şân úanıúlıú idüp, şefâèat idüp Óaú Teeâlâ èafv eyledi, râôî oldum' didi. 'Eger Rüstem ol vaúitde 'Îlâ-yevmi'l-úıyâme, müeminîn müeminât ı ricâ idüp âl-i Resûl ile bile haşr eyle' diye idi, ebedî²¹⁷ Óakk Teeâlâ virir idi.' diyince bir hâtif nidâ eyledi ki: "Yâ Rüstem! Âl-i Resûl iliñe girdi. Yüzüñi ayaâına sür." Rüstem daòı yüzün²¹⁸ ayaâına sürüp naâiíat ricâ eyledi. İbni èÖmer buyurdi ki: "Yâ Rüstem! Âl-i Resûl'e muóabbet ile bile óaşr olasın ve kendinde óüsn ü òayr olan şeyée yaúûn ol. Óüsn ü òayr olmayan şeyeden baèîd ol. **[İ 16b]** Dünyâyı her gün

²¹⁴ bugüne: -M.

²¹⁵ bi'l-òayr: bi'l-òayr diyüb M.

²¹⁶ İnsân Sûresi, hel etâ kelimesi ile başladığından bu isimle de anılmıştır.

²¹⁷ ebedî: anda M.

²¹⁸ yüzün: yüzün İbni èÖmer'in M.

ûalâú-ı âelââe ile boşa" didikde Rüstem eyitdi: "Neniñ ile²¹⁹boşamaú gerekdir?" İbni eÖmer buyurdi ki: äabâó olduúda bir kerre Sûre-i Hel Etâ'yı oúu. Dünyâniñ afât u mekrinden emin olasıñ. Ögñle namâzı vaúti olduúda bir kerre daòı mezbûr sûreyi oúı. Külli òayr iúbâl idüp, külli şer senden ièrâø ide. Gice olduúda Hel Etâ Sûresi'n oúu. Cümle günâhdan pâk ve şeyûân senden meéyûs olup şehîd oldıain óâlde vefât idesin." Baèdehu Rüstem, äalâó-ı taúvâya şürûe eyledi. èilm u äalâó²²⁰ faøılıyla meşhûr oldı. Baèøı erbâb-ı tevârîò dimişler ki: "Óaccâc, mezbûr Rüstem'iñ úalêasında vefât eyledi. Úaãide-i Úanûarâniyyeniñ;

او عراه رستم في موقف ال اوهاب هاب²²¹

beytinde olan Rüstem'den murâd bu Rüstemdir. [M 13b] Pes

قال اهل الحب

beyti bu úiããaya işâretidir.

**Fî Şeró-i Úaãide-i Muóriúa-i Mezbûre li-Óaøret-i Mevlâna
Mollâ Òusrev Raómetullâhu èAleyhi Raómeten Vâsièaten [Ç
16a]**

12-

كيف لاهم بالغوا في حفظ من لم يبلغوا

بعضهم عد النساء فيهم كما لا يستباح²²²

Menúúldür Aúãã-yı Yemen'de Yûsufiyye nâmında bir úabîlede Hilâle nâmında bir bî-naøîr, óusnde kemâle yetmiş äaóibetü'l-kerâme ve'ş-şecâèe bir pâdişâh úızı var idi. Òazînesiniñ óesâbın bilmez idi. Anıñ mâlik oldıai cevâhire bir pâdişâh mâlik olmamış idi. Pederinin yirine pâdişâh idi ve nesl-i Yûsuf èaleyhisselâm'dan idi. Ol úıza Óaú Teèâlâ bir firâset virmiş idi ki àâéibden òaber virüp insâniñ úalbinde olan şeyei iòhâr ider idi. Çou pâdişâhlar [İ 17a] nikâó itmeye raàbet eylediler lâkin úıza vâúîeasında

²¹⁹ neniñ ile: niçün M.

²²⁰ äalâó: -M.

²²¹ Rüstem'in düşmanları bağışlayıcı durumdadır.

²²² Nasıl olmasın; onlar ulaşamayacakları şeyleri korumada çekimserdirler. Hatta onların bir kısmı kadınları kendileri için helal bile saymadılar.

Muóammed Óanefî'niñ maúâm-ı èâliyyesin gösterüp didiler ki: "Yâ Hilâle! Seniñ dünyâda óusn-i kemâliñ gibi maóbûbe kemâl ââóibi bir óâtûn gelmemiştir. Muóammed Óanefî²²³ seni úabûl iderse aña var ki âóiretde bu maúâm-ı èâliyyeye nâeil olasıñ" diyü Muóammed Óanefî'niñ cemâlin gösterdiler. Hilâle èâşú olup èaúılın øâyıèa eyledi. Der-èaúab uyandı, gördi ki èaúılına òiffet gelmiş. Birúaç günden äoñra ifâúat bulup Muóammed Óanefî'niñ şehrin òaber alup yüz úadar pehlivân ile Muóammed Óanefî'ye çou hediyele ile mektûb gönderdi ki beni zevcelige úabûl ider mi diyü. Muóammed Óanefî daòı ziyâde óaôô idüp varan kimselere çou íósân idüp buyurdi ki: "Bizi seveni biz daòı severüz." Baèdehu İbni èÖmer óaøretleri'ni vekîl idüp ol úabîleye oalı Muóammed Şehbâz'ı ve yedi biñden zîyâde èasker ve pehlivânlar daòı bile göndürdi ve mektûbında Hilâle'ye tenbîh eyledi ki oalum Muóammed Şehbâz'ı yiriñe **[M 14a]** òalife naáb idüp, sen İbni èÖmer ile ve oálu èAlî ile bu ùarafa gelesin diyü. **[Ç 16b]** Baèı münâfıúlar bu òaberi Yezîd'e teblîâ idüp Yezîd daòı "Bu Hilâle gibi aèøam-ı kemâl u devlet ve bî-miââl²²⁴ olmaz. Muóammed bu Hilâle'yi alacaú olursa dünyâyı²²⁵ øabú idüp bu úuvvet-i salúanat elimizden gidüp, helâk idecegi emr-i muúarrerdir." diyüp başında olan erâzil-i eşúyâlardan yigirmi biñ úadar èasker gönderdi ki Hilâle'yi getüreler ve tenbîh eyledi ki "İbni èÖmer benim meşrebimiñ **[İ 17b]** òilâfında her òuâúâda bulunur zaèm ider ki kendiyi Óaú Teèâlâ óıfø ider. Óâlbuki biz èÖmer'iñ òaúırı için aâmâz iderüz. Eger bu òuâúâda daòı İbni èÖmer úarşu úorsa, úatl eyleñ" didi. İbni èÖmer daòı muúaddem vââıl olup, Hilâle'yi Muóammed Óanefî'ye nikâó eyledi. Muóammed Óanefî'niñ oalı Şehbâz'ı ol ùarafa òalife naáb idüp emn üzre oldılar. İbni èÖmer gördi ki bir mermer direkde úudretullâh ile yazılmış ki:

من تجب هجب و من ثويتم تسيتم²²⁶

İbni èÖmer óaøretleri buyurdık ki bu kelimâtullâh-ı kudsiyyeyi ben bilürem, dimekdir ki:

من امن امن ومن احب ال حبيبي امن من غضبي²²⁷

²²³ Muóammed Óanefî: Muóammed Óanefî gibi daòı pehlivân ve kemâl-i maèrifet ü şecâeat ââóibi gelmemiştir. M.

²²⁴ bî-miââl: -M.

²²⁵ dünyâyı: dünyâyı cemîèan M.

²²⁶ Kim korkaklık ederse kaçır, kim ise dik durursa kazanır.

dimekdür diyü buyurdı. Baèdehu İbni eÖmer óaoretleri, óaoret-i eAlî ile Hilâle'yi alup gitdi.²²⁸ Yedi yük alûn ve gümüş ve beş yük cevâhir getürdi, ve sâeir emvâl u erzâu ve kul ve câriye ve at ve devesiniñ óesâbı you idi. Úuâûr úalan emvâl ve emlâkin, Muóammed Şehbâz óaoretleri'ne hîbe eyledi. Úiûâr ve easkerleriniñ bir úarafından bir úarafı üç günlük yol idi. äaórâ-yı Şidâdiyye'ye geldikte óikmet-i ilâhî ile Yezîd'iñ easkerine mülâûi olup bir gün eaôîm ceng eyleyüp, gice olduúda óikmet-i ilâhî Yezîd'iñ easkerleriniñ üzerine semâdan bir eaôîm yıldırım iââbet idüp cümlesin yaúup you eyledi. Bir hilâlleri úalmadı. Baèdehu [Ç 17a] Muóammed Óanefî óaoretleri'ne selâmet ile [M 14b] vââıl oldılar, úiââyı òaber virdiler. Ziyâde mesrûr oldu. İbni eÖmer óaoretleri'ne çou hediye iósân eyledi. Ol Hilâle'den Muóammed Óanefî [İ 18a] óaoretleri'niñ Hilâle'niñ mâl u cemâliyle²²⁹ úuvvet ve salûanatı²³⁰ ziyâde olur didiginiñ aâlı budur ki bunu işidüp Hilâle'niñ cümle mâl u erzâuın fuúarâya taâaddú itdürüp bir şeyei eli úomadı. Pes

كيف لاهم

beyti bu úiââyaya işâretidir.

**Min Şeròî'l-Mezbûrû'l-Müsemmâ bi-Úaâide-i Muóriúa li-Mollâ
Ùusrev Raómetullâhu eAleyh**

13-

شمر و ابا لسير ليلا يا خيار الغافلة

اولحب خوف البيات المعتدى قوم الرواح²³¹

²²⁷ Kim iman ederse ve habibimin ailesini severse gazabımdan emin olur.

²²⁸ gitdi: getürdi M.

²²⁹ mâl u cemâliyle: mâlıyle ve kemâliyle M.

²³⁰ úuvvet ve salûanatı: -M.

²³¹ Ey kafilenin hayırlıları, geceleyn ilerlemeye hazırlanın. Ayrılık ehli için akşam olunca gece haramilerinin korkusu vardır.

Rivâyet olunur ki bir gün İbni eÖmer óaoretleri bir mekânda ²³²ve àayrılarını otururdu. Yezîd didi ki: "Yâ İbni eÖmer! Pederim eAlî ile ouâümet eyledüğine iki şeyé sebebdir. Biri bu ki eAlî dir ki 'Ben Muèâviye'den aèòam kimseyem.' Biri daòı bu ki pederiniñ, óaoret-i eAlî'den ve eOsmân'dan efêal idi. Sen daòı anıñ oàlusuñ. eAlî'den ve àayrılardan efêalsiñ. Böyle iken birle eAlî ve evlâdı keéenne seni òâdim eylemişler her òiömete gönderirler." İbni eÖmer eyitdi: "Yâ Yezîd! Bu meâelli kelâm-ı bâuılı baña söyleme. Zîrâ seniñ babañ bir muèânid kimsedir ki farazâ, óaoret-i eAlî'ye nübüvvet²³³ gelse yine ben efêalim dir. Óaoret-i eAlî'niñ kerâmetlerinden pederiniñ gördüğü kerâmeti çou kimseler görmüş degil idi. Lâkin yine inkâr ve einâd ider. Óattâ Resûl-i Ekrem óaoretleri, óaoret-i eAlî ve pederiniñ Muèâviye'yi àazâya göndürdükte ben óauîr, óaoret-i eAlî'nin yanında idim. Úırú biñ úadar pehlivân ve küffâr ile óaoret-i eAlî aòşâm ile yatsu mâbeyninde ceng iderken; pederiniñ kendüye tâbiè olanları alup, kâfirlerden òavfından giderler. Pederiniñ ve àayrılarını eayne'l-yaúîn gördiler ki semâdan úapu fetó olup melekler, óaoret-i eAlî'niñ **[Ç 17b]** cengini **[İ 18b]** seyr idüp taèaccüb iderlerdi ki: **[M 15a]** "Yâ Rabb! Saña óamd-ı keâîr iderüz. Beşerde böyle pehlivân olur muymış?" diyü óaoret-i eAlî easkerini cenge tarâib ider. Pederiniñ ve aèvânı firâr itdüklerinde melekler bu beyt ile òaber virüp cümle melâéike äavt-ı rafîè ile

شمر و ابا لسير ليلا

beytin ouduúularının pederiniñ ve etbâèileri işitmişler iken yine óamâúat ve einâdlarından nâşî óaoret-i eAlî'niñ faòlın inkâr itdiler. Gerçi pederim óaoret-i eAlî'den efêaldır, lâkin óaoret-i eAlî daòı Peygamber'den soñra cümleden efêaldır. eAúıllı ve şecâeatli ve eilm-i dîni,²³⁴ andan kesb itdigim maèârif ve eulûmı pederimden görmedim. Bir meseleyi taèlîm itdüğüñ kimseye, pederden zîyâde òiömet ve muóabbet lâzımdır. Belki eAlî'ye ve evlâdına òiömet itmek baña minnet ve saèâdetdir. İnsâna, Óau Teèâlâ'nıñ òalúı ile òalúlanmaú lâzımdur²³⁵ ve faròdır. eÂdetullâh böyledir ki Óau Teèâlâ insândan ve melâéikden her birin úadr-i

²³² mekânda: mekânda, Yezîd M.

²³³ nübüvvet : daòı M.

²³⁴ eilm-i dîni: aèlemdir M.

²³⁵ lâzımdur: -M.

şerâfetine göre bir òiömete taèyîn itmişdir. Emânetkârlılıda úuâûrı olmayanları nebî ve resûl idüp, òiömet-i risâlete ve nübüvvete taèyîn itmişdir. Anlardan dún olanları èilm u maèrifet òiömetine taèyîn itmişdir ve baèøı kimseleri imân u ûâèate òâdim itmişdir ve baèøıları küfr ü fıśú ve èinâd ve aòlâú-ı òemîmîye òâdim itmişdir ve baèøıları èavretine ve òüddâmına òâdim itmişdir. Herkese Óaú Teeâlâ ne úadar mertebe virdi ise aña göre bir hiömete taèyîn itmişdir. Óaøret-i èAlî daòı ben óaúırden ziyâde dost ve emânetkârlılıda úuâûrı youú kimse bulmayup òalúa iètimâd eylemeyüp her hiömetin baña ıâmarlamışdır. Ol baña saèâdet ve kerâmetdir” diyince Yezîd [İ 19a] eyitdi: “Yâ İbni èÖmer! Öyle olıcaú. Yine pederim èAlî’den efêaldır. [Ç 18a] Zîrâ Resûl-i Ekrem’iñ ekâeriyâ yazısın pederim yazar idi. Ekâer òuâûâa pederim gider idi. Pederimiñ òiömeti èAlî’den ziyâdedir.” İbni èÖmer buyurdu ki: “Öyle [M 15b] degil! Fehm idememişsin ki:

لكل خادم خدمة بحسب قدرته و لكل كتاب مقام²³⁶

Óaøret-i èAlî’niñ kendine lâyıú òiömeti vardır ve her sırrı ve èilmullâhı óaøret-i èAlî yazar idi. Ammâ seniñ pederiñ úadrine göre, olur olmaz òiömete taèyîn olup, defter kâtibi idi.” diyince Yezîd òâéib ü òâsir olup didi ki: “Âl-i Resûl ve aèvânı ve enâarlarıyle söz ile başa çıúılmaz, úıllıç ile söyleşmek gerekdir.” didi. Muóammed Óanefî’niñ àulâmı Behlûl anda idi, àaøaba gelüp “Sen âl-i Resûl ile ne vaúitde úıllıç ile başa çıúudın, âalb olunduâuñı unutduñ mı?” diyüp Yezîd’iñ âaúalından yabışup başına bir úaç kerre urdu. Úatlı itmek murâd itdi. İbni èÖmer râøi olmadı, baèdehu úaâıldılar. Bu beyt bu úiââaya işâretdir. Maènâsı gerekdir ki “Ey kârbân-ı âòiret ve èasâkir-i cengin efêali ve òayırılısı olan âl-i Resûl ve èaskeri èAlî. Sizler âabâha degin ceng itmeye óâøır oldunuz.²³⁷ Berz-cebân-ı bî-èârlar,²³⁸ pehlivân-i kâfire tahammül idemeyüp evvel gicede rücûè idüp firâr itdiler, ââbit-úadem olup kerâmet ve faòlıñızı iòhâr itmekdir.

Min Şeró-i Úaâîde

²³⁶ Her kitabın kendine özgü makamı olduğu gibi her hizmetçinin de kendi gücü kadar hizmeti vardır.

²³⁷ olduñuz: oluñ M.

²³⁸ Berz-cebân-ı bî-‘arlar: berâz-cebân-ı ... M.

14-

و اشتروا عيشا رضيا بالمتاع الهالك

كى يكونوا يوم يطوى البيع من اهل الرياح²³⁹

Naúl olunur ki èArab beglerinden Leyâ nâmında bir kimse var idi, ziyâde úuvvet ve şecâeat ve keâret-i èasker ââóibi idi. Dâéimâ úuuùâè-i ùarîú idi. Nice [**İ 19b**] memleketler şerrinden èaciz olup İbni èÖmer óaoretleri daóı aóvâle muúúalîè oldı. Lâkin Leyâ ziyâdesiyle èâlim idi. Bir kârbâne óafer bulmadıaı vaúitde [**Ç 18b**] tebdîl-i âûret olup birúaç kimse ile ãuleóâ kisvesinde kârbânıñ içine varup vaè idüp kendüyi sevdürüp, óalú iètimâd iderlerdi. [**M 16a**] Gice ile fırâat bulup èaskeri getürüp kârbân bozup cümle mâl erzâún aóó iderdi. Lâkin ziyâde saóî idi. "Óarâmdan seóâvet mi olur? Niçün èibâdullahıñ mâlını alup óalúa virürsüñ" didikde;²⁴⁰ "Ben beóîl oldıaım óâlde cennete gitmemden, saóî olduam óâlde cehenneme girmem baña sevgülidir" diyü cevap virir idi. Ziyâde óîle bilür idi. Üç kerre úalèadan, Muóammed Óanefî'niñ óabsinden firâr itmiş idi. Bir gün vâúúeasında işitdi ki bir úâéil

و اشتروا عيشا رضيا

beytin óúurdu. Der-èaúab uyanup gördi ki kendüye teéâîr eyleyüp hidâyet rüzgârı úalbine esüp²⁴¹ aalayaraú İbni èÖmer óaoretleri'ni úaâd eyledi, gitdi. Medîne'ye yaúîn vardıúda óikmet-i ilâhî ile gördi ki Muóammed Óanefî ile İbni èÖmer óaoretleri èaskeri ile çâdır úurmuş otururlar. Muóammed Óanefî ile İbni èÖmer'iñ ayaúlarını óüpüp, oturup ruéyâsın óaber virdi. Cümle mâl u erzâún fuúarâya taâaddúú eyledügin óaber virdikde, ziyâde maóóúó oldılar. Muóammed Óanefî óaoretleri buyurdu ki: "Yâ Leyâ! Sen bu úadar fesâd u óulm itmekden Allâh'ıñdan óavf itmediñ mi, cehennemden úorúmadıñ mı?" Leyâ eyitdi: "Yâ İbni Emîrü'l-Müéiminin! Ben mezârdan óavf iderim yoósa bir şeyeden óavf itmem. Zîrâ birâderiñ óaoret-i Óasan'dan [**İ 20a**] bir óadîâ-i şerîf óıfó itmişim. Anı işiden kimse aâlâ óavf itmez. Ve fî-óadîâü'ş-şerîf:

²³⁹ Yaşantınızı yok olucu mallarla rıza göstererek satın. Ta ki (herkesin) satın aldıklarının dürüldüğü (kıyamet)gününde rahatlık ehli olanlardan olasınız.

²⁴⁰ didikde: didikde dir idi ki M.

²⁴¹ esüb: iletüb M.

من ذكرنى بخير او صلى على فى يوم و ليلة ثلاث مرات لا ذكرنه فى ثلاث عقبات ولا شفقتنه بحسن الخاتمة
فى الموت وبا لنجاة فى الحشر و السلامة فى الصراط²⁴²

diyince, [Ç 19a] ziyâde óaôô itdiler. İbni eÖmer buyurdu ki: "Bu óadîâ-i şerîfi ben daòı bilürem, lâkin kimseye dimem." Baèdehu Leyâ suéâl itdi ki: "Müéminlere èaôâb-ı úabr var mıdır?" Muóammed Óanefî buyurdu ki:

كل الناس معذب فى القبر فا لیلی عذاب و مفارقة الاحباب و الحبس عذاب و اشده ترك ذكر الله و ذكر
حبيبه و الم ولا عذاب اشد من هذا على المؤمنین و هولاء عذابهم فى القبر بعده²⁴³

Baèdehu İbni eÖmer óaøretleri buyurdu ki:

البشرية هي القبر كله عذاب²⁴⁴

Leyâ ziyâde [M 16b] mesrûr olup tevbe-kâr olup salâóa şürûè eyledi, didi ki: "Óaú Teeêlâ'ya duèâ eyleñ. Baña óelâlinde rızú-ı vâsiè virsün yâòûd beni vefât itdürsüñ. Zîrâ ben saòâvetden ayrılmaâa taóammül idemem." Muóammed Óanefî úırú biñ altûn iósân eyledi ve her ayda bir kerre getürüp Leyâ'e çou iósân iderdi²⁴⁵ ve Muóammed Óanefî buyurdu ki: "Devletden düşen kimseye iósânı çou eyleñ. Zîrâ Óaú Teeêlâ èinde andan efêal ve sevgili bir èamel²⁴⁶ youdur." äoñra Leyâ evliyâéullâhdan oldı. Çou kitâb taânîf eyledi.²⁴⁷ Óattâ İmâm-ı Aèôam óaøretleri gice giderken Leyâ'e râst gelüp, Leyâ bu úıãâyı İmâm-ı Aèôam'a naúl eyledi, İmâm-ı èAøâm óaôô eyledi ve Leyâ didi ki: Muóammed Óanefî ile İbni eÖmer'iñ duèâsı beni abdâllardan itdi. Şimdi óaøret-i Óıør'in muãâhiblerindenim ve bu

و اشترو عیثا [İ 20b] رضیا

beyti bu úıãâyaya işâretidir.

Min Úaãîdeti'l-Muóriúa

²⁴² Kim beni bir hayırla anar ve ya bir gün ve bir gecede bana üç kez salat selam getirirse ben de onu üç zorluk anında anarım. Ölüm anında hüsnü-l hatimesini sağlar, mahşerde hesap gününde kurtuluşuna sebep olur ve sırat köprüsünde güvenle geçişine vesile olurum.

²⁴³ Bütün insanlar kabirde azap görür, çürümek azaptır, sevdiklerinden ayrılmak da azaptır. Bu azaplardan daha şiddetlisi Allah'ın ve onun habibinin zikrini terk etmektir. Müminler için bundan daha şiddetli bir acı ve işkence yoktur. Onların asıl azabı bundan sonra kabirde olacaktır.

²⁴⁴ İnsanlığın kabirde olması onların hepsi için azaptır.

²⁴⁵ iderdi: eyledi M.

²⁴⁶ èamel: şeyé

²⁴⁷ taânîf eyledi: teélîf eyledi M.

15-

ثم قوا اعضاءكم عن كل ما لاحل فيه

ربما يؤتى بشئ فيه بالقصوى يلاح²⁴⁸

Rivâyet olunur ki óaøret-i èAlî kerremallâhu vechehu, Òaùîm-i İsmâéîl'de èibâdet iderdi. Bir siyâh yılan gelüp aazından bir varaúa çúarup óaøret-i èAlî'niñ öñüne úodı. Óaøret-i èAlî daòı varakayı alup óudı. İbni èÖmer daòı yanında idi. Suéâl itdi ki "Bu varaúa nedir?" diyü. Óaøret-i èAlî daòı varaúayı, İbni èÖmer'iñ [Ç 19b] eline virdi, óudı. Gördi ki ol varaúanıñ içinde yazılmış ki:

انى انا الله لا اله الا انا غفور رحيم امهله على اعدئى فى الدنيا برحمة واحدة و امهله على عزائى فى
الاخرة بمامة رحمة قد غفرت شفاعة حبيبي و خليلي جباري²⁴⁹

İbni èÖmer óaøretleri, óaøret-i èAlî'ye suéâl itdi: "Bu varaúanıñ óikmeti nedir?" diyü. Óaøret-i èAlî buyurmuş ki: "Pederimiz óaøret-i İbrâhîm èaleyhisselâm, vâúîeasında gördi ki keéenne Maóøer günü olmuş. Nûrdan iki kürsî úurulmuş, üzerinde iki kimse oturur. Óaøret-i İbrâhîm suéâl itdi ki 'Bunlar kimlerdir?' Melekler dirler ki: 'Birisi oàluñ âòir zamân peyâamberi [M 17a] óaøret-i Muóammed èaleyhisselâm'dır. Biri daòı anıñ dâmâdı óaøret-i èAlî'dir.' Gördi ki bir kimse daòı nûrdan kürsî üzerinde âırâu'iñ yanında otururdu, biri daòı nûrdan kürsî üzerinde Maóøer óalúınıñ içinde oturur. Bunlar daòı oàullarıñ Ebû Bekr ve èÖmer ve èOâmân óaøretleri'dir. Óaøret-i İbrâhîm gördi ki bunlardan her birisi bir mertebe şefâeat ider ki, şefâeatlerine maøhar olmadú müéminîn u müéminâtdan kimse bâúî úalmadı. Der-èaúab nîda [İ 21a] olundu ki: "Yâ Muóammed! Cümle-i âl ü asóâbıñı ve ümmetiñi başıña cemè idüp èarş gölgesiñe gidiñ. Taóúúú, ümmetiñden bir kimse bâúî úalmadı" diyü, baèdehu óaøret-i Cebrâéîl, Livâéü'l-Óamd'i Resûl-i Ekrem'iñ öñince çeküp²⁵⁰ âl ü asóâbı ve ümmeti ardınca èarş gölgesine gitdiler. Óaøret-i İbrâhîm; Resûl-i Ekrem'iñ ve Çehâr-Yâr'in himmet-i èâliyye ve

²⁴⁸ Bütün organlarınızı helal olmayan şeylerin tamamından koruyunuz. Bazen bir şey en iyi şekilde yerine getirildiğinde zahir olur.

²⁴⁹ Şüphesiz ki ben, yalnızca ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur. Şüphesiz ben çok bağışlayan ve çok esirgeyeyim. Dünyada düşmanlarıma tek bir rahmetimle süre tanırım. Ahirette ise sevgililerime yüz rahmetle süre tanırım. Habibimin ve cabbar olan dostumun şefaatiyle bağışlarım.

²⁵⁰ çeküb: -M.

mertebelerin görüp der-èaúab uyanup àayrete gelüp duèâ eyledi ki: "Yâ Rabb! Sen benim Rabb'imsiñ. Ben seniñ Òalîl'iñim. Óaøretiñden ricâ iderim ki benim şefâeatimle bu vaúitden ilâ-yevmü'l-úiyâme her ne úadar müeminîn gelürse anları èafv u maàfiret eyle diyü²⁵¹ bu minvâl üzre duèâ eyledi ki icâbetde teèòir olındı. [Ç 20a] èÁúibet óaøret-i İbrâhîm'e vaóyolundı ki: "Yâ İbrâhîm! Ben ol şefâeâte Óabîb'im Muóammed'i virdim. Andan alup saña virmek benim şânıma lâyıú degildir. Seniñ ümmetiñi ve âl ü aãóâbıñı saña hîbe eyledim, lâkin Yâ İbrâhîm, bu duèâñ ve şefâeatiñ sebebiyle sen ve âliñi müeminlere úiyâmete degin òikr itdürürem." Baèdehu òikr olunan óadîâ-i úudsî'yi bir varaúa üzerinde bir nûrâni óaú ile yazılmış, getirüp óaøret-i İbrâhîm'iñ eline virdi. Óaøret-i İbrâhîm vefât itdükten ãoñra evvel ol varaúayı cinnîler øabù eyledi. Óaøret-i İbrâhîm'iñ duèâsın Resûl-i Ekrem'e òaber virüp

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ²⁵²

âyetin inzâl idüp, bu úlããayı òaber virüp, Resûl-i Ekrem mesrûr olup cemîe-i ümmetiñ èafvı için duèâ eyledi. Cebrâéîl didi ki: "Yâ Muóammed! Duèâna [M 17b] icâbet olundı. Seniñ duèâna icâbet olunan²⁵³ óücceti Óaú Teèâlâ Levó-i Maófûø'a [İ 21b] yazdurdı. Peder'iñ İbrâhîm'e virilen óücceti daðı yaúîn zamânda seniñ âlinden bir kimseye müyesser olur ki, ol kimse Óaú Teèâlâ úatında ve melekler ve ins ü cin úatında ziyâde sevgili ve muóterem ola." Resûl-i Ekrem emr itdi ki: "Benim ümmetim óaøret-i İbrâhîm'i ve âlini âalâtiñüzde òikr eyleñ. Anlar âalâtlerinde òikr eylediler. Ol óücceti óaøret-i Ebû Bekr ve èÖmer ve èOâmân'dan her biri ricâ eyledi, müyesser olmadı. Muèâviye bile ricâ eyledi. Elóamdulillâh ol óüccet budur ki baña müyesser oldı. Bu yılan cindir" diyü buyurduúda İbni èÖmer óaøretleri èAlî'ye didi ki: "Ben óavf iderem ki bir gün seni àâéib idem de câhil úalam. Baña bir vaâyıyet eyle ki lafõı úalîl maênâsı keâîr, cevâmîèü'l-kelim ola.²⁵⁴" Óaøret-i èAlî buyurdı ki: "Yâ İbni èÖmer!

²⁵¹ diyü: diyü, kırú yıl M.

²⁵² Rabbimiz! Hesap görülecek günde, beni, ana-babamı ve inananları bağışla. İbrâhîm 14/41.

²⁵³ duèâna icâbet olunan: duèâñla olan M.

²⁵⁴ cevâmîèü'l-kelim ola: cümleyi cemè ola M.

ق نفسك عن الحرام و الزم لطيف الكلام و اقرن اهل المعرفة و الكرم و احذر عن الجاهل اللئيم²⁵⁵

İbni eÖmer óaøretleri [Ç 20b] buyurmuşdur ki: "Óaøret-i èAlî'niñ bu vaãıyyeti yüz dört kitâbı câmièdir.

ثم قوا اعضاءكم

beyti bu úiããaya işâretdir. İntihâ

**Min-Şeró-i Úaãidetü'l-Muóriúa li-Óaøret-i Mevlânâ Mollâ
Ùusrev Raómetullâhu èAleyhi Raómeten Vâsièaten**

16-

واتقوا ان تقطعو اجل الرجا او تحرقوا

ثوب خوف حال ما لاجل انقباض و انشراح²⁵⁶

Menúûldür ki èAbdullâh İbni Zübeyr óaøretleri, Óaccâc-ı ôâlim'i aõõ idüp iki sene úalèada óabs eyledi baèdehu úoyuvirdi. Óaccâc yine başına çou eşúıyâlar ve erâõiller cemè idüp giderken yolda İbni eÖmer óaøretleri'ne râst gelüp murâd itdi ki, eger İbni eÖmer óaøretleri, èAbdullâh İbni Zübeyr'i kemâyenbaâil sever ise muóabbet iderse; İbni eÖmer'i úatl ide. Óaccâc suéâl eyledi ki: "Yâ İbni eÖmer! Âl-i Resûl ile [İ 22a] [İbni] Zübeyr'in muóabbeti yanında ne şekildir?" İbni eÖmer eyitdi: "Óaú Teèâlâ'nıñ muóabbeti ile Resûl-i Ekrem'iñ muóabbeti mâbeyninde [M 18a] ne úadar farú var ise anlar muóabbeti mâbeyninde ol úadar farú vardır." Óaccâc eyitdi: "Niçün?" İbni eÖmer eyitdi: "Zîrâ balıú yirine göre büyür. Muóabbet daõı yirine göre ziyâde ve nouãân olur. Óaú Teèâlâ'nıñ muóabbetiniñ mekânı úalbdır. Úalb ise cemîe-i şeyeden èaõam ve büyükdür.²⁵⁷ Anıñçün Óaú Teèâlâ'nıñ muóabbeti daõı cümleden aèõamdır. Peyàamber'iñ ve âl-i Resûl'üñ muóabbeti îmândandır. İmân úalbin içinde bir sırr-ı maèúûd cevher-i maènevîdir. İmân daõı úalbden õõõra cümleden aèõamdır. Anıñçün Peyàamber'iñ ve âl-i Resûl'üñ muóabbeti sâéirlerden aèõam ve ziyâdedir. Andan õõõra sâéir Aãóâb-ı kirâm ve evlâd u aúrabâ ve vâlideyn ve àayrılarıñ muóabbetleriniñ mekânı ùabîeatdir. ùabîeat, îmândan aããardır. Anlarıñ muóabbeti ùabîeatden oldıaıçün

²⁵⁵ Kendini haramdan koru. Sözün latif (hoş) olanından vazgeçme, cömert ve bilgi sahibi olanlarla beraber ol cimri cahilden sakın.

²⁵⁶ İstek ipini kesmekten veya yakmaktan çekinin. (Yoksa) sevinç ve keyifsizliğin çözülemediği korkulu hal geri gelir.

²⁵⁷ büyükdür: -M

anlar âl-i Resûl úadar olmazlar. Zîrâ muóabbet mekânına göre büyür. èAvretleriñ muóabbeti daòı şehvetden olup şehvet **[Ç 21a]** daòı cümleden aãaar olduaiçün èavretiñ muóabbeti cümleden aãaardır. Resûl-i Ekrem óaoretleri'niñ:

لا يؤمن احدكم حتى اكون احب اليه من اهله و ولده و ماله و الناس اجمعين²⁵⁸

óadîâ-i şerîfi bu teévîl üzre işâretidir. Âderleriñ muóabbeti Resûl-i Ekrem'den ziyâde olduai, úalbinde îmân olmadıana delâlet ider. Eger îmân olsa îmân cümleden aèôamdır. Resûl-i Ekrem'iñ ve âl-i Resûl'üñ muóabbetleri, îmândandır, cümleden ziyâde olur." diyince Óaccâc üç kerre İbni èÖmer óaoretleri'niñ ayaân öpdü. Baèdehu İbni èÖmer'i ôânesine götürüp çou eşyâlar ihdâ eyledi, úabûl itmedi. **[İ 22b]** Óaccâc eyitdi: "Yâ İbni èÖmer! Peder'iñ, óaoret-i èÖmer'den Dıóyetü'l-Kelbî vaâyıyet úaleb eyledikde pederiñ buyurmuşdur ki: 'Çâdıriñ parçalama ve iplerin úaùe eyleme.' Dıóyetü'l-Kelbî daòı fehm idemeyüp úurú gün kâfirin içinde çâdır úurup ceng itmiş ki²⁵⁹ çâdırın refè itmeyüp vefât idinceye degin ceng ide. Óaoret-i èAlî gülüp Dıóye'yi ióôâr itdürüp óaoret-i èÖmer'iñ vaâyıyetiñ teévîl eylemişdür. Ol teévîl nedir?" İbni èÖmer óaoretleri buyurdu ki: Óaú Teèâlâ úalb óalú idüp nûr-ı îmân ile úoldurdu. Úalb, maóall-i sürûrdur. İmân daòı **[M 18b]** óıyâ virici nûrdur. Úalb ve îmân aâlâ óavf u óüzn ne idügin bilmezler. Óaú Teèâlâ çâdır sûretinde bir perde óalú idüp, nûr-ı îmânıñ üzerine çâdır gibi úurdu. Ol perdeye áevb-i óavf dirler. Anıñ setri ile úalbde óavfullâh ve sâeir óavflar peydâ olur. Lâkin ol perdeyi muóabbetullâh ve muóabbet-i Resûl ile direkleyüp ve recâ ipleriyle muókem eyleyüp, keéenne çâdır gibi úurdu. Eger ol direk olmasa perde inüp, nûr-ı imânı setr idüp úalbinden ebedî óavf gitmeyüp **[Ç 21b]** helâk olur. Ol perde recâ ipleri ile muókem olmasa, nûr-ı imân -ââyet úuvvetlidir- şiddetlü rüzgâr gibi çâdıri refè ider parçalar. Anıñçün recâ áalib olmaú úuvvet-i îmândandır ve óavf áalib olmaú óaef-i imâna işâretidir. İnsâna lâyıú olan²⁶⁰ óâl-i inúbâında, yaèni nûr-ı imânı telefe virüp çâdıri gerdigi vaúitde recâ iplerin úatè idüp çâdıri parçalamaya. Öyle olıcaú óavf; bi'l-küllıye zâéil olup emn

²⁵⁸ Sizden hiçbiriniz beni, babasından, çocuğundan ve bütün insanlardan dah çok sevmedikçe (gerçek anlamda) inanmış asyılmaz. / Yılmaz, age, s.446.

²⁵⁹ ceng itmiş: ceng imek murâd itmiş M.

²⁶⁰ lâyıú olan: lâzımdır ki M.

gelür. Emn ise küfrdür [İ 23a] ve dağı Resûl'ün muábбетini giderür. Diregi düşmüş çâdır gibi olur. Ol perde aşıaı indükde²⁶¹ úuvvet-i nûr-ı imân ile ol perdeyi pârçalamaúdan òaöer ide dimekdir." diyince Óaccâc İbni èÖmer'iñ ayaain öpdı. Baèdehu gönderdi, çou taèöim eylediler. Pes bu beyt, bu úiããaya işâretidir.

**Fî-Şeròi'l Úaãide Muóriúa li-Óaøret-i Mollâ Óusrev
Raómetullâhu èAleyhi Raómeten**

17-

فاحفظوا يا ايها الحلان ما مزنا لكم

و اخذروا ان تخسبوها من اقاويل المزاح²⁶²

Rivâyet olunur ki óaøret-i èAlî kerremallâhu vechehu ve İbni èÖmer ve Ziyâd ve İbni Zübeyr ve Muèâviye ve àayrılarını, vâfır èasker ile àazâyâ gidüp rücûè idüp gelürken; Yemen'de bir müddet misâfir oldılar. Anda Úaddâr nâmında bir beg var idi. Ziyâde úuvvet ü şecâet ve keâr-i emvâl ü èasker ãâóibi kimse idi. Óaøret-i èAlî'yi kendü òânesine úondurdu. O Úaddâr'ın Muèâviye ile ziyâde dostlıaı var idi. Úaèâmdan ãoñra óaøret-i èAlî'ye şerbet getürdi, zehirli imiş. Óaøret-i èAlî içecek bî-hûş oldu, yedi sâet aâlâ kelâm [M 19a] söylemedi ve yanında kim idigün bilmedi. İbni èÖmer óaøretleri gelüp yüzün óaøret-i èAlî'niñ mübârek ayaúlarına sürüp [Ç 22a] gözlerinden úan aúıdup aaladı ki: "Yâ èAlî! Sen beni, pederim vefât itdükden ãoñra öksüz úomadıñ idi. Şimdi sen âðirete gidersen ben yalnız úaluram, benim óâlim nice olur." diyü, Ziyâd ve İbni Zübeyr ve sâeir dostlar bir mertebe aaladılar ki, keéenne úıyâmet úopdu. Muèâviye'niñ gözünden bir úamla yaş çıúmadı, didi ki: "Resûl-i Ekrem óaøretleri âðirete gitdi taóammül eylediñiz de èAlî'niñ vefâtına [İ 23b] taóammül idemez misiñiz?" İbni èÖmer eyitdi: "Yâ èAdüvv! Resûl-i Ekrem gitdi ise óaøret-i Ebû Bekr ve èÖmer ve èOsmân ve èAlî raøıyâllâhu èanhümler ile eglendik. Şimdi kimiñ ile eglenelim?" Muèâviye eyitdi: "Óasan ve Óüseyn ve Muóammed Óanefî ile." İbni èÖmer eyitdi: "Anlar dağı benim gibi yalnızdur. Anlar kimiñ ile eglensiñ?" Baèdehu bir hâtif nidâ eyledi ki: "Yâ âl-i

²⁶¹ indükde: gitdükde M.

²⁶² Ey kardeşler, size emrettiğimiz şeyleri ezberleyin. Onları şaka sözleri olarak bilmekten çekinin.

Muóammed! Beldeden ùaşra çıúıñ!" Cümle ùaşra çıúdılar. İbni èÖmer ile Ziyâd óaøretleri, óaøret-i èAlî'yi getirüp aàlayaraú äaórâya çıúdılar.²⁶³ Baèdehu óaøret-i èAlî bir miúdar ifâúat bulup gözin açdı, buyurdu ki: "Cümle òalú girü gidüp yanımda İbni èÖmer ve Ziyâd ve İbni Zübeyr'den àayrı kimse úalmasun." Tenhâ olduúda der-èaúab aósen-i äûretde bir şaðã gelüp selâm virdi. Lâkin nireden geldigin bilemediler. Bir elma çıúarup dört pârça idüp óaøret-i èAlî daòı yedügi sâèat istifràà idüp içerusünde bir şey úalmadı. Ke'l-evvel oldu, zehr hiç øarar itmedi. Óaøret-i èAlî oturdu. Ol kimseye suéâl itdi ki: "Sen kimsiñ?" diyü, ol kimse eyitdi: "Melâéike-i èilliyyîndenim"²⁶⁴. Üç kerre Óaú Teèâlâ'nın emr-i fermânı ile yiryüzüne nâzil oldum. Bir kerre Bedr àazâsı'nda melâéikelere ser-èasker olup **[M 19b]** imdâd için **[Ç 22b]** nâzil oldum. Bir kerre daòı óaøret-i Fâúıma raøıyallâhü èanhâ óaøretleri saña tezvíc olunduúda ümmet-i Muóammed'iñ maàfireti ve nârdan òalââı için Óaú Teèâlâ ùarafından óuccet getirüp Fâúıma'ya virdim. Bir kerre daòı şimdi geldim. Yâ èAlî! Úaddâr saña zehr içürdükte yedi úat gökde cemîè melâéike, Óaú Teèâlâ'ya taøarruè ve niyâz²⁶⁵ idüp 'Yâ Rabb! Dîn-i İslâm'ı èâlî idüp düşmânı úahr iden **[İ 24a]** óaøret-i èAlî'yi vefât itdürüp, dîn-i İslâm'ı àarîb ve düşmanlarını sevindürür müseñ?' didiklerinde Óaú Teèâlâ'dan fermân olup cennetden bir elma getirüp seni òalââ eyledim." Óaøret-i èAlî ol melege didi ki: "Yâ èAzîz! Allâh'dan gördüğüñ èacâéibler ve beşâretlerden baña òaber vir" didikte ol melek eyitdi: "Yâ èAlî! Her gün ve her gice insânıñ òayrın ve şerrin yazan"²⁶⁶ Óafôa melekleriniñ baór-ı raómet üzerinde yolları vardır. Ol yoldan gelür, Óaú Teèâlâ'nıñ óikmet-i èacîbesiyle baór-ı raómete ùâúat²⁶⁷ virüp müéminleriñ cemîè günâhların defterin maóv ider bi'l-külliyè. Baèdehu raómet melegi müéiminiñ òayrıñ Óaú Teèâlâ'ya²⁶⁸ èarø ider, şerri yazan melek dir ki: 'Yâ Rabb! Sen èAllâmü'l-àuyûbsüñ. Raómetiñ deryâsı defterimi maóv eyledi.' Óaú Teèâlâ ùarafından nidâ olunur ki:

²⁶³ çıúdılar: çıúdılar. Ziyâd, Úaddâr'ı ve âl ü aâóâb'ıñ cümlesin dışarı äalb eyledi M.

²⁶⁴ èilliyyîndenim: èâliyyedenim M.

²⁶⁵ ve niyâz: -M.

²⁶⁶ yazan: yazan Óafôa Melekleri bizim yanımıza gelüb müéiminiñ èamellerin Óaú Teèâlâ'ya èarø iderler. M.

²⁶⁷ ùâúat: ùâèat M.

²⁶⁸ Óaú Teèâlâ'ya: Bârî'ye M.

269 يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُنْبِتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ

İmdi varıñ yeñiden yazıñ!' Melekler daòı mesrûr olup giderler ammâ òayr defteri bozulmaz. Ammâ Úadir Gicesi olduúda baór-i raómet, müeminleriñ şer defterin bi'l-külliye àarú idüp àâéib ider. Melek dir ki: 'Yâ Rabb! Sen èAllâmü'l-àuyûbsun. Raómetiñ deryâsı defterimi àarú eyledi.' Òiüâb-ı èizzet geldi ki: 'Bu gice bir defter daòı taúdîr²⁷⁰ eyledim. Eger günâh işlerse ol deftere yazıñ, ammâ òayr defteri aâlâ øâyiè olmaz' diyüp

فاحفظوا ايها الحلان

beytin ol melek óuyaraú àâéib oldı²⁷¹ gitdi. [M 20a] Óaøret-i èAlî [Ç 23a] ve İbni Zübeyr ve Ziyâd, bir mertebe mesrûr oldılar ki içleri úaşup aázları äuyun øabù idemeyüp buyurdılar ki: "Bundan äoñra²⁷² vefâtımıza elem çekmezüz." İbni èÖmer óaøretleri ekâeriyâ bu beyti óuyup [İ 24b] surûrundan aalar idi. Bu beyt bu úiãâyaya işâretidir.²⁷³ Bu úiãâyayı óıfø itmek lâzımdır.

رحم الله امرء عرف قدره و لم يتجاوز طوره²⁷⁴

Yumazsa âb-ı raómet ehl-i cürmüñ cürmüni Yâ Rab

Yâ ol bî-óadd-i pâyân olan deryâları neylersin²⁷⁵

Bu beyt daòı bu sırra işâretidir.

Min Úaãide-i Mollâ Òusrev Cemâlî Raómetullâhu èAleyhi

18-

من عذاب الله خافوا و ارتجوا امن رحمته

ان كلا منها للمؤمن الناجي النجاح²⁷⁶

Menúüldür ki bir gün Behlûl-i Dânâ èaleyhürraómet-i Òudâ óaøretleri, maúberde uyurdu. Hârûnü'r-Reşîd òavâãã

²⁶⁹ Allah dilediğini siler, dilediğini de sabit kılıp bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfûz) O'nun yanındadır. Ra'd, 13/49.

²⁷⁰ taúdîr: taúdîm M.

²⁷¹ àâéib oldı: -M.

²⁷² bundan äoñra: bundan böyle M.

²⁷³ bu beyt bu úiãâyaya işâretidir: -M.

²⁷⁴ Allah, kendi kıymetini bilene ve haddini aşmayana merhamet etsin.

²⁷⁵ 2. Mısra: Yâ o bî-óadd bî-pâyân olan deryâyı neylersin M.

²⁷⁶ Allah'ın gazabından korkun. Onun merhametini dileyin. Şüphesiz ki bu ikisiyle kurtulmuş olan mü'minler muvaffak olabilir.

aãôablardı ile varup ôâdiminden birisi Behlûl-i Dâna²⁷⁷'yı uyartdı.²⁷⁸ Behlûl âaazab itdi. "Tüh! Beni cennetden çıúardıñız." Hârûn eyitdi: "Yâ Behlûl! Ne cenneti?" Behlûl eyitdi: "Müeminleriñ rûolarınıñ maèdeni cennet'dir. Rûouñ râóatı cesede daòı sirâyet idüp cesed daòı râóat olur. Óaoret-i Âdem tazarruè idüp 'Yâ Rabb! Beni cennetden çıúardıñ. Emriñe muuîèim. Lâkin şemâtet-i aèdâ, cennetden çıúmaúdan eşedir. Şeyûân mesrûr olup òaôô eylediler. Sen aña râøî olur musıñ Yâ Rabb?" didikde òiúâb-ı èizzet geldi ki: ' Yâ Âdem! Saña ve evlâdıña bedeiñinize râóat virüp bir uyúu óavâle eyledim ki siz uyúuda iken melekler rûoiñızı cennet-i Aèlâ²⁷⁹'ya getürüp anda müteleöoiö râóat olup anıñla cesedine râóat ve úuvvet gelür. Şeyûân ve evlâdı uyúuya úâdir olmayup bu kerâmetden maórûm olmaları ile Âdem'i ve evlâdını cennetden úovulduúları²⁸⁰ ile levn idüp şemâtet iôhâr idüp mesrûr olamazlar, **[Ç 23b]** lâkin bu kerâmet **[M 20b]** bunlara maöâúâdur'" diyince Hârûn aalayup Behlûl'i taâdiú idüp didi ki: **[İ 25a]** "Yâ Behlûl! Saña iki şeyeden suéâlim vardır. Baña, belki cemiè²⁸¹ èulemâya müşkildir, cümle òalú beyân itmekden èâcizdir, luüf eyle. Ol iki şeyéi bir òuşca fikr idüp teévîl eyle." Behlûl eyitdi: "Nedir ol iki şeyé?" Hârûn eyitdi: "Biri bu ki İbni èAbbâs buyurmuşdur ki:

الناس احب الى من الجنة لان محبت محبوبى فى النار اكثر²⁸²

Bu kelâm-ı laüifiñ teévîli nedir?" Behlûl eyitdi "Cennetden murâd uyúudur. Zîrâ uyúu sebebiyle²⁸³ uyandıúda keéenne cehenneme girmiş gibi olur. Cehennemde fitne ve muâibet çou oldıai gibi keöâlik dünyâda daòı müeminlere fitne ve muâibet ve belâ çou olur. Anıñçün Dünyâ'ya da cehennem dinilür. [Dünyâ] cehennem ise de dünyâda Rabb Teèâlâ'ya ve Resûl'üne ve âl-i Resûl'e muóabbet ziyâdedir, zîrâ hem beden ile muóabbet olur, meâelâ dil ile âenâ itmek gibi ve

²⁷⁷ Dâna: -M.

²⁷⁸ uyartdı: Bî-dâr eyledi M.

²⁷⁹ aèlâ: -M.

²⁸⁰ cennetten úovulduúları: M.

²⁸¹ cemiè-i èulemâ: cemiè-i nâs [ve] ulemâ M.

²⁸² İnsanların çoğu bana cennetten daha sevimidir. Çünkü sevgilimin sevgisi cehennemden ateşinden daha çoktur.

²⁸³ sebebiyle: sebebiyle rûo-ı müemin cennete óâéil olur. Nârdan murâd dünyâdır, zîrâ müemin M.

el ile yazmaú gibi ve ism-i Őerîflerin óumaú²⁸⁴ ve úalbine anları getürmek gibi ve el ile yazmaú gibi.²⁸⁵ Ve rûó ile daòı muóabbet olur. Ammâ cennetde yaènî uyúuda muóabbet anlara yalıñuz rûó ile olur. Zîrâ rûó bedende olmadıúca beden èamelden úalur. Yalıñuz²⁸⁶ rûóuñ muóabbeti úalîldir ve muèteber degildir. Zîrâ her bir rûó vefâtından åoñra anlara muóabbet ider, lâkin muèteber olmaz. Anıñçün cehennem cennetden sevgilidir"diyince, Hârûn, Behlûl'üñ ellerin öpüp didi ki: "Suéâliñ biri daòı bu ki²⁸⁷ 'İbni èAbbâs óaøretleri bir gün²⁸⁸ Òaùîm-i İsmâéîl'de otururken bir èArab gelüp selâm virüp dimiŐ ki: Yâ İbni èAbbâs! [Sen] sulûân-ı müfessirînsin. Resûl-i Ekrem èilminiñ òânesinden baña bir Őeyé vaâyıyet eyle ki ben anı óıfø idüp, âðiretde necâtıma sebep ola.' İbni èAbbâs óaøretleri buyurdu ki: 'Yâ eðae'l-Arab! İki [İ 25b] úanad peydâ idüp belki äirâù'ı [Ç 24a] geçerken uçarsıñ. Zîrâ yevm-i âðiretde äirâù'dan eşedd èuúba yoúdur. Andan òalââ olan cehennemden òalââ olur. Evvel,²⁸⁹ iki úanatdan murâd²⁹⁰ òavf ile recâdır. Yalıñız birisi müfîd olmaz ikisi de olmadıúca, úuşun bir úanadı müfîd olmadıâı gibi. Bir müéimin dünyâda Óaú Teèâlâ'nıñ raómetin recâ idüp ve èaðâbından òavf itse, Óaú Teèâlâ aña äirâù'ı [M 21a] geçerken iki úanad virüp uçup cennete dâðil olacaúdır. Bundan èâriflere çou beşâret vardır.'" diyince Hârûn Şâd olup, Behlûl'e åenâ iderek gitdi ve cümle òalú Behlûl'iñ èilminde taèaccüb itdiler. Pes bu beyt Allâhü aèlem bu úıââaya işâretdir.

Min-Őeró-i Úaâîde-i-Muóriúa.

19-

من كثير الذنب نوحوا نوح نوح فى الرسل

انه عمر طويلا من قليل النطق ناح²⁹¹

²⁸⁴ óuumak: öpmek M.

²⁸⁵ ve el ile yazmaú gibi: -M.

²⁸⁶ yalıñuz: -M.

²⁸⁷ bu ki: -M.

²⁸⁸ bir gün: -M.

²⁸⁹ evvel: -M.

²⁹⁰ murâd: murâd nedir? Behlûl didi M.

²⁹¹ Günahlarınızın çokluğundan Hz. Nuh'un dövündüğü gibi dövünüp ağlayın. Doğrusu o, ağlamaya sebep olan sözleri kısa, ömrü uzun biriýdi.

Menúüldür ki İbni eÖmer óaoretleri bir mertebe bükâya mülâzemet iderdi ki baè0ı vaúiu0de göziniñ yaşın tükedüp úan aàlardı. Bir gün bir mertebe aàladı ki helâke yaúîn oldu. Ehl-i eiyâli óaoret-i Óasan'a şekvâ idüp "İbni eÖmer helâk oluyor, defè eyleseñüz" didikde²⁹² İbni eÖmer başın úaldurup óaoret-i Óasan'a didi ki: "Yâ Seyyidî! Nû0 ealeyhisselâm'ıñ bir kemâl ãâóibi pehlivân oàlu var idi. Â0irete rı0let eyledi. Úavmi da0ı mütefarrıú olup iúâèat itmediler. Óaoret-i Nû0 (èa. m.) firúat-i veled ve müfâreúat-i úavm sebebiyle biñ yıldan ziyâde feryâd idüp aàladı. Ben óaúîr, Resûl-i Ekrem gibi ôât-ı şerîf²⁹³ ve eÖmer gibi pederden ve óaoret-i eAlî gibi dostdan ayrıldım. Dost diyü 0ayr úaâd eylediklerim baña şer úaâd iderler. Bunlardan mâ eadâ şîr-i 0udâ ve İmâm-ı Muóammedü'l-Muâtafâ, Óâoret-i eAliyyü'l-murta0â'nıñ iki kelâmın 0ıf0 itmişdim,²⁹⁴ [İ 26a] baña ââyet müşkildir. Teévîlinden suéâl itmedin â0irete gitdi. Ol kelâmların teévîlini bilemedüğüme aàlarım. Óadîâ-i [Ç 24b] şerîf'de gelmişdir ki:

كاد الجاهل ان يكون كفرا²⁹⁵

Óaoret-i Óasan eyitdi: "Ol kelâmlar nedir?" İbni eÖmer eyitdi: "Biri bu ki:

ان الله اوجب على النبي ما للمؤمنين²⁹⁶

Ve biri bu ki:

شدوا الزنار الى وسطكم فانها تقربكم الى ربكم²⁹⁷

Óaoret-i Óasan buyurdu ki: "Yâ İbni eÖmer! Müjde saña ben bu kelâmı pederime suéâl itdim [M 21b], bilürem. Kelâm-ı evveliñ maênâsı budur ki 'Óaú Teèâlâ Resûl-i Ekrem için olan sünneti ümmetiniñ üzerine vâcib úıldı. Zîrâ bir kimse bir nâfile namâza²⁹⁸ yâ ãavma²⁹⁹ şürûe eylese anı tamâm itmek üzerine vâcib olur ve da0ı Óaú Teèâlâ müeminler için olan

²⁹² eylesenüz: óaoret-i Óasan, İbni eÖmer 0ânesine ne aàlarsıñ Yâ İbni eÖmer Nû0 mı olduñ? M.

²⁹³ ôât-ı şerîf: kerîm M.

²⁹⁴ 0ıf0 itmişdim: işitmişdim M.

²⁹⁵ Cehalet neredeyse küfürden sayılacaktı.

²⁹⁶ Allah müminler için vacib olan ne varsa Peygambere de onları vacib kıldı.

²⁹⁷ Kuşağınızı belinize iyice bağlayın çünkü o sizi Rabbinize yaklaştırır.

²⁹⁸ namâza: namâzda âalâta şürû eylese M.

²⁹⁹ ya ãavma: -M.

şefâati daı Resûl-i Ekrem'in üzerine vâcib úıldı. Elbette ümmetine şefâât ider. Bu kelâmda sırr-ı eâoim vardır' ve daı kelâm-ı âânîniñ maênâsı budur ki 'Ey müeminler! Sizàmeliñize muúarrebleri muókem baàlañ kim, ol muúarrebler sizleri Rabbinize yaúin iderler. Zünnâr demek muúarrebler demektir. Kâfirler bu úuşaâa bir úaç âüreti naúş³⁰⁰ idüp bellerine baàlayup adını zünnâr úodılar. Yaenî zaem iderler ki ol úüccet itdükleri óaçları muúarreblerdir, kendülerini dünyâda ve âðiretde Rabblerine yaúin úılıp necâtlarına sebep olur. Nitekim Óaú Teèâlâ anlara óikâye buyurur ki:

مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ ³⁰¹

Zünnâr óaúîúî kâfirlerin úuşandıâi úuşaú degildir belki zünnâr-ı muúarreb, óaúîúî şol eâşú u muóabbet úuşaâıdır ki müeminler anı úuşanup anıñla Óaú Teèâlâ'ya ve Resûl ve âl-i Resûl'e ve meleklere muóabbet ider. Ol úuşaú u muóabbet [**İ 26b**] müeminleri Rablerine yaúin idüp anıñla dünyâda ve âðiretde fevz u necâta vââıl olurlar. Meèâl-i maênâ budur ki 'Ey müeminler! Óaú Teèâlâ'nıñ ve Resûl'ünüñ ve âliniñ ve melekleriñ eâşú u muóabbet úuşaân belüñüze baàlañ kim, anlar sizi Rabbiñize yaúin ider' demektir" diyince İbni eÖmer óaøretleri mesrûr olup buyurdu ki: "Yâ Óasan! Ben sensiz dünyâda eâşş itmekden Allâhü [**Ç 25a**] Teèâlâ'ya âiâinuram. Baèdehu İbni eÖmer ile Óasan úaşra çíúdíúda gördiler ki bir meyyit var. Namâzın úılmaú murâd iderler. Baèdehu anıñ namâzın úılıp defn itdikde úabrinden işiddiler ki bir âavt gelür.

من كثير الذنب

beytin óuurlar. Óaøret-i Óasan buyurdu ki: 'Bu meyyit, keâret-i bükâ sebebiyle maâfûr olmuş. Hâtif bu beyt ile anı medó idüp ve müeminlere bükâ ile vaâıyyet murâd ider. Bu beyt bu úiââaya işâretidir. İbni eÖmer óaøretleri bir mertebe bükâya meşâül idi ki Nûó-ı æânî [**M 22a**] diyü buña

³⁰⁰ naúş: naúş-ı haç M.

³⁰¹ [İyi bilin ki, halis din yalnız Allah'ındır. Onu bırakıp da başka dostlar edinenler,] "Biz onlara sadece, bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz" [diyorlar. Şüphesiz Allah ayrılığa düştükleri şeyler konusunda aralarında hüküm verecektir. Şüphesiz Allah yalancı ve nankör olanları doğru yola iletmez.] Zümer, 39/3.

laúab úodılar. Enbiyâ içinde óaøret-i Nûó³⁰² ve evliyâlar içinde İbni eÖmer úadar keâret-i bükâ ââóibi dünyâya gelmemiştir didiler.

**Min-Şeró-i Úaãide-i-Muóoriúa li-Óaøret-i Mevlânâ Mollâ
Òusrev Raómetullâhu èAleyhi**

20-

من اراد الجد عند الله يعلو اجده

انه ابدان طلاق المعالي لا تزاح³⁰³

Naúl olunur ki óaøret-i Zîyâd bin Meêvâ'niñ Seyfullâh nâmında bir pehlivân úarındaşı var idi. Kemâl-ı maèrifet ââóibi kimse idi. Muóammed Óanefî'niñ hemşiresi Ümm-i Külâúm'i, óaøret-i èAlî'den istemiş idi. Óaøret-i èAlî, inşâéallâhü Teèâlâ vireyim diyü cevâb eylemiş. Baèdehu Seyfullâh'ı bir òiömete gönderdiler. Yezîd öñüne geçüp Seyfullâh'ı Şâm'a getürdü. Muèâviye'niñ óuøürına vardıúda Muèâviye didi ki: "Yâ Seyfullâh! Ben işiddim ki sen Muóammed Óanefî'niñ hemşiresin almaú murâd eylemişsiñ. Lâkin ol [İ 27a] câriye úızıdır. Anda óayr yóudur. Úarındaşı Muóammed Óanefî'niñ ne úadar èaúlı var ki -èâlemi fesâda viriyor-, hemşiresiniñ ne úadar èaúlı ola. Zîrâ³⁰⁴ Peygamber èaleyhisselâm, câriyeden olan veledi öemm idüp úıyâmet èalametlerindendir didi, buyurdu ki:

ان تلد الامة ربها³⁰⁵

Úıyâmet èalametiniñ biri daòı budur ki câriye mevlâsın úoàura. Sen mülúk evlâdındansıñ. Anı [Ç 25b] tezvîc itmek seniñ şâniña lâyıú degildir. Saña ben úızımı vireyim." Seyfullâh maèòûb olup didi ki:

الاحق لا يلد الا احمقا³⁰⁶

Yâ Muèâviye! Sen Resûl-i Ekrem ile meclis-nişîn olup bu úadar ãóbet eylediñ. Ne úadar kemâl taóâil eylediñ ki senden úoàan oàlan ve úızıñ ne úadar kemâli ola. Aómaúdan úoàan aómaú olur." diyince Muèâviye àaøaba gelüp: "Neden

³⁰² óaøret-i Nûó: -M.

³⁰³ Kim ki Allah için gayretle çalışmak isterse bu isteğine ulaşır. O kişi yücelmeyi isteyen bir bedene sahiptir. O, üzülmez de.

³⁰⁴ zîrâ: -M.

³⁰⁵ Cariyenin efendisini doğurması.

³⁰⁶ Ahmak ahmaktan başkasını doğurmaz.

bildiñ aómaú idügin?" Seyfullâh eyitdi: "Resûl-i Ekrem ile ãóbet itdim dirsiñ yine Resûl-i Ekrem'iñ óadíâ-i şerîfiniñ maênâsın bilmezsin, òilâf-ı maênâ virirsiñ. **[M 22b]** Dirsın ki câriye mevlâsı içün veled ùòaurmaú meómûmdur. -Peyàamber ve âl ü aãóâbına èayb şân virir şeyé isnâd ideniñ úatli lâzımdır ve tevbesi maúbûl olmadıına evvelâ fetvâ viren mezbûr Seyfullâh óaoretleri'dir.- Ve úıyâmet èalâmetlerinden dirsiñ. Eger fi'l-óáuîúa öyle olsa, İsmâéîl Peyàamber èaleyhisselâm daòı câriye evlâdındandır. Óaoret-i Süleymân'ıñ oâlı óaoret-i Selîm ve Resûl-i Ekrem'iñ oálu óaoret-i İbrâhîm ve Muóammed Óanefî óaoretleri bu cümlesi câriyeden olmuşdur. Eger câriyeden ùòaan evlâd meómûm olsa bu úadar peyàamberler ve óaoret-i èAlî anı irtikâb idüp işler miydi? **[İ 27b]** Câriyeden olan veled úıyâmete èalâmet olursa óaoret-i İbrâhîm zamânında daòı úıyâmet èalâmeti bulunup, âòir zamân olup óaoret-i İbrâhîm âòir zamânda peyàamber olmaú lâzım gelür. Bu fesâd aóher mine'ş-şemsdir. Belki bir kimse meókûr óadíâi delîl idüp câriyeden olan evlâd meómûm dirse Peyàamber ve âl-i Resûl'e èayb şân isnâd itmiş olur, úatli lâzım gelüp tevbesi maúbûl olmaz, Peyàamber'e ve âl-i Resûl'e sebb idenler gibi." diyüp Seyfullâh **[Ç 26a]** úıllıcın çeküp Muèâviye'ye ve Yezîd'e óamle eyledikde cümle òalú başına cemè olup úomadılar. Muèâviye eyitdi: "Yâ Seyfullâh! Ol óadíâiñ maênâsı nedir?" Seyfullâh eyitdi:

ان تدا الامة ربها

óadíâinde olan ümm'den murâd ümme-i maèhûdedir ki yüz senesi başında gelecekdir. Ol câriyeden pâdişâhıñ biriniñ Fettâne nâmında bir úızı olup³⁰⁷ dünyâda dürlü fesâdları ve bidèatleri muóodiâe olup, òulm ile dünyâyı ùoldura, dünyâda işlemedigi fesâd úalmayacaúdır. Şerr ü fitne anıñ sebebiyle keâret bulacaúdır. Ümnden murâd ol câriyedir, **rabbu**hadan murâd anıñ úızı Fettâne'dir. Yoosa her câriye ve andan olan veled meómûmdur, úıyâmet èalâmetlerindendir dimek degildir" diyince Muèâviye: "Bu teévilden ekâer-i èulemâ ve fuóalâ èâciz olmuşlardır. **[M 23a]** Bu teévîl ziyâde müstaósendir." didi. Baèdehu Seyfullâh òiömetin edâ idüp bu úıãâyı óaoret-i èAlî'ye òaber virüp ziyâde óaôô itdiler ve buyurdi ki: "Böyle idügin kimden işitdiñ?" Seyfullâh eyitdi: "Resûl-i Ekrem'den işitdim. Ben bu óadíâi işidüp teévîlin

³⁰⁷ olup: olup, pederiniñ yirine pâdişâh olup M.

taèlîm idinceye degin saèy-i belîâ³⁰⁸ idüp [İ 28a] üç sene kendim nevm ve râóatı terk³⁰⁹ eyledim. Ol vaúitde óaøret-i èAlî

من اراد الجد

beytin inşâd idüp, Seyfullâh'ı medó idüp Muóammed Óanefîn'iñ hemşiresi Ümm-i Külâûm'i aña tezvíc eyledi. Bu beyt bu úiããaya işâretidir. İntihâ.

Mollâ Óusrev dir ki: "óadíâ-i şerîf'i şeró iden çouú kimselere úatlı lâzım gelür, óattâ Mollâ Gûòân bir kimseyi úatlı murâd itdikde, bu óadíâi suéâl iderdi. Teévîl iden kimseyi Peyâamber'e èayb isnâd itdi diyü úatlı iderdi. Seyfullâh'ıñ teévîlinden àayrı uòarı teévîl youúdur. Bu óadíâin teévîlinden ictinâb lâzımdır³¹⁰ ve vâcibdir .

**Min Şeró-i Úaãîde-i Muórika Mollâ Óusrev Raómetullâhu
èAleyhi ve Raómeten Vâsièeten [Ç 26b]**

21-

ما لنا لا نقندي حيناً لصدر المرسلين

انه يوما من الايام عظوا ما اراح³¹¹

Rivâyet olunur ki óaøret-i èÖmer raøıyallâhü èanhü, óâlet-i nezièa vardıúda üç sâeat úadar uàundı. Baèdehu gözün açup üç kerre Elóamdulillâh didi. Oàlu óaøret-i èAbdullâh suéâl eyledi: "Ey benim gözüm nûrı! Úanú nièemetiñ üzerine óamd eylediñ?" Óaøret-i èÖmer buyurdu ki: "Oàlum èAbdullâh, saña müjde! Ben gördüm ki beni Óaú Teèâlâ óaøretleri'niñ óuzûr-ı èizzetlerine getürdiler. Baña nidâ olundu ki 'Yâ èÖmer! Rûhıñı teslîm itmekden çekünürsün, sebeb nedir?' Ben daòı didim ki 'Ey benim Rabbim! Sen èAllâmü'l-àuyûbsın ki ben dünyâ için çekinmem, lâkin Óabîb'iñ óaøret-i Muóammed âðirete gitdügi vaúit buyurdu ki: 'Yâ èÖmer! Ümmetimi saña iâmarladım ve emânet eyledim.' Ben daòı ol vaúitden berü uyúu ve râóatı nefsime óarâm eyledim. Dâéimâ ümmet-i Muóammed aóvâlini fikr idüp [M 23b]

³⁰⁸ saèy-i belîâ: ziyâde saèy M.

³⁰⁹ terk: óarâm M.

³¹⁰ lâzımdır: -M.

³¹¹ Bize ne oluyor ki peygamberlerin liderine bir an bile uymuyoruz. Çünkü o, zamanın sıkıntılarında insanları kurtaracak olan bir unsurdur.

èaceb emânete òiyânet itdim mi ola?' diyü bu àamı çekerdim. Lâkin **[İ 28b]** emânetde bir úuâûruñ yoúdur diyü bir beşâret işitmedigim içün rûhımı teslîm itmege çekünürüm.' didikde bir òiùâb-ı èizzet geldi ki: 'Yâ èÖmer! Óabîb'im Muóammed ümmetin yalnız saña emânet eyledi. Bil ki evvelâ baña emânet eyledi. Ben daòı vaède eyledim ki Óabîb'im ümmetinden her kim èömrinde bir saèât baña tâbiè olup sünnet ileèamel iderse anı Óabîb'im óürmetine³¹² cehennemden âzâd idüp, âuçın èafv iderim. İmdi Yâ èÖmer! Óât-ı kerîm'ime úasem eyledim ki Óabîb'im Muóammed'iñ Çehâr-Yâr'inden birine her kim muóabbet iderse, aña cehennemi óarâm iderim.' Ben daòı üç kerre secde eyledim. Baèdehu yine òiùâb-ı èizzet geldi ki: 'Yâ èÖmer! Sen daòı Óabîb'im Muóammed ümmeti içün her ne ricâ iderseñ it, virdim' Óaøret-i èÖmer daòı buyurdu ki: 'Óaøretiñden ricâ iderim ki benim cesedimi ââyet uzadasın, beni äırâû'ıñ üzerine köpri idesin. **[Ç 27a]** Her kim seni tevóid idüp, Óabîb'iñ Muóammed'i taãdîú idüp, Lâ ilahe illâllah Muóammedün Resûlullâh dirse anlar benim üzerimden geçüp, ³¹³anlardan ötüri baña èaõâb idesin. Tek Óabîb'in Muóammed'iñ emânetin edâ ideyim.' Òiùâb-ı èizzet geldi ki: "Ol ricâyı senden muúaddem, Cebrâéîl, Resûl'üme ricâ eyledi. Aña virdim. Óabîb'im Muóammed'iñ ümmeti äırâû'ı geçerken Cebrâéîl úanadın äırâû'ıñ üzerine döşeyüp Ümmet-i Muóammed anıñ üzerinden geçecektir. İmdi Yâ èÖmer! Seniñ şefâèatiñle Münker ve Nekîr şiddet ve heybetlerin ve úabirde şiddet-i suéâl ve münâúâşa itmelerin defè eyledim.' diyince ben daòı üç kerre secde eyledim. Bu nièmetiñ üzerine óamd eyledim." didi. İbni èÖmer ve yanında olanlar ziyâde mesrûr oldılar. Baèdehu óaøret-i èÖmer, oalı **[İ 29a]** èAbdullâh óaøretleri'ne emr eyledi kim benim lisânımdan yaz ki:

اللهم احم استرحم لابي بكر و عمر و عثمان و علي من تبعهم باحسان الى يوم الدين رضوان الله تعالى عليهم
اجمعين³¹⁴

bunu benim gögsüme úo. Dâéimâ vürûd³¹⁵ eyle ve yine benim lisânımdan yaz ki:

³¹² hürmetine: kerâmeten M.

³¹³ geçüb: geçüb äırâû'ın ve cehennemden M.

³¹⁴ Allah'ım, EbuBekir, Ömer, Osman ve Ali'ye ve de kıyamete kadar onlara en güzel şekilde uyanlara acı ve merhamet et.

³¹⁵ vürûd: vird M.

اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمد عبده و رسوله و ان الجنة حق و النار حق و ان الساعة آتية لا ريب فيها و ان الله يبعث من في القبور³¹⁶

[M 24a] Ve İbni eÖmer óaoretleri buyurmuş ki: "Bir kimse marîø olduıda bu şehâdeti yazdursa ben ana óusn-i òâtime ile cennete³¹⁷ kefilîm." Baèdehu óaoret-i eÖmer:

318 يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً فَادْخُلِي عِبَادِيَّ وَادْخُلِي جَنَّتِي

òiuâbına icâbet eyledi diyü, bu òiuâbı yanında olanlar işitdiler³¹⁹, İbni eAbbâs óaoretleri'ne suéâl eylediler: óaoret-i eOsmân buyurdu ki "eÖmer'iñ mevtiyle göklerde ve yirlerde olan melekler aâladılar ve Óaôret-i eAlî buyurdu ki eÖmer'iñ mevtiyle göklerde ve yirlerde olan melekler mesrûr oldılar." İbni eAbbâs daòı buyurdu ki ikisi daòı kelâmlarında ââdıúdır. eÖmer gibi eâdiliñ vefâtıyla melekler aâladılar, lâkin eÖmer'iñ [Ç 27b] vefâtı sebebiyle müeminlerden úabirde şiddet-i suéâl ve Mûnker ve Nekîr'iñ şiddet-i heybetleri Ümmet-i Muóammed'den defè oldu. Anıñ içün cümle melekler mesrûr oldılar. Bu beyt bu úiãâyaya min-vech işâretidir. İntihâ.

Min-Şeró-i Úaãide-i Muóriúa li-Óaoret-i Mevlânâ Mollâ Óusrevâ

22-

ابن عيش المصطفى هيهات من عيش لنا

ليس فينا من حياء اذ به نرجوا الفلاح³²⁰

Menúúldür ki Muóammed Óanefî, óaoret-i eAlî'nin meclisinde otururken baèøı kimseler didiler ki: [İ 29b] "Yâ Muóammed Óanefî! Pehlivânlarıñ ve òalîfeleriñ ve evlâd-ı òalîfe olanların eâdet-i úadîmlerindendir ki úapularında bevvâbları olup úapuların nice biñ pehlivân bekler. Seniñ niçün pehlivânlarıñ ve bevvâblarıñ youúdur?" Muóammed Óanefî

³¹⁶ Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Hz. Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Şüphesiz cennet haktır, cehennem haktır. Şüphesiz kıyamet saati gelecektir, ne zaman geleceği bilinemez. Ve şüphesiz Allah mezarda olanları diriltecektir.

³¹⁷ cennete: cennete girmesine

³¹⁸ (Allah şöyle der:) Ey huzur içinde olan nefis! Sen O'ndan razı O da senden razı olarak Rabbine dön. (İyi) kullarımın arasına gir. Cennetime gir. Fecr, 89/27-30.

³¹⁹ işitdiler: işitdik didiler M.

³²⁰ Heyhat, Hz. Muhammed Mustafa'nın yaşantısı nerede, bizim yaşantımızı nerede! Ondandır kurtuluş istediğimiz vakit bizde utanma yok (demektir).

eyitdi: "Anlarıñ bevvâb ve bekçi itdikleri kemâl-i şecâeatlerinden degil, belki³²¹ kemâl-i òavflarındandır." Didiler óaøret-i èAlî'niñ daòı Ūanber úapucısıdır, [M 24b] pederiñ niçün ider?" Muóammed Óanefî eyitdi ki: "Pederim'iñ daòı bevvâb itdiği òavfındandır." diyince yanında olanlar gülüşdiler. Óaøret-i èAlî daòı gülüp Muóammed Óanefî'niñ burnuna barmaàıyla³²² urdı. Baèdehu Muóammed Óanefî úalúup gülererek gitdi. Baèı óâsidler óaøret-i èAlî'ye didi ki: "Yâ Emîre'l-Müeminîn! Oàluñ Muóammed Óanefî sizi èilm ü firâset ve şecâeatde begenmeyüp 'Ben pederime àâlibem dir. Bir terbiye itseñüz. Belki Yezîd gibi pederine úarşu úomaú iótimâli var." Óaøret-i èAlî àaøaba gelüp buyurdı ki: "Yâ óâsidler! Ne kötü aómaú ve câhilsin ki fehm itmedüğüñ kelâmı söylersiñ. èilm ü firâset ve şecâeatde pederine àâlib olan kimse pederine úarşu úomadıàı güneşden aóherdir. Óamâuat ve nekbetlerde pederine àâlib olan kimse, pederine úarşu úor." diyince óâsidler òaéib u óâsir olup gitdiler. Ūaşra çıúdıúda İbni èÖmer óaøretleri ol óâsidlere didi ki: "Eger Muóammed Óanefî'niñ firâsetde pederine àalib olduàunda şübheñüz var ise, ben anı óal ideyim." Baèdehu İbni èÖmer varaúa yazdı ki óaøret-i Süleymân'ıñ bir zarîf oàlu [Ç 28a] var idi, lâkin iki elleri ve iki ayaúları youú idi. Yine baèı kelâm yazup óaøret-i Süleymân'a göndürür idi. Óaøret-i Süleymân: 'Sen nice [İ 30a] yazdıñ' diyü suéâl itdikde cevâb virür didi ki:

مدادي [AM 25] من السماء و ورقتي من الارض و قلمي في فمي كتبت بلا اصابت القلم على ورقتي³²³

İbni èÖmer eyitdi ki: 'Bu varaúayı óaøret-i èAlî ile Muóammed Óanefî'ye gösteriñ. Ūanúısı evvelâ bilüp cevâb virirse anıñ firâseti ziyâdedir.' Baèdehu ol varaúayı óaøret-i èAlî'ye earø itdiler. Óaøret-i èAlî bir sâeat fikr idüp bu rumûz-i evvelîndendir. Bir günden òoñra inşâéallâh cevâb³²⁴ vireyim.' Baèdehu Muóammed Óanefî gülüp bu

ابن عيش المصطفى

beytin bir taóteniñ üzerine yazup didi ki:

³²¹ belki: -M.

³²² barmaàıyla: barmaàıyla bir keşide M.

³²³ Mürekkekim gökyüzünden, kağıdım yeryüzündendir. Kalemim ağzımdadır. Kalem kullanmadan kağıdım yazdım.

³²⁴ cevâb: òaber M.

قلمي محبت و مدادي شمس كتبت بقلمي بلا اصابت القلم على الورق³²⁵

İbni eÖmer Muóammed Óanefî'niñ murâdın fehm idüp taòtayı alup óaøret-i eAlî'nin óuøûrına geldi. Cümle óâsidler için de òaber virdi, bildiler ki billûrı aázına alup şemse úarşu úutup şems ile taòtaniñ üzerine yazmış. Muóammed Óanefî'niñ firâsetine taèaccüb itdiler, bundan aéøam firâset olmaz didiler. İbni eÖmer óaøretleri buyurdu ki: "Ben size Muóammed Óanefî'yi lisâniñıza almañ [dimedim mi?]. Siz anı ismiyle medó itmege úâdir degilsiz. Öemm itmeñüz nerede úaldı? Kişiniñ aéøam-ı firâseti ve şerâfeti vâlidiniñ şerâfetindedir. Yine óaøret-i eAlî veledinden³²⁶ şerîf olmasa Óasan ve Óüseyin ve Muóammed Óanefî gibi veledi gelmezdi." didi. Cümle òalú müteóayyır olup gitdiler. Bir dağı ebedî Muóammed Óanefî'yi pederi yanında söylemediler. İntihâ. Bu beyt bu úıããaya işâretidir.

Min Şeró-i Úaãide-i Mevlâna Mollâ Óusrev [M 25b]
Raómetullâhu eAleyhi Raómeten Vâsièaten. [İ 30b]

23-

لم يقع اشباع بطن منه من خبز الشعير

نحن ما نرضى بلب الخبز من فرح القداح³²⁷

Bu beyt dağı Muóammed Óanefî'niñ billûr ile şemsden, taòta üzerine yazup İbni eÖmer [Ç 28b] óaøretleri'ne göndürdüğü beytdendir. Bu beyte münâsib bir óikâye vardır ki anı Enes bin Mâlik³²⁸ óaøretleri óikâye itmişdir. Şehâb nâmında bir kimseniñ Úuvvetü'l-úulûb nâmında óüsn-i tâm ve münâsib-endâm ââóib-i erbâb-ı kemâl ve firâsetde bir câriyesi var idi. Ol câriyeyi âatmaú murâd eyledikde lâkin³²⁹ yedi biñ altûn úıymet isterdi. Herkes işterî itmekden ièrâø eyledi. Seyfullâh óaøretleri ol câriyeyi işterâ idüp òânesinden³³⁰ bir òâneye úodı. Gice olduúda naðar idüp gördi ki câriye duèâ ider. Meleklerin âmîn³³¹

³²⁵ Kalemim sevgim, mürekkeğim güneştir. Kalem kağıda dokunmadan kalemimle yazdım.

³²⁶ veledinden: andan M.

³²⁷ O karnını doyurmak için bir arpa ekmeği bulamadı. Biz saf buğday ekmeğinin en iyi kısmıyla memnun olmuyoruz.

³²⁸ Enes bin Mâlik: Mâlik bin Enes M.

³²⁹ lâkin: -M.

³³⁰ òânesinden: -M.

³³¹ âmîn: -M.

didügin işidüp. Ve câriyeniñ öñüne bir seccâde döşenmiş, dünyâda miâli bulunmaz dürlü üaêâmlar ve şerâblar ve üayyib şeyeler gelmiş. Câriye

لم يقع اشباع بطن

beytin oúuyup aalar. Seyfullâh içerü girüp didi ki: "Yâ Úuvvetü'l-úulûb! Bu üaêâmlar ve şerâblar³³² ve libâslar nereden geldi?" Câriye

³³³هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

[didi], [Seyfullâh] Bu beyti niçün oúuyup aalarsın?" didi. Câriye eyitdi: "Bu beyt seyyid-i âl-i èAbbâs ve şerîf-i ehl-i semâ olan Muóammed Óanefî'niñ beytidir. Resûl-i Ekremi medó için söylemişdir." Seyfullâh óaoretleri eyitdi: **[M 26a]** "Sen Muóammed Óanefî'yi ne bilürsün?" Câriye eyitdi: "Ben Muóammed Óanefî'niñ câriyesindenim. Lâkin Muóammed Óanefî âðirete intiúâl eyledikde ben yedi yaşında idim. Evlâdından birisi beni bir³³⁴ nâ-dâna hîbe eyledi. Ol daðı beni saña beyè eyledi." **[İ 31a]** Seyfullâh dir ki: "Muóammed Óanefî'niñ maèrifetinden ne şeyè kesb eylediñ?" Câriye eyitdi: "Muóammed Óanefî óaoretleri dâéimâ evlâdına ve ehline vaâlyyet ider ki:

ان الفرجن تولدن اولادهم من لسانهم ستين ولد فيقهرن بخروج الولد فولد اولادكم من لسانكم ستين حتى يموتوا
ويصلحوا³³⁵

Ben óaúîr daðı bir gün suéâl eyledim ki: 'bu kelâm-ı şerîfi tefsîr eyleñ. Maênâsı³³⁶ nedir?' Muóammed Óanefî **[Ç 29a]** óaoretleri buyurdu ki: 'Yâ Úuvvetü'l-úulûb! èAúrebiñ raóim ve maðreci youdır ki veledè óâmîle ola, andan veled çúuara. èAúrebiñ yavruları babalarınıñ dilinden emerler. Ol emdükleri şeyden veledè óâmîle olurlar lâkin veledi

³³² ve şerâblar: -M.

³³³ [Bunun üzerine Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu ve onu güzel bir şekilde yetiştirdi. Zekeriya'yı da onun bakımıyla görevlendirdi. Zekeriya, onun bulunduğu bölmeye her girişinde yanında bir yiyecek bulurdu. "Meryem, Bu sana nereden geldi?" derdi. O da]"Bu, Allah katından" [diye cevap verirdi.] Zira Allah, dilediğine hesapsız rızık verir. Âl-i İmrân, 3/37.

³³⁴ bir: bir inâafsız M.

³³⁵ Feracinler, dillerinden altmış çocuk doğururlar. Anne, çocuğun çıkışıyla kahr olur. Siz de altmış çocuğunuzu ölü veya diri olarak kendi dilinizden doğurun.

³³⁶ maênâsı: -M.

úarınlarında³³⁷ götürürler. Altmış veled birden úoàarlar. Lâkin èaúrebiñ üstünden çıúacak maðrec olmamaú ile yavrular anasınıñ úarnın delerler,³³⁸ bir maðrec peydâ iderler. Yavrular úaşra çıúdıaı gibi anaları helâk olurlar. İnsâna daòı lâyıú olan evlâdın dilinden úoàurtdura. Ve ol úoàurduúları şeyéi sebebiyle helâk olalar. Yaèni bir kimseniñ veledi olsa ol veled dünyâ kelâmı söylemezden evvel pederi; eger pederi bulunmazsa vâlidesi, **[M 26b]** lisânını velediñ aázına virüp altmış kerre dir ki: *Lâ ilâhe illallâh Muóammedün Resúllâh.*

اللهم اهدي وفقه ولدي هذا الى علم نافع و عقل كامل و عمل صالح³³⁹

anıñ sebebiyle Óaú Teèâlâ ol veledin içerüsinden altmış aòlâú-ı òemîmeyi úaşra çıúara. Ol aòlâú-ı òemîmeniñ her birisi èaúreb yavrusu gibi içerüsünde oldıaı kimseyi helâk ider. Anlar úaşra çıúdıúda ââóibiniñ içerüsü pâk olup **[İ 31b]** nefsi helâk olup ol kimse saèâdet-i ebedîye ve devlet-i sermediyyeye dünyâ vü âòiret murâdına³⁴⁰ nâeil olur. Yâ Úuvvetü'l-úulûb! Bu vaâıyyetimi óıfô eyle. Bu vaâıyyeti Resúl-i Ekrem pederime, pederim daòı evlâdından àayrı kimseye dimemişdir. Bundan Óaú Teèâlâ'nıñ sırr-ı èaøim ve luúf-ı vâsiè vardır. Eger øâyiè olmaú ve ketm itmek úorúusu olmasa bunu bir kimseye dimez idim. Bunun sebebiyle evlâd-ı èAlî'den bir leéim veled gelmemiştir." diyince ben óaúir yine ayaânın öpüp: "Yâ Seyyidî! Baña bir vaâıyyet daòı eyle." Didim. Muóammed Óanefî buyurdu ki: "Yâ Úuvvetü'l-úulûb! Dünyâ için èamel eyle èömrün ne úadar ise,³⁴¹ âòiret için èamel eyle bâúi olacaanıñ úadar. Óaú Teèâlâ için èamel eyle úatında óâcetiñ miúdar. Nâr için èamel eyle nâra âabriñ miúdarı. èAmel-i âòiretden murâd seòâdır. Óaú Teèâlâ'nıñ èamelinden murâd óub-fillâhdır ve buáz-fillâhdır.³⁴² **[Ç 29b]** èAmel-i nârdan murâd küfr ile nifâúdır." diyüp Muóammed Óanefî duèâ eyledi ki: 'Yâ Rabb! Úuvvetü'l-úulûb'i baña cennetde zevce eyle.' Baèdehu câriye üç kerre ³⁴³من حسرتة diyüp yatdı. Seyfullâh daòı feryâd idüp aàladı. Ífâúat bulduúda Seyfullâh didi ki: "Yâ Úuvvetü'l-

³³⁷ úarınlarında: arúalarında M.

³³⁸ delerler: delerler, oyarlar M.

³³⁹ Allah'ım benim çocuğumu faydalı ilime, kamil bir akla ve salih bir amele yönelt ve onu anlayış sahibi kıl.

³⁴⁰ murâdına: -M.

³⁴¹ ise: ise Aña göre M.

³⁴² buáz fillâhdır: -M

³⁴³ âh: âh idüb M.

úulûb! Seniñ bu vaãıyyetleriñ Süleymân èaleyhisselâmiñ mülkünden aèøamdır.” diyüp Úuvvetü'l-úulûb'ı âzâd idüp, úırú biñ altûn virdi. Ol daòı kimseye varmayup bâkire oldıaı óâlde vefât eyledi. İnşâéallâhü Teèâlâ Muóammed Óanefî'niñ **[M 27a]** cennetde³⁴⁴ zevcesi olacaúdır. İntihâ.

**Fî Şeró-i Úaãide-i Muóriúa li-Mollâ Óusrev Raómetullâhu
èAleyhi Raómeten Vâsièaten**

24-

يُحْفَظُ الرَّهْبَانَ وَ سَمَازَانَهُ حَزْبَ الشَّقَا

نحن ما نرضى صراطا حانه صحب الفلاح³⁴⁵

[İ 32a] Naúl olunur ki Hicret-i nübüvvetden beş yüz sene ãoñra bir pâdişâhıñ bir úızı oldı. İsmine Fettâne dirler idi. Ziyâde úuvvet ü mehâbet ãâóibi idi. Ol úızıñ vâlidesi câriye idi. İsmine Faøøâla dirler idi. Bir gün melik, Rüstem'e àazâya gitdükke èasker bozılup, melik úaçaraú memleketine geldi. Úızı Fettâne èârlanup; pederi meliki ve vezîrlerin ve cümle èaskerin úatlı idüp, Fettâne taóta oturup pederiniñ yirine òalife oldı. Başına çou èasker ve pehlivânlar cemè idüp, fetó itmedik memleket úomadı. Cümle èAcem vilâyetin ve bilâd-ı Hind'i ve èArab'ı øabú idüp, òalúı kendüye musaòòar úıldı. Lâkin ziyâde fâsıúa ve zâlime idi. Dünyâ'da işlemediği fısú ü òulm úalmamışdı. Kendüyi pehlivânlara her gün yüz kerre zinâ itdürür idi. Her úanúı beldede óusn ãâóibi úız var ise anı íóøâr idtürüp, òiömetin begenür ise àulâmınıñ birine virir idi. Öiömetin begenmez ise anı -bir úavîlü'l- âlet şimşek gözlü bir èArab'ı var idi- ol úızı èalâ melâéi'n-nâs ol èArab'a zinâ itdürüp baèdehu úatlı ider idi. Ve'l-óâãıl gün-be-gün òulmile èâlemi óarâb itmiş idi. Bir gice ol Fettâne úol gezerken bir mescidiñ içinde **[Ç 30a]** bir ãavt işitdi. Atından inüp yalıñuz içereú girdi. Gördi ki bir èâlim ãâlió kimse

يُحْفَظُ الرَّهْبَانَ

beytin aàlayaraú inşâd itdi. Fettâne'ye teéâir idüp yanına varup selâm virdi. Didi ki: “Yâ óâhid! Ne aàlarsın?” Óâhid

³⁴⁴ cennet'de: -M.

³⁴⁵ Sofular günahkârların süsleyip bozduğu adetlere sarıldılar. Biz ise kurtuluş ehlinin koruduğu doğru yola sahip çıkmıyoruz.

eyitdi:³⁴⁶ "Nice [M 27b] aalamayım ki? Fettâne nâmında bir melêüne pâdişâh olup [İ 32b] êâlemi òarâb ve Ümmet-i Muóammed'i helâk idiyor." Fettâne eyitdi: "Yâ õâhid! Sen pâdişâhıñ melêüne idügin neden bildiñ?" Õâhid eyitdi: "Zîrâ Resûl-i Ekrem 'Fettâne'niñ şerri ile şehâdet ve anıñ vücûdı, úiyâmet èalâmetidir.'" diyü buyurdı ki:

ان تلد الامة ربها

Ümme'den murâd vâlidesidir. Rabbuhâ'dan murâd Fettâne'dir." diyince Fettâne didi ki: "Yâ õâhid! Ümmet-i Muóammed'iñ kerâmeti nedir?" Õâhid eyitdi: "Óaú Teèâlâ'yı tevóid idüp ve Óaú Teèâlâ'ya taèôim idüp sevdüginini sevmekdir ve taèôim itmekdir. Óaú Teèâlâ daòı anlara èazâb itmiyüp dostlarıyla óaşr itmekdir." Fettâne eyitdi: "Yâ günâhı çou ise?" Õâhid eyitdi: "Günâhı Fettâne'niñ günâhı úadar var ise de yine èaõâb itmez." Fettâne eyitdi: "Yâ õâhid! Fettâne''yi göricek³⁴⁷ bilür misin?" Õâhid eyitdi: "Bilmem." "Yâ bilmedügin kimseyi nice öemmidersiñ?" Õâhid eyitdi: "Resûl-i Ekrem'iñ öemmiyle öemm iderim."³⁴⁸ Bu kelâm Fettân'eye teéâir itdi. Cümle işlerine tâéib ü müstaâfir olup -Seyfî nâmında bir karındaşı var idi- anı òalife idüp, kendüyi óilafetden èazl idüp, baèdehu äalâoe şürûè idüp, kendi óâlinde olup, mâlından yevmiyye úırú denânîr fukarâya taâadduú idüp, gündüzi äâém gicesi úâém úırú sene bu minvâl üzre èibâdet eyledi. Bir gice vâúîeasında gördi ki iki kimse serîr üzerinde yaturlar. Bir kimse daòı ayaúları ucında ayaú üzre úurur, aalayaraú:

يحفظ الراهبان

beytin inşâd ider. Suéâl itdi: 'Bunlar kimlerdir?' Didiler ki: "Bunlar Óasan Óuseyindir. Ayaú [Ç 30b] üzerinde úuran Yezîd'dir" Fettâne [İ 33a] yanlarına varmaú murâd eyledi, menè eylediler. Didiler ki: "Anlara muóabbet itmeyen yanlarına gelemez." Fettâne eyitdi: "Anlara óuccet gerekdir?" [M 28a] Anlar didiler ki: "Anları çou öikr idüp úiãã ve menâúıbların yazmaú ile muóabbet³⁴⁹ olur." Baèdehu her kim âl-i Resûl'üñ bir menâúıblın naúlitse Fettâne aña

³⁴⁶ zâhid eyitdi: -M.

³⁴⁷ göricek: -M.

³⁴⁸ iderim: iderim pes M.

³⁴⁹ muóabbet: muóabbet, ziyâde

úirú biñ altûn virir idi. Anlarıñ kerametine mütaèallıú³⁵⁰ bir kitâb³⁵¹ cemè eyledi. Baèdehu şehîd oldı. æuleóâdan birisi vâúléasında gördi ki [Fettâne] cennetde äafâ ider³⁵². Suéâl eyledi. Fettâne eyitdi: "Beni melekler cehennemın úanúı úapusı iletdiler ise gördüm ki ol kitâbıñ kââıdı perde oldı. èÁúıbet, bir nidâ işitdim ki 'Meleklerim! Fettane'niñ günâhı ne úadar çouú ise de lâkin benim sevdiklerim kimselere taéøîm idüp sevdüğü için èafv idüp cennet virdim.'" Der-èaúab uyanup³⁵³, taéaccüb idüp Óaú Teèâlá'ya şükreyledim.³⁵⁴ Bir kimse âl-i Resûl'i kemâyenbaâi sevüp baèøı kerâmetlerin yazdursa anıñ óaúúında bu meâelli èarb-ı meâel iderler. Fettâne³⁵⁵ naèt-i âl-i Resûl dirler.

Şeró-i Úaãide-i Mollâ Óusrev Raómetullâhu èAleyhi

25-

يا اخي اياك ان تخطو اخطوط العاجلة

كم كريم من كرام الناس اعطيها فطاح³⁵⁶

Naúl olunur ki şürefâé-i Arabdan Meévânî nâmında bir beg var idi. Ol begiñ bî-naôîr, óusnde kemâle ermiş bir úızı var idi. Ziyâde èaúl ve firâsetde kemâl, edeb äâóibesesi bir zâhide bir óâtûn idi. Dâéimâ gündüzi äâéim, gicesi úâéim idi. Óaøret-i èAlî anı tezvíc itmek murâd eyledi. Ümmü'l-Benât zâhide-i mezbûre daòı râøıye oldı. Bir aya degin mühlet oldı³⁵⁷. Muèâviye ve Yezîd ve İbni Zübeyr ve İbni èAbbâs ve àayrıları -cümlesinden İbni èÖmer'den àayrı- **[İ 33b]** Ümmü'l-Benât'a, âdem gönderüp nikâó itmek murâd itdiler ve çouú **[M 28b]** iúdâm itdiler. Ümmü'l-Benât, İbni èÖmer'e **[Ç 31a]** âdem gönderdi ki: "Beni niçün ùaleb itmez? Pederimin çouú kimseye söz virdiği youúdur.³⁵⁸ Belki naãîb

³⁵⁰ mütaèallıú: -M.

³⁵¹ kitâb: kitâb telélif ve M.

³⁵² äafâ ider: -M.

³⁵³ uyanup: -M.

³⁵⁴ eyledim: eyledim. Meâel: اسؤ من فتانه يجمع فتانه: M.

³⁵⁵ Fettâne: Fettâne diyü

³⁵⁶ Ey kardeşim, sakın geçici şansları elde etme. İnsanların seçkinlerinden kaç cömert kişiye bu genişlik verildi.

³⁵⁷ oldı: oldı pes M.

³⁵⁸ youúdur: çouúdur M.

kendiniñdir.” İbni eÖmer buyurdu ki: “Benim eAlî’ye ve evlâdına bir mertebe muóabbetim vardır ki anlarıñ birisi benim taót-ı nikâóımda olan zevcemî murâd itse ben anı boşarım, anlar nikâó eyleseler baña güç gelmez. Senin anlarıñ murâd itdigi eavretiñ adın añaú baña muóâldir.” Ümmü’l-Benât óaóó idüp buyurdu ki: “Bârekallâh! Ben daóı bir âiddîú-i óâliâ gördüm. Buyurdu ki:

ان الله تعالى قسم لادم الوفاء احد عشر قسما و اعطى لال الرسول خمسة و لابن عمر خمسة و قسم الواحد بين
الخلايق³⁵⁹

Óâãıl-ı kelâm, bu Ümmü’l-Benât’ıñ ucından çouú ceng ü cidâl oldu. Anıñ sebebiyle Yezîd-i merîd nice kimseyi úatlı ve İbni Zübeyr’i mecrúo eyledi. eÂúıbet óaóret-i eAlî; Óasan ve Óuseyn ve Muóammed Óanefî ve İbni eÖmer’i gönderüp Ümmü’l-Benât’ı getürdiler. Óaóret-i eAlî tezvíc eyledi. äaóâbe mâbeyninde bir óâúır-mend olmaú vâúie oldu. İbni eÖmer óaóretleri bir øiyâfet idüp, cümlesin daèvet eyledi. Murâd eyledi ki cümlesin barışdura. Sofra ile úaeâm geldikde -Muèâviye’niñ dâeímâ eâdeti bu idi ki úaeâma giç âunardı ve bir daóı úaeâm yirken âuyu çouú içerdi- yine Muèâviye eâdetini işledikde óaóret-i eAlî kerremallâhu vechehu buyurdu ki:

لو استطعت على التحريم جعلت التأخير في تناول الطعام و الشراب عند الاكل و الكلام عند الجماع كله حراما
لعلي ربي لا يهمل بهذه الثلاثة ولا شينا بعض الى الله و اضر على العباد [a134] منها فمن سمع نصيحتي هذا و لم
يعمل بها فليس له شفاعتي³⁶⁰

diyince Yezîd didi ki: **[M 29a]** “Yâ eAlî! Bu üç óaãlet de pederimde var idi. Lâkin ben söylesem diñlemez.” diyince Muèâviye äaøaba gelüp Yezîd’e bir sille urdu. Baèdehu úaeâm ekl idüp gitdiler. Baèdehu óaóret-i eAlî **[Ç 31b]** İbni eÖmer’i óânesine getürdi. Ümmü’l-Benât’ıñ deve úuşu tüyünden iki gömlegi var idi. Her úaçan ol gömlekler kirlense âteşe bıraàurlar idi, yanup pâk olur idi. Ebedî³⁶¹ yanmaz idi. Ol gömlegiñ birisin töre virdi. Ümmü’l-

³⁵⁹ Allah Hz. Âdem’e vefayı on bir kısma ayırdı. Hz. Peygamber’in ehline beş, İbni Ömer’e beş parça verdi. Bir parçayı da diğerk mahlûkat arasında paylaştırdı.

³⁶⁰ Haram kılmaya gücüm yetseydi yemek anında yeme ve içmenin geciktirilmesini, cinsel ilişki anında konuşmayı haram kılardım. Belki Rabbim bu üç şeyi ihmal etmez. Kullara bunlardan daha zararlı ve Allah’a bunlardan daha sevimsiz bir şey yoktur. Kim benim bu öğütlerimi duyar ve bunlarla amel etmezse şefaattimden yararlanamaz, onun için şefaattim yoktur.

³⁶¹ ebedî: ve M.

Benât'dan sünnet úalmışdur. Baèdehu Meèvân didi ki: "Yâ İbni èÖmer! Seniñ kemâl-ı faøl ü vefâ-dâr idügin yaúinen³⁶² bildim. Baña bir vaãıyyet eyle." İbni èÖmer buyurdu ki: "Yâ aòi! äaúın³⁶³ dünyâya göñül baàlayup óaôô-ı dünyâ ile maóôúô ve leöôet-i fânîye ile müteleöôîô olup salùanaù-ı dünyâ sebebiyle helâk olma. Zîrâ çou kimse vardır kim, kerîm üzre ve kerem-i nâsdandır lâkin óaôô-ı dünyâ ve salùanat sebebiyle şîr-i Òudâ ve maóbûb-ı Muóammedü'l-Muãuafâ, maèrûf-i èâlem, äadr-ı benî Âdem olan óaøret-i èAlî'ye ve evlâdına òuãûmet ve èadâvet³⁶⁴ itmekle helâk oldu. Nitekim Muèâviye ve Yezîd gibi. Ben óaúîr, ol ecilden dünyâdan bi'l-küllîyye ièrâø idüp, maóbûb-i Òudâ'ya ve óabîb-i Muãuafâ'ya muóabbet ve öiömetine äarf-ı himmet eyledim." diyince Meèvân ve óaøret-i èAlî aàladılar, didiler ki: "Yâ "İbni èÖmer!

اعزك الله تعالى في الدارين و جزاك خيرا كثير³⁶⁵

Bu Meèvân Yemen pâdişâhıdır. Óaøret-i èAlî'niñ dâmâdı, Ziyâd'ın babasıdır.

**Fî Şeró-i Úaãîde-i Muóriúa li-Mollâ Òusrev Raómetullâhu
èAleyhi Raómeten Vâsièaten. [İ 34b]**

26-

عيش انبيا باكيا و اصبر على صعب المحن

واتعظ بالفكر فى احوال ما فيها النياح³⁶⁶

Naúl olunur ki³⁶⁷ óaøret-i Óasan bir úaç sene öilâfet itdikden ãoñra öilâfeti Muèâviye'ye fârià olmaú murâd eyledi. Lâkin Muèâviye'ye şarù eyledi ki: "Pederim óaøret-i èAlî'ye şetm itmezsen fârià oluram." [M 29b] didi. Muèâviye râøî olmayup didi ki: "Yâ Óasan! Pederiñ èAlî'niñ itdigigi çouğur. Münâsebet geldükde ben aña şetm itmeyince râóat olamam." óaøret-i Óasan eyitdi: "İmdi benim yanımda [Ç 32a] şetm itme." Muèâviye dağı râøî oldu. İbni èÖmer óaøretleri

³⁶² yaúinen: -M.

³⁶³ äaúın: -M.

³⁶⁴ ve èadâvet: -M.

³⁶⁵ Allah seni iki dünyada da aziz eyleyip seni birçok hayırla mukafatlandırırsın.

³⁶⁶ Ağlayıp inleyerek yaşa, kederlerin zorluğuna sabret. İçinde ağlamaların olduğu durumları düşünerek kendine dersler çıkart.

³⁶⁷ naúl olunur ki: -M.

ayaú üzre úalúup didi kim: "Yâ Óasan! Bu ne úadar madârâ itmekdir. Bu meâellî madârâyı pederiñ aâlâ itmemiş idi³⁶⁸. Saña ne oldı?" Óaøret-i Óasan eyitdi: "Yâ İbni eÖmer! Bir kimseyi medó idüp ve öemm itmek anı kemâl-ı maèrifetle bildikden ãoñra olur. Muèâviye benim pederimi ve beni³⁶⁹ bu úadar bilmez ki şetm ide. Câhiliñ medóı ve öemmi maúbûl ve vârid degildir. Nitekim óadîâ-i úúdsıde geldi ki

ان الانسان لا يقدر ان يعرفني حق معرفتي و لا يعلمون الشيطان ولكن
انى امدح نفسي وكتبته فى ديوان علمهم و اذم الشيطان فى ديوانهم فلذا يعلم الانسان بالقصور³⁷⁰

diyince İbni eÖmer óaøretleri ziyâde óaôô itdi. Muèâviye: "Yâ İbni eÖmer! Siziñ maèrifetiñiz benden nice ziyâde ve èAlî'niñ şerâfeti³⁷¹ benden ne şeyé ile ziyâdedir?" İbni eÖmer eyitdi: "Yâ Muèâviye! Bundan aèôam óamâuat mi olur? óaøret-i èAlî öikr olunduúda Resûl-i Ekrem ve melekler ve sâeirleri kerremallâhu vechehu diyü åenâ iderler. Saña daòı èArâbdan bir kimseniñ bayyaøallâhu vechehu [**İ 35a**] didigi var mıdır?" Muèâviye utanup àacıl olup³⁷² didi ki: "Ol úadar åenâ ile fettâna şerâfet gelmez." İbni eÖmer eyitdi: "Aómaúa söz añlatmaú çetîn olur, lâkin sözünüñ altında úalmaú daòı memdúó degildir."³⁷³ Didi ki: "Yâ Muèâviye! óaøret-i èAlî'ye niçün kerremallâhu vechehu dinildi, bilür misin?" Muèâviye eyitdi: "Bilmem." İbni eÖmer eyitdi: "Resûl-i Ekrem'e nübüvvet geldikde, óaøret-i èAlî'ye müjde [**M 30a**] eyledikde óaøret-i èAlî, Resûl-i Ekrem'iñ yüzlerin öpüp yüzünü yüzine sürdi. Dîn-i İslâm'ı taèlîm idüp, Resûl-i Ekrem ile bile namâz úıldı. Resûl-i Ekrem'iñ bir úarafında óaøret-i èAlî namâz úıldı, bir úarafında Cebrâéîl. Óaøret-i èAlî'den àayrı bir kimse İslâm'a gelmemiş idi. Resûl-i Ekrem buyurdı ki: "Yâ èAlî! Her ne isterseñ [**Ç 32b**] Óaú Teèâlâ virecekdir. Óaøret-i èAlî buyurdı ki: "Yâ Resûllulâh! Ümmetiñiñ èââîleriyle benim dostlarım ricâ iderim ki Óaú Teèâlâ anı cehennemden âzâd ide." Resûl-i Ekrem daòı aalayup yüzini óaøret-i èAlî'niñ yüzine sürdi. Yüzinden bir nûr peydâ oldu. Óaøret-i èAlî

³⁶⁸ itmemiş idi: râzî olmamış idi M.

³⁶⁹ ve beni: -M.

³⁷⁰ İnsanlar beni övmeye ve şeytanı yermeye güç yetiremezler. Çünkü onlar beni hakkıyla tanıyamazlar ve şeytanı da bilmezler. Fakat ben kendimi överim ve bunu onların bilgi divanlarında yazdım. Şeytanı da onların divanlarında yerdim bundan dolayı insan eksikliğini bilir.

³⁷¹ şerâfeti: -M.

³⁷² àacıl olup: -M.

³⁷³ memdúó degildir: memnûèdur

úarañu gicelerde namâz úıllarken, yüzünün nûrından secde yiri görünür ve ôânesiniñ içi øıyâlanurdı. Baèdehu birúaç gündən ãoñra Cebrâéíl gelüp müjde idüp buyurdı ki: "Óáu Teèâlâ óaøret-i èAlî'niñ ricâsın úabûl idüp bir kitâba yazup, óuccet alup meleklerle emânet úodı ve vaède-i kerîm eyledi ki her gün ve her gice beşer kerre óaøret-i èAlî'niñ yüzine Óáu Teèâlâ naðar ider. Yüzün cümleñiñ yüzünden mükerrem úıldım." diyü buyurdı. Anıñçün óaøret-i èAlî abdest alup namâza **[İ 35b]** şürûè itdikde beñzi âararur idi. Sebebinden suéâl itdikleri vaúitde dir idi: "Bir kimseniñ yüzü Óáu Teèâlâ'nıñ naðargâhı ola, anıñ beñzinde úan úalur mı?" "Yâ Muèâviye! óaøret-i èAlî bu kerametlere nâéil oldu. Sen aâlâ ne idügin bilmeyüp Yâ Hubel Yâ èUzza diyü nidâ ider gezerdiñ³⁷⁴" diyince Muèâviye inââf idüp óaøret-i èAlî'ye şetm itmekden tevbe-kâr oldu, didi ki: "Yâ İbni èÖmer! Sen bizim cümlemizden zâhidsiñ. Seniñ söziñ cümleden maúbûldür. Baña bir naâîóat eyle." İbni èÖmer óaøretleri daòı عيش انبيا باكيا beytin inşâd idüp buyurdı ki: "Bunuñ maênâsı çouú. Fikr eyle, bu beyt fenâya naâîhat ider. Zîrâ kelb; gündüz biri birilerinden úabup úarnın úoyurup, gice olduúda úarnı ve aèòâları sızlayup, uluyup taøarruè ider ki: **[M 30b]** 'Yâ Rabb! İşimi ve suçumu bildim beni belâmda taèaccüb³⁷⁵ eyleme.' İnsâna daòı lâzımdır ki kelb fièlin işlemeye. Bâri işler ise, âabâha degin günâhın muúırr olup taøarruè ve niyâz ve èafvın ricâ ide." Baèdehu óaøret-i Óasan òilâfeti Muèâviye'ye fâriâ oldu. Pes bu úıââaya **[Ç 33a]** işâretidir.

**Fî Şeró-i Úaâide-i Muóriúa li-Mollâ Òusrev Raómetullâhi
èAleyhi Raómeten Vâsièaten**

27-

دم على هضم البلاحتى يداوى بالشفاء

لم يعالج بالدوا من لم يكن فيه الجراح³⁷⁶

Naúl olunur ki óaøret-i èİsâ âalavâtullâhu nebiyyen ve èaleyhi óaøretleri, bir mertebe èibâdet iderdi ki enbiyâlar içinde óaøret-i İdrîs ile óaøret-i èİsâ, zühd-i taúvâ ve keâret-i èibâdet ile şöhret virdiler. Bir gün óaøret-i

³⁷⁴ gezerdiñ: -M.

³⁷⁵ taèaccüb: èaceb M.

³⁷⁶ Şifa buluncaya kadar belalara katlanmaya devam et. İçinde yara olmayınca ilaç ile deva da bulunmaz.

èAzrâéîl, Óáu Teèâlâ'dan iön alup óaøret-i èîsâ''yı ziyâret eyledikde gördi ki óaøret-i èîsâ [**İ 36a**] Óáu Teèâlâ'ya ekâeriyâ óamd ider. Baña òaber vir didi. Óaøret-i èîsâ buyurdu ki: "Yâ èAzrâéîl! Ben Rabb'ime ricâ eyledim ki: 'Yâ Rabb! Herkesiñ babası var benim babam yoúdur. Óaøretinden ricâ iderim ki baña daòı bir baba virsiñ.'" Baña vaøy olundu ki: 'Yâ èîsâ! Vâlidenñ Meryem'i şeyyid-i veled benî Âdem olan Muóammed'e cennetde virürem. Ol seniñ babañ olsun.' Ben mesrûr olup didim: 'Yâ Rabb! Baña kimi tezvîc idersiñ?' Vaøy olundu ki: 'Saña Muóammed'iñ bir úızın nikâó iderim.' Ben didim ki: 'Yâ Rabb! Herkesiñ pederinden mîrââı olur, benim mirââım ne ola?' Òiüâb-ı èizzet geldi ki: 'Yâ èîsâ! Seni semâya refè idüp, âðir zamânda Deccâl èaleyhü'l-laene, óaøret-i Muóammed'iñ âliniñ ve ümmetiniñ mâlını òulmen aòò u øabù eyledikde seni irsâl iderim. Deccâl'i úatlı idüp, cümle mâlını øabù eyle. Ol saña mîrââ olsun.'" -óáøret-i èîsâ'nıñ semâya refè olmasına sebep bu olmuşdur.- óáøret-i èAzrâéîl taèaccüb eyledi. Baèdehu [**M 31a**] óáøret-i èîsâ didi ki: "Yâ èAzrâéîl! Benim saña iki óâcetim var. Biri bu ki ümmet-i Muóammed'iñ aèðam-ı kerâmeti nedir? Biri daòı bu ki baña göster, ümmet-i Muóammed'iñ cehennemde óâli nicedir?" óáøret-i èAzrâéîl daòı bi-iöñillâh bir defter getürüp èîsâ'ya gösterdi. Óáøret-i èîsâ daòı óuuyup gördi ki içinde çou èameller var, "*kemâlile maúbûl oldı.*" diyü yazılmış. [**Ç 33b**] èAzrâéîl eyitdi: "Yâ èîsâ! Óáu Teèâlâ'nıñ bir İsm-i şerîfi daòı Vekîl'dir. Vekîl demek vekîl idici, kimseniñ görmediği èameli görür dimekdir. èAbd; Óáu Teèâlâ'ya lâyıú olan èameli işlemege úâdir degildir. İmdi müeminden biri bir èamel işlese, ol èamel úuâür iledir, Óáu Teèâlâ'ya [**İ 36b**] lâyıú degildir. Zîrâ Óáu Teèâlâ'ya lâyıú èibâdet itmek, Óáu Teèâlâ'yı kemâl-i maèrifetle bildikten òoñra olur. Dünyâ'da Óáu Teèâlâ'yı kemâl-i maèrifetle bilmek mümkün degildir. Óáu Teèâlâ ol vaúitde kendü nefsinı medó ü âenâ idüp, anı, kemâl ile ol èamel iden müeminiñ defterine yazdurur. Keéenne, ol müemin Óáu Teèâlâ'ya lâyıú èamel idüp, kemâl ile maúbûl olup defterine yazılmış gibi olur. Ümmet-i Muóammed'iñ aèðam-ı kerâmeti budur." diyince óáøret-i èîsâ mesrûr oldı. Baèdehu óáøret-i èAzrâéîl bir beyâø âevb getürüp, şiddet-i óârda güneşe bıraúdı. Birúaç sâeatden òoñra ol âevbi refè idüp didi ki: "Yâ èîsâ! Güneş âevbe teèâîr idebildi mi?" óáøret-i èîsâ eyitdi: "Güneşiñ nârı beyâø âevbi yaúmaâa úâdir degildir". [èAzrâéîl eyitdi:] "Zîrâ müeminiñ úalbi ve àusl itdigi aèðaları yaenî

abdest mev'oieleri³⁷⁷ cümle beyâø nûrdır. Beyâø âevbe şems ne úadar te'ââr ider ise nâr-ı cehennem da'ı ümmet-i Mu'ammed'e ol úadar te'ââr ider." diyince óa'oret-i èîsâ mesrûr oldu. Ba'edehu óa'oret-i èAzrâéîl (èa.m.) bi-i'õnillâhü Te'ââlâ óa'oret-i èîsâ'yı dördinci semâya refè itdi. Óa'oret-i èîsâ, âl-i Resûl'den bir úız tezvîc ider didikleri, â'oretde olacaúdır, [M 31b] dñnyâda degildir. İbni èÖmer óa'oretleri:

من هو ابن المصطفى و زوج ابنته افضل من ابى بكر و من عمر و من ابن محمد و من ابنته و من اشرف من كل الانبياء³⁷⁸

عيش انبيا باكيا

Beytiyle,

دم على هضم البلا

beytini İbni èÖmer'iñ Mu'êâviye'ye itdigi va'iyetdir. Bu úiââa, bu beyt-i evvelde

ان الانسان

óadîâ-i úudsiiyyesine münâsebeti [Ç 34a] olduaiçun bu ma'alle yazılmışdır. [İ 37a]

Fî Úa'âide-i Mu'oriúa li-Mollâ Óusrev Ra'ometullâhu èAleyhi

28-

كل طعام الجوع واشرب دائما شرب العطش

ان كلا منهما احلى من الشهد الصراح³⁷⁹

Rivâyet olunur ki óa'oret-i èAlî kerremallâhu vechehu ve İbni èÖmer ve Mu'êâviye ve Yezîd ve âayrıları Yemen úarafına âazâya giderlerken Yezîd'in boynunda -şîrpençe dirler- bir maraø peydâ oldu, helâke úarîb oldu. Mu'êâviye, óa'oret-i èAlî'ye ricâ eyledi ki bir èilâc ide. -óa'oret-i èAlî'ilm-i úılda mâhir idi.- óa'oret-i èAlî buyurdu ki:

³⁷⁷ mev'oieleri: -M.

³⁷⁸ Mustafa'nın oğlu ve onun kızının eşi (hz.Ali) ; Ebu Bekir, Ömer ve oğlu İbni Muhammed'den ve de kızından ve peygamberlerin en üstünlerinden daha üstündür.

³⁷⁹ Açlığın yemeğini yiyip daima susuzluğun içkisini iç. Şüphesiz ki bu ikisi tamamıyla saf baldan daha tatlıdır.

"Yemen'de Yebrou'ã-ãanem nâmında bir ot vardır. Anı kesüp âuyın âiúup şîrpençe maraõına sürdükde maraø bir gün bir gicede defè olur. Lâkin ol otı kesdikde içinde bir âavt-ı şedîd çíúup yanında olup işiden kimseniñ ödi yarılır, helâk olur. Baèdehu óaøret-i èAlî yebrou'ã-ãanem otun gösterdi. Baèdehu èaskeri girü gidüp Yezîd àulâm assıcı gönderdi ki ol otı kesüp âuyını ala. áulâm otı kesmeden anda bir şiddetlü âavt peydâ oldu.³⁸⁰ Ol àulâm helâú oldu. Giride olan èasker daòı ditreyüp yíúıldılar. Baèdehu Muèâviye didi ki: "Bir èilâc itmege óîle nice olur?" İbni èÖmer didi ki: "Her biriñüz èuúalâdan geçinürsüñüz, fikr eyleñ." Cümlesi fikr itdiler, bir óîle bulamadılar. Baèdehu óaøret-i **[M 32a]** èAlî buyurdu ki bir kelbi demür zencîr ile ol otıñ köküne baàlañ. İki gün ol kelbe ùaèâm vermeñ. Baèdehu bir kimse dört biñ âdem miúdar mekânda bir parça laóm ile gösterüp nidâ eyleye. Kelb daòı şiddet-i cûe sebebiyle otı úatè ider. Kelb şiddet-i áavtdan helâk olur. Giride ùuran kimseler úulaàına penpe áóúup ol otı alup âuyun **[i 37b]** âiúsun. Şîrpençe maraõına sürsün." Baèdehu óaøret-i èAlî'niñ emr itdigi gibi işleyüp âuyun Yezîd'iñ maraõına sürdiler. Bir gün bir gice maraø bi'l-külliye defè olup eâeri bile úalmadı. **[Ç 34b]** Baèdehu Yezîd'e Mevlâ-yı èAlî dirler idi. Yaènî èAlî'niñ âzâdlı úulı dimekdir. Baèdehu Çâr-yâr³⁸¹ ve Yezîd ve àayrıları cümlesi èAlî'niñ meclisine cemè olup suéâl itdiler ki: "Yâ èAlî bu ot ne çaàırur ne şeyé nidâ ider." óaøret-i èAlî buyurdu ki Resûl-i Ekrem çou zamân ümmetiniñ èafv u maàfireti içün³⁸² duèâ eyledi. İcâbetde teéòîr olındı. Baèdehu Óaú Teèâlâ Resûl-i Ekrem'i mesrûr idüp, ümmetiniñ èafvu maàfireti içün müjde idüp

وَأَسْوَفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ³⁸³

âyetin inzâl eyleyüp, baèdehu óaøret-i Cebrâéîl (èa.m.) giderken bu otuñ yaènî yebrou'ã-ãanem'iñ içine áavtlandı. Cebrâéîl (èa.m.) e's-selâm áavtından oldiàı içün şiddetlüdür. Ol otıñ áavtı

وَأَسْوَفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ

³⁸⁰ peydâ oldu: işitdi, âh eyledi M.

³⁸¹ çâr-yâr: Muèâviye M.

³⁸² içün: içün ricâ ve M.

³⁸³ Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın. èuóâ 93/5.

âyetidir." Didiler bunda óikmet nedir? óaøret-i èAlî buyurdu ki: "Zîrâ Resûl-i Ekrem bu âyet'de olan sırrı ümmetinden óıfô idüp dimez idi. Lâkin Óaú Teèâlâ bu sırrıñ keşfin murâd eylemiş, anıñçün bu ot sebebiyle keşf eyledi. Bu ot yiryüzinde biten cemîe ot ve aâaçdan evvel Resûl'e îmân getürdi. [M 32b] Anıñçün bu kerâmete nâeil oldu." diyince cümlesi mesrûr oldılar. Yezîd dört kerre óaøret-i èAlî'niñ ayaânı öpdü. èAlâ úavlin Muèâviye daõı elin öpdü. Baèdehu Yezîd, óaøret-i èAlî'den bedenine vaâıyyet ricâ eyledi. Óaøret-i èAlî buyurdu ki: "Yâ Yezîd! Ziyâde acıúmadıúca úaèâm yime ve áuâamadıúca áu içme. Úaèâmdan ve şerâbdan [İ 38a] áoñra bir miúdar açlıú ve áuâuzluú bâúı úalsun. Bu beyt bu úıââaya işâretidir. İntihâ.

Aâıl bu otuñ luàati yebrûóú'â-âanemdir. èAbdü's-selâm didikleri àalaúdır.

**Fî-Şeró-i Úaâide-i Muóriúa li-Mollâ Óusrev Raómetüllâhi
èAleyhi.**

29-

يا مئى تنقاد للعشاق فى التسليم اذ

انت صعب من جموح البغل فى خلق الجماح³⁸⁴

Naúl olunur ki Muóammed Óanefî óaøretleri, bir yoldan gelürken bir yire nâzil olup çâdır úurup oturdılar. Bir şiddetli yaàmur yaadı. Yanında olan aâóâbı [Ç 35a] didiler ki: "Elóamdülillâh! Semâdan berekât nâzil oldu. İnsânıñ ve óayvânıñ rızúında vüsèat olunur. İnşâéallâhü Teèâlâ zaómet çekmezüz." Muóammed Óanefî óaøretleri buyurdu ki: "Semâdan berekât nâzil olmadı, yaàmur nâzil oldu." Baèdehu bir gün yine raómet yaàmurı yaadı, yine aâóâb didiler ki: "Elóamdülillâh! Semâdan berekât nâzil oldu."³⁸⁵ Muóammed Óanefî didi ki: "Belî! Bugün berekât nâzil oldu." Didiler: "Yâ Muóammed Óanefî! Muúaddem yaàmur yaàduúda berekât nâzil olmadı diyü buyurduñuz. Şimdi berekât nâzil oldu diyü buyurduñuz. Neden bildiñiz ve sebep nedir?" Muóammed Óanefî óaøretleri buyurdu ki: "Óaú Teèâlâ'nıñ èavnıyle ben óaúîr,

³⁸⁴ Daha ne zamana kadar günahkârlar için selamet satın alacaksın. O vakit sen sert bir mizaca sahip, inatçı katırlar gibi zor biri (olursun).

³⁸⁵ baèdehü bir gün yine raómet yaàmurı yaadı, yine aâóâb didiler ki: "Elóamdülillâh! Semâdan berekât nâzil oldu: -M

semâya naôar itdikde èarşıñ altında her ne var ise gördüm. Yaàmur berekât degildir. Belki her otuñ ve ekiniñ semâda toðumu vardır. Óaú Teeâlâ baèøı úullarına raómet ve èinâyet idüp yaàmur ile ol toðumlardan yir yüzüne indürür de, **[M 33a]** yirde olan toðumlara úarışur. Anıñ sebebiyle ekinlerde ve otlarda berekât olur." Baèdehu Muóammed Óanefî, òırúa-ı şerîfîn yire silkdi,³⁸⁶ gördiler ki içinde buàday ve arpa **[İ 38b]** ve cemiè otlar toðumu vardır. Muóammed Óanefî óaøretleri'nin kerâmetine taèaccüb itdiler. Muóammed Óanefî óaøretleri buyurdu ki: "Her ne vaúitde semâdan berekât nâzil olsa, evvel benim üzerime nâzil olur. Ben anı bilürem.³⁸⁷ Toðum ile berekât yaènî ekin ve ot çoú olmaz. Anları çoú iden semâdan nâzil olan berekâtdir. Kurân-ı Kerîm'de

388 وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ

geldi. Pes insâniñ ve óayvâniñ semâdan olan rızúından murâd, semâdan nâzil olan toðumdur. Bu toðum olmasa, yiryüzünde ekin ve ot bitüp, òalúa kifâyet idüp, àidâ olmazdı."³⁸⁹ diyince İbni èAbbâs óaøretleri -meclisde idi-mesrûr olup buyurdu ki: "Yâ Muóammed Óanefî

390 اعزك الله في الدارين

pederiñ ve sen, Levó ile Úalem'iñ bilmediği èilmi bilürsiñiz. Úırú senedir ben fikr eyledim ve nice kimselere suéâl eyledim. Bu âyeti tefsîr idimediler. Eger sen bu âyeti tefsîr itmeseñ, bu âyet fehmi olunmayup, **[Ç 35b]** âðirete úalur idi." Muóammed Óanefî buyurdu ki: "Yâ İbni èAbbâs! Cinlerden Mîr-i vefâ nâmında bir beg vardır. áayet³⁹¹ tefsîr ve teélîf eylemişdir. Baña ziyâde èaşú ider, èâşúúdır. Birúaç zamân var ki baña yalvarup ayaàıma düşer ki bu âyeti tefsîr eyle diyü. Ben daòı tefsîr itmedim, lâkin bu gece vâúıèamda pederimi gördüm. Baña didi ki: 'Yâ Muóammed Óanefî! İbni èAbbâs úırú senedir bu âyeti fikr idüp, tefsîrinden èâciz ve maózûn olur. Bu âyetiñ tefsîrin aña taèlîm eyle.' Ben daòı didim ki: 'Ey benim pederim!

³⁸⁶ silkdi: düşdi M.

³⁸⁷ bilürem: bilürem. Yoúsa semâdan berekât yaènî toðum nâzil olmasa, yire yaàmur yaàmasa, yirde olan M.

³⁸⁸ Gökte rızkınız ve size vaad olunan şeyler vardır. Óâriyât, 51/22.

³⁸⁹ àidâ olmazdı: -M.

³⁹⁰ Allah seni iki dünyada da aziz etsin.

³⁹¹ áayet: áâyet èâlim M.

İbni èAbbâs'a Sultânü'l-Müfessirîn dirler. Baña dimezler, niçün tefsîr ideyim?' [M 33b] didi ki: 'Yâ Muóammed Óanefî! Sen Sulûânü'l-Müferssirîn degilsin belki Maèdenü'l-Müfessirînsin. Andan aèlâsın. Ben daòı saña tefsîr [İ 39a] idem.' diyü buyurdu. Der-èaúab bir hâtif يا متى تنقاد beytin inşâd itdi. Muóammed Óanefî buyurdu ki: "Ol hâtif baña èâşıúdır ve ismi Mîr-i vefâ'dır.³⁹² Müfessirler içinde Muóammed Óanefî'ye Maèdenü'l-Müfessirîn dirler. Beyteyn-i Maóârim'de daòı böyledir. Bu beyt bu úiãâyaya işâretidir. İntihâ.

Şeróü'l-Muóoriúa li-Mollâ Óusrev Raómetullâhu èAleyhi

30-

ناح طول العمر فى الاوقات اهل الانتباه

خشية من حسرة الولي اذا قام الصياح³⁹³

Naúl olunur ki bir gün İbni èÖmer óaøretleri Şâm-ı şerîf'e dâòil olduúda Yezîd-i merîd, óuøûrına ióøâr itdürdi. İbni èÖmer óaøretleri didi ki: "Es-selâmü èaleyküm Yâ èÂdâ'l-Óaú -yaènî óaú'dan èudûl³⁹⁴ idici-. Yezîd fehmi idimeyüp óaòò itdi. Baèdehu Yezîd'iñ úırú óüsnâ câriyesi var idi, anlar gelüp meclisde óâøire oldılar ve şerâb getürüp içdiler. Ve Yezîd daòı şerâb içerken bu beyti inşâd eyledi:

يشير اليهما بالبنان كانما يشير الى البيت العتيق المحرم³⁹⁵

Ve İbni èÖmer óaøretleri'ne daòı şurb-i òamr teklîf eyledi. İbni èÖmer óaøretleri àaøaba gelüp Yezîd'e úıllıç çeküp: "Yâ melèûn! Óaú Teeâlâ bunları şerîeatde óarâm eyledi. Müslümân olan bunlara nice cesâret eyler?" Yezîd [Ç 36a] İbni èÖmer óaøretleri'ni ol meclisde³⁹⁶ baàladup yanında dürlü fesâd eyledi. Baèdehu Yezîd, İbni èÖmer'iñ yanına varup didi ki: "Yâ İbni èÖmer, saña müjde! Pederim, óaøret-i èAlî'den bir óadîâ-i şerîf rivâyet ider ki:

³⁹² vardır: vardır. Muóammed Óanefî müfessirîndendir. M.

³⁹³ Akli başında olanlar ömürleri boyunca sesleri yükseldiğinde mevlâya olan hasretlerinden her vakit feryâd ü figan ettiler.

³⁹⁴ èudûl: èudûl ve ièrâø M.

³⁹⁵ Sanki Kabe ve Mescid-i Aksa'yı işaret eder gibi onu işaret ediyor.

³⁹⁶ meclisde: meclisde direge M.

من كان في مجلس فكره من سوء عمل جلسائه ولم يقدر ان يخرج منه فحبس نفسه لا عتقه الله عن حبس في النار
و اوجب له الجنة³⁹⁷

[M 34a] Sen bu kerâmete nâêil olduñ, lâkin:

الدال على الخير كفاعله³⁹⁸

Ben daòı bu kerâmete nâéil oldum.” diyince İbni eÖmer [İ 39b] óaoretleri güldi. Baèdehu Yezîd, İbni eÖmer’i úoyuvirdi, didi ki: “Yâ İbni eÖmer! Benim óaúuímda ne dirsiñ?” İbni eÖmer didi ki: “Seniñ óâliñi Resûl-i Ekrem bilür. Ne murâd iderse öyle olur.” Yezîd eyitdi: “Yâ İbni eÖmer! Bu gice vâúîeamda gördüm. Baña didi ki: ‘Yâ Yezîd! Sen ve pederin Muêâviye, benim evlâdlarımaya eylediği eadâvet sebebiyle cennetde bir úarış yire müsteóauú degil idiñiz. Lâkin seniñ ve pederiñiñ iki óaããası vardır ki anlar mucîb-i cennetdir. Biri bu ki sen ve pederiñ Muãóaf-ı şerîf’e kemâl-i taèôîm idersiñiz. Bir mertebe ki ouada bir muãóaf olsa siz anda ayaàîñızı uzadup uyumazsıñız. Óau Teèâlâ muãóafa ol mertebe taèôîm idenlere cenneti vâcib úıldı ve biri daòı bu ki Muóammed isminde olanlara daòı sen ve pederiñ kemâl-i taèôîm idüp eóıyyet ve eadâvet itmezsiñiz. Vaède eyledim ki

من احسن و عظم من كان اسمه محمد اوجب له شفاعتي ولو كان حتى على من اهان و اذا حرمت عليه شفاعتي³⁹⁹

vaèdime muòâlefet itmem. Anıñ sebebiyle şefâeat iderim. Ammâ İbni Zübeyr, Muóammed Óanefî’niñ taèôîmin terk idüp óabs itmek sebebiyle Óau Teèâlâ anı Óaccâc-ı ôâlim’iñ úatline giriftâr idecekdir. Ebü’l eÂã, Ebû Bekr oalı Muóammed’e ihânet itdiği için anı daòı Kelîb nâmında bir kafiriñ úatline giriftâr idecekdir. Óau Teèâlâ cemiè günâhda imhâl ider. Âl-i Muóammed [Ç 36b] isminde olanlara eadâvet idenlere elbette dünyâda eáuâbin virür. Muóammed isminde olana, iyilik òayrda ziyâde oldıaı gibi kötülük daòı şerde [M 34b] ziyâdedir.’ Yâ İbni eÖmer! Eger bu

³⁹⁷ Her kim bir mecliste oturur arkadaşlarının yaptığı bir eylem hoşuna gitmez ve oradan çıkmaya gücü yetmez, kendisini oraya hapsederse Allah da onu cehennemde hapsedmekten azad eder ve cenneti ona vacip kılar.

³⁹⁸ İyiliğe kılavuzluk eden onu yapan gibidir./ Yılmaz, age, s 84.

³⁹⁹ Kim ismi Muhammed olanlara iyilik eder ve onları tazim ederse şefaati onlara vacip olur. İsmi Muhammed olanları hakir görenlere de şefaati haram olur.

vâuíeà da ôâhir olmaz ise baña laènet eyleñ." didi. Baèdehu İbni èÖmer'den vaâıyyet ùaleb eyledi. İbni èÖmer daòı

ناح [aı 40] طول العمر

beytin inşâd eyledi. Baèdehu İbni èÖmer óaøretleri; İbni Zübeyr óaøretleri ile Ebü'l-èÃã'ıñ úatlı olduğın görüp Yezîd'ıñ rüeyâsı ââdıú idüğün bilüp buyurdu ki:

لا تلعنو يزيد

-yaèni laènet itmek-⁴⁰⁰ Pes bu beyt bu úiããaya işâretidir. İntihâ.

Fî Şeró-i Úaãide-i Muóriúa li-Mollâ Óusrev

31-

يا الهي حين ما قال العدي ابن المفر

هب لنا من عونك الا على جناحا للنجاح⁴⁰¹

Naúl olunur ki Muèâviye, óaøret-i èAlî ile efêaliyyet daèvâsın ider idi. Bir gün İbni èÖmer óaøretleri, daèvet idüp óaøret-i èAlî, Muèâviye ve Óasan ve Óuseyn ve birúaç kimesneyi daòı òânesine getürdi ki óaøret-i èAlî ile Muèâviye'yi imtióân idüp òalú içinde óaøret-i èAlî'niñ kemâl-i faòlın iòhâr idüp Muèâviye'yi ilzâm ide. İbni èÖmer óaøretler'i cümleye suéâl eyledi ki: "⁴⁰² Dünyâ'da ve Âðiret'de èaòim raómet ve müjdeleri vardır, lâkin mevt èindinde daòı Óaú Teèâlâ'nın aèðam-ı raómet ve beşâreti nedir?" diyince cümlesi sükût idüp cevâba úâdir olmadılar. Óaøret-i èAlî buyurdu ki: "Yâ İbni èÖmer! Mevt èindinde èaðam-ı raómet ve beşâret bu ki her bir müèmin, óâlet-ı nezièa varup gözü göge dikildikde şeyüân, cümle evlâdın başına cemè idüp dürlü aâvâlar ve vesveseler eyleyüp imânına úaãd eylerler. Dir ki

ابن المفر

yaèni yiriñden úalúmañ, benim elimden nice òalâã olursañ ve ne yire firâr iderseñ? Ol vaúitde Óaú Teèâlâ kemâl-i

⁴⁰⁰ yaèni laènet itmek: -M.

⁴⁰¹ Ey Rabbim, koşanların 'Kaçacak yer neresidir?' dedikleri vakit bize yüce yardımını kurtuluş kanadı olarak ihsan et.

⁴⁰² eyledi ki: Óaú Teèâlâ'nıñ M.

úudretinden, óúrîlere iön virüp dünyâ gögüne gelüp
ãâóibleriniñ óâliñ **[M 35a]** görüp feryâd idüp:

يا الهى حين ما قال العدى⁴⁰³

duêâsın oúuyup: **[Ç 37a]** 'Ey bizim Rabbimiz! **[İ 40b]** bizi maózûn ve dostlarıñızı maàmûm ve düşmâniñ olan şeyûân ve evlâdını mesrûr ider misiñ?' didiklerinde bir melege emr olunup şeyûânı ve evlâdını⁴⁰⁴ ufú-ı mübîn olan semâya atar. Ol müémin selâmet-i imân ile óatm olur." diyince cümle mesrûr olup aâladılar. Baèdehu óaøret-i èAlî buyurdu ki: "Ben bi-èavnillâhü Teèâlâ evvel Âdem'den bu zamâna gelinceye úadar her ne deñlü úiãã ve esrâr-ı èulûm-ı ilâhiyye var ise cümlesin bilürem, müşkiliz var ise suéâl eyleñ, bi-tevfîúullâh cevâb vireyim." Muèâviye didi ki: "Yâ èAlî! óaøret-i Âdem dünyâya gelüp evvel-i óac itdigi vaúitde başın kim tirâş itdi Yâ èAlî? Ve kendü âletiyile kendüyi livâúa idüp helâk iden kimdir? Ve kendü ferciyle kendüyi cimâè idüp bekrin izâle iden èavret kimdir?" Óaøret-i èAlî eyitdi: "Yâ Muèâviye! Sen bu üç şeyéiñ cevâbın bilür misen ve bunu kimden öğrendiñ?" Muèâviye eyitdi: "Bunuñ cevâbın degil, belki âderler daòı bilmek mümkün degildir. Bir ruhbân kitâbında oúurdu ki bu üç şeyée cevâb viren eşref-i nâs ve aèlem-i nâs ve eşcaè-ı nâs olacaúdır. Óaøret-i èAlî eyitdi: "Eger bu üç şeyée cevâb virirsem, ilzâm olup benim senden efêal idüğim inkâr ider miseñ?" Muèâviye: "Belî, itmem." didi. Óaøret-i èAlî buyurdu ki: "Âdem èaleyhisselâm'ıñ başın cinnîniñ müslümânından èAbdurraómân Ebû Yezîd nâmında bir kimse var idi ol tirâş idüp ve erkân-ı óaccı Âdem'e telúîn eyledi. Ol vaúitde andan àayrı cinnîniñ müslümânı youú idi ve óaøret-i Lûu'uñ Menâu nâmında bir oâlı var idi, âleti àâyet úavîl idi. **[İ 41a]** Nefs-i emmâresine tâbiè olup her kimi livâúa eylese helâk **[M 35b]** olur idi. Bir gün livâúa idecek kimse bulamayup kendi âletin kendi dübürine bir miúdar idòâl itdükde **[Ç 37b]** şeyûân-ı laèîn çarpup oturdu úaldı. Âleti omuzundan çíúup der-èaúab helâk oldu ve daòı Nemrûd-ı laèîn her gün úız cimâè ider idi. Óaøret-i İbrâhîm duèâ idüp ol memleketlerde olan úızlarıñ fercinde, bi-emrillâh bir úariş úadar sükker gibi laóm-ı zâéid peydâ olup ve úızlara bir şehvet musallaú olup úızlar ol laóm-ı zâéid ile nefslerin

⁴⁰³ Ey Rabbim. Şimdi bizi tabi ettiğın.. (kısaltılmış dua.)

⁴⁰⁴ evlâdını: evlâdını, cânib-i semâya M.

cimâe idüp bekrlerin zâéil iderler idi. Nemrûd úız bulamayup baèdehu ebedî úız ile cimâe idemedi.⁴⁰⁵ Ol úızlarıñ neslinden baèøı úızlarda laóm-ı zâéid olur, anıñçün sünnet iderler.” diyince cümle äaóabe-i kirâm taèaccüb idüp, óaøret-i èAlî’ye åenâ eylediler. Muèâviye daòı óaøret-i èAlî’niñ faølin muúırr olup ilzâm oldı. Pes bu beyt bu úıããaya işâretidir.

Min-Şeró-i Úaãide-i-Muóriúa

32-

ياويلنا لا تذقنا من حميم في الظماء

بعد ما ارويتنا باللطف من عذب القراح⁴⁰⁶

Rivâyet olunur ki Yezîd’iñ èaskeri, óaøret-i Óüseyn’iñ eürâfını muóããara idüp èalâ-rivâye yazıñ sıcaãında şiddetden evlâd u aevân u enãar ile åuãuz úalup aãla dermân-ı ûâúatleri úalmayup óaøret-i Óüseyn⁴⁰⁷ yıúıllup yatdı. Baèdehu bir hâtif aelâ åavtle nidâ eyledi ki: “Yâ Óüseyn! Yâ Óalîlî ve İbni Óabîbî! Eger murâd iderseñ, cennetden âb-ı Kevâer’i üzerine dökeyim. Sen ve èaskeriñ içiñ! Cehenneminiñ âteşin Yezîd’iñ ve èaskeriniñ üzerine yaàdurayım ve semâda olan deryâları yiryüzine döküp ehl-i èarøını helâk ideyim.” Óaøret-i Óüseyn gözlerin açup **[İ 41b]**

ياويلنا لا تذقنا

beytinden

هم كرام قولهم بالصدق

beytine varınca degin duèâ eyledi. Bu altı beyt óaøret-i Óüseyn’iñ duèâsındandır. **[M 36a]** Baèdehu buyurdu ki: “Ey benim Rabbim! óaøretiñden ricâ iderim ki ben úuluñ seniñ çou óafi vü ôâhir lüüfuna maôhar olmuşdur. Lâkin bu şiddet ile vefât idüp, ceddin óaøret-i Muóammed’iñ ümmeti olup bize şefúat ve meróamet idenleri ol kevâer ile **[Ç 38a]** mevtleri vaútinde åu arayup, şeyüânıñ şerrinden óıfô idüp

⁴⁰⁵ bekrlerin zâéil iderler idi. Nemrûd úız bulamayup baèdehu ebedî úız ile cimâe idemedi: -M.

⁴⁰⁶ Ey sahibimiz, lütfünle saf, tatlı sulara bizi kandırdıktan sonra bize susuzluk esnasında kaynar su tattırma.

⁴⁰⁷ Óüseyn: Óüseyn Efendimiz M.

selâmet-i èarø-ı imânla òatm idüp ve ümmet-i Muóammed' iñ äirâù' ı geèer iken raómetiñ deryâsıyla gòkde olan deryâları cehennem üzerine döküp söndüresin.⁴⁰⁸ Yoòsa ben óaúuímı òaâımlarımdan istemem. Benim ceddım Nebî-i raómetdir. Bizler daòı âl-i Nebî-i raómetiz. İmdi bizim yüzümüzden bir kimseye èaòâb itme, istemem Yâ Rabb!" didikde hâtif nidâ eyledi ki: "Taóúíú duèâña icâbet olundı. Eger seniñ duèâñ olmasa bugün úıyâmet úopacaú idi." Baèdehu Yezîd-i merîd' iñ aèvânından Şimr bin Cemş didigi laèîn, aèall-i êalîl, úıllıcın çıúarup óaøret-i Óüseyn' iñ yanına yaúîn olup óaøret-i Óüseyn muâhafından Sûrée-i Hel Etâ' yı óuuyup

وَسَقِّهِمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا⁴⁰⁹

âyetine vardiúda şehîd idüp, óaøret-i Óüseyn' iñ úanı sıçrayup

وَسَقِّهِمْ رَبُّهُمْ

âyetiniñ üzerine vâúie oldu. Bir kimseniñ dermânı youdur ki óaøret-i Óüseyn' e muèâvenet ide. Óaøret-i Óüseyn' iñ reés-i münevveri cesedinden cüdâ olduúda, bir nûr ôâhir olup üç gün óaøret-i Óüseyn' iñ üzerinde úurdı. Melekler keâret-i iòdihâmların müeminlere işitdurdiler. Anda olan develer ve atlar yüz yire sürüp aalayup feryâd itdiler. Bir mertebe, keéenne [İ 42a] úıyâmet úopdı. Óaøret-i Enes buyurmuşdur ki: "Óaøret-i Óüseyn şehîd olduai gün [M 36b] ben Medîne' de idim. Bir nûr semâdan Resûl-i Ekrem' iñ Úabr-i şerîf' iniñ üzerine gelüp üç gün úurdı. Merúad-i şerîf' iñ içinde bir âadâ işitdik ki

فيا اسفا على حسين سبطي شهيد قد تشهده الاعلى⁴¹⁰

Óaøret-i Enes buyurdu ki: "Ol nûruñ içinde melekler Resûl-i Ekrem' e geldiler⁴¹¹ ve melekleriñ Resûl-i Ekrem' iñ söyleşdigini işitdim. Vaút-i seherde işitdim ki Resûl-i Ekrem aalardı, bir melek didi ki: 'Yâ Muóammed! Rabb' iñ saña selâm idüp buyurdu ki 'Óabîb' im ümmetini ister mi?

⁴⁰⁸ söndüresin: maóv idesin M.

⁴⁰⁹ [Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir.] Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir. İnsân 76/21.

⁴¹⁰ Hüseyin' e ne yazık! (Allah) Torunum' un şehadetini yukarıdan müşahade ediyor.

⁴¹¹ geldiler ve: geldiler ve melekleriñ Resûl-i Ekrem [ile] söyleşdigini işitdim. Vaút-i seherde işitdim ki M.

Yoösa ùorunu Óüseyn'i mi ister? Eger ùorunun isterse bugün úiyâmet [Ç 38b] úopup, düşmânlarını cehenneme baş aşaâı aâdım. Eger ümmetiñi isterseñ, anuñ sebebiyle saña cemîe ümmetiñi hîbe ideyim!'' Resûl-i Ekrem daðı buyurdu ki: 'Oâlumı istemem, úızım Fâûıma'yı istemem, Óasan Óüseyn'i istemem, ümmetimi isterim.' Melekler daðı buyurdu ki: 'Yâ Muóammed, saña müjde olsun! Óaú Teeâlâ saña hîbe eyledi.' Resûl-i Ekrem daðı⁴¹² güldi. Melekler didiler ki:

سبحانك ربنا ما احب امة و اختاره على اولاده⁴¹³

Óasan Baârî óaoretleri ve İbni eÖmer óaoretleri Sûre-i Hel Etâ'yı úuyup

وَسَقَّيْهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا

âyetine geldikte bu úıââa òaúırlarına düşüp aâlayup

وَسَقَّيْهُمْ

âyetini taúbîl idüp, gözlerine sürdi. Pes bu beyt bu úıââyaya işâretidir.

Min-Şeró-i Úaâide-i Muóriúa

33-

و اسق ابرار الورى ثم اسقنا يا ربنا

مارجوناً من شراب طاهر يوم الاحاح⁴¹⁴

Rivâyet olunur ki Óasan ve Óüseyn, Kerbelâ'da şehîd olduâı vaúitde Muóammed Óanefî'niñ oâlı Muóammed Yemenî ve óaoret-i Óüseyn'iñ oâlı óaoret-i eAlî yanında idiler. [İ 42b] Muóammed Yemenî óaoret-i Óüseyn'e didi ki: "Ceddım óaoret-i eAlî buyurdu ki:

نجات المرء فى الدنيا بعقل نجات فى الاخرة بالجهل⁴¹⁵

⁴¹² daðı: o eânâda M.

⁴¹³ Rabbimizi seni tenzih ederiz. Ne kadar sevgili bir ümmet. (Peygamber) onu çocuklarına tercih etti.

⁴¹⁴ Ey Rabb'imiz, önce insanların en iyilerini suvar, sonra da bizi. (Her şeyin) mahvolduğu (kıyamet) gününde senden istediğimiz temiz bir içkidir.

⁴¹⁵ Kişinin dünyada kurtuluşu akılladır. Ahirette kurtuluşu cehaletledir.

نجات المرء فى الدنيا بعقل نجات فى الاخرة بالجهل - İ

bunun maênâsı nedir? **[M 37a]** Haøret-i Óüseyn efendimiz o vakit gözlerin açub söyledi ki:⁴¹⁶ "Yâ Muóammed! Cezâkellâhü òayran keâîrâ. Bu kelâmı suéâl itmeseñ øâyiè olurdu. Zîrâ bu kelâmıñ úiããasın peder ile benden àayrı kimse bilmez. Yâ Muóammed èAlî, pek óıfô eyle. Bir gün ceddım, bizim òânemizde nâéîm idi. Pederim ile benden àayrı kimse youú idi. Ceddım Resûl-i Ekrem, uyurken àâyet güldi iki kerre. Uyandıúuda pederim suéâl eyledi: 'Yâ Resûlullâh! Niçün güldiñiz?' buyurdu ki: 'Keéenne gördim ki Maóøer günü olmuş. Ümmetimden bir kimseyi Óaú Teèâlâ'nıñ óuøûrına getürdiler. Suéâl eyledi ki: 'Úulum niçün beni kemâl-i maèrifetle bilüp baña lâyıú èibâdet itmediñ? Bu èibâdetleriñ birisin úabûl itmedim. Götürüñ bunu Cehennem'e didikde ol úul didi ki: 'Yâ Rabb! Baña iön virirseñ söyleyem?' Óiüâb-ı èizzet geldi ki 'İön virdim, söyle!' Ol úul eyitdi: 'Yâ Rabb! Seni kemâl-i maèrifetle bilüp saña lâyıú èibâdet itmek **[Ç 39a]** istiédâd ve èilm ile olur. Eger Óabîb'iñ Muóammed'e virdigiñ èaúlı ve èilmi baña virseñ, ben daòı ol úadar seni bilüp ve èibâdet iderdim. Lâkin bu úuluna kemâl-i istiédâd virmediñ. Seni bilüp úuãûr ile èibâdet eyledim. Ziyâde istiédâd vire idiñ ben daòı saña kemâl-i maèrifetle bilüp saña lâyıú èibâdet ider idim.' Óiüâb-ı èizzet geldi ki

اعذرتہ و ادخلو الجنة برحمتي⁴¹⁷

-yaèni ben úulumuñ èöörin úabûl itdim- Meleklerim, bu úulumı cennete idòâl eyleñ. Baèdehu ümmetimden bir kimseyi daòı Óaú Teèâlâ'nıñ óuøûrına getürdiler. Ancaú øerre úadar òayrı var, andan àayrı bir òayrı èamelı youúdur. Óaú Teèâlâ daòı suéâl itdi ki: 'Úulum! Ben saña bu úadar **[İ 43a]** mâl ve èömr virdim. Niçün bir fâéide ve èamel-i keâîr işlemediñ? Götürüñ bunu cehenneme!' **[M 37b]** diyince ol úul eyitdi: 'İön virirseñ söyleyem?' Óiüâb-ı èizzet geldi ki: 'İön virdim.' Ol úul eyitdi: 'Yâ Rabb! Çouú fâéide ve çouú èamel sermâye ile olur. Az sermâyeden çouú fâéide olmaz. Eger sermâye-i èamel olan èaúlım muúarrebler gibi olaydı, ben daòı ol úadar èamel iderdim. Mâl ve èömri øâyiè itmemek èaúlıle olur. Dünyâ'da óükmüñ öyle ki bir kimseniñ iki úulı olsa. Ol kimse anlara ticârete iön virse, lâkin biñ altûn sermâye bir úuluna virse, bir dirhem sermâye bir úuluna

⁴¹⁶ Haøret-i Óüseyn efendimiz o vakit gözlerin açub söyledi ki: -İ

⁴¹⁷ Rahmetimle cennete girin.

virse. Baèdehu anlar ticâret idüp mevlâları óesâb gördigde biñ altûn sermâyeli úul yüz altûn fâéide virüp; bir dirhem sermâyeli nıâf dirhem fâéide virse, mevlâsı bir dirhem sermayesi olan kişiye 'Sen niçün çou fâéide getürmediñ' dimez. Ve bir kimse daòîeâúılsız úulu olup eline giden mâlı isrâf ve telef idecegin bilür iken ticâret eyle diyü ol úulın eline yüz biñ altûn sermâye virüp ticâret eyle dise, ol úul cümlesin telef eylese, mevlâsı anı [Ç 39b] muéâeõe idemez. Zîrâ èaúlınıñ az idügin bilürdi. Yâ Rabb! Sen benim ne úadar sermâyem var idügin bilürken baña ne dirsıñ? Sen Eróame'r-Râóimînsin benim bu èözrim úabûl eyle!' Óiùâb-ı èizzet geldi ki: 'Bu úulıñ daòîeözrin úabûl eyledim. Götürüñ cennete!'" diyince, pederim mesrûr olup bu meókûr kelâmı söyledi. Bu úiââada èârife çou işâret bi'l-beşâret vardır. Fikr idüp Óaú Teèâlâ'ya óamd-i keâîr itmek gerek.

Şeró-i Úaâide [İ 43b]

34-

بخنا يا ربنا مما اكتسبنا بالفساد

قونا يابرننا فيما كسبنا بالصلاح⁴¹⁸

[M 38a] Naúl olunur ki Yezîd-i merîd, óaøret-i Óüseyn'i muóââara itdikde Seyfûddevle óaøretleri ile èammzâdesi óaøret-i Ziyâd bin Meèvân nâm kimesne, yigirmi biñden mütecâviz èasker ile Şâm'a gelüp Şâm'ı baâup Yezîd'iñ cümle mâlı ve erzâuí ve úul ve câriyesini øabû itdi ve Muóammed Óanefî'ye âdem gönderdi. Yezîd bu òaberi işidicek àaøabı müşedded olup óaøret-i Óüseyn'e âdem gönderdi ki: "Ziyâd şu meâellî fesâd itmiş, kendileri râôi olur mı?" óaøret-i Óüseyn buyurdu ki: "Ziyâd'ıñ işledigi fesâd degildir, belki fesâd Yezîd'iñ işledigidir. Lâkin ben aña daòı râôi olmam." diyü, Ziyâd'e nâme göndürdi. Ziyâd daòı óaøret-i Óüseyn'iñ óâlin işidüp, èasker ile Yezîd'iñ üzerine vardı. Yolda òaber aldı ki óaøret-i Óüseyn ve aèvân ve enâârı cümle şehîd olmuşlar. Ziyâd daòı, yine Yezîd Şâm'a gelüp úapanur diyü gelüp èasker ile Şâm'a oturdu. Yezîd'iñ cümle òazînelerin øabû idüp vâfır kimse úatlitdi. Yezîd'iñ cümle àulâm u câriyelerin øabt idüp sarâya âteş óavâle eyledi. Evlâdından birúaç kimesne úatlı itdi. Yezîd

⁴¹⁸ Bozgunculukla yaptıklarımızdan dolayı bizi kurtar. İyilik içerisinde yaptıklarımızla bizi kuvvetlendir.

daòl ol ecilden àaøab ve èadâvet müøedded olup Medîne-i Resûllullâh'ı baãup âl-i Resûl'ı ve sâéir ümmet-i Muóammed'in emvâl u erzâún yaàma ve àârât idüp Medîne'de olan ebkâr u nisâé-i müéminâtı **[Ç 40a]** èaskerine baaiølayup Resûl-i kâéinât'dan óayâ itmeyüp nâzenîn-i maóóûrât u muóaaãanât óâtûnları murâd eylediği gibi taãarruf eylediler. Bu òaber daòl Muóammed Óanefî'ye bâliâ olup **[İ 44a]** Muóammed Óanefî ol vaúitde Mîròân'da idi. Muóammed Óanefî èasker ile gelüp Baadâd'a oturdu. Yezîd'e âdem gönderdi ki bu meâelli fesâdı niçün itdi diyü. Yezîd mektûb göndürüp yemîni àalîô idüp, Óüseyn'i kendi úatlı itmeyüp, úatlı ideni daòl ben úatlı **[M 38b]** iderim diyü inandurdu. Ve mektûb gönderdi ki yalnız ben degilim belki her úaryede Yezîd vardır. Ziyâd daòl benden bu úadar fesâd eyledi. Ben daòl aña niyâz eyledim. Muóammed Óanefî, Şâm-ı øerîf'i Yezîd'in elinden alup baña virsiñ ben daòl Muóammed Óanefî'yi günâha bâèiâ itmeyem. Úarındaøı Óüseyn'in demine sebep olanlardan ne úadar èasker var ise kendüye teslîm ideyim. Muóammed Óanefî daòl râôi olup Yezîd daòlèadüvv-i Resûl'ün elinden óaøret-i Óüseyn'in demine sebep olanlardan otuz yedi biñ úadar èasker ifrâz eyleyüp Baadâd'ı øabû idün diyü âdem gönderdi. Lâkiñ èaskeriñ Muóammed Óanefî'deñ òaberi youdır. Óâfaúeyn äaórâsı'na geldikde Muóammed Óanefî baãub cümle úatlı eyledi. Yiriñyüzi úan ile deryâya döndi. Baèdehu Şâm-ı Yezîd'e alıvirüp Ziyâd óaøretleri'ne àaøab idüp "niçün bu meâelli iş⁴¹⁹ işlediñ?" diyü Ziyâd ile Seyfüddeve'yi úalèaya úodı. Baèdehu İbni èÖmer ricâ idüp òalâã eyledi. İbni èÖmer buyurmuødur ki: "Óaú budur ki Yezîd óaøret-i Óüseyn'i úatlı itmedi, rıøâ daòl virmedi lâkin Medîne'yi baãdurmaâa sebep Ziyâd'ın işlediği iş olmuødur. İmdi sâúınıñ, Yezîd'e lâènet itmeñ!" diyü buyurmuødur. İntiha.

Menúúldır ki bir gün óaøret-i Óasan'ın deve ile zaòiresi **[İ 44b]** gelür idi. Ferazdaú öñüne geçüp fuòulî úırú ölçek zaòire aldı. Didiler ki niçün böyle **[Ç 40b]** eylediñ? [Ferezdaú eyitdi ki:] "Belki ben maóøer günü àalabalıúda gözlerine görünmeyem, baña øefâèat itmeyeler. Ammâ bende óaúúı olıcaú óaúların úaleb için beni âl-i Resûl óaøreti'ne getürürler. Elbette beni göricek baña øefâèat iderler. Baèdehu Ferezdaú bu beyti inøâd eyledi.

⁴¹⁹ iş: fesâd M.

على ال محمد لكن يشفعو لنا في شدة و عند اختلاط المحشر⁴²¹

Bu úiããayı óaøret-i Óasan'a òaber virdüklerinde ziyâde gülüp [M 39a] óaôô itdi. İntihâ.

Fî Şeró-i Úaãide-i Muóriúa li-Mollâ Óusrev

35-

آتنا يا ذالعا با من عطيات حسان

واعف عنا ما عملنا من خطيات قباح⁴²²

Naúl olunur ki óaøret-i Óuseyn Kerbelâ'da şehîd olduúda, İbni eÖmer óaøretleri Yemen'de idi. Gice vâúleasında gördi ki óaøret-i Óuseyn şehîd olmuş,⁴²³ úapusında yatur; óaøret-i Resûl-i Ekrem ve óaøret-i eAlî ve óaøret-i Fâúimatü'z-Zehrâ yanında oturmuşlar, aâlarlar. Óaøret-i Fâúıma raıyallâhü eanhâ dir ki: "Ah Óuseyn'im! Beni yalnız úodiñ. Benim úabrimi her gün kim ziyâret eylesün." Óaøret-i eAlî dir ki: "İbni eÖmer'i öksüz eylediñ." Resûl-i Ekrem dir: "Ah Óuseyn'im! Ümmetimi cehennemden kim òalâã eylesün." Baèdehu gördi ki Cebrâeîl ealeyhisselâm gelüp didi ki: "Yâ Muóammed! Rabbiñ saña selâm itdi, buyurdı ki ben her gün yetmiş biñ melek göndüreyim. Seni ve Fâúıma'yı ziyâret eylesünler úabriñizde,. Óasan ve Óuseyin óaøretlerine bedel olmaú üzere. Ve İbni eÖmer'e óaøret-i Òıør'ı refiú eyledim ve ümmetiñi ilâ yevmü'l-úıyâme eâlimler ile cemè idüp cehlden óıfö ideyim. İmdi Óuseyn'i alup cennete giriñ." Ol vaúitde óaøret-i Óuseyn'in mübârek boynun açup gördi ki úan ırmaú gibi cereyân ider. Buyurdu ki: "Yâ Rabb! Birliğıñ [İ 45a] óaúúıçün benim murâd itdüğim kimseyi cennete idòâl itmedikce ben cenneti kendi nefsime óarâm itdim." Òiùâb-ı eizzet geldi ki: "Yâ Óuseyn! Murâd itdüğıñ kimseyi saña baâışladım." Óaøret-i Óuseyn eyitdi: "Zad Yâ Rabb?" Òiùâb geldi ki: "Her kim saña muóabbeten gözinden bir ùamla yaş çıúara, anı eafv idem." Óaøret-i Óuseyn [Ç 41a] eyitdi: "Yâ

⁴²⁰ Kısalttım, kestim.

⁴²¹ Muhammed ehlinden, zorlukta ve mahşerde işler karıştığında bize şefaatt etme sözü aldım.

⁴²² Ey lütuf sahibi (Rabb'im), bize güzel hediyeler getir. Yaptığımız çirkin günahlardan dolayı bizi affet.

⁴²³ olmuş: olmuş. cennetin M.

Rabb! Daòı ziyâde eyle." Òiùâb [M 39b] geldi ki: "Her kim seni èömrinde bir kerre öikr idüp âenâ ide, aña daòı maâfıret idüp cennet virürem." Óaøret-i Óüseyn buyurdu ki: "Yâ Rabb daòı ziyâde eyle." Òiùâb geldi ki: "Yâ Óüseyn! Bundan ziyâde luûf-ı kerem olmaz. Şol kimse ki seni bilmeye ve âenâ itmeye, anıñ cehennemde yanmasın ben aâlâ úayırmam. Ben cemîè kimse óaúúında şefâèati úabûl iderem. İllâ âl-i Resûl'ı bilmeyeni bilüp lâkin muóabbet ve âenâ itmeyenler óaúúında şefâèati úabûl itmem ve anlarıñ cehennemde yanmasın úayırmam." Óaøret-i Óüseyn secde idüp

قد رضيت يارب⁴²⁴

didi. Baèdehu cennete girdiler. Der-èaúab ben óaúîr uyanup aàlayaraú tefeéülen Úurêân-ı èaôîmü'ş-şân'ı açdıúda

و سقيهم ربهم شرابا طهورا

âyeti geldikde bildim ki óaøret-i Óüseyn şehîd oldu.⁴²⁵Baèdehu bir hâtif nidâ eyledi ki: "Yâ İbni èÖmer! Rüeyâñı Resûl-i Ekrem'e taèbîr itdür. Ben daòı aàlayaraú Resûl-i Ekrem'iñ Merúad-i şerîf'ine yüzüm sürüp âalât ü selâm eyledim. Gördüm ki bir nûrdan direk Merúad-i şerîf'e⁴²⁶ naâb olunmuş. Melekler, Resûl-i Ekrem ile müşâvere iderler. Ben daòı vâúîèamı òaber virdim. Resûl-i Ekrem'iñ taèbîr itdügin işitdim. Resûl-i Ekrem buyurdu ki: "Yâ èÖmer! Maòzûn olma,

ان الله فضل ابراهيم بذبح اسمعيل⁴²⁷ [İ 45b]

على العالمين و فضلني عليه بذبح الحسين لولا الهلاك لعاش ماتى سنة

Baèdehu İbni èÖmer bu úaâîdeyi inşâd eyledi. "

الحمد لله الذى ثنى ذاته و جميع صفاته ثم الصلوة على النبى الامى المصطفى الذى مقام احمد مصنوعات و اله الذى هو فخر الانس و نور الهدى و اصحاب المقتدين الى عنصر مخلوقات خصوصا منهم على ذوى قدر الحسن والحسين و محمد الحنفى الذى اعلوا الذين و اظهر مكنونات و على محبتهم الذين اثروا محبتهم على النفس و الدنيا و احب محبوبات الهى و سيدى لاتفارقنى من مدحهم [M 40a] فانه فضل الغنى و اعلاما مولات⁴²⁸

⁴²⁴ Ya Rab! Gerçekten razı oldum.

⁴²⁵ şehîd oldu.: vefât eyledi M.

⁴²⁶ yüzüm sürüb âalât ü selâm eyledim. Gördüm ki bir nûrdan direk Merúad-i şerîf'e: -M.

⁴²⁷ Allah Hz. İbrahim'i, İsmail'i boğazlaması (sebebiyle)alemlere üstün kıldı. Beni de Hüseyin'in boğazlanması sebebiyle üstün kıldı. Eğer O helak olmasaydı, yüz sene yaşayacaktı.

⁴²⁸ Hamd Allah'ın kendi zatına ve bütün sıfatlarına olsun. Salat ümmi olan ve makam-ı Ahmed'in sahibi peygamber Hz. Mustafa'ya olsun. O

[Ç 41b] İbni eÖmer óaoretleri bu úaãideyi inşâd eyledi. Baèdehu vâúîeasında Resûl-i Ekrem'i görüp buyurdu ki: "Yâ İbni eÖmer! Óaú Teèâlâ'ya güzel⁴²⁹ óamd itdiñ. Beni ve âlimi güzel medó itdiñ. Úaãideñ, İsm-i eAôam'ı câmièedir. Bir kimse seniñ úaãideñi tilâvet eylese, Óaú Teèâlâ'ya óaúú-ı óamd ile óamd itmiş olur. Baña ve âlime lâyıú ââlât ü âenâ idüp óaúúımızı ve Óaú emri edâ itmiş olur ve⁴³⁰ cemîe murâdın Óaú Teèâlâ ièùâ ider." Óaoret-i Enes yemîn eylemişdir ki: "Yedi kerre Resûl-i Ekrem'i vâúîeamda gördüm. Yedisinde dağı baña didi ki: ' Her kim İbni eÖmer'iñ úaãidesin tilâvet eylese, Óaú Teèâlâ'nıñ óamdin edâ ve bizin medóimizi tamâm edâ itmiş olur. Cümle óalú cemè olsalar bu úaãideniñ miâlin söyleyemezler. İntihâ

Menúúldür, İmâm-ı Aèôam ile İmâm-ı Muóammed Óanefî óaoretleri her âabâó ve aòşâm İbni eÖmer'iñ bu úaãidesin bir kerre óúurlardı. İntiha.

**Fî Şeró-i Úaãide-i Muóriúa li-Mollâ Óusrev Raómetullâhı
èAleyhi Raómeten Vâsièaten ve Nâôım İsóaú Cemâleddîn**

36-

يا عظيم اللطف الحقنا بجمع الصادقين

منك نرجوا ربنا في الصبح هذا و الرواح⁴³¹

[İ 46a] Rivâyet olunur ki bir gün óaoret-i eAlî kerremallâhu vechehu saèâdet ile otururdu. Bir iòtiyâr

---

insanların kıvancı, hidayet nuru ve yaratılanların - özellikle kıymetli Hasan, Hüseyin ve Muhammed Hanefi ki onlar dîni yüceltti, gizliyi açığa çıkardı -kendisine uyduğudur. Ve onların sevgileri nefislere tesir etti. Allah'ım, Efendim. Beni dünyada onları medhetmekten alıkoyma.

⁴²⁹ güzel: kendün M.

⁴³⁰ óaúúımızı [ve] Óaú emri edâ itmiş olur ve: -M.

⁴³¹ Ey lütfu büyük (Allah'ım), bizi sadık kullarının topluluğuna dâhil et. Ey Rabb'imiz, bunu senden sabah ve akşam rica ediyoruz.

kimse gelüp selâm virdi, didi ki: "Yâ èAlî! Óadiâ-i úudsî'de gelmiş:

ما فديت مسلما عن مسلم الا يوسفنا عن ابيه عبدالسلام⁴³²

Bu Óadiâ-i úudsî'niñ maênâsı nedir?" diyince óaøret-i èAlî'niñ beñzi āarardı. Ol kimse eyitdi: "Yâ èAlî niçün beñziñiz āarartdıñız?" Óaøret-i èAlî buyurdu ki: "Beñzim nice müteāayyır olmaāun kim Óau Teèâlâ buyurmuş: 'Bir müslimin bir müslimden ötüri fedâ eylemedim.⁴³³ İllâ Óüseyn'i, eb-i aelâsı olan óaøret-i İsmâéîl'den ötüri fedâ eyledim." [M 40b] Ol kimse eyitdi: "Yâ èAlî neden bildiñ?" Óaøret-i èAlî eyitdi: "Zîrâ İsmâéîl Süryânî'dir. èAbdüsselâm dimekdir. Yûsuf daòı Süryânî'dir Arabca'ya Óüseyn dimekdir. Bildim ki murâd benim oalum Óüseyn' [Ç 42a] dir." [Ol kimse eyitdi] "İmdi ben cemîe umûrımı Óau Teèâlâ'ya teslîm eyledim. Úaøâsına râøî oldum. Belki şâkirem?" óaøret-i èAlî didi ki: "Sen Òıør degil misin?" Ol kimse eyitdi: "Belî!" Óaøret-i èAlî buyurdu ki: "Yâ Òıør, bilür misen ki Óau Teèâlâ Óüseyn'i niçün fedâ eyledi?" Òıør eyitdi: "Óaøret-i İbrâhîm, cümle ümmetiniñ maâfûr olup cehennemden âzâd olmasını ricâ eyledi. Vaóy olundu ki: 'Eger ziyâde sevgülü oaluñ İsmâéîl i fedâ idüp úurbân iderseñ ümmetiñi hîbe ideyim.' Ol daòı fedâ eyledi. Óau Teèâlâ cümle ümmetini èafv eyleyüp óaøret-i İbrâhîm'i mesrûr eyledi. Resûl-i Ekrem daòı evvelâ tâc-ı risâleti giyüp namâz úıllarken yanında senden àayrı kimse youú idi. Resûl-i Ekrem didi ki: 'Yâ èAlî! Bu sâeat [İ 46b] bir şerîf sâeatdir ki ol aâlâ duèâ redd olmaz. Ben cemîe ümmetimiñ èafvı için duèâ eyleyem. Sen âmîn di.' Baèdehu Resûl-i Ekrem duèâ eyleyüp sen daòı âmîn didiñ. Der-èaúab size nidâ olundu ki: 'Eger sen daòı oaluñızı fedâ iderseñiz İbrâhîm'iñ ümmetini èafv itdigim gibi seniñ daòı ümmetiñi èafv iderim.' Siz daòı didiñiz ki 'taóúúú, fedâ eyledik.' Nidâ olundu ki: 'İmdi biz daòı duèâñıza icâbet idüp cemîe ümmetiñi èafv eyledik.' Oaluñ Óüseyn'in fedâ olmasına sebeb budur. Yâ èAlî! Melekler içinde seniñ ismiñ Ebâ Öebîó'dir. Óüseyn'in ismi Öebîhullah'dır. Yâ èAlî! Óau Teèâlâ èindinde [M 41a] Resûl-i Ekrem'den sevgili ve efêal bir maòlúú youúdur. Resûl-i Ekrem'iñ daòı senden ziyâde sevgili ve

⁴³² Yûsuf'u babası Ahdüsselâm'ın yerine fedâ etmem müstesnâ, hiçbir müslümân'ı bir diğèerinin yerine feda etmedim.

⁴³³ eylemedim: eyledim M.

muáarreb dostı yóudur. Zîrâ sen nefsiñi Resûl-i Ekrem'iñ yolına fedâ eylediñ ve oàluñ Óuseyn'i ümmetiñ yoluna fedâ eylediñ sen. Óaú Teèâlà'nıñ èindinde Resûl-i Ekrem'den ãoñra senden ziyâde sevgili ve muáarreb bir kimse yóudur enbiyâdan àayrı." Baèdehu óaøret-i Óıør èaleyhisselâm gitdi. èAlî mesrûr oldı. İntihâ.

Menúúldür ki Seyfüddevle nâmında bir úahhâr ve cabbâr pâdişâh var idi. Óaøret-i èAlî'ye ziyâde muóabbet ider idi. Taót-ı yedinde olan úâêîlara fermân [Ç 42b] iderdi ki: "Bir şâhid dinledigiz vaúitde ol şâhide óaøret-i èAlî'niñ evlâdınıñ maèrifetinden ve muóabbetinden suéâl eyleñ. Eger bilür ise ve sever ise şehâdetin úabûl eyleñ. Ve illâ, redd eyleñ. Zîrâ anları bilüp ve sevmeyenlerden òayr u ãalâó ricâ olunmaz" diyü böyle èamel itdiler. Ol pâdişâhıñ [İ 47a] Eşed nâmında bir ãâóib-i kemâl-i maèrifet ve èamelde mâhir bir oàlı var idi. Bir gün Seyfüddevle anı imtióân içün suéâl eyledi ki: "Menâúıb-ı èAlî ve evlâd-ı Resûl'den ne bilürseñ?" Oàlı eyitdi: "Anıñ menâúıbın bilmek benim üzerime lâzım degildir, üzerime farø olan şeyéi bilirem." Pâdişâh eyitdi: "Anları mı ziyâde seversin yoosa evlâdıñı mı?" Oàlu eyitdi: "Elbette evlâdımı ziyâde severin." Pâdişâh àaøab idüp bir kimse evlâdını seniñ yoluña fedâ eyleye, seni cehennemden òalâã eyleye sen anıñ menâúıbın bilmeyüp ve evlâdıñdan ziyâde sevmeyesiñ. Senden òayır maémûl degildir." diyüp oàlunu úatlı eyledi. Bir kitâbıñ içinde óaøret-i èAlî'niñ ismini bulmasa ol kiúâbı âteşe yaúardı. Baèdehu bu Seyfüddevle vefât itdikde İmâm-ı áazâlî óaøretleri anı vâúúeasında görüp óâlindan suéâl eyledikde Seyfüddevle didi ki:

المرء مع من احب [bM 41] والمحبة غلبة على كل شئ⁴³⁴

37-

هم كرام قولهم بالصدق والاخلاص لك

ما انحرفنا قدر ربح لو اطعنا بالرماح⁴³⁵

⁴³⁴ Kişi sevdiği ile beraberdir ve sevgi her şeye baskın çıkar.

⁴³⁵ Onlar sözleri doğru ve sana karşı ihlâslı, saygın kişilerdir. Mızraklar saplansa bize bir mızrak boyu bile onların yolundan ayrılmayız.

İbni èAbbâs raøıyallâhü èanhü Teeâlâ óaøretleri naúl ider ki: "óaøret-i Óuseyn şehîd olduıaı vaúitde ben Úâéif'de idim. Kerrârî nâmında bir Arab atım var idi. Ol at üç gün bir şeyé yemedi ve içmedi. Gözünden yaş sil gibi aúdı. İnsân gibi feryâd eyledi. Ben daòı didim ki: 'Subóânnallâh! Bu ata noldı? Bu meâellî aaladıaı yoàidi.' Bir hâtif nidâ eyledi ki: 'Yâ İbni èAbbâs! Bu at nice feryâd itmesiñ ki efêal-i faøli'l-meşâb, ehl-i cennet olan nûr-ı dîde-i **[İ 47b]** Muâüafâ ve úurret-i çeşm-i èAliyyü'l-murtaøâ olan óaøret-i Óuseyn şehîd **[Ç 43a]** oldu. Anlarıñ muóabbetin Óaú Teeâlâ cemîe ins ü cinn ü melek ve óayvânât ü eşcâr ü nebâtâta bildürüp farø eyledi. Üç gündür melekleriñ feryâdından yir ve gök ve cemîe èâlemde olan eşyâ aaladı. Óayvânlar nice aalamasun? Yâ İbni èAbbâs! Ne èaceb ââfilsen ki óaberiñ olmaya' diyince ben daòı bayıldım. İfâuat bulduúda Medîne'ye varup gördüm ki bir nûrdan direk Resûl-i Ekrem'iñ Merúad-i şerîf'iniñ üzerine dikilmiş. Melekler inüp çıúarlar. İbni èÖmer daòı Merúad-i şerîf'iñ yanında aalar. Ben daòı aalayaraú Resûl-i Ekrem'e âalât ü selâm eyledim. Resûl-i Ekrem'iñ Merúad-i şerîf'inden bir âadâ geldi ki: 'Ve èaleykümüsselâm ve raómetüllâhi ve berekâtühü Yâ muóibb-i ââni ve müfessir-i ââni.' Ben daòı elem tutup didim ki: 'Yâ Resûlullâh! Muóibb-i evvel ve müfessir-i evvel kimdir?' Òiùâb-ı müsteùâb geldi ki: 'Muóibb-i evvel ve müfessir-i evvel İbni èÖmer'dir.' Ben daòıèözr idüp didim ki: 'Yâ Resûlallâh! Benim size kemâl-i muóabbetimi bilürseñ. Lâkin Úuréân-ı èAôîm'iñ tefsîri òiömetine meşâúl olmaú beni seniñ âline hiömetden menè eyledi.' Bir òiùâb daòı geldi ki: 'Yâ İbni èAbbâs

436 محبت ساعة لى ولاهل بيتى احب عند الله من تفسيرك و خير من عبادة الثقلين

Baèdehu ben óaúîr daòı aalayaraú **[M 42a]** İbni èÖmer óânesine vardıú didim ki: 'Yâ İbni èÖmer! Cümle âyât-ı Úuréân'ı tefsîr eyledim. Faúaú bir âyet úaldı anı tefsîr itmekden èâciz oldum:

وَإِنَّ⁴³⁷ رَبَّكَ لُدُوْ مُغْفِرَةٌ لِلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ

⁴³⁶ Bana ve ehl-i beytime bir saat sevgi Allah indinde, senin tefsirinden daha sevimli ve insanların ve cinlerin ibadetinden daha hayırlıdır.

⁴³⁷ [Bir de senden, iyilikten önce kötülüğün acele gelmesini istiyorlar. Oysa onlardan önce ibret alınacak birçok azap gelip

Ve bir óadîâ-i şerîf daðı teévîl [**İ 48a**] idemedim:

ان الله تعالى لم يفرض على من لا عقل له الا محبتي و محبت اهل بيتي فان الله تعالى فرضها على كل حال من
في العالم ذوى العقول⁴³⁸

'dan olur. İmdi Yâ İbni èÖmer! Seniñ sultânü'l-müfessirîn ve'l-muóaddiâîn oldiâiñ bilürem. Lâkin dir idim ki: 'Ben sulûânü'l-müfessirîn oldum. Elbette müfessir muóaddiâden efêaldır. Lâkin Resûl-i Ekrem òaber virdükden bildim ki sen tefsîr itmekde daðı benden aelâsıñ. İmdi bu meökûr âyet [**Ç 43b**] ile óadîâ-i şerîf'i tefsîr ü teévîl eyle.' İbni èÖmer buyurdu ki: 'Yâ İbni èAbbâs! Resûl-i Ekrem, óaøret-i Cebrâéilden ricâ eyledi ki: 'Benden ãoñra âlimiñ ve aãóâb'ımıñ óâli ne olacaúdır. Baña Rabb'iñden iön alup òaber vir.' Óaøret-i Cebrâéil daðı bi-iöñillâh óaøret-i èAlî, Óasan ile Muèâviye mâbeyninde olan nizâè ve úttâli ve nice biñ müslimleri bi-àayr-ı óaú úatl ideceğini ve sâeir âl-i Resûl ile äaóâbe-i kirâm mâbeyninde vâúie olan úttâl ve mücâdeleyi Resûl-i Ekrem'e òaber virdikde, Resûl-i Ekrem ziyâde maózûn olup anlarıñ âðiretde óâlleri nice olur diyü, anlarıñ õille ve günâhların fikr idüp úrú gün Resûl-i Ekrem gülmedi. Baèdehu óaøret-i Cebrâéil Resûl-i Ekrem'e müjde idüp:

و ان ربك لذو مغفرة للناس على ظلمهم

âyetin inzâl itdikde Resûl-i Ekrem bildi ki âyetde olan nâs'dan murâd nâs-i maèhúddür. Yaenî âl ü aãóâbdır. Anlarıñ birbirine itdikleri úuãûrların maèfiredir. Elbette, Óabîb'im elem çekme dimekdir. Bu âyetiñ mevridi òâãdır. Âl ü aãóâb óaúúında münzildir. Ammâ óükm-i èâmdır. Cemie müeminlere şâmildir. Anıñçün nâs lafõıyla geldi. Yâ İbni èAbbâs! Óadîâ-i şerîf'de olan farø kendi maenâsına [**M 42b**] degildir. Belki [**İ 48b**] úaøâ ve óükm maenâsınadır. Óaú Teèâlâ Muóammed'iñ ve âl-i Muóammed'iñ muóabbetin cemie eşyânıñ üzerine úaøâ ve óükm eyledi. Cümle eşyâ anlarıñ muóabbetin bilür demektir." diyince İbni èAbbâs mesrûr olup İbni èÖmer'iñ ellerin öpdü, didi ki: "Yâ İbni èÖmer! Bu úadar istièdâd ile niçün bir tefsîr teélîf itmediñ?" İbni

geçmiştir.] Şüphesiz Rabbin, insanların zulümlerine rağmen bağışlama sahibidir. Bununla beraber Rabbinin azabı pek şiddetlidir. Raèd 13/6

⁴³⁸ Allahü Teala, akli olmayana, benim ve ehl-i beytimin sevgisi dışında hiçbir şeyi farz kılmamıştır. Şüphesiz Allah dünyada her kişiye ve akıl sahibine o sevgiyi farz kılmıştır.

èÖmer buyurdu ki: "Ben muóabbet-i âl-i Resûl'i cümle eşyânıñ üzerine iòtiyâr idüp èömrimi anlarıñ muóabbetine âarf eylerim. Òavf iderim ki tefsîre meşâül olursam añsuzın anlarıñ muóabbetinde úuâûr iderim. Eger ben anlarıñ muóabbetinde ùarafetü'l-èayn àâfil olsam helâk oluram." diyince İbni èAbbâs didi ki: "Subóânallâh! Cihanda İbni èÖmer gibi bir muóibb olmaya, muóabbetde cümleyi sebúat [Ç 44a] eylemişdir ve bârekallâh. İntihâ.

**Fi Şeró-i Úaãide-i Muóoriúa li-Mollâ Òusrev Raómetullâhu
èAleyhi**

38-

قد تركنا الروح في ميدان عشق العاشقين

مارجعنا بعد هذا لو قتلنا بالسلح⁴³⁹

Rivâyet olunur ki óaøret-i Ebû Bekr oálu Muóammed Beg'iñ; İbni èÖmer, óaøret-i èAlî ve evlâdlarına kemâl-i muóabbet ve intisâbı var idi. Óaøret-i èÖmer òalife olduúda Óaøret-i èAlî gelüp bièat eylemedi. Óaøret-i èÖmer daòı óaøret-i èOâmân'ıñ eline bir âteş virüp göndürdi ki èAlî'yi bièatime daèvet eyle diyü. İcâbet itmez ise bu âteş ile kendüyi ve òânesini âteşe yaú. Óaøret-i èOâmân daòı giderken Muóammed Beg'e râst geldi, didi ki: "Yâ èOâmân! Nereye gidersin?" didikde cevâb eyitdi ki: "èAlî bièatinden ibâ iderse kendüyi ve òânesini âteşe yaúmaâa giderim. - Muèâviye daòı yanında idi- Muóammed Beg eyitdi: "Sen èAlî'niñ òânesin âteşe yaúabilür misin?" Óaøret-i èOâmân didi ki: "Belki bièat itmezseñ seni bile âteşe yaúaruz." diyince Muóammed Beg, óaøret-i [İ 49a] èOâmân'ıñ âaúalına yapışup çekdi, didi ki: "Òilâfete ehl olmaú Peyàamber'e intisâb ile olur ise óaøret-i èAlî cümleden müsteóakdır. Gerçi Peyàamber, òilâfeti Ebû Bekr'e andan èÖmer'e andan èOâmân'a andan èAlî'ye îamarlamışdır. Lâkin óaúúında daòı âyet nâzil oldu.⁴⁴⁰ Belki anlarıñ sünneti óaøret-i èAlî'den ziyâdedir. Òâtırlarına bir òûn ve bir àubâr gelmesün." diyü öyle buyurmuşdur. Yoòsa òilâfetine èAlî cümleden elyaúdır.⁴⁴¹ Zîrâ óaøret-i èAlî Òayber'i fetó idüp úalèaniñ

⁴³⁹ Âşıkların aşkının meydanında ruhumuzu terk ettik. Bundan sonra silahla öldürülsek bile dönmeyiz.

⁴⁴⁰ oldu: olmadı M.

⁴⁴¹ elyaúdır.: müsteóakdır M.

úapusın úopardıkda Cibrîl-i Emîn iki tâç getürüp⁴⁴² başına giydürdi **[M 43a]**⁴⁴³ Peyâamber anı âðere dimedi ki maóózún olurlar diyü. Baña iètimâd itmez iseñ èÖmer oalı èAbdullâh suéâl eylesün. Bu úíããayı ol bilür. Ve⁴⁴⁴ èAlî'niñ her òuãüâda muèâvenet ve imdâdına maôhar oldu. Dîn-i İslâm ânıñ úıllıcıyla èâlî olur. Lâkin èÖmer'iñ daòieAlî'ye imdâdı⁴⁴⁵ var ise söylesün. Peyâamber **[Ç 44b]** hicret itdikle èAlî firâşına yatdıúda èÖmer nerede idi." diyince óaøret-i èOâmân aalayup didi ki: "Yâ Muóammed! Seniñ babañ Ebû Bekr, seniñ benim ãaúalıma yapışduâıñ görse idi râôî olur mıydı? Babaña vefâtından ãoñra èââî olmaı ister miseñ?" didikle "Muóammed Beg ãaúalıñ úoyuvirdi. Baèdehu Muèâviye, Muóammed Beg'e sebb itdi. Muóammed Beg daòı pehlivân idi. Muèâviye'yi yire çaldı. Tamâm êarb idüp başın yardı. Didi ki: "Ey aómaú şişman! Seniñ óâliñ yüziñe didim ki babañ büyük kimse idi. Ammâ anañ fâóişe idi. Anañı daèvet itmedik kimse úalmadı. Sen óelâl-zâde degile benzersiñ. Senden òayr gelmez." Baèdehu úoyuvirdi. Muèâviye úanın aúıdaraú **[İ 49b]** èOâmân ile óaøret-i èÖmer'iñ óuøûrına vardı, úíããayı òaber virdi. Óaøret-i èÖmer àaøaba geldi. İbni èÖmer'e buyurdu kim: "Yâ İbnî. Peyâamber buyurmadı mı ki sizler her òuãüâda èAlî ile müşâvere itmedikce bir emre şürûè itmeñ. èAlî her emrinde muâib ve cemîè úavlinde ãâdıúdır. Siz èAlî'niñ òânesine varıñ. Ol ehl-i keremdir. Sizden bièat ider. Óaøret-i èÖmer oalı, èAlî'niñ òânesine varup⁴⁴⁶ anda bièat itdiler. Óaøret-i èAlî òalife olduúda Muóammed Beg'i Mıâır'a mütevellî eyledi. Baèdehu òilâfet Muèâviye'ye intiúâl eyledikle intiúâmen-leh, Ebü'l-èÃã'ı Mıâır'a mütevellî eyledi. Yigirmi biñ èasker ile gönderdi. Ebü'l-èÃã daòı Muóammed Beg ile çou muóârebe eyledi. Muóammed beg yedi biñ úadar kimse úatlı eyledi. èÃúibet açlıú ile dermânı úalmayup bir òarâbeye vardıúda cümle èasker başına cemè olup baaladılar. Silâó ile aèøâların **[M 43b]** pârça pârça eyledi. Bir merkeb ölüsinin içine idòâl eyledi âteşe yaúdı. Ol vaúitde Muóammed Beg قد تركنا الروح beytin inşâd eyledi. Ol vaúitde óaøret-i èÃéişe feryâd idüp úarındaşı Muóammed

⁴⁴² getürüb: getürüb birisin Resûl-i Ekrem'iñ M.

⁴⁴³ giydürdi: giydürdi ve birisin óaøret-i èAlî'nin başına giydürdi M.

⁴⁴⁴ ve: èÖmer M.

⁴⁴⁵ imdâdı: -M.

⁴⁴⁶ ol ehl-i keremdir. Sizden bièat ider. Óaøret-i èÖmer oalı, èAlî'niñ òânesine varup: -M.

Beg'iñ ehl ü eiyâlin görüp her gün âabâo namâzınıñ sünnetinde úunût **[Ç 45a]** idüp bu duèâyı oúurdu.

بسم الله الرحمن الرحيم

اياك نعبد و اياك نستعين و لاحول و لا قوة الا بالله العلي العظيم يا قهار يا ذالبطش الشديد انت الذي لا يطاق انتقامه
اقهر و اهلك اعدائنا فانك اشد باسا و اشد تقهيرا⁴⁴⁷

áoñra Muèâviye ve Yezîd ve Ebü'l-èÂã iflâo olmayup üçünüñ daoı mevtine zehr sebep olup, dürlü euúubet **[İ 50a]** ve cezâ ile ölmüşlerdir. Bu duèâ èââyet mücerrebdır ve óıfı lâzımdır. İntihâ.

Menúıldır ki óaoret-i èAlî òalife olduıda İbni èÖmer'i bièate daèvet idüp ol daoı icâbet itmedi. Baèı óâsidler didiler ki: "Yâ èAlî! İbn- i èÖmer saña muòâlefet idüp òilâfet iddièâ ider." Óaoret-i èAlî buyurdu ki: "èÖmer'iñ murâdı, ben èAlî'niñ oalı Óasan Óüseyn gibiyim, èAlî'ye muòâlefet itmem, bièat iderim." áoñra İbni èÖmer'e suéâl itdiler ki ol daoı èAlî gibi taãdıú eyledi. İntiha.

Şeró-ü'l Mollâ Öusrev Raómetullâhu èAleyhi

39-

كلما اعطو احمى الحب حين الاعتشاء

ما صحو امن سكرها حتى صباح الاصطباح⁴⁴⁸

قد تركنا الروح

beyti ve

كلما اعطو احمى الحب

beyti ve daoı

ان قلبت الصبح⁴⁴⁹

⁴⁴⁷ Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. (Rabbimiz) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden medet umarız. Bütün değişim ve güç sadece yüce ve ulu olan Allah'ın eliyledir. Ey kahhar, şiddetti güç sahibi, ey intikamına güç yetmeyen, bizim düşmanlarımızı kahret ve yok et. Çünkü sen kuvvet ve kahretme yönünden çok şiddetlisin, güçlüsün.

⁴⁴⁸ Gecenin karanlığında muhabbetin kızışması tümüyle verildi. Anlaşma sabahına kadar onun sarhoşluğundan kendilerine gelemediler.

⁴⁴⁹ Bu beyte rastlanmadı.

beyti, bu üç beyt óaoret-i Ebû Bekr oalı Muóammed Beg'iñdir. Şehîd olduuları vaúitde bu üç beyte múnâsib bir laúif óikâye vardır ki óikr olunur.

Menúúldür ki Resûl-i Ekrem Medîne-i münevvere'ye hicret itmek murâd eyledikte óaoret-i Ebû Bekr ve óaoret-i èÖmer ve óaoret-i èAlî ile müşâvere idüp buyurdu ki: "Yâ èÖmer! Biz Ebû Bekr ve èAlî ile hicret idüp sen benim döşegimde yatsañ. Kâfirler seni beni ôann idüp bizim üzerimize düşüp fesâd idemeseler **[M 44a]** gerekdir, maèúûl olmaz mı?" didikte óaoret-i èÖmer buyurdu ki: "Yâ Resûlallâh! Ôâùırınıza bir şeyé görmeñ.⁴⁵⁰ Ben düşmâna ol úadar ãanèat⁴⁵¹ göstereyim ki yarın ben cümle kâfirler içinde dellâl nidâ itdüreyim. Seniñle maèâ âşikâre gidelim. Bir kimse **[Ç 45b]** bi-èavnillâh bize øarar itmege úâdir olmaz." Óaoret-i èAlî buyurdu ki: "Yâ Resûlallâh!

اللقب منزل من السماء⁴⁵²

èÖmer'iñ bir laúabı Meşşâéi'dir. Bir şeyéiñêâúibetini kemâl ile **[İ 50b]** fikr idüp èamel eylemez. Belki èaúlına ne gelürse az fikr ile anı işler. Mâlımı ve nefsimi seniñ yoluña fedâ eyledim. Firâşına ben yaturam, gidiñ." didikte Resûl-i Ekrem óaoretleri ziyâde mesrûr oldu. Óaoret-i èÖmer: "èAlî óabîrdir, fâéidesin øararın bilmez." diyüp Kaèbe'de iki rekèat namâz úıllup, ùavâf idüp úıllıcın yanına baàlayup, dellâller nidâ itdirdi ki: "Medîne'ye hicret ideriz. Beni göñlünden geçiren var ise gelsin, benim ile ceng eylesin." Baèdehu óaoret-i èÖmer vaút-i ôuòrda âşikâre gitdi, bir kimse ardına düşmedi. Kâfirler òavf itdiler. Baèdehu gice Resûl-i Ekrem gidüp, óaoret-i èAlî döşeginde yatdı. Óaoret-i Peyàamber'in her kim òânesini baâdı ise anlardan çouú kimesne úatlı eyledi. Baèdehu ãabâó olduúda Resûl-i Ekrem'iñ cümle Ehl-i beyt'in Medîne'ye gönderüp óaoret-i èAlî daòı namâz úıllup, ùavâf idüp úıllıcın beline baàladı. Dellâler nidâ itdürdi ki: "Âl-i Resûl'iñ öñüne düşüp hicret iden benim. Peyàamber'iñ firâşinde yatan benim. Murâdından geçen gelsiñ!" Baèdehu çıúup gitdi. Bir kimse ardına düşemedi. Medîne'ye geldikte Resûl-i Ekrem ãaóâbeyle úarşu çıúdı. Óaoret-i èAlî'niñ gözlerin öpdü.

⁴⁵⁰ görmeñ: getürmeñ M.

⁴⁵¹ ãanèat: øaèf M.

⁴⁵² Lakap gökten bir menzildir.

Óaøret-i èAlî óaøret-i èÖmer'i gördikde buyurdu ki: "Yâ Resûlâllâh.

الم اقل لكم ابيت عند ربي يعلمني و يستعين بكيف يقابلني هذا العمرين⁴⁵³

Baèdehu gelüp saèadetle oturduúda óaøret-i èÖmer buyurdu ki: "Yâ èAlî! Bu kelâmiñ ile

اللقب منزل من السماء [M 44b] السابعة⁴⁵⁴

kelâmı tefsîr eyle. Baña àayet müşkildir." Óaøret-i èAlî buyurdu ki: "Yâ èÖmer! Úaçan āabâoda ve aòşâmda [İ 51a] ben uyusam, benim rûoumı melekler Óáu Teèâlâ'nıñ óuøûr-ı èizzetine getürürler. Anda giceler ve āabâolarım. Óáu Teèâlâ baña biðöât bilmedügimi ögredir. cennetde iki ırmaú vardır. Birine Nehr-i Iâûibâó [Ç 46a] dirler. Óáu Teèâlâ anı èâşıú-ı óáuúúllere her āabaó āuvarır. Birine daòı Nehr-i İetişâ dirler, anda her gice èâşıúları āuvarır. Anıñçün gün-be-gün èâşıúları ziyâde olup aâlâ eksilmez. Sâeir èâşıúları melekler āuvârdıâı zamân ben óáuúiri Óáu Teèâlâ kendi úudretiyle andan āuvarır. Anıñçün benim èaşım cümleye àâlibdir. Şecâeat ve seòâvet ve èilm-i maèrifet daòı èaşú úadar olur. Yâ èÖmer! Bu bir kerâmetdir ki bu óuâúâda bir aóad benim ile müsâvî olmaz." Resûl-i Ekrem daòı ziyâde mesrûr oldu, buyurdu ki: "èAlî benim ile, Mûsâ ile Hârûn gibidir. Lâkin benden āoñra peyâamber yoúdır. Andan óaøret èAlî buyurdu ki: "Yâ èÖmer! Yedinci gögüñ üzerinde èarşıñ altında, cemîe insânıñ āûreti bir levóde menúúşdır. Dünyâ'da āâóibi her ne iş işlerse ol āûret daòı anı işler. Keéenne āâóibin bilür. Aña bir melek müvekkildir, ismine Múlaúúab dirler. İnsânıñ laúabın ve ismin ol melek vaøè ider. Bir kimseye her ne ism ü laúab müsteóáu ise ol melek anı mülhim melegine ilhâm ider. Ol mülhim daòı anı óalúa ilhâm ider. Óalú daòı ol ism ü laúabı aña vaøè ider. Kendine ve veledine her ne isim vaøè ider ise ol daòı ol meleklerdendir. Lâkin tebdîl ve taâyîr olunur. Seniñ İslâm'dan evvel laúabıñ Müşşâéî'dir. āoñra Fârúú oldu. Laúab ile isim, kişiniñ lâyıú oldıâına göre olur. Bir kimseniñ ismi memdüó olup [İ 51b] āoñra óalú aña bir aúbaó laúab vaøè itmezse ol kimse cennetde olacaân

⁴⁵³ Ey Allah'ın Resûlü! Size demedim mi ben, bana öğreten ve bu iki Ömer'in benimle nasıl karşılaşacağı konusunda yardım almakta olduğum Rabbimin katında geceliyorum.

⁴⁵⁴ Lakap yedinci gökten bir konaklamadır.

bilsin ve illâ tevbe-kâr olsun." Resûl-i Ekrem ve óaoret-i èÖmer taèaccüb idüp [M 45a] aàladılar ve buyurdular ki: "èAlîèilmi ve èaúlı Peyàamber'iñ èalîèilmindendir. Peyàamberimiz daòı buyurmuşdır ki:

انت عند ربى يطمئن و يستعين⁴⁵⁵

lâkin èaşú ùaèâmın yimek, enbîyâya maòâûâdur, evliyâlara müyesser olmaz. Evliyâlarıñ ziyâde aèlâ mertebesi èaşú şerâbın nûş itmekdir. Lâkin èaşú şerâbın içmek óaoret-i Òıør ve İlyâs ve aãóâb-ı Kehf ve óaoret-i èAlî'ye maòâûâdur." demişler. [Ç 46b] İntihâ.

**Fî Şerò-i Úaãide-i Muóriúa li Mollâ Òusrev Raómetullâhi
èAleyhi Raómeteen Vâsièaten.**

40-

ان قلب الحب مولينا بسيف العشق صتح

اذ دم المعشوق للعشاق فى الفتوى بباح⁴⁵⁶

Bu beyt daòı óaoret-i Ebû Bekr oálu Muóammed Beg óaoretleri'niñdir. Bu beyti daòı şehâdetleri vaútinde inşâd itmişlerdir. Bu beyte münâsib bir úiããa-i laùlfesi vardır öikr olunur. Rivâyet olunur ki óaoret-i èAlî kerremallâhu vechehu, vaút-i teheccüde úalúup teheccüd úıllarken aósen âûretde bir kimse geldi. Namâzdan fâriâ olduúda selâm virdi. Óaoret-i èAlî yüzine naðar idüp gördi ki ol kimseniñ gözleriniñ yaşı çeşme gibi aúar. Óaoret-i èAlî buyurdu ki: "Niçün geldiñ ve ne aàlarsıñ? Óulm olmuş kimseye beñzersiñ." Ol kimse eyitdi: "Ben mülk-i èâdil úatından geldim, baña kimse óulm idemez. Ben saña fetvâ içün geldim. Bir èâşıúıñ sebep-i vücúdı ve velî-nièemeti maèşúú-ı óaúúúsi var imiş. Bir úaç zamândır birbirlerine èaşú u muóabbet iderler imiş. Lâkin maèşúúıyla [İ 52a] mülâúât müyesser olmamış. Şimdi ol maèşúú, èâşıú ile cemè ü mülâúı olmaú ister. Lâkin ol èâşıúı úatlı itmedikce ölmezse⁴⁵⁷, ol èâşıúıñ úatlı mübâó olur mı, ne fetvâ virirseñ?" Óaoret-i èAlî yazup fetvâ-yı şerîf virdi ki: "Bu taúdirce èâşıúıñ maèşúúa vâãılı olmaú içün úatlı daòı mübâó olur." Baèdehu

⁴⁵⁵ Sen Rabbimin katında huzur içindesin ve yardım alıyorsun.

⁴⁵⁶ Eğer sahibi âşığıñı aşkın kılıcıyla öldürürse bu doğru bir şey olur. Çünkü fetvaya göre âşığın kanı ma'suk için mübahtır.

⁴⁵⁷ ölmezse: mülâúât olmazsa M.

ol kimse fetvâyı eline aldı. Óaøret-i èAlî firâset eyleyüp buyurdu ki: **[M 45b]** "Doârı söyle. Melek degil misiñ? Fetvâyı benim içün almadiñ mı?" Ol kimse eyitdi: "Belî!" Óaøret-i èAlî eyitdi: "Ey Rabb'imiñ ve maèşûúımıñ emîn melegi, meróaben! Kerâmet ile çıúageldiñ, niçün aâlarsıñ?" Melek eyitdi: "Yâ èAlî! Ben melâéikedenim. Baña òiüâb olundu ki: 'Ey benim melegim! èAlî'yi ben òalú eyledim. Bunca zamândır baña èâşú u muóabbet ider. Ben aña muóabbet iderim. Anı ümmet-i Muóammed'iñ òiömetine taèyîn eyledim. Òiömetin tamâm itdi. İmdi murâd itdim ki anı şehîd idiñ.' Óaú Teeâlâ buyurdu ki 'èAlî'yi İbni Mülcem nâmında bir leéim melèûnıñ yedinde şehîd iderim.' Melekler didiler ki: 'Yâ Rabbenâ! Óaøret-i èAlî ehl-i **[Ç 47a]** kemâl ve ââóib-i kerem úuluñı anıñ gibi leéimiñ yedinde şehîd eylemekde óikmet nedir?' Òiüâb-ı èizzet geldi ki: 'Ey benim meleklerim! Kerîmiñ elinde ölen maútül-i àaøabdır. Ammâ leéimiñ elinde úatlı olunmaú saèâdet ve keremdir. Eger ben èAlî'yi úatlı eyleñ diyü fermân eylesem, úalbinde öerre úadar îmân ve meróamet olan degil, belki şeyüân-ı laèîn cüréet idemez. Ammâ İbni Mülcem şeyüândan meróametsüz ve azâındır. İmdi, Ey benim melegim! Var èAlî'den bu minvâl üzre bir úiüèa fetvâ alup ol fetvâyı èAzrâéil'iñ eline vir kim èAlî kendi fetvâsıyla şehîd **[İ 52b]** olup òâúırır şerîf, maózûn ve mütaàayyir olmasun.' Ben daòı gelürken óaøret-i èAzrâéil beni görüp, bilüp üç kerre âh idüp didi ki:

أه قد رفع العلم و السخا أه قد فقد الشجاة و الوفاء أه قد غاب الذهب و الزكاء⁴⁵⁸

Cümle melekler anıñ âhından feryâd idüp aâladılar. Bir mertebe ki eger úalbinde öerre úadar îmânı olan kimse èAzrâéil'iñ âh-ı feryâdın işitse cigeri pâre pâre olup helâk olurdu." Óaøret-i èAlî mesrûr olup: "Rabb'im! Oalum Óasan ve Óüseyn'i ve sâéirleri saña emânet eyledim. Innâ lillâhi ve innâ ileyhi râcièûn" diyüp melek gitdi. Baèdehu âabâó olduúda mescidde namâz úıllarken İbni Mülcem-i laèîn, şehîd itdikde óaøret-i èAzrâéil cennetden reyóân ve elmalar ile gelüp ve ol óucceti óaøret-i èAlî'niñ öñüne úodı. Óaøret-i èAlî daòı rûó-ı pâkin Rabbisi'ne teslîm eyledi. Bu fetvâyı evvelâ **[M 46a]** óaøret-i Âdem daòı virmişdir. Óaøret-i èAlî şehîd olduúdan äoñra bu virdiği fetvâyı Óasan ve Óüseyn yanında buldılar. İntihâ.

⁴⁵⁸ Ah! İlim ve cömertlik yok oldu. Cesaret ve vefa kayboldu. Ah! Zühd ve zeka gizlendi.

èUşşâúdan murâd èibâd-ı müemindir. Maêşûúdan murâd Óaú Teèâlâ'dır. Elbette maêşûú-ı óaúíúî olan Óaúú-ı Kerîme vââil olmaú için teslîm, èibâd-ı müeminin èâşîúına mübâó, belki vâcibdir. Her úanúı müeminden fetvâ ùaleb olunsa

اباحة دم⁴⁵⁹

ile fetvâ virir. Pes Muóammed'iñ bu beytinde bu úiããaya işâret bi'l-beşâret vardır.

Úaãide-i Muóriúa li Mollâ Óusrev.

41-

صلى مولانا على خير الورى والمقتدين

والنبيين الا قاصى كلما هب الرياح⁴⁶⁰

Rivâyet olunur ki bir gün Resûl-i Ekrem, Óâne-i şerîf'inde otururdu. Óaøret-i [İ 53a] èÖmer gelüp [Ç 47b] selâm virdi. Resûl-i Ekrem selâmın aldı, lâkin yüzine baúup söylemedi⁴⁶¹. Baèdehu óaøret-i èOâmân gelüp anıñ daóı yüzine baúmadı. Baèdehu óaøret-i èÖmer buyurdu ki: "Yâ Resûlallâh! Ne şey fikr idersiz ve niçün maózûn olursiz?" Resûl-i Ekrem buyurdu ki: "Cebrâéîl'e didim ki Rabbim ümmetimden ne úadar kimseyi benimle óaşr ider ve suéâlsiz baña úomşu ider? Cebrâéîl didi ki: 'Yâ Muóammed! Ben andan Rabb Teèâlâ'ya suéâl itdim. Buyurdu ki: 'Her kim Muóammed'iñ ve âl ü aãóâbı'nıñ ve sâéir peyâamberleriñ óaúúın edâ iderlerse anı suéâlsiz ve óesâbsiz Óabîb'im ile ve âliyle óaşr idüp cennete bile úomşu iderim.'" Ben daóı didim ki: "Yâ Cebrâéîl! Sâéir peyâamberleriñ benim ümmetim üzerine óaúúı nedir?" Cebrâéîl eyitdi: "Yâ Muóammed! Dünyâ'ya her ne úadar peyâamberler geldi ise, her birisi kitâblarından ümmetiñ evââfın görüp, her birisi ümmetiñçün Óaú Teèâlâ'dan bir mertebe ve bir kerâmet istediler. Óaú Teèâlâ anlarıñ şefâeatlerin ile ümmetiñe bir mertebe ve bir kerâmet virdi. İmdi muúâbelesinde anlarıñ [M 46b] óaúúın daóı edâ itmek lâzımdır." diyince Resûl-i Ekrem buyurdu ki: "Yâ Cebrâéîl! Benim óaúúım edâ itmek mümkün müdür ve ne şey sebebiyle

⁴⁵⁹ Kana kan, kısasa kısas.

⁴⁶⁰ Ey Rabb'imiz; insanların en hayırlısını, onun yolunda gidenleri ve en eski peygamberleri bütünüyle rahatlık ihsan ederek hayırlarla kuşat.

⁴⁶¹ söylemedi: fikr eyledi. Baèdehü İbni èAbbâs, anıñ daóı yüzine baúmadı M.

óáuúım edâ olunur?" Cebrâéîl didi ki: "Andan Rabb-i Teêâlâ'ya suéâl idüp äoñra gelüp saña òaber vireyim.' Cebrâéîl gelüp anı òaber virmedi, anıñçün äâyet maózûn olup fikr iderim." didi. äaóâbe-i kirâm daòı fikr itmege başladı. Baèdehu óaoret-i èAlî kerremallâhu vechehu çıúageldi. Resûl-i Ekrem'i mütefekkir ve maózûn göricek gülüp didi ki:

صل مولانا على خير الورى والمقتدين [53b] والنبيين الا قاصى كلما هب الرياح⁴⁶²

Resûl-i Ekrem bu äalavât-ı şerîfeyi işidicek aâlâ òavfı⁴⁶³ úalmayup mesrûr oldu. Buyurdu ki: "Yâ èAlî! Beni göricek niçün güldüñ?" Óaoret-i èAlî buyurdu ki: "Yâ Resûlallâh! Şimdi uyur idim. Vâúîeamda bir gökçek kimse didi ki: 'Yâ èAlî! Resûl-i Ekrem 'ümmetim; benim ve âl ü aãóâbı'mıñ ve sâéir peyâamberleriñ óáuúın ne şey sebebiyle edâ ider' [Ç 48a] diyü fikr idüp maózûn olur. Úalú anıñ óuøûrına var. Biz seniñ diliñe her úanúı äalavât ilúâ idersek anı söyle. Ümmetimden her kim anı òikr idüp ol; Resûl-i Ekrem'iñ ve âl ü aãóâb'ınıñ ve sâéir peyâamberleriñ óáuúın edâ itmiş olur.' Ben daòı óuøûr-ı saèâdetiñize geldikde lisânıma bu äalavât-ı şerîfe cârî oldu." diyince Resûl-i Ekrem äâyet şâd olup buyurdu ki: "Beşşerekallâhu bi'l-òayr, Yâ Mübeşşiri'l-òayr" -óáoret-i èAlî'niñ bir laúabı Mübeşşirü'l-òayr'dır⁴⁶⁴- Baèdehu óaoret-i Cebrâéîl gelüp didi ki: "Yâ Muóammed! Rabb-i Teêâlâ baña didi ki: 'Yâ Cebrâéîl! Ben Óabîb'im ve sâéir peyâamberleriñ şefâèatiyle seniñ maúâmıñı meleklerden èâlâ eyledim. İmdi sen daòı anlarıñ óáuúın edâ eyle.' Ben daòı didim ki: 'Yâ Rabb nice edâ ideyim?' Òiùâb-ı èizzet geldi ki: 'èArş'a var. Lisânıña her úanúı şeyéi ilúâ idersek anı söyle! èArş'ıñ kenârına vardıúda

صلى مولانا على خير الورى⁴⁶⁵

[M 47a] äalavât-ı şerîf lisânıma cârî olup, ben daòı söyleyüp èArş'ıñ kenârına yazdım. Şimdi òiùâb geldi ki: 'Yâ Cebrâéîl! Óabîb'im Muóammed'iñ saña emânet itdigi şeyéi benim emînim olan úarındaşıñ èAlî'ye vâúîeasında òaber virdim. Ol daòı Muóammed'e müjde eyledi. Yâ Cebrâéîl [İ

⁴⁶² Ey Mevlamız, her rüzgar estiğinde en uzak (ilk) peygamberlere ve mahlukatın en hayırlısına ve ona uyanlara salat eyle.

⁴⁶³ òavfı: óüzni M.

⁴⁶⁴ óaoret-i èAlî'niñ bir laúabı Mübeşşirü'l-òayr'dır: -M.

⁴⁶⁵ Salat, yaratılmışların en hayırlısına olsun.

54a] sen daòı var èAlî'yi taãdíú eyle.'" diyince Resûl-i Ekrem ve Aãóâb-ı kirâm àâyet şâd olup secde itdiler. Óaøret-i Cebrâéîl buyurdu ki: "Yâ Muóammed! Her kim ki ümmetiñden ãabâóda ve aòşâmda bu ãalavât-ı şerîfeyi bir kerre derûn-ı dilden getüre, taóúúú, ol kimesne Sen'iñ ve âl ü aãóâb'ıñ ve sâéir peyâamberleriñ óaúúın edâ itmiş olur. Bilâ-suéâl ve lâ-óesâb Seniñle ve âlinle bile óaşr olur. Size úomşu olur. Baèdehu óaøret-i èAlî'ye Àò-ı Cebrâéîl ve Emînullâh daòı dirler idi ve daòı Óayrü'l-Verâ. Resûl-i Ekrem'iñ cümle laúablarından aèøam ve efêaldır.⁴⁶⁶ Eger suéâl olunup, "Muútedî'den murâd âl ü aãóâb'dır. Anlar sâéir peyâamberlere ãalavâtta niçün taúdíim olundu?" cevâb budur ki "Zîrâ Resûl-i Ekrem èindinde cümleden aèøam ve efêal ve maóbûb olan ãalât, [**Ç 48b**] şol ãalâvât-ı şerîf'idir ki âl ü aãóâb, Resûl-i Ekrem'iñ yanında õikr olmasa yâòúð Resûl-i Ekrem èindinde õikr olunsa Resûl-i Ekrem èindinde maúbúldür. Pes bu ãalavât-ı şerîfe bu úıããaya işâretidir.

**Fî Şeró-i Úaãíde-i Muóriúa li-Mollâ Óusrev Raómetullâhu
èAleyhi**

42-

واعف يا رحمن عن اسحاق و اغفر ذنبه

انه قد خاص كلا من نهايات الجناح⁴⁶⁷

Naúl olunur ki Şeyò İsóâú Cemâlî óaøretleri bu Úaãíde-i Muóriúa'yı teélîf-i inşâd idüp şeyòı ve üstâdı olan Muóammed Kerrârî óaøretleri'ne èarø itdikde, Muóammed Kerrârî tilâvet idüp, bir kerre âh idüp, aázından bir âteş çıúup başında olan ãarıâı úuúuşup yandı. Bir sâêatden⁴⁶⁸ [**M 47b**] ãoñra ifâúât buldíúda nevm àalebe idüp uyudu. Muóammed Kerrârî vâúúeasında gördi ki óaøret-i èAlî kerremallâhu vechehu óaøretleri, bir aèlâ köşk üzerinde yatur. Üstüne bir yeşil [**İ 54b**] refref örtmişler. İbni èÖmer óaøretleri óaøret-i Óasan⁴⁶⁹ baèøı esâéile medó iderler. Baèdehu İsóâú Cemâlî gelüp bu úaãídeyi tilâvet eyledi. Óaøret-i èAlî kerremallâhu vechehu úalúup oturdu, tamâm diñledi. Göziniñ yaşı sil gibi aúdı. Buyurdu ki: "Yâ İsóâú! Güzel úaãíde

⁴⁶⁶ óz. Ali'nin lakablarınının Peygamber'den üstün olduğunu iddia ediyor.

⁴⁶⁷ Ey merhamet sahibi Allah'ım, İshak'ı affet. Onun günahlarını bağışla. Şüphesiz ki o, günahların en beterine tamamen dalmıştır.

⁴⁶⁸ Bir sâêatden ãoñra: Bir sâêat úadar ötmedi M.

⁴⁶⁹ Óasan'ı: Óasan'ı ve Hüseyñ efendimizi baèøı enbiyâ ile M.

inşâd eylediñ. Óaú Teèâlâ mübârek eylesün. Úaãîdeniñ nice beyti vardır ki teéâiri diñleyeniñ cigerin pârça pârça eyledi ve seniñ úaãîdeñ, İsm-i Aèôam'ı câmièdir. Her kim òulûâ-i tâm ve niyyet-i ââdiú bile seniñ bu úaãîdeñi tilâvet eylese, Óaú Teèâlâ anı cemîè belâdan ve şemâte-i aèdâdan maâûn⁴⁷⁰ u maófûø eyleye. Ve aniñ cemîè maúâüdları úaøâ oluna ve dünyâdan emn ü îmân ile âðirete gide ve úabri cennet baàçesi ola ve daði Resûl-i Ekrem ve âliyle óaşr ola ve hem bize muóabbet eyleye. Bu úaãîdeyi tilâvet eylese elbette ol kimse, dünyâ ve âðiretde bizim şefâeatimize maôhar ola." Baèdehu óaøret-i èAlî, İsóâu Cemâlî'ye bir ridâé-i şerîf virdi. Der-èaúab Muóammed Kerrârî uyanup İsóâu Cemâlî'yi ióøâr itdürüp gördi ki ridâé-i şerîf **[Ç 49a]** üzerinde. Suéâl itdi. İsóâu Cemâlî daði Muóammed Kerrârî'niñ gördüğü vâúîeayı görmüş. Óaøret-i èAlî ridâyı vâúîeasında virmiş. Muóammed Kerrârî taèaccüb idüp ridâé-i şerîfi gözine sürdi. Aniñçün bu úaãîdeye Úaãîde-i Ridâéiyye daði dirler.

Menúüldür ki Bilâd-ı Hind'de Melik Óusrev nâmında bir cabbâr pâdişâh var idi. Bir mertebe ôâlim idi ki kendi ehl-i beytinde úırú úadar kimseyi úatlı itmiş idi. Her gün bir úız cimâè ider idi. Her kim bir úız tezvîc eylese anı getürüp evvel kendi **[İ 55a]** cimâè ider idi, ãoñra ãâóibine virir idi. Eger úız bulamasa úatlı ider idi. **[M 48a]** Dünyâda işlemediği fısú u maèââî⁴⁷¹ úalmamışdı. Yine bu óâlde müslümân geçünür idi. Aña diseler ki: "Óaú Teèâlâ'dan òavf itmez misiñ, âðiretde óâliñ nice olur, cehenneme úâúat getürebilür misiñ?" Ol melik dir idi ki: "Ben bir óadîâ-i şerîf-i müselsel bilürem ki Resûl-i Ekrem buyurmuşdır:

محبة ساعة لى ولاهل بييتي كفارة لذنوب سبعين سنة و خير من عبادة الثقلين و عداوة ساعة لى ولاهل بييتي مبطللة
لعبادة سبعين سنة و شر من خيانة الثقلين⁴⁷²

Ben ne úadar èââî isem de Resûl-i Ekrem'e ve âline kemâl-i muóabbetim var. Aniñ sebebiyle èafv olurum. Elbette Yezîd maâfûr olur da ben olmaz mıyam? Ve bir óadîâ-i şerîf daði óıfô itmişdim ki:

⁴⁷⁰ maâûn: -M.

⁴⁷¹ maèââî: fücür M.

⁴⁷² Bana ve Ehl-i beytime bir saatlik sevgi yetmiş yıllık günahlara kefarettir. İnsanların ve cinlerin ibadetinden daha hayırlıdır. Bana ve Ehl-i beytime bir saat düşmanlık yetmiş yıllık ibadeti geçersiz kılar ve insanların ve cinlerin hıyanetinden daha kötüdür.

لا فرق بين الانبياء والمؤمنين في محبتي و محبت اهل بيتي⁴⁷³

Benim iètiúâdım, bu iki óadiâ-i şerîfi bilmesem benim yanımdan ol mülk öerre úadar olmaz, benim yanımda bu óadiâler dünyâ vü mâfihâdan òayırlıdır. Bir sâeat muóabbet, mülk-i Süleymân'dan òayırlıdır. Baèdehu ol melik bir gice vâuíeasında óaoret-i Òabîb'i gördi, [Melik'e] didi ki: "Yâ Òusrev! Bize dostlıú iöhâr idersiñ, Óaú Teeââlâ'dan óayâ itmezsiñ. Bu úadar òulm ü fesâd idersiñ. Var, Ísóâú Cemâlî'niñ Úaâide-i Muóriúa'sın alup gice ve gündüz tilâvet eyle." Der -èaúab uyanup, feryâd [Ç 49b] idüp Şeyò Ísóâú úaâidesin getürüp birúaç gün tilâvet itdükde úalbine hidâyet rüzgârı esüp dünyâdan bi'l-külliyeye ierâø idüp⁴⁷⁴ [İ 55b] òilâfeti oâluna fâriâ oldu. Tевbe idüp cümle mâl u erzâúın fuúarâya taâaddú eyledi. Birúaç gündən ãoñra vefât eyledikde Muóammed Kerrârî óaoretleri, ol melik Òusrev'i vâuíeasında görüp óâliñ nedir didikde didi ki: "Rabb'i Rabb-i Kerîm ve Resûl'i Resûl-i [M 48b] Şefîe buldum. Óaú Teeââlâ Ísóâú Cemâlî'ye raómet-i vâsiè eylesün. Anıñ úaâidesin tilâvet, benim maâfiretime sebep oldu. Anıñ úaâidesinden sevgili bir şeyé yoúdur, Resûl-i Ekrem ve âl eîndinde baht u saèâdet isterseñüz.

**Fî Şeró-i Úaâide-i Muóriúa li-Mollâ Òusrev Raómetullâhu
èAleyhi**

43-

يا عباد الله يا اهل العطا ادعوا له

انه عبد فقير قد رجاكم فاستماح⁴⁷⁵

Rivâyet olunur ki bir gün óaoret-i èAlî kerremallâhu vechehu ve raóıyallâhü Teeââlâ èanhü óaoretleri, Muèâviye ve İbni Zübeyr ile oturlar idi. Úays İbni èÂmir nâmında bir beg gelüp selâm virdi, óaoret-i èAlî úıyâm eyledi. èAskeri daòı bir mertebe çou idi ki Muèâviye müteèaccib ü mütaóayyir oldu. Ol beg eyitdi: "Yâ èAlî! Bizim kitâbımızda yazılmış ki:

ان عليا افضل محمد على الانبياء⁴⁷⁶

⁴⁷³ Benim ve Ehl-i beytimin sevgisinde peygamberlerle müminler arasında bir fark yoktur.

⁴⁷⁴ ierâø idüb: muóabbetin refè idüb M:

⁴⁷⁵ Ey Allah'ın kulları, ey bağış ehli, (İshak'a) dua edin. Elbette ki o, sizden müsamaha bekleyen garip bir kuldur.

Bunun maènâ-yı şerîfi nedir?’ ve bir daòı yazılmışdır ki:

ان محمدا و عليا للخزارة كالشمس والقمر شمار⁴⁷⁷

Bunun maènâ-yı şerîfi nedir? Eger beyân iderseñ İslâm’ı úabûl idecegim muúarrerdir.” óaoret-i èAlî buyurdu ki:

لا تعلقوا الجواهر على اعناق الخنازير⁴⁷⁸

bir kimse ehl idügin imtióân itmedin èilmi aña dimek ziyâde aómaúllúdır ve emânete òıyânetdir. Zîrâ èilm, erbâb-ı maèrifet èindinde Óaú Teeêâlâ’nıñ emanetidir. Ehline dimek farø, nâ-ehle dimek òıyânetdir. Herkese [İ 56a] istièdâdına göre dimek lâzımdır. İmdi seni imtióân idüp istièdâdına göre òaber virelim.” Beg eyitdi: “Yâ èAlî! Bir kimse baña bir meséele taèlîm eylese yâòûd bir maèrifet gösterse beni ve mâlımı ve nefsimi aña fedâ iderim. [Ç 50a] Bâ-òuâûã kim, iki şey öğrenmek için úırú úonaú yirden bu úadar zaómet ve meşauúat çeküp senüñ óuòûrına geldim. Óâlbuki ben seni kemâl mertebe severim, aókâm-ı İslâm’ı bilmezsem de yine àâèibâne îmân getirüp sizi sevenlerdenim. Bir óadiâ-i şerîf görmüşümdür ki:

الا ان المستعد كل مستعد من احب عليا و عرفه [M 49a] الا ان الشقى كل الشقى من لم يحب عليا و لم يعرفه⁴⁷⁹

Bu úadar şâhid benim istièdâdına kifâyet itmez mi?” diyince óaoret-i èAlî buyurdu ki⁴⁸⁰: “Yâ beg! Óadiâ-i evvelde olan èAliyyâ’dan murâd benim ismim degildir, belki èAlî diyü ol õâta dirler âderleri kendi nefesine iòtiyâr ide. Óaú Teeêâlâ daòı aâlâ bir kimseden nefè ü øarar görmeyüp her ne úadar nefèü øarar òalú iderse, cümlesini úulları için òalú idüp, úullarını iòtiyâr itdigi için Óaú Teeêâlâ’ya èAlî dinildi. Resûl-i Ekrem’iñ daòı bir İsm-i şerif’i èUlvî’dir. Zîrâ sâèir Peyâamberler evvelâ kendi için, ââniyyen ehl-i beyti için, ââliâen ümmeti için duèâ itdiler, ammâ óaoret-i Muóammed ümmetini, nefesine ve ehl-i Beyt’ine iòtiyâr idüp maòâûã ümmeti için duèâ ve şefâeat eyledi. Ben óaúîre èAlî dinildiginiñ sebebi ben óaúîr daòı ehıbbâé-ı müéminîni

⁴⁷⁶ Şüphesiz Ali, Muhammed ve diğere peygamberlerden daha üstündür.

⁴⁷⁷ Şüphesiz Muhammed ve Ali güneş ve ay gibidir.

⁴⁷⁸ Mücevherleri domuzların boyunlarına bağlamayın.

⁴⁷⁹ Hz. Ali’yi seven ve tanıyan kimse, kendine çok güvenendir. Ancak Hz. Ali’yi sevmeyen ve tanımayan kimse asi olandır.

⁴⁸⁰ buyurdu ki: buyurdu ki: Belî. Kifâyet ider, kemâl mertebe istièdâda delâlet ider. Baèdehü óaoret-i èAlî: M.

kendi nefsim ve ehl-i beytime iòtiyâr idüp, nefsimi ve mâlımı anlarıñ yolına fedâ itdigim için [İ 56b] èAlî dinildi. Óassân bin æâbit'iñ bu beyti aña işâretidir.

يقولون افضل الناس ابو بكر ثم عمر فقلت لهم ان عليا افضل من موسى النبي الخضر⁴⁸¹

Ol kelâm-ı şerîf'iñ maênâsı budur ki: "Resûl-i Ekrem'iñ èAlî olması -yaènî ümmetini kendi nefsinin üzerine iòtiyâr ve ehl-i Beyt'iniñ üzerine iòtiyâr itmesi- bu òalú Resûl-i Ekrem cemîè enbîyânın üzerine efêal ü eşref eyledi.⁴⁸²" Kelâm-ı âânîniñ maênâsı budur ki: "Muóammed ile èAlî, nâm ü nefèada şems ile úamer gibidir. Şems, cemîè meyvanın leõõetin ve úaèamın virüp, úamer daòı meyvanın rengin ve ziyetinin virdigi gibi keõâlik Resûl-i Ekrem daòı cemîè müéminin [Ç 50b] ve müéminâtın leõõetiñ ve kemâlin ve yârenlerin leõõeti ve kemâli, Resûl-i Ekrem [M 49b] sebebiyledir. èAlî daòı müéminlere ve müéminelere èilm-i edeb taèlîm idüp, herkesiñ rengin ve ziyetinin virir. Zîrâ kişiniñ ziyeti⁴⁸³ hüsn-i edebidir." diyince ol beg mesrûr olup

هذه علم و فراسه⁴⁸⁴

didi. Der-èakab èaskeriyle İslâm'a geldi. Ol beg didi ki: "Yâ èAlî! Yaúinen bildim ki Resûl-i Ekrem'den ãoñra cümleden efêal sensin. Óaøret-i èAlî buyurdu ki:

ما انا الا رجل من المسلمين⁴⁸⁵

Evvelâ óaøret-i èAlî cümleden efêaldır diyen Úays beg idi. Baèdehu ol beg didi ki: "Yâ èAlî! Bañâ bir vaâıyyet eyle." Óaøret-i èAlî buyurdu ki: "Yâ beg! Dâéimâ ehl-i èauâ ve ehl-i imdâddan ol, buòalâe ve leéimden olma." Ol beg eyitdi: "Yâ èAlî! Kelâmını tefsîr eyle." Óaøret-i èAlî buyurdu ki: "Ehl-i èauâ ve ehl-i imdâd aña dirler ki duèâda ve ricâda müémin úarındaşların kendü nefsin ve ehl-i beytime iòtiyâr idüp, evvelâ anlar için [İ 57a] duèâ ide, ââniyen kendileri için duèâ eyleye. Baòıl aña dirler ki evvelâ kendi için ââniyen müéminler için duèâ ide. Leéim aña dirler ki maòâúâ duèâsı ve ricâsı ve himmeti kendüye

⁴⁸¹ Diyorlar ki, insanların en üstünü Ebu Bekir ve Ömer. Ben de onlara dedim ki, Ali Musa'dan ve Hızır'dan daha üstündür.

⁴⁸² eyledi: eyledi demekdir M.

⁴⁸³ ziyeti: ziyeti, èilm M.

⁴⁸⁴ Bu bilgi ve firasettir.

⁴⁸⁵ Ben müslüman bir kimseden başkası değilim.

ola." diyince beg, óaøret-i èAlî'niñ ayaàın öpüp gitdi. Muèâviye ile İbni Zübeyr dağı óaøret-i èAlî'niñ kemâl-i ilm ü firâsetinde taéaccüb eylediler.

Şeyò Nâôım İsóâú Cemâlî óaøretleri, bu úaãideniñ âòirinde duèâ ve ricâ itdigi kimselere ehl-i èaùâ ve ehl-i imdâd taèbîr itmek ile keéenne bu vaãıyyete işâret itmiş oldu. Óaúúatde èaùâ ve imdâd ehli şol kimselerdir ki duèâda ve ricâda müéminleri kendi nefsi üzerine terció eyleye.

Temme Şeróú'l-Úaãidetü'ş-Şerîfe
El-Müsemmâ bi'l-Muóriúa
Allâhümmaóşernâ
ääóib-i haõe'l-kitâbü'l
Müsteùâb
Sene
1229

SONUÇ

Şerh-i Kasîde-i Muhrika, çalışmanın başında belirtildiği üzere yazılma gayesi muktezasınca açık bir dille halka nasihatler sunan bir eserdir. Sebeb-i telif'de İbni Ömer'in güzel ahlakının övüleceğini ve Haccâc ve Yezîd'in kötü ahlakının yerileceğini belirten yazar, bu isimlerden ziyade Hz. Ali'nin manevî derecesinden bahsetmiştir. Birçok yerde olağanüstülük barındıran ifadeler var olup bütün bunlar metinde yer alan şahısları halkın gözünde var olan derecelerini artırmak ve onlara birtakım kerâmetler bahşetmek için kullanılmıştır.

Metinde çoğunlukla uç karakterlere yer verilmiştir. Ehl-i beyt sevgisi olanları öz oğullarını katledecek kadar Ehl-i beyte muhabbet duyan kimseler; zalimlerin ise dünyada

eşi benzeri görülmedik işkenceler yapan kişiler olarak tasvîr edildiği görülmektedir. Metnin geneline bakıldığında mezkûr karakterlerin çatışmasının ardından her beytin sonunda hep aynı öğreti kendini göstermektedir. Bu öğreti ise "her ne kadar kötülük yaparsanız yapın Ehl-i beyt'e duyduğunuz muhabbet sizi hidayete erdirecektir" düşüncesidir. Bu düşüncüyü aşlamak metnin ana gayesidir.

Çalışmanın neticesinde bu gibi şerhlerin esasen yoğun edebî bir kıymeti haiz olmadığı saptanmış olup, ana duygunun halka nüfuz etmesi amaçlanmış ve bu doğrultuda dilin çoğu imkanından yararlanabileceği görülmüştür. Bu gibi eserlerin okuyucu üzerinde derin tesirler bırakabilecek mahiyette olduğu ve bu yönleri dolasıyla edebiyatın öğreticiliğinin ne denli işlevsel olduğu gözler önüne serilmektedir. İnsanın ahlakî eğitimi üzerinde edebiyatın etkisinin yadsınamaz olduğu malum olduğundan benzeri eserlerin günyüzüne çıkması ve her ne kadar kıymetdar addedilmese de edebî sahada varlıklarını sürdürebilmeleri açısından çalışmaların aynı minvalde yürütülmesi umulmaktadır.

KAYNAKÇA

AYCAN İrfan, "Haccac", *DİA*, C.14, İstanbul 1996, s. 427-428.

AYCAN İrfan, "Muaviye bin Ebu Süfyan", *DİA*, C.14, İstanbul1996, s. 427-428.

BANARLI Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1987.

BATUK Cengiz, "Nemrud", *DİA*, C.32, İstanbul 2006, s. 554-555.

CANAN İbrahim, (1995), "Enes bin Malik", *DİA*, C.11, İstanbul 1995, s. 234-235.

CEYLAN Ömür, *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, Kitabevi Yay, İstanbul 2000.

ÇAĞRICI Mustafa, “Gazali”, *DİA*, C.13, İstanbul 1996, s. 489-505.

ÇELİK, İsa, “Mevlânâ’nın Mesnevî’sinin Tercüme ve Şerhleri” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.19, 2002, s.81-93.

DAŞDEMİR Muharrem, “XIV. Yüzyıla ait Türkçe Manzum bir Şâtibî Şerhi, Keşfü’l Meânî”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.35, 2007.

DONUK Suat, “Cemaleddin İshak El Karamani’nin Kasideleri”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 6, 2016.

ELMALI Hüseyin, “Hasan bin Sabit”, *DİA*, C.16, İstanbul 1997, s. 399-402.

EFENDİOĞLU Mehmet, “Ziyad”, *DİA*, C.44, İstanbul 2013, s. 482-483.

ERGİN Ali Şakir, “Ferezdak”, *DİA*, C.12, İstanbul 1995, s. 373-375.

FIĞLALI Ethem Ruhi, “İbni Abbas”, *DİA*, C.1, İstanbul 1998, s.21.

GÜNEL Fuat, “Hatim”, *DİA*, C.17, İstanbul 1998, s. 455-456.

KARA İsmail, *İlim Bilmez Tarih Hatırlamaz, Şerh ve Haşiye Meselesine Dair Birkaç Not*, Dergah Yay, İstanbul 2011.

KARA İsmâil, “Unuttuklarını Hatırla, Şerh ve Haşiye Meselesine Dair Birkaç Not”, *Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, C.15. S. 28, 2010.

KANDEMİR Yaşar, “İbni Ömer”, *DİA*, C.1, İstanbul 1998, s. 126-128.

KOCA Ferhat, “Molla Husrev”, *DİA*, C.30, İstanbul 2005, s. 252-253.

KORTANTAMER Tunca, *Eski Türk Edebiyatı, Makaleler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay*, Ankara 2004.

KÖPRÜLÜ Mehmed Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Alfa Basımevi, İstanbul 2014.

ÖNGÖREN Reşat, “Cemâledîn Karamanî”, *DİA*, C.24, İstanbul 2001, s.448-449.

ÖZ Mustafa, “Muhammed Hanefî”, *DİA*, C.30, İstanbul 2013, s. 537-539.

ÖZKAN Ömer, “Hermeneutik ve Klâsik Metin Şerhi”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume 4 Issue 1, 2011, s.65.

SAKALLI Talat, “Ebü’l As”, *DİA*, C.10, İstanbul 1994, s. 293-294.

TOPAL Ahmet, “Mesnevî'nin Türkçe Manzum Tercüme ve Şerhleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.32, 2007, s.40-49.

ULUDAĞ Süleyman, “Behlül-i Dana”, *DİA*, C.5, İstanbul 1992, s. 352-353.

UZUNPOSTALCI Mustafa, “Numan b. Sabit” *DİA*, C.10, İstanbul 1994, s. 131-138.

YARDIM Ali, “Dihyetü'l-Kelbi”, *DİA*, C.9, İstanbul 1994, s. 294.

YAZAR Sadık, *Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2011.

YILDIZ Hakkı Dursun, “İbni Zübeyr”, *DİA*, C.1, İstanbul 1988, s. 145-146.

YILMAZ Mehmet, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, Ansiklopedik Sözlük*, Kesit Yay, İstanbul 2013.

Ek Kaynaklar

DAĞLAR Abdülkadir, “Klasik Türk Edebiyatı Şerh Geleneği ve Hacı İbrahim Efendi'nin Şerh-i Belagati'ne Dair”, *Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 2007, s.161-178.

EREN Abdullah, *Çankırı'lı İbrahim Divanı*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon 1999.

GÖZİTOK Mehmet Akif, “Klasik Türk Şerh Edebiyatının Mahiyeti”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C.4, S.12, 2017, s.521-532.

KILIÇ Atabey, “Klasik Türk Edebiyatında Şerh Geleneğine Dair Notlar”, *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, s. 136-149.

KILIÇ Ünal, “Yezid”, *DİA*, C.43, İstanbul 2013, s. 513-514.

SOLMAZ Süleyman, *Ahdi ve Gülşen-i Şuara'sı*, AKM Yay Ankara 2005.

YILMAZ Kaşif, *Güfti ve Teşrifatü'ş-Şuara'sı*, AKM Yay, Ankara 2001.

E Kaynaklar

İbrahim Hanizade Hurrem maddesi, Mehmet ASLAN

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7258/>

(Son Erişim Tarihi: 20.05.2019)

lugatim.com

(Son Erişim Tarihi: 17. 02.2019)

Eserde yer alan âyetlerin meali

kuran.diyanet.gov.tr

(Son Erişim Tarihi: 20.01.2019)

SÖZLÜK

Adavet	: Düşmanlık
Ağva	: Sapkın
Âher	: Başka
Ahz	: Alma, tutma
Âl	: Aile
Alâ kavlin	: Rivayete göre
Alâ melei'n-nâs	: Herkesin önünde
Âm	: Herkese ait
Assıcı	: Faydacı/asi
Ayl	: Kurban
Azher	: En açık

Azyak	: En dar
Bahirât	: Açık, aşikar
Baid	: Uzak
Bais	: Sebebi olan
Behîl	: Cimri
Belî	: Evet
Bey	: Satma
Bile	: Birlikte
Bükâ	: Ağlama
Cû	: Açlık
Dâî	: Davetçi

Danişmend	: Bilgin	İnkıbaz	: Sıkıntı
Eb-i alâ	: Büyük dede	İraz	: Yüz çevirme
Ecil	: Sebeb	İrtikab	: Kötü iş, rüşvet
Elyak	: En layık	İşrab	: İçirme, ima etme
Ezdâd	: Zıtlar	İşteri	: Alma
		İzhar	: Açık etme
Fâcir	: Günahkar	Kalîl	: Kısa
Fârîğ	: Boş kalmış	Kasem	: Yemin
Fâsık	: Günahkar	Ke'enne	: Sanki
Fevz	: Kurtuluş	Kema-yenbağî	: Layıkı gibi
Firâset	: Çabuk kavrayış	Kuttâ'	: Kesici
Fürû	: Dal, budak	Ledünnî	: İlahi sır ilmi
Gamarât	: Ahmaklıklar	Levm	: Kınama
Garât	: Yağmalar	Maada	: -Den başka
Giriftâr	: Tutkun	Mevrid	: Ulaşılabilecek yer
Gulâm	: Hizmetçi, köle	Meşk etmek	: Alıştırma
Habis	: Hilekar, pis	Merid	: Azgın
		Mevahib	: Bağışlar
Hafi	: Gizli	Meveddet	: Sevgi
Hali	: Boş	Meknûn	: Gizli
Halt	: Karıştırmak	Mezc	: Karıştırma
Haib	: Utanan	Minval	: Usûl
Haiz	: Kapsayan	Muânid	: İnadcı
Harbe	: Sopa, değenek	Muğlak	: Kapalı
Hasir	: Çaresiz	Muhrika	: Yanmış
Havass	: Zengin takımı	Muhal	: İmkansız
Havi	: Kapsayan	Mukarreb	: Yakınlaştırmacı
Hazer	: Çekinme	Mukteza	: Gereken
Hibe	: Bağış	Murtaza	: Beğenilmiş
Hiffet	: Hafiflik	Musahher	: Ele geçirilmiş
Hüccet	: Senet, şahid	Musahib	: Arkadaş
		Musib	: İsbetli
İbraz	: Açıklama	Muti	: Uyan
İcaz	: Aciz bırakma	Muttali	: Bilgisi olan
İctinab	: Çekinme	Mübhem	: Kapalı
İhzar	: Hazırlamak	Mücehhez	: Donanımlı
İkdam	: İlerlemek	Mücerreb	: Denenmiş
İktifa	: Yetmek	Mülakkab	: Lakab veren
İlhah	: İsrar	Mülazemet	: Meşguliyet
İlka	: Bırakmak	Münakis	: Akseden
İllâ	: Aksi takdirde	Münkatı	: Kesilmiş
İlzam	: Susturma	Müstetab	: İyi, güzel
İmhal	: Mühlet verme	Mütegayyır	: Değişen
		Mütehalif	: Karşı gelen
		Mütenassih	: Öğüt veren

Mütefarık	: Ayıran	Suvarmak	: Sulamak
Mütevelli	: Vakıf yöneticisi	Şaki	: Eşkıya
Müttez	: Vaz eden	Şetm	: Sövme
Nasb	: Dikme	Şürû	: Başlamak
Nefh	: Üfleme	Taib	: Tövbe eden
Nekbet	: Düşkünlük	Taşra	: Dışarı
Nısf	: Yarım	Tatlık	: Boşama
Pelid	: Alçak	Tazarru	: Yalvarma
Ragıb	: İsteyen	Tefeülen	: Rastgele
Remz	: İşaret	Tevdi	: Bırakmak
Rida	: Elbise	Vasi	: Geniş
Sahi	: Eli açık	Yebruhü's-Sanem	: Bir bitki cinsi.
Said	: Bahtiyar	Zahm	: Yara
Saim	: Oruç tutan	Za'm	: Söz
Salb	: Asmak	Zamın	: Kefil
Sebb	: Küfür	Zemm	: Kötü
Sebkat	: Geçme	Zuafa	: Zayıflar
Sehi	: Doğru	Zünnâr	: Kuşak
Sermedî	: Ebedi		
Sevb	: Elbise		

ÖZ GEÇMİŞ

1994 yılında Erzurum'da dünyaya geldim. İlk ve orta öğrenimimi farklı şehirlerde görüp, Lisansımı Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladım. 2016 yılında Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde Eski Türk Edebiyatı Bilim dalında lisansüstü eğitimime dahil oldum.